Digitized in 2006
by
Thrinaina Informatics Ltd, Secunderabad, A.P., India.
(http://www.thrinaina.com)

From the original owned by
Sundarayya Vignana Kendram
and its partner Institutions

as part of the
British Library Endangered Archives Programme
supported by the
Lisbet Rausing Charitable Fund

Except for individual research purpose
any reproduction should be made with
written permission from the

Sundarayya Vignana Kendram,
1-8-1/B/25/A, Bagh Lingampally, Hyderabad - 500 044
Andhra Pradesh, India

COPYRIGHT STATEMENT

The copyright laws of the United States (Title 17, United States Code) and of India (Copyright Act of 1957) govern the making of photocopies or other reproductions of copyrighted material including foreign works under certain conditions. In addition, the United States extends protection to foreign works by means of various international conventions, bilateral agreements, and proclamations.

Under certain conditions specified in the laws, libraries and archives are authorized to furnish a photocopy or other reproduction. One of these specified conditions is that photocopy or reproduction is not to be used for any purpose other than private study, scholarship, or research. If a user makes a request for, or later uses, a photocopy or reproduction for purposes in excess of "fair use," that user may be liable for copyright infringement.

These institutions reserve the right to refuse to accept a copy order if, in their judgment, fulfillment of the order would involve violation of the copyright laws of the United States or India.

రమణయ్య, అన్నంరాజు

శంతనురాజచరిత్రము

గుంటూరు, 1916

Record no. 495

Ramaṇayya, Annaṃrāju

Śantanurājacaritramu

Guṇṭūru, 1916

Record no. 495

SUNDARAYYA VIGNANA KENDRAM
1-8-1/B/25/A, Bagh Lingampalli
Hyderabad – 500 044, Andhra Pradesh, India

Bibliographic Record Target

రమణయ్య, అన్నంరాజు.
శంతనురాజచరిత్రము / ఇది అన్నంరాజు రమణయ్యగారిచే
రచియింపఁబడినది.- 1. కూర్పు.- గుంటూరు : చంద్రికా ముద్రాక్షరశాల, 1916.
272, 2 p. ;21 cm.
Record no. 495

Ramaṇayya, Annaṃrāju.
Śantanurājacaritramu / idi Annaṃrāju Ramaṇayyagāricē
raciyimpam̐baḍinadi.- 1. kūrpu.- Guṇṭūru : Candrikā Mudrākṣaraśāla, 1916.
272, 2 p. ;21 cm.
Record no. 495

35 mm microfilm
Image placement: IA (IIA) IB IIB Date filming began:

REFERN

సారస్వత నికేతనము
వేటపాలెం

పుస్తకము పేరు శ్రీ శంతనురాజు చరిత్రము
గ్రంథకర్త అన్నంరాజు రమణా రెడ్డి
పుస్తకము సంఖ్య 2248 వర్గ సంఖ్య ....

REFERNCE

2248

సారస్వత నికేతనము, వేటపాలెం.

గ్రంథసంఖ్య. 2248 894.4117 O06

యీ గ్రంథమును యిందు క్రింద కడపటిదిగా వ్రాయబడు తేదీలోపల వాపసు యివ్వవలెను. 8 11 80

SEP 13 1940

4-11-41

5-4-43

9-8-43

2-10-44

27-6-45

19-8-46

26-11-47

17-9-49

29-11-59

అభినవసరస్వత్యనుబంధము.

2248

శంతనురాజచరిత్రము

ఇది

[redacted]ంరాజు రమణయ్యగారిచే

[redacted] రచియింపఁబడినది.

[redacted] పునర్ముద్రితము

[redacted]

చంద్రికాముద్రాక్షర[redacted]రు.

1916.

[కాపీరైటు.   వెల. రు. 0-14-0

శంతనరాజచరిత్ర

ప్రథమాశ్వాసము

శా॥ శ్రీరామామణి క్రొమ్మెఱుంగు విజయశ్రీమించు శార్ఙ్గాయుధం
బారూఢేంద్రశరాసమ్మై యలర శేషాద్రీంద్రకూటస్థలిన్
రారాజద్గతి నిష్టభక్తజనసారంగాళిఁ గారుణ్యవా
ర్ధారంబోధి చెడికృష్ణమేఘము మదాత్మం గొల్తు నిష్టాప్తికిన్॥ 1

శా॥ శ్రీమత్కౌస్తుభరత్నదీప మమలశ్రీవత్ససత్పీఠ ము
ద్దామోదారభుజాచతుష్టయఘనస్తంభంబు నాభీసరం
బామోదస్థితిఁ గాంచినట్టి హరిలీలావాసముం దొప్పు హే
లావాద్యద్రుచిరాంతగంగ నలమేల్మంగం బ్రశంసించెదన్ ॥ 2

చ॥ ధరణిధరంబునం బొడమి తత్కఠినస్థితిలీల సత్పయో
ధరములఁ బూని పుట్టినిలుదంభము తెల్పక తెల్పుదా బళీ
గిరివరకన్యరో ! యనుచుఁ గేరుచు వాగ్రచనాచమత్కృతిన్
సరసములాడు శంకరుఁడు శబ్దవిశేషము లిచ్చుఁగావుతన్॥ 3

సీ॥ ఏతల్లికి సుధాబ్ధిజా తామరసజాత
సీతాంశువదనలు చెలిమికత్తె
లేరామకుఁ గదంబచారుకాంతారముల్
రమ్యతరప్రియారామపంక్తు

శైలతాతన్వికి బాలేందుబింబంబు
పొలుపొందు సీమంతభూషణంబు
శైలక్షణాంగికిఁ గైలాసపర్వత
కందరంబులు కేళిమందిరంబు

గీ॥ శైతలోదరి భూరిదాతృత్వమహిమ
యతులితాఖండభోగమోక్షాప్తిహేతు
వమ్మహాదేవి నిత్యకల్యాణి గౌరి
మమ్ము నిరతంబు శుభలీల మనుచుఁ గాత॥ 4

ఉ॥ "శారద! నెత్తమాడుదమె ? చక్కెరమోవులు పందె" మంచు హే
లారసరూఢినాడి మిగులం బ్రియ గెల్చినయాగపద్యలీ
లారచితోరుచుంబనకళాద్భుతచాతురిపూనినట్టి యా
వారిజగర్భుఁ డిచ్చు ననివారణ మాకుఁ జిరాయురున్నతుల్॥ 5

శా॥ కారుణ్యాంచదపాంగ సజ్జశరరాకాచంద్రికాసత్సుధా
పారావారశుభాంగ సజ్జముఖప్రాసాదకేళీనట
త్సారస్యోదయ దివ్యమోహన మహాసాహిత్యసంగీతవి
ద్యారాజత్కుచకుంభ నెంతు వినతాంతర్వాణి శ్రీవాణినిన్ 6

క॥ సాయకభక్తిసయుక్తి వి। నాయకు విఘ్నాహిరాడ్వినాయకు ఫలసం
ధాయకుఁ దలఁతుఁ గవిత్వా। మేయకళానిర్విరోధమేధాశక్తిన్ 7

సీ॥ భూరివిశ్వంభరాభారధూర్వహాణ నీ
శౌవాప్తి నెవ్వఁడు హర్ష మొందె
చతుశ్శ్రీవక్షఃప్రాజ్యసామ్రాజ్యవైభవ
స్ఫూర్తిఁ జే నెవ్వఁడు పొలుపుమీఱె

కలశాబ్ధికన్యతోఁ గమలాక్షుఁ డెవ్వని
భోగతల్పంబున, భోగ మొందె
చిత్రమసీమావిశేషభాషాదృఢ
ప్రౌఢిమ నెవ్వఁడు రహివహించె॥

నెవ్వఁడలరారెదరహారహీరకాంతి। నమ్మహాదాంతుసకలవిద్యానిశాంతు
మహితసుస్వాంతుశ్రీమంతుబహుళశాంతు। సంతతజ్ఞానవంతుననంతు నెంతు

ఉ॥ శ్రీయువతీమనోధవు నశేషవిశేషగుణాభిరాము సు
శ్రీయుతసత్వముల్ చెలఁగ సేవకకేతన పత్రలీలలన్
బాయనిభక్తిఁ గొల్చు నిగమాయుని భక్షితకాద్రవేయునిన్
గేయ మొనర్తుఁ ధర్మధరనిర్మలకాయుని వైనతేయునిన్ 9

సీ॥ హిమధామ మల్లి కాసుమ భీమహీరాహి
తారావదాత సుందరము దరము
కోటిచండమయూఖగురుమయూఖోగ్ర సు
దర్శనంబైన సుదర్శనంబు
నిజభజనాజస్రనిర్మలసజ్జనా
నూనఫలప్రదమైన గదయు
విక్రమక్రమకళావక్రశక్రాది శ
రాసనంబైన శరాసనంబు

దివ్యశతకోటిశతకోటితీవ్రశాత। విమతజనకంఠలుంఠనవిష్ణుదేవు
నవమనోనందకంబగునందకంబు। మత్కవిత్వాంతరాయముల్ మాన్పఁ గాత॥

క॥ నరవిదురాక్రూరపరా। శరరుక్మాంగదవసిష్ఠశౌనకశుకని
ర్ఝరణీభవకపిలమరు। ద్వరసుతులాదియగు భాగవతులఁ దలంతున్

మ॥ వినుతుల్ చేసెద సంస్కృతాంధ్రకవులన్ విఖ్యాతవాల్మీకి వ్యా
సుని బాణున్ భవభూతి మల్హణుని భోజుం గాళిదాసున్ మయూ
రుని దండిన్ శివభద్రు భారతిని జోరున్ నన్నయం దిక్కనా
ఖ్యుని శ్రీనాథుని సోము భీము నమరార్యుం బెద్దనం బోతనన్॥ 12

క॥ పంకజలోచనలీలా।సంకలితరసత్ప్రబంధసంధానని రా
తంకుమదగ్రపితామహు।వెంకటకవిచంద్రుమహృదయవీథిం దలంతున్

క॥ కప్పురముంగుప్పంగుప్పన।గుప్పినక్రియ సంకుమదముకుంకుమనోకచోం
గుప్పలువోసినక్రియసభ। మెప్పుంగఘుమ్మనుచుంగవిత మెఱయగవలదా॥

వలపించుచుశృంగారము।చిలుకుచుహృదయమునుగఱంగ జేయుచునోహో
వెలవెలందిలీలం గావ్యమువిలసిల్లంగవలదె సుకవివీరులుమెచ్చన్॥ 15

క॥ సరసులమంచని విద్వాత్సరసోక్తుల నెరసులేతి సారెకుం గుకవుల్
మెఱయుదురీంగలుగంధపుం। బరిమళముల్విడిచివ్రణముపరికించుక్రియన్॥

ఉ॥ పెట్టెదమీకుదండములు ప్రేలకయుండినం, బ్రేలినంతనే
మొట్టెదశీర్షభాగమున.మూషకవీశ్వరులార ! గట్టిగాం
దిట్టుదుం గాంకూటవిషతీవ్రపటిష్ఠవిశిష్టరోక్తులన్
గట్టుదుబొమ్మ ముద్రచితకావ్యములో నెరసుల్ గణించినన్॥ 17

వ॥ అని యిష్టదేవతాప్రార్థనాచరణంబును గురుచరణస్మరణంబును బురాతనసుకవీంద్రసముచ్చరణంబును దుష్టకవిజనతృణీకరణంబును గావించి సార్వకాలభవ్యంబును విద్వద్వతంససంభావ్యంబును సుకవిసార్వభౌమశ్రావ్యంబును నత్యంతదివ్యంబు నైన నొక్కకావ్యంబనపద్యగద్యపద్యహృద్యంబై వెలయం గంజాతసంజాతకంజాతలోచ

నా చరణకంజగుంజన్మణిమంజుమంజీరపుంజ సింజానినాదమేమురార్భటిన్ ఘటియింపంబూనియున్నయెడ, 18

సీ॥ కందర్పశతకోటిసౌందర్యరేఖా వి
రాజితంబు సురేంద్రపూజితంబు
ధళధళోద్యత్ప్రభాకలితకౌస్తుభకంఠ
భూషణంబు గభీరభాషణంబు
పద్మాంకుశాండజపాశాదిచరణాబ్జ
లక్షణంబు బురుకృపావీక్షణంబు
దరచక్రశార్ఙ్గనందకగదాయుధబాహు
ధారణంబు సమస్తకారణంబు

గరుడపత్రంబు కమనీయకనకనేత్ర।మాశ్రితోద్యానవనచైత్ర మైనయట్టి
వెంకటాచలనాయకవిగ్రహంబు।దర్శనంబయ్యె నెదుటమత్స్వప్నమునను॥

వ॥ ఇత్తెఱంగున మదీయసహస్రకోటిజన్మజన్మాంతరార్జితాగణ్యపుణ్యపరిపాకంబునం బ్రత్యక్షంబైన యద్దేవతాసార్వభౌము శ్రీపాదపద్మంబులకనేకసాష్టాంగదండప్రణామంబులత్యంత వినయతాత్పర్యంబులనాచరించియానందబాష్పజలబిందుసందోహనయనారవిందుండనై లేచి నిటలతటఘటితకరపుటుండనగునన్ను స శీతలసకృపాకటాక్షవీక్షణంబులనిరీక్షించి లక్ష్మీవల్లభుండు మృదుమధురసరసవచనరచనల నిట్లని యానతిచ్చె, 20

క॥ "మీవారలెల్లమత్పదసేవాపరతంత్రహృదయశీలురుగానన్
నీవుమదీయాంకితముగం।గావింపుము తెనుంగునొక్కకావ్యమువత్సా!॥ 21

వ॥ అదియెట్టిదంటేని, 22

మ॥ విపులస్వాంతుఁడు శాంతనక్షితిపుఁ డుర్వీమండలం బేలుచున్
మమతన్ స్వర్నది యొక్కకారణమునన్ మర్త్యాంబుజాతాక్షియై
రమణుం గోరినఁ బెండ్లియాడె వెస నారాజన్యుగాథాళి పం
చమవేదోక్తముఁ బోలినట్లగుటఁ దత్సందర్భభావార్థముల్
క్రమ మొప్పార నెఱింగి మత్ప్రియముగాఁ గావ్యంబుగా వింపుమా॥ 23

మ॥ లలితాంచత్పదసంగతిం దగి రసాలంకారభావోన్నతుల్
వెలయన్ శయ్యలఁ జారురీతులను ఠీవిం జెంది సద్వర్ణసం
కలనం జెందిన నీ మనోజ్ఞకవితాకన్యన్ శుభశ్రీకలా
కలితన్ వేడ్క వరించు శాశ్వతమహాకల్యాణసంధాయివై" 24

వ॥ అని తెల్పి యంతర్థానంబునొందె, నేను మేల్కాంచి చం
చత్కౌతూహలాద్భుతాక్రాంతస్వాంతాంబుజాంతరాళుండనై యప్పు
రుషోత్తముదివ్యమంగళవిగ్రహంబు పలుమాఱు తలంచి నమస్కరింపు
చుఁ జిత్తంబున నిట్లని వితర్కించితి, 25

శా॥ "శ్రీలక్ష్మీసరసోక్తులన్ వెలుఁగు రాజీవాక్షు నస్మద్వచో
లాలిత్యం బలరించునే యనుచు నేలా నే విచారింపగాఁ
గేళిప్రౌఢశుకీవిలాసరసవాక్ప్రీతాత్ముఁడౌ నేలికన్
బాలత్వంబున నొప్పు చిల్క పలుకానందంబుఁ జెందింపదే॥ 26

ఉ॥ శంతనచక్రవర్తి విలసచ్చరితంబున కంబుజాలయా
కాంతుఁడు నాథుఁడౌట జిగిగల్గిన పైఁడికిఁ బారిజాతపు
ష్పాంతరసారసౌరభమహావిభవంబు భవంబు జెందిన
ట్లౌటియొకొక వేఱెకలదా తలపోయఁగ నెన్నిభంగులన్" 27

వ॥ అని తలంచి మదీయాన్వయక్రమం బభివర్ణించెద, 28

—కవివంశానుక్రమణిక.—

సీ॥ సంతతనిజమిత్రశతపత్రశతపత్ర
మిత్రు లాపస్తంబసూత్రు లెన్న
బహుళసజ్జనబృందసహకారవనషండ
చైత్రు లాపస్తంబసూత్రు లెన్న
హృద్యానవద్యసద్విద్యావిలాసవై
చిత్రు లాపస్తంబసూత్రు లెన్న
ఘనయశోనిర్జితాకాశసరిత్స్వోత
గోత్రు లాపస్తంబసూత్రు లెన్న

గీ॥ వారిలోన మహాజ్వలావార్యశౌర్య
ధైర్యగాంభీర్యవీర్యచాతుర్యములను
వెలయు నార్వేలవంశాబ్ధిజలజవైరి
మహితగుణశాలి కృష్ణయామాత్యమౌళి॥ 29

సీ॥ "అఘవిదూరప్రభావాభిరామతఁ గాంచి
సత్యానుకూల్యప్రశస్తి నొంది
విబుధాభిగణ్యసాత్త్వికవృత్తి చెన్నొంది
గోత్రావనస్ఫూర్తిఁ గొమరు మిగిలి
కమనీయబాలకృష్ణాకలితలీలఁ జెలంగి
గురునందకోద్ధారగరిమఁ గాంచి

భద్రాస్వతోరువైభవమునఁ గన్పట్టి
యతులితానంతవిఖ్యాతిమించి॥

గీ॥ యంచితాకృతిసాక్షాత్కరించినట్టి। కృష్ణదేవుండుగాక తాఁ గేవలుండె”
యనుచు సర్వజనంబులు వినుతిసేయ ధరణిఁ గననయ్యెఁ గృష్ణప్రధానవరుఁడు

క॥ అన్నమరాట్కృష్ణయబుధ। సన్నుతమతి ముసలమాంబ సరవి వరించెన్
వెన్నుఁడు మునుకలశాంబుధికన్నియ వరియించులీలఁ గనుపట్టంగన్॥ 31

సీ॥ పరఁగంగ విషరాశిభవముగాంచని లక్ష్మి
చండికాఖ్యదాలంగు శంభురాణి
శక్తిగర్భమునఁ గాంచనియరుంధతి పుణ్య
జనవైరులను వేఁడ్కఁ గనని యదితి
శివధర్మభంగహేతువుఁ జెందని మహీజ
పాకారి భర్తఁ గాఁబడయని శచి
దోషాకరప్రాప్తిఁ దొలఁగిన రోహిణి
విషమగోత్రస్థితి వెలయని ధర 31

కాక సామాన్యసాధ్వియే గణుతిసేయ। కృష్ణయామాత్యరామ సత్కీర్తిధామ
భూరిముఖకాంతివిజితసంపూర్ణసోమ। రసికనుతసద్గుణకదంబ ముసలమాంబ॥

క॥ వారల కుదయించె మహో। దారగుణాధారుఁ డతులధర్మవిచారుం
డారూఢిఁ జెన్నయాఖ్యుఁడు। శౌరికి రుక్మిణికిఁ బంచశరునివిభాతిన్॥ 33

ఉ॥ శ్రీనిధియై ప్రకాశమునఁ జెల్వగు చెన్నయమంత్రి సత్కృపా
మానితశౌర్యసత్యసుకుమారయశఃక్షమ లార మాధవున్
వానిమఱంది వానిగురు వానికుమారుని వానియగ్రజున్
వానియనుంగుభావ నని వారణలీల హసించెఁ జిత్రతన్॥ 34

సీ॥ ఎవ్వాఁడు శ్రీవెంకటేశ్వరప్రీతిగా
నన్నసత్రములు విఖ్యాతిఁ బెట్టె
ఎవ్వాఁడు శ్రీవైష్ణవేంద్రుల కతులితా
నేకాగ్రహారముల్ వీక నొసఁగె
ఎవ్వాఁడు సామంతహీనమంత్రీశుల
గండణంచెను గోలకొండలోన
ఎవ్వాఁడు గజవాజిబృందపర్యంకిక
చ్ఛత్రముల్ గొనెఁ బాదుషాహ చేత

తే॥ స్థిరత నెవ్వాఁడు దూపాటిసీమ కెల్ల
మేటిగణికాగ్రణి యనంగ మెచ్చువడసె
అతఁడు సామాన్యుఁడే మహోన్నతివిభూతిఁ
జిత్రచతురవచస్తంత్రి చెన్నమంత్రి॥ 35

ఉ॥ అన్నమరాట్కులాంబుధిసుధాంశుఁ డుదంచితకీర్తిశాలి యా
చెన్నయమంత్రిశేఖరుఁ డశేషజనస్తవనీయవైభవుం
డున్నత చెన్నమాంబ సుగుణోజ్జ్వలఁ బ్రీతి వివాహమై కనెన్
గ్రొన్ననవింటివానినగు కోమలునిన్ నరసాభిధానునిన్॥ 36

క॥ నరసప్రధానశేఖరుఁ గురుకీర్తి చెలంగె సారకుంజర తారా
వర నారద హార పారద శర హీరధరాహిరాజ సన్నిభమగుచున్॥ 37

సీ॥ గంభీరగుణమందుఁ గలశపాథోరాశి
సత్యలీలల హరిశ్చంద్రవిభుఁడు
ధర్మమార్గస్థితి ధర్మతనూజుండు
సురుచిరశేముషి సురగురుండు
స్థిరదయాసంపత్తి శ్రీరామచంద్రుండు
భాసురసందీప్తి భాస్కరుండు

భూరివైభవమందు క్షీరభృద్వాహుండు
దానవిస్ఫూర్తి సంతానతరువు
తే॥ కోమలాకారమున నలకూబరుండు
సుందరకళాతిశయమునఁ జందురుండు
బాపురే యని తను జనుల్ ప్రస్తుతింప
మహిమఁ బెంపొందె నరసయామాత్యమౌళి॥ 38

క॥ ఆమంత్రిమణి ప్రకాశనభోమణి కల్యాణమయ్యె భువి నెల్లను శ్రీ
రాముఁడు సీతాదేవిన్ బ్రేమంబున బెండ్లియాడు పెంపు చెలంగన్॥ 39

సీ॥ మగనిశరీరంబు సగము సేయకయున్న
నార్యనించుక సాటియనఁగవచ్చు
జాతిహీనులయందు జాత మొందకయున్న
నల యరుంధతి సాటియనఁగవచ్చు
కోరిసుధాకీశు గురులీలఁ గనకున్న
నదితి నించుక సాటియనఁగవచ్చు
చాంచల్యచిత్తయై సంచరింపకయున్న
నబ్జగేహిని సాటియనఁగవచ్చు
తే॥ ప్రాణనాథునకతులసౌభాగ్య మొసఁగి
సత్కులంబున జన్మించి చారుశీలు
రైన పుత్రులఁ బడసి విఖ్యాతి సుస్థి
రాత్మయై చెల్వమీ రెల్లమాంబికకను॥ 40

క॥ ఆదంపతులకు నందను లైదుగురుదయించి వెలసి రవనీస్థలిపై
శ్రీదైత్యాయుధ హారశీర్షాదిత్యమహీజపంచకాంచితలీలన్ 41

వ॥ అందగ్రనందనుండు॥

సీ॥ వెలసి మిల్లెముపల్లి వేణుగోపాలాంకి
తంబుగ శతకద్వయంబుఁ జేసె
తియ్యనిమాటలఁ దెనిఁగించె ద్విపదగాఁ
గర్ణామృతశ్లోకగణములీల
జ్యౌతిషమున సూర్యచంద్రసిద్ధాంతసం
విత్ప్రకాశతఁ జెంది వినుతిగాంచె
బంధాశుమధురగర్భకవిత్వవిరచనా
ప్రచురకౌశలమునఁ బ్రాభవించె
తే॥ ఇందిరానాథచరణారవిందయుగళ
భక్తిసంయుక్తి ప్రహ్లాదబలివిభీష
ణాంబరీషుల సాటియంచనఁగ మెఱసె
రుచిరగుణపాళి వెంకటసచివమౌళి 43

వ॥ రెండవనందనుండు॥ 44

తే॥ రాజితౌదార్యమున సురభూజరాజు
భూరివిద్యామహోన్నతి భోజరాజు
రమ్యమానధనంబున రాజరాజు
చెన్నకృష్ణుండు సజ్జనసన్నుతుండు॥ 45

వ॥ తృతీయనందనుండు॥ 46

తే॥ ధర్మములకెల్ల నెలవు సత్యములతావు
భూరివిద్యలకెల్లను బుట్టినిల్లు
ఘనదయాగుణగణముల యునికిపట్టు
చండధామప్రభాస్ఫూర్తి కొండమంత్రి॥ 47

వ॥ నాలవనందనుండు॥ 48

తే॥ మహితనయశాలి దుర్మదమండలేంద్ర
మంత్రిదుర్గర్వభాగనిర్మథనకేళి
భాసురసుశీలి సజ్జనపద్మహేళి
ధర్మగుణపాళి లక్ష్మప్రధానమౌళి॥ 49

వ॥ అయుదవపుత్రుండు॥ 50

తే॥ కేశవపదాబ్జచింతనావేశనిశ్చ
లాంతరంగుండు శరహీరహారతార
కాచలాంబరతటినీసుధాంశుకిరణ
కీర్తికలితాఖిలాశుండు కేశవుండు॥ 51

వ॥ వారిలోన॥ 52

క॥ గురుగతి లక్ష్మణమంత్రికి నిరువురునందనులుపుట్టి యొసఁగిరి విశ్వం
భరయందు వోబమాంబా సురుచిరసద్గర్భశుక్తిశుక్తిజగతులన్ ॥53

తే॥ అగ్రతనయుండు మద్గురుం డనఘమూర్తి
చాగుతరకీర్తి సజ్జనచక్రవర్తి
సురుచిరస్ఫూర్తి వెంకటనరసమంత్రి
నయతఁ బేరయయండ్రు రెండవతనూజు॥ 54

క॥ హారితసగోత్రుఁడు వెంకటనరసయయుద్వాహమయ్యెనానాసుగుణో
త్కరఁగొండమాంబికనుఘనపురుషోత్తముఁడబ్ధిరాజుపుత్రికఁబోలెన్

ఉ॥ రామలుపెక్కు లెన్నఁగ ధరాస్థలి, వారలుసాటివత్తురే
శ్రీమహితోరుసద్గుణవిశేషములం దగుకొండమాంబకున్
రామునితల్లిగాక రఘురామునితల్లియుఁ గాక సందనా
రామునితల్లిగాక బలరామునితల్లియుఁగాక చిత్రతన్ ॥ 6

తే॥ వారలకుమేము ముగుర మవార్యలీలఁ
బుట్టితిమి మూఁడుమూర్తులపోల్కిఁదోఁప

[illegible]గ్రజుఁడు వెంకటాచలం బమర రమణ
యాఖ్యగలవాఁడనే, నచ్చనాహ్వయుండు॥ 57

క॥ శ్రీవెంకటగిరివల్లభ సేవాపరతంత్రహృదయశీలుఁడఁగాన
భావింపఁగ విద్వత్సంభావనకర్హుఁడను మిగులఁ బ్రజ్ఞాన్వితుఁడన్ ॥58

వ॥ ఈదృశుండనగు నాచేతఁగల్పితంబగు నేతత్ప్రబంధంబున
కథానాయకుండగు శ్రీవెంకటాచలనాయకునకు షష్ఠ్యంతంబులు॥ 59

షష్ఠ్యంతములు

క॥ శ్రీమద్వైకుంఠపట్టణధామున కఘతిమిరచండధామునకు సుధా
ధామకులవార్థిపార్వణ సోమున కశ్రాంతభూరిశుభనామునకున్ ॥ 60

క॥ కాళిందీతీర నికుంజాళిందభ్రమిత గోపయూపతధృతికిన్
నీళాబాలాహేలాఖేలాలోలాతిలస దకిల్బిషమతికిన్ ॥ 61

క॥ తారాబలతారాచలహీరాచలభిత్కృపాణ హిమధామశర
స్నీరదదరనారదశర పారదహరగౌరకీర్తిపద్మాపతికిన్ ॥ 62

క॥ ద్విజరాజపుత్రినకు సద్ద్విజరాజమనోజ్ఞకులపవిత్రునకు రవి
ద్విజరాజనేత్రునకురుద్విజరాజద్భోగశయనధీచిత్రునకున్ ॥ ౬౩

క॥ హలకులిశశంఖచక్రోజ్జ్వలరేఖాకలితలలితచరణరణత్కో
మలఘుంఘుమమణినూపురితాఖిలకృత కేతరవచస్సుకీర్తియుతునకున్ ॥64

వ॥ అద్వయతాద్వయజపకృద్విద్వద్వరసాద్వసాద్వవినిరోధునకున్॥
విద్విడ్ధ్వజినీశద్విరదద్విపవిద్వేషిరోషదరఘోషునకున్ ॥ 65

క॥ బలహారిగురుధృతికిని హారిబలగురుధృతికి నబాధబాహాహ్యాన్నతికిన్
జలరుహాసంభవసంభవజలరుహశరహారణశరణచరణస్తుతికిన్ ॥ 66

క॥ అలమేల్మంగామానసజలరుహదినపతికి నీలజలదద్యుతికిన్
గులధరధృతికి గభీరాత్యలఘుగుణోన్నతికి వెంకటాచలపతికిన్ ॥ 67

వ॥ సమర్పితంబుగా నాయొనర్పంబూనిన శంతనురాజచరిత్రం
బునకుఁ గథాసూత్రం బెట్టిదనిన॥ 68

కథాప్రారంభము

క॥ జనమేజయభూపాలుఁడు మనమున సంతోషవార్ధిమగ్నుండగుచున్
దనునడిగిన వైశంపాయనుఁ డిట్లని చెప్పఁదొడఁగె నతిచతురతతోన్॥

పురవర్ణన.

సీ॥ కృతకాచలనితంబ కేళీసరఃపద్మ
వనగంధి గంధిలఘనపదంబు
సద్మోపవనకీరశారికాపఠిత స
త్కవినశృంగారార్థకావ్యసమితి
కనకగోపుర శృంగఘటితకంఠీరవ
దర్శనక్షుభిత త్రిదశగజంబు
కేతనపటజాతవాతధూతామరీ
జాతకర్కశకుచచ్ఛన్నశాటి
తే॥ జగతినొప్పారు సువిశాలసాలజాల
నీలనీలచ్ఛవిచ్ఛటోత్తాలకాళి
కాభ్రమాదభ్రతాండవాఖండకృచ్ఛి
ఖండిమండలరుచిరంబు కరిపురంబు 70

సీ॥ వర్ణనీయానంత వాహినీయుక్తంబు
రమణీయ బహువనరాజితంబు
బంధురప్రస్ఫురద్బాడబస్థానంబు
మానితపురుషోత్తమ లసితంబు
తతరాజమండలోదయ జృంభమాణంబు
సంతత శ్రీకళాసంగతంబు
చారుతరానేక సద్గోత్రకలితంబు
సుందరహరివర మందిరంబు

తే॥ అవని రత్నాకరంబిదియనఁగ వలయుఁ
ద్రిదశజననేత్ర చిత్రచిత్రితసుచిత్ర
పుత్రికాగణ్యలావణ్య భూషితంబు
పుణ్యనిలయంబు వేదండపురవరంబు 71

క॥ స్వాంతోరుగభీరతలన
సంతమణిప్రాప్తులుగనినవి సర్వజన
స్వాంతమున కౌతుకమునుగడు
వింతగుఁ గోటయునగడ్తపీటఁ జెలంగున్ 72

తే॥ భూరిరుచిరాబ్జల సదలంకారియగుచు
శారిడాకన్ను చెన్ను నామీఁతెఁ బరిఘ
దివ్యఘననీల శోభాప్రదీప్తమగుచుఁ
గాలగళుకంఠలీలను సాలమొప్పె 73

తే॥ వింధ్యనగసింధువుల్ నిజద్వేషిమైన
కుంభసంభవు శుంభద్విజృంభణంబు
బలిమిమైమాన్పనొక్కచో నిలిచినట్లు
భూరితరసాలఖేయముల్ పురిని వెలసె 74

తే॥ సౌధయూధ విహాగరాజన్యకస్య
కాస్యనిజరుచి తారతమ్యములు తెలియ
మహిమఁ జంద్రుఁగురా శిరోగృహములెల్లఁ
జంద్రశాల లనంగ వచ్చటఁ జెలంగె 75

ఉ॥ నీరజవీక్షణావితతి నిద్దపుమేడలఁ గ్రీడలాడుచున్
దోరపుఁగొప్పుత్తము క్రొమ్ములు దోయిటితోనిడి యన్నికర్మ్మలన్
సారవిలాసినీచయ మెసంగఁ బోసంగ నొసంగఁ గైకొనున్
సారథసారపూర హరిచందనసూనము లప్పురంబునన్ 76

మ॥ పురిచంద్రోపలసౌధవేదికలు సంపూర్ణక్షపాపత్త్రివా
త్కరయుక్తిం జెలమేలులై డిగి యగడ్తం జెంద సుత్స్యంద్రమ
త్యుగు వేగాచ్ఛరసాభిముఖ్యమహితోద్యోగంబునం జాలకాం
తరనర్తిష్ణునవగ్రహాప్తిం దగు, లేదా! మింట మీనుండునే 77

సీ॥ పారిజాతలతాంత సారసౌరభములు
ఘ్రాణరంధ్రంబుల గారవింప
గగనగంగాతరంగములడోఁగిన శీత
గంధవాహము ఘర్మకణములణఁప
గిన్నర మధురసంగీతారవంబులు
శ్రవణరంధ్రములకు సౌఖ్య మొసఁగ
సాంద్రంబుగాఁగాయు చంద్రాతపంబులు
పొలుపొందబడలికల్ తొలఁగఁజేయ

తే॥ సొలసి యెదిరుంతురతి చండసూనకాండ
భండనానల్పకల్పిత బహుళబాధ
నాంచదాలింగ కృన్మనోహరపరస్ప
రాంగులై దంపతుల్ పురిహర్మ్యములను 78

తే॥ ఆనగరి నర్మభర్మ్యహర్మ్యాగ్రసుస్థి
తాబ్జదృగ్గానరావ మభ్రాపగార
విందమకరంద తుందిలేందిందిరప్ర
కాండఝుంకారఘోషంబు గలసిమొలఁగు 79

క॥ పురరత్నగోపురంబుల
సరి మధ్యాహ్నార్ధరాత్రసమయంబుల భా
స్కరశశిబింబములలరును
గరమరుమగఁగనఁ కరజతకలశములక్రియన్ 80

చ॥ ఘనతరచిత్రతల్ గలిగికన్నులపండువుగాఁ దనర్చుప
ట్టణవర మెల్లబోటులు దృఢంబెసఁగం గలయాంగఁజూడఁగా

మనములనిశ్చయించి సురమార్గమునం దగ దక్షిణోత్తరా
యణవిలసచ్ఛలంబుల విహారము సేతురు భానుచంద్రముల్ 81

క॥ నూతన కేతువ్రాతా స్యూతాంశుకజాతవాతపీతశ్రమ సౌ
ఖ్యాతతవైమానికసంఘాతము తత్పురము తరమె గణుతింపంగన్ 82

సీ॥ కర్పూరకాశ్మీరగంధచర్చితవృత్తి
గురుపయోధరములఁ గుప్పళించి
కజ్జలపంకరేఖామిళద్భృంగాళి
నేత్రసారసముల నృత్యమాడి
కస్తూరికాతిలక ప్రశస్తమనోజ్ఞ
ఫాలస్థలంబులఁ బరఁగువాణి
బంధురసౌరభప్రసవమాలావృత్తి
కబరీభరంబుల గంతువైచి

తే॥ గంధవహసంజ్ఞసార్థకగతిని జెలఁగఁ
జండతరపుండ్రకోదండభండనోగ్ర
జాతసంశ్రమమణఁగించి సౌఖ్యమొసఁగు
వాతపోతంబు తత్పురివనితలకును 83

తే॥ రమ్యబహుళార్తి చేఁగుంమరాజుపొరదు
చాలుమాకనితార కాజాలమల్ల
నచటికేతెంచియుం దనోయునగనూత్న
రత్నముల చేతవిపణిమార్గంబులొప్పు 84

క॥ రంగద్భటసారంగతురంగోద్భటపటుళితాంగరాజి చెలంగన్
శృంగాటకస్థలంబులు శృంగారముగాఁగ నగరసీమ పొసంగున్ 85

సీ॥ విప్రవరోన్నతి వెలసియుండురుగాని
తలపతు పాత సంయుతు ఁగాదు
ద్విజరాజకీ స్ఫూర్తి దేజరిల్లెరుగాని
ఘనగురు ప్రమోదాన గతుఁడుగాదు

బాడబవిఖ్యాతిభాసిల్లుదురుగాని
బహుజడోద్వృత్తివైభవులుగారు
బ్రహ్మసంతతియఁ బ్రబలియుందురు కాని
చిరపంకజాతసంస్థితులుగారు
తే॥ వీరలంచు నుతింతురు విబుధవరులు
జ్యౌతిష వ్యాకరణ నిరుక్తశిక్షాస
వేదవేదాంతసిద్ధాంతవిశ్రుతార్థ
వాసనాభాసురులు పురిభూసురులును 86

సీ॥ మహనీయవిపులధర్మగుణప్రకాశులు
రణములందును వితరణములందు
రమణీయతర రాజరాజసమానులు
ధనములందును మానధనములందు
కమనీయకల్యాణ దమనోరుచిరవృత్తు
లర్థులయందుఁ బ్రత్యర్థులందు
వర్ణనీయఖగానివార్యవిస్ఫూర్తులు
కరములందును శుక్మకరములందు
తే॥ కలితతుంగతురంగరంగచ్ఛతాంగ
మంగళాభంగ మాతంగసంగరాంగ
ణాంగపాటన భటచతురంగ బలవి
రాజులై యొప్ప నప్పురిరాజులెల్ల 87

క॥ రత్నాకరరోహణగిరి। రత్నములకనంతరత్నరాజత్సమహా
యత్నతసమతఘటించి ఖ।రత్ననిధులు పొల్తు రప్పురంబున వైశ్యుల్

చ॥ హరిపదభక్తిసంభరణతాహతనిస్తులదుస్తరాఘులై
హరిపదభాగ్యభోగ్యశుభశాలియవిశ్రుతభోగభాగులై
హరిపదవీధిరోధక మహాప్రతతాద్భుతధాన్యవంతులై
హరిపదపంకజాతభవు లప్పురిఁబొల్తు రనంతసౌఖ్యులై 89

సీ॥ వేదండములనొంచుఁ గోదండములనొంచుఁ
బోలు పైనయానముల్ భ్రూయుగములు
కులధరంబులమీఱు జలధరంబులఁ గేరుఁ
గుచకుంభయుగళముల్ కచభరములు
ఫణిరాజములదూఱు మణిరాజములమాఱు
వింతనూగారులు దంతములును
మధుకరంబులఁదోలు విధుకరంబులఁబోలు
నందమౌచూపులు హాసనములును
తే॥ బాగుగాఁగల్గియుందు రప్పట్టణమున
శంబరాంతకశాంబరీడంబరావ
లంబమోహనరుచిరకలాకదంబ
కలితయువలోకవశులైన కన్నెసతులు 90

సీ॥ "నాతిరో! చూపవే నల్లకల్వలదండ
పగలుచూపఁగరాదు సొగసుకాఁడ!
పణఁతి! గోరంటపూబంతులిచ్చెదవఁటే?
రహిఁ వాడిచెడిపోవు రవ్వకాఁడ!
ఇంతి! యీలతకూన కేలపుష్పము లేదె?
వర్షముల్ చాలవు వన్నెకాఁడ!
తరుణి! గొంటెనవిరి దాఁచనేటికి? వేళ
రా మాటుసేతువా కోమలాంగ!"
తే॥ అనుచుఁ బుష్పములమ్ముదు రప్పురమున
విమలఘనసారకుందార విందకంద
రాళహల్లకమల్లికారమ్యబంధు
జీవికలు పుష్పలావికల్ చెలువుమీఱి 91

సీ॥ హరినీలచకచకల్ నెఱయుకీల్జడల చేఘనులవిస్ఫూర్తి చీకాకుచేసి
నిద్దంపుటద్దంబు నిగ్గోను మోములరాజమండలలీల రహిసనంభి

తీర్రైనచీమలబారు గేరారులభోగములనిలుకడల్ పోవఁజేసి
సురపొన్నపువ్వుల సొరలించునాభుల సరసులగంభీరగరిమమాన్పి

తే॥ వన్నెకెక్కిరి యప్పురవరమునందు
సతులవైసారిణాంకశాస్త్రార్థకలిత
మృదులసంగీతమంగళమిశ్రనృత్య
సారచాతుర్యవతులైన వారసతులు 92

సీ॥ ఊరూరుసంయుక్తిఁ బొందవినయప్పుడు
సలలితరంభాప్తిగలిగినటులఁ
బాలుపొంద మధ్యముల్ పొదవినప్పుడు మాని
తానందలీల మిన్నందినటులఁ
గులుకుకుచంబుల గోరంటినప్పుడు
ప్రాచుర్యగతిఁ గొండఁ బ్రాఁకినటులఁ
గీల్జెడల్ సందిటఁ గీలించునప్పుడు
చిరఘనైశ్వర్యముల్ చెందినటుల

సంతసింతురుతములోన సాంద్రచంద్ర
చంద్రికాభాసమానచంచత్ప్రదేశ
వారనారీమణీరతి వైభవములఁ
బట్టణమునందు మన్మథభటులు విటులు 93

సీ॥ "దీప్తితాహీనధూతివిరాజితంబులై
కలితనాగేంద్రలీలఁ జెలంగ
ఘనదానవిధవప్రకాశమానంబులై
కర్ణాధికశ్రీలగణన కెక్క
వితతనీలాంబరప్రతిభల నుప్పొరి
బలభద్రగతులచేఁ బొదవిల్లి

అతులితపురుషోత్తమాభిరామంబులై
కమలాహితోన్నతుల్ గలిగియొసఁగ"

నమచుసర్వజనంబులు వినుతిసేయ
వెలయుసురకుంజరవిశేషకలితరదన
శతభిదురపరిహారమార్గీకృతాంగ
శిఖరములు పట్టణముగంధసింధురములు 94

సీ॥ "విజయప్రభావత విలసిల్లియుండియు
సైంధవస్ఫూర్తిఁ బ్రశస్తమయ్యె
రహిని శ్రీకంఠాభరణసమున్నతిగాంచి
బహుళసదాగతిప్రాప్తి నెసఁగి
కమనీయతరహరిఖ్యాతిఁ బెంపొందియుఁ
బున్నాగసంగతి వన్నెకెక్కి
నిరుపమదేవమణిప్రకాశతమించి
పరబలభీకరస్ఫురణ నెసఁగ"

ననుచుఁ బురిఁ జిత్రముగ జను లభినుతింపఁ
బరఁగఁ గల్యాణపల్యాణబద్ధయుద్ధ
కాలరింఖానిశృంఖలాఘాతజాత
ధరణితలధూళిపటలంబు తురగకులము 95

సీ॥ శతపత్రనేత్రాప్రసవ్యాబాహ్యప్రభంగి రంజితచక్రనిర్వక్రమగుచు
రమణీయధారాధరద్వారమునుబోలి చిరతరకేతుసంస్థితమగుచు
గలధౌతభూమిభృత్తిలకరబరగమువిక రాజావతంసాభిరామమగుచు
జంభాసురారాతికుంభిరాజముభంగిఁ గల్యాణకుంభవిఖ్యాతమగుచుఁ

బరఁగెనచ్చోటకోహాణభర్మశైలరంగదుత్తుంగశృంగారశృంగదివ్య
మంగళవిలాసభాసురభంగసూత్నరత్నహేమమయంబు సౌధచయంబు

క॥ హరిఁగ జెకజినులున్ మాదుదురరిముఱిగిరులెగురవై తురతిసత్వములన్
భూరిపోరి బిరుదులుగలిగిన కరిపురవరవీరభటులు కలహారభటులై

ఉ॥ చాలుగ నొప్పుచుండు నవచందనకుందతమాలతాలహిం
తాలగసాలసాలవటదంతశతాహ్లలవంగలుంగత
క్కోలకదంబముఖ్యతరుకుంజసముజ్జ్వలపుష్పమంజరీ
జాలసుగంధబంధురవిశాలమహావనపంక్తు లం[illegible] 98

సీ॥ వంకెలు జవ్వాజివంకెలు పొన్న శ్రీ
రాజనాల్ విప్పపూరాజనాలు
మల్లెశ్రీగంధులు మదనగంధులు రామ
బాణముల్ మన్మథబాణములును
గర్పూరములు పచ్చకర్పూరములు జున్నుఁ
బాలవడ్లును ముద్దుఁబాలవడ్లు
గుత్తులు మామిడిగుత్తులు బంగారు
తీఁగియల్ పగడంపుఁదీఁగియలును

మోహనసతులు లక్ష్మీమనోహరాలు
భారతీభూషలును బొంగుఁబాలు గౌరి
కుంకుమలు నను పేళ్ళఁగూడి వడ్లు
తఱచుగాఁ బండు నచటి కేదారములను॥ 99

వ॥ వెండియుఁ దత్పుటభేదనప్రకాండంబఖండోద్దండవేదండగండస్థలపరి
చ్యుతానూనదానధారాసమాకలితభూమండలాఖండలకోటీరకోటికుటి
ఘటితశతకోటిభృచ్ఛిలాద్యఖిలమాత్నరత్నసందోహానోన్యసంఘర్ష
ణవిగళద్రజఃపుంజరింఖత్కంఖాణరింఖాణసంఘాతసంఘట్టనాత్యంత
పంకిలంబులగు రాజమార్గంబులవలనను రోహిణీకాంతాకాంతకాం
తోపలసౌధయూథవిహారమాణాభీకాంతశుద్ధాంతకాంతా క్రాంత

సమర్పితాసితాగరుధూపధూమస్తోమసంజనితాదభ్ర శుభ్రేతరచ్ఛా
యాభరితాభ్రవిభ్రమాంగీకృతరంగత్తాండవాఖండకేళిప్రఫుల్లకలాపక
లాపికలాపసముల్లసితోపకంఠకలకంఠకంఠపంచమకుహూకారకోలాహ
లనినదోద్య దుద్యానాభ్రంకషవిశ్వంభరాజాతసంజాత శాఖోపశా
ఖాశిఖాంతర కులాయప్రవర్ధమానశుంభత్కిశోరడింభసంగ్రస్తప్రశస్త
సవ్యదిన్యవిమానయానాయాతసుధాంధస్సౌగంధిక గంధిజనమధుర
మధురసాసారచమత్కారగంభీరవిలాసవాగ్విశేషంబులవలనను, సం
గీతభరతకళాశాస్త్రప్రవీణవారశోణాధరితాండవోజ్జృంభణవాచాల
రత్నతులాకోటికంకణకింకిణీక్రేంకారచరద్గంధబంధుర సింధురకంధ
రాబద్ధరణద్బృంహితకాఘణఘణాత్కార భూరిభేరీధణంధణాత్కార
కోలాహలపిచండిలపుండరీకభవాండభాండంబులవలనను, నితాంత
దిక్సీమంతినీసీమంతసిందూరతిలకాయమానబహుళప్రభాభాసమానార
విందరాగశిలాసందోహాసంఘటితప్రశస్తహస్తాంచలాంచితకాంచనపాం
చాలికాసంచయంబులవలనను, సల్లలితమల్లికావల్లికామతల్లికావేల్లిత
సాంద్రచంద్రకాంతాలవాలవిశాలబాలరసాలసాలతాలహింతాలతక్కో
లతమాలప్రియాళు నారికేళసరళవకుళముఖనిఖిలతరు వరనికరనివసిత
నీలకంఠకలకంఠక పోతశారికాకీరికా బహుళబకాది నానావిధపత్త్రర
థయూథనిర్నిరోధకలకలారావాభంగశృంగారవనంబులవలనను, అంబర
చుంబి మహోన్నతసేతుసమాయతతటాకప్రసృతనీరధారానిరంతరఫలి
తశాలిసస్యమంజరీపుంజపింజరీభూతకేదారంబులవలనను, సారస కారం
డవ రథాంగ చక్రాంగ ముఖపయోవిహంగమిథునసంధువనకేళీసమాక
లితవిమలకమలకుముదసముదయమకరందబిందుతుందిలేందిందిరసుందరీ
ఝుంకారవిస్తారసారసాకరంబులవలనను, సంతతోత్సవంబై వైకుంఠ
నగరంబురీతి నమరావతీపురంబుభాతి భోగవతీపట్టణంబుగతి హరిప్రకాశ
మానంబై వర్షాకాలంబుపోలి జంద్రమండలంబులీలఁ బుష్పవాటివి

ధంబున సారంగాభిరామంబై కమలాకరంబుభంగి నిశాహంబులచా
డ్పున రాజహంసవిరాజమానంబై యలకాపురంబు బాగున లంకాపురం
బులాగునం బుణ్యజనేశ్వరాధారంబై యయోధ్యాపట్టణంబుచొప్పున
ద్వారావతీనగరంబుడంబున రామాభిరామంబై వారుణదానధారాప్ర
వాహబహుళంబయ్యును వారణదానధారాప్రవాహబహుళంబై వనీప
కామితార్థసంధాయకంబై కమలప్రపూర్ణకమలాకరంబయ్యును విమల
ప్రపూర్ణకమలాకరంబై భువనవర్ణనీయంబయ్యును భువనవర్ణనీయంబై
సంపదలకుంబుట్టినిల్లును సౌభాగ్యంబునకుస్థానంబును నగుచు వసుంధ
రాపురంధ్రీరత్నకటకంబై యొప్పు నక్కటకంబున 100

మ॥ కలం డాఖండలతుండితుండసదృశాఖండోరుదోర్దండనో
జ్జ్వలకాండాసనకాండభృద్భవదృఢాంచచ్చండకాండచ్ఛటా
జలధారాళమితోగ్రవిగ్రహమహాహాత్సాహహితోద్దండభూ
షలనచ్చార్యధనంజయుం డల ప్రదీపక్ష్మామహేంద్రుండిలన్॥ 101

సీ॥ ప్రాభవానంద మహాభోగజిష్ణుండు
రంజిత తేజో ధనంజయుండు
సౌభాగ్యనిరుపమోజ్జ్వలసత్యధర్ముండు
ద్యుచ్ఛాయపుణ్యజనోత్తముండు
నరశౌర్యగాంభీర్యవాహినీశ్వరభర్త
భాస్వత్పరబలప్రభంజనుండు
భూరితరాంచిత్రోద్ధారధనేశుండు
శాశ్వతైశ్వర్యమహేశ్వరుండు

గీ॥ బలిరిపి యాతండసంగనొప్పరుఁ గుధర
వళిముతనతద్వయాద్వీపకలితలలిత
సర్వసర్వంసహాభరాశ్రయనిధాన
జన్యకేళి ప్రదీపరాజన్యమాళి॥ 102

సీ॥ పద్మినీపద్మినీ పద్మినీరమణుండు
శతకోటిశతకోటి సితకరుండు
కువలయకువలయ కువలయమిత్రుండు
హరిపుత్రహరిపుత్ర హరిమూర్తి
వాహినీవాహినీ వాహినీనాథుండు
బలహరబలహర ప్రాభవుండు
మణిరాజమణిరాజ మణిరాజహసనుండు
కలధౌతకలధౌత కుంధరధృతి
యనఁగనుతికెక్కె శరహీరహారతార
శారవిందారిమాళిమందారసార
కాండపారదశారదకందకుంద
చారుకీర్తి ప్రదీపరాట్చక్రవర్తి 103

తే॥ అతనిభార్య సునంద నేత్రారవింద
చారుసమ్మోహకృద్విలాసరసకుంత
మధురవాగ్జితమకరంద మహితరూప
సురుచిరానందసంభృత సుగుణబృంద 104

క॥ కుందమ్ముల బృందమ్ములఁ
యందమ్ముం జెఱుచు విద్రుమమాధరి రదముల్
కెందమ్ముల చందమ్ముల
మందమ్ములుగా గణించు మానిని పదముల్ 105

తే॥ చంద్రబింబాస్య ముఖవిలాసంబునకును
సరసపుష్కరవిభవంబు జలదరించు
సారసానన రమ్యతరోరువులకు
సరసపుష్కరవిభవంబుజలదరించు 106

ఆ॥ పాముగోమునోము బలువైనచీమఁ
బారుతీరుగేరు నారుసారు
మేటి తేటికోటి పాటింప దలపుష్ప

చాపుచూపు రూపుమాపు చూపు 107

సీ॥ విరిరీతినిరహించి కరిజాతిని హసించి
తొడలును నడలును బెడగుచూప
పగడాలజిగి నేలి మగరాలవగఁబోలి
పదములు రదములు బాగుమీఱ
వలయమ్ములను గేరి జలజమ్ములను మీఱి
శ్రోత్రముల్ నేత్రముల్ సొంపెసంగ
వరభృంగతతినొంచి సురథాంగగతిమించి
వేణియు శ్రోణియు వింతదనర
రమణగన్నట్టిసుందరీరత్నమునకు
సాటియే యెన్న వరనరసాధ్యనాగ
గరుడగంధర్వసిద్ధకింపురుషయక్ష
కాంతలైనను గీర్వాణకాంతలైన 108

సీ॥ నెలఱాల హరినీలములఁ జాలఁ గన్పట్టు
కమనీయకృతకాద్రికందరముల
నిగరాల మగరాల జిగిగ్రాల నభ్రంక
షములైన వరచంద్రశాలలందు
హేరాళమారాళధారాళగతిరూఢిఁ
దిలకించు కాసారతీరములను
జందనస్యందనకుందనవరసాల
నరసాలశృంగారవనులయందు
మహితలీల సునందతో మదనకదన
గతులఁ దేలుచుఁ బరిరంభచతురవచన
రచన లలవడ భోగాప్తి రహివహించెఁ
జారుమూర్తి ప్రదీపరాట్చక్రవర్తి 109

క॥ ఈరీతిఁ గొన్ని దినములు
నారాజన్యుండు సంతతానందములన్

నారీమణి నేలుచు సుకు
మారుఁడు లేకునికి తలఁచి మది నిట్లనియెన్ 110

తే॥ "నందనుఁడు పితృజనుల కానందనుండు
పుత్రుఁడు గురుప్రమోదైకపాత్రుఁ డరయ
సూనుఁ డనిశంబు కులవర్ధమానుఁ డుర్వి
సుతుఁడుగలతండ్రి విబుధసన్నుతుఁడు గాడె 111

చ॥ జిలిబిలిముద్దుమాటలును జెక్కుఁదొట్రిలు లేఁతనవ్వునం
కులు పులిగోరు నేవళము గొప్పగుగజ్జెలు చిన్ని మద్దికా
యలు జిగిమించు టుంగరము లందెలు గల్గి చెలంగి యాడుచున్
వెలసెడిసూనుఁ జూడ సరవిన్ మదిఁ దండ్రికి నెంత వేడుకో 112

సీ॥ జిగిగబ్బిగుబ్బలబిగువు కౌఱంతయ్యుఁ
బొంకమ్మగాఁ గనుబింక మొప్ప
మంజులసత్కళామగ్నతగలిగియు
బహుళలీలావాప్తి ప్రబలియుండు
అతులితనవయౌవనారూఢిఁ బాసియు
మహితమోహన మహామహిమ వెలయు
పొగడొందు మేనిసోయగము తక్కువయయ్యు
శృంగారవిస్ఫూర్తి చెందియుండుఁ
దల్లి కుల్లాసముగనుండఁ దత్సతీమ
తల్లిమానసమను పాలవెల్లి కెంచి
చూడ జాబిల్లిగా చిన్నిసుతుఁడు ధరను
వరుసఁగోఁ బుత్రలాభంబె పరమహితము 113

తే॥ సకలసామ్రాజ్యవిభవంబు చాలఁగలిగి
నందనశ్రీవహింపని నరుని బ్రదుకు
దళలతాంతగుళుచ్ఛసంతానమగుచుఁ
గాపుఁబట్టనివృక్షంబు కరణిగాదె॥ 114

క॥ తగ మది నక్షాంతంబును। జగతీస్థలి నెంచిచూడ సరవి" సపుత్ర

స్వగతిర్నాస్తి "యటంచని నిగమంబులువల్కు వేవినిర్మలమహిమన్ ॥

ప్రతీపుఁడు తీర్థయాత్రఁ బోవుట.

వ॥ అనితలపోయుచు మంత్రులపై రాజ్యభారంబునిచి బంధుమిత్రగురుబుధానుమతంబున సుముహూర్తంబునఁ బురోహితుండును గొందఱుత్తైర్థికులును సునందాసుందరీరత్నంబుఁ దాను నమందానందకందళితహృదయారవిందుండై ప్రదీపవసుంధరారమణుండు తీర్థావగాహనోత్సాహంబునఁ జనిచని యచ్చటచ్చట నెదుర్కొని విశ్వంభరాభర్తలొసంగు కానుకలుగైకొనుచుఁ బుణ్యతరంగిణీనివహంబుల సుస్నాతుండగుచు యజనయాజనాధ్యయనాధ్యాపనదానదానప్రతిగ్రహషట్కర్మనిరతులగు భూసురోత్తములకు గోభూహిరణ్యసాలగ్రామాది దానంబు లనేకంబులిచ్చుచు యమనియమాసనప్రాణాయామప్రత్యాహారధ్యానధారణాసమాధ్యష్టాంగయోగవిశారదులగు యోగీశ్వరుల సందర్శించి సాష్టాంగదండప్రమాణంబులాచరించి వారలొసంగు బహువిధాశీర్వాదంబులుగైకొనుచు నార్యజనంబులచేత సావధానంబుగాఁ బురాతనపుణ్యకథావిధానంబులు దెలియుచు రోహిణీకాంతకాంతాలవాలసంస్తూయమానగోస్తనీకాయమానవిభ్రాజమానంబులగు వనంబుల స్వచ్ఛతరచ్ఛత్త్రోపమానశీతలతరుచ్ఛాయలఁ బరిశ్రమంబుపాయ విశ్రమింపుచు నగణ్యాభయదమృగశరణ్యంబులగు గిరివరేణ్యంబుల గడచుచు దుర్గమస్థలంబుల నిర్గమింపుచుఁ జనిచని సంతతామోదమేదుర విమలకోమలకుముదకువలయబృందమకరందతుందిలభృంగీసంగీతస్వానానుషంగయు నుభయకూలస్థితదేవర్షిబ్రహ్మర్షిరాజర్షికృతప్రసంగయు రంగదంభస్తుంగతరంగయు నగు గంగంగనుంగొని యారాజపుంగవుండు నిజకులాంగనకిట్లనియె॥ 116

గంగానదివర్ణన

లయగ్రాహి॥ అంగన! ముదంబునఁ గనుంగొనుము శాబకకు
రంగహయధూతవరభంగచయసంగన్
రంగదరవిందగతభృంగరవపల్లవిత

తుంగతటభూరిహృదయంగమకుడుంగన్
జంగమకులాచలనిభాంగఘనజీవనమ
తంగజభయానహరధాంగకవిహంగన్
మంగళపవిత్రజలసంగతసరస్వతిప
తంగతనయామిళితదభంగగుణ గంగన్ 117

సీ॥ ఈసరస్వతికి మత్తేభేంద్రగామిని!
పురుషోత్తమునియంఘ్రి పుట్టినిల్లు
ఈమహాహ్రాదిని కెలనాగ! మదనసం
హరుజటాజూటంబు మందిరంబు
ఈతరంగిణికిఁ బూర్ణేందుబింబానన!
యమునాసరస్వతు లనుఁగుఁజెలులు
ఈనిమ్నగామిని కేణాక్షి! జనపాత
కోత్కరహరము ప్రయోజనంబు
ఈస్రవంతికి నెన్న మృగేంద్రమధ్య!
భాస్వరాఖర్వసర్వసుపర్వసిద్ధ
సాధ్యభుజగాళి సేవకసముదయంబు
దీనిమహిమంబు బ్రహ్మకుఁ దెలియఁదరమె" 118

వ॥ అనిపలికి తత్తీరంబున 119

క॥ నిలిచి నమస్కారంబులు సలలితముగ నాచరించి సంభ్రమమొప్పన్
లలిఁ బులకాంకురపాళీవిలసితతనుఁడగుచు మఱియువిభుఁడిట్లనియెన్

సీ॥ "ఈరాజహంసంబు లిభకుంభకుచకుంభ!
నీగమనంబుతో నేస్తమాడు
ఈచక్రవాకంబు లిందిందిరాలక!
నీదుపాలిండ్లతో వాదులాడు
ఈజలజాతంబు లేణాక్షి! నీముఖ
చంద్రబింబంబుతో సరసమాడు

ఈయుత్పలంబులు హేమాంగి!నీదీర్ఘ
లోలనేత్రములతో మేలమాడు
ఈమృణాళంబు లెన్నఁగా నింతి!నీదు
బాహువులతోడఁ జెలరేగి పంతమాడు
వీని నెల్లను వేర్వేఱ విశదముగను
వేడ్కఁగనుగొంటె గంభీరవేదిగమన!" 121

మ॥ అని భూకాంతుఁడు పల్కుచుండఁగను గంగాభంగరంగత్తరం
గనికాయప్రచలత్ప్రఫుల్లకమలౌఘస్వచ్ఛగంధానుషే
లనరాజన్మధులిట్స్తనంధయకులశ్లాఘ్యోల్లసద్గానని
స్వనముల్ గ్రమ్మఁగ నేగుదెంచె వరచంచచ్ఛీతవాతూలముల్ 122

క॥ ఈగతిఁ జనుదెంచిన బహు
భాగతసంమోదుఁడగుచు నతివయుఁ దానున్
వేగమె కైదండగొనుచు
భాగీరథితరఁగలందుఁ బరమప్రీతిన్ 123

క॥ స్నానములుచేసి యంతట। దానంబులుచేసి హరికథాశ్రవణమునన్
మానసముప్పొంగఁగ న। మ్మానవపతియుండెఁగొన్నిమాసములచటన్

వ॥ అటఁ గదలి నీలాచల భద్రాచల మంగళాచల సింహాచల గరుడాచల శేషాచలద్వారకాపుర మధురాపుర ధర్మపుర కాంచీపుర మారకాపుర శ్రీరంగ శ్రీకూర్మ హరిక్షేత్రాదివైష్ణవక్షేత్రంబులును కేదార త్రిపురాంతక శ్రీశైల చిద్గగన గోకర్ణ జంబుకేశ్వర రామేశ్వర కాశీ కాళహస్త్యాదిశైవక్షేత్రంబులును గనుంగొని యమునా సరస్వతీ గోదావరీ చంద్రభాగా గండకీ కృష్ణవేణీ కుముద్వతీ వేగవతీ వేత్రవతీ వేదవతీ శుక్తిమతీ తుంగభద్రా సౌభద్రా శతభద్రా భవనాశినీ నర్మదా తామ్రపర్ణీ కావేరీ ప్రముఖ పుణ్యతరంగిణీనివహంబులఁ గృతస్నానుండై పద్మసరసి యింద్రసరసి బ్రహ్మసరసి మానససరసి మొదలగు సరసుల నవగాహనంబు నేసి శార్ఙకోటియుఁ జక్రకోటియు శంఖకోటి

యుఁ జంద్రకోటియు ధనుష్కోటియుఁ గనుంగొని మజ్జనంబాడి దండకారణ్య నైమిశారణ్య బదరికారణ్య చంపకారణ్యంబులు వీక్షించి కృతకృత్యుండై క్రమ్మరి నిజపురంబగు గజపురంబునకేతెంచి ధరణీపాలనంబొనర్చుచుఁ గాంతయుం దాను నిష్టోపభోగంబు లనుభవింపుచు సుఖంబుండె, 125

క॥ రతిబంధప్రతిబంధము। రతికూజితవైభవాంతరాయము విలస
ద్రతిపతియుద్ధవిరుద్ధం। బ్రతులితగతి సతికి గర్భమంతటనిలిచెన్ 126

.సునందగర్భోత్పత్తి.

సీ॥ బంగారమునకు మెఱుంగువెట్టినరీతిఁ
గాంచనాంగి శరీరకాంతి మెఱసె
తెలికల్వరేకులఁబోలుచు వెన్నెలఁబోలి
చానకన్నులఁదెల్పు చాలఁదనరె
కులధరంబులమీఁది జలధరంబులమాడ్కి
నాతిచన్మొనలంచు నలుపుగలిగె
పుట్టపైఁ జనళించు భుజగంబుచాడ్పున
సతినాభిపై నారు సాంద్రమయ్యె
గంధగజయాన లేగాను గాననయ్యె
భానురాంగికి వేవిళ్లు బహుళమయ్యె
మానినీమణినడ యతిమందమయ్యె
చంద్రబింబాస్య వళు లదృశ్యంబులయ్యె 127

తే॥ అబ్బురపు గుబ్బమొనలు కృష్ణాప్తినొందఁ
గలికినెమ్మొగ మర్జునఖ్యాతిగాంచె
సహజసన్మిత్రవిభవంబు సంఘటిల్ల
దౌహృదము కామినీమణి దాల్చునపుడు 128

ఉ॥ "సొమ్ములుదాల్ప వేటికిఁ గృశోదరి! సారెకు వాపులేర్పడన్
మమ్ములఁజేర వేటి కణుమధ్య!"యటంచుఁ బ్రియాళు లెక్కస

క్కమ్మఁగ నాఁడ సోగకను క్రేవల లేనగ వంకురింపఁగాఁ
గొమ్మ మొగంబు ప్రీడమెయిఁ గొంతటు ప్రాల్చుఁ బ్రపూర్ణగర్భయై

వ॥ అంత, 130

చ॥ కలశపయోధివీచి యలకల్పకముంగనినట్లు వేడ్క మైఁ
గలశపయోధికూర్మిసుత కంతునిగన్నటు లిం దపంచము
త్కలశపయోధిపాంగఁగఁ దగన్ శుభలగ్నమునందుఁ గాంచె న
క్కలశపయోధరీమణి సుఖస్థితిమీఱఁ గుమారచంద్రునిన్ 131

క॥ జగతీశ్వరుకళనుద్భవుఁ
డగుచిన్నకుమారుకాంతి యంతఃపురమె
ప్పుగ వెలిఁగెన్ విధుఁడుదయిం
పఁగఁ దగ వెలుగొందుపూర్వభాగమువోలెన్ 132

క॥ మధురాపురివర్ణితమగు।బుధుబాలునిగనెడివేళ భువి వనరాసుల్
మధులోపాముద్రావర।విధూదయశ్రీల సందు విభవముతగ్గెన్ 133

క॥ దిక్కులు తెలివి రహించెను
ప్రక్కలవానలురహించె శ్రావ్యముగఁ బయో
ముక్కలు ఘోషించెను దివి
నక్కలదీపకుని మంగళాభ్యుదయమునన్ 134

ఆ॥ మనసిజాతు మారమణిగన్నయట్లు వా
మను సుఖాప్తినదితిగనినయట్లు
మన సునంద చిత్రముగ సునందనుగనె
మనసు నందమయ్యె మనకునెల్ల 135

వ॥ అని జనంబెంచుచుండ నప్పుడు, 136

శా॥ “సూనుం డుద్భవమయ్యె”నన్న విని విస్ఫూర్తిం బ్రదీప్రప్రభుం
డానందంబున సూతికానిలయమధ్యక్షోణికింబోయి వే
తా నా నందను నాననంబు పొలుపొందంజూచి మిన్నందుచున్
స్నానంబాడి సుకోద్భవోత్సవము హెచ్చంజేసెనుత్సాహియై 137

సీ॥ ఘనమూల్యరత్నప్రకరములిచ్చెను జన
స్తోత్రులైనట్టి సన్మిత్రులకును
వరకిరీటములిచ్చె గురుతరోద్భటబల
వంతులైనట్టి సామంతులకును
ధవళాతపత్రముల్ తగనిచ్చె సత్కృపా
సింధువులైనట్టి బాంధవులకు
పట్టాంశుకములిచ్చెఁ బతిభక్తిసంతతో
త్స్వాంతలైనటువంటి కాంతలకును
స్వర్ణశైలతులాపురుషస్థిరాన్న
తిలమహీధరధవళాశ్వధేనుహస్తి
రజతలింగాదిదానముల్ రమ్యలీల
నిచ్చె భాసురులైన మహీసురులకు 138

క॥ నరపతి పండ్రెండవవా
సరమునఁ బుణ్యాహమెసఁగ సలిపె సుతునకున్
వరజన్మవేళజనులకు
సరవిన్ సుఖమిచ్చుకతన శంతనుఁడనియెన్ 139

వ॥ ఇత్తెఱంగున నాభూమండలాఖండలుండు నిజకుమారరత్నంబునకు జాతకర్మ నామకరణాన్నప్రాశన చౌలోపనయనాదులు క్రమక్రమంబునఁ గావించి యనంతరం బక్షరాభ్యాసంబు మొదలుగ ఛందోగణితకావ్యనాటకాలంకార వేదశాస్త్రపురాణేతిహాసప్రకారంబు లెఱింగించి మాతంగతురంగశతాంగారోహణ ప్రవీణత్వంబును బ్రాసకుంతతోమర పరశుపట్టిసభిండివాలశూలగదాంకుశప్రముఖ వివిధాయుధాభ్యాసంబు గావించునంత శైశవం బతిక్రమించి,

తే॥ సకలబాంధవలోచనోత్సవకరంబు
కామినీజనసమ్మోహకారణంబు
వైరిజనచక్రచక్రాంగవర్షసమయ
మలరె నృపతికి నవయౌవనాగమంబు 140

సీ॥ అకలంకనవయౌవనాదభ్రసుకుమార
సుందరాంగస్ఫూర్తిఁ జెందుటకును
సకలకాలములందుఁ బ్రకటితాఖండ దృ
ష్టాంతవైభవలీల నలరుటకును
వృద్ధిక్షయవికార విరహితసంపూర్ణ
లలితవిలాసంబు గలుగుటకును
మహితవిశ్వంభరా మండలీమృదుపాద
కమలవిన్యాసంబు గాంచుటకును
మరుఁడు కుసుమాకరుఁడు సుధాకరుఁడు వేల్పు
రాకొమరుఁ డేకమూర్త్యభిరాముఁ డౌచుఁ
గలుగునవి శేషములు గన్నగతిని నృపకు
మారుఁ డొప్పారె మోహనాకారుఁడగుచు 141

చ॥ సరసకలాఢ్యుఁడౌ నృపతి చంద్రుని నిద్దపుఁజెక్కులందు సుం
దరముగ నంకురించు చిఱునవ్వు తనర్చుఁ దదీయసన్మనో
హర రసనాంచలస్థలవిహార నిరర్గళ దివ్యభారతీ
సరసిజనేత్రి ముగ్ధతెలిచాయలు కోపుల గ్రమ్మినట్లమై 142

తే॥ తరుణులకు వాని సరససౌందర్యరేఖ
వీక్షణముచేయ సాత్త్వికావేశ మొదవు
శ్రీవరాంశోదితుండగు నృపతిగన్న
సాత్త్వికావేశమాట నైజంబకాదె 143

ఉ॥ కాయజసుందరుల్ నృపశిఖామణిఁ దప్పకచూచి ముద్దులేఁ
బ్రాయపుజవ్వనుల్ విరహభారపరిశ్రమభిన్నచిత్తలై
తీయక వెచ్చనూర్చుచును దీనతచే "నపచారమెద్ది, మే
మాయతదండనార్హుల"మటందురు ప్రార్థనమీఱఁ దత్సతుల్

క॥ అరినారీజనములకున్ ।గురుసంభ్రమకరములగుచుఁ గువలయపతి భా
సురభుజవదనాంబుజములు।కరమలరెంజంద్రహాసకలనాఢ్యములై ।

క॥ రాజును దినరాజుగ దిన।రాజును రాజుగ నదంతరసమయములఁ ద

ద్రాజమణితీవ్రశౌర్య! భ్రాజత్కీర్తులొగి మాఱుపలుచుం దరుచై

తే॥ వాని వితరణసంతతిగాన లేక
శాఖియొప్పారె సంతానసంజ్ఞచేఁ గ
దర్థమై తలఁపొంది చింతామణిప్ర
సిద్ధనామము సురమణి చెందియొప్పె॥ 147

వ॥ అనినవిని "తదనంతరకథావిధానం బెఱింగింపు" మనుటయు.

చ॥ అనుపమచక్రశుక్రశలభాయితశాత్రవగోత్ర! గోత్రభృ
ద్ఘనబలశర్మనిర్మితశతక్రతుచోదితవారిదోదితా
శనిశకులీకులీరకదృషత్పృషదార్తిగఘోషభామినీ
జనవరగోత్ర! గోత్రతనుజాతనుజాతవినూతనార్చితా! ॥ 148

క॥ గౌరీనారీడితగుణ। హారీ! దూరీకృతాఖిలాంహోధారీ!
శౌరీ! మారీచారీ! హరీ! శ్రీవెంకటాచలాగ్రవిహారీ!॥

తరల॥ వనచరద్విజరాజపోషణవైభవోన్నతదండకా
వనచరద్విజరాజభూషణవంశతీవ్రపరాక్రమా!
వనచరద్విజరాజభీషణనైన తేయమహోజ్జ్వల
ద్వనచరద్విజరాజదూషణధర్మబద్ధవివాహనా! 149

గద్య

ఇది శ్రీవెంకటేశ్వరకరుణాకటాక్షసంప్రాప్తకవిత్వవిద్యా విచి
త్రాపస్తంబసూత్ర హరితసగోత్రపవిత్ర వెంకటనరస
యామాత్యపుత్రాన్నమరాజాన్వయపయఃపా
రావారసంపూర్ణపూర్ణిమాసుధాకర స
కలగుణరత్నరత్నాకర విద్వజ్జన
విధేయ రమణయనామధేయ
ప్రణీతంబైన
శంతనురాజ
చరిత్రంబను
మహాప్రబంధంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శంతనురాజచరిత్ర

ద్వితీయాశ్వాసము.

క॥ శ్రీపదలమేలుమంగా। శ్యామాసంకుమదపంకసంకలితోద్య
త్కోమలకుచకలశీశిఖ। శ్యామాల్యాభరణ వెంకటాచలరమణా!॥ 2

వ॥ అవధరింపుము జనమేజయవసుంధరారమణునకు వైశంపా
యనుం డిట్లని చెప్పందొడంగె.

—హిమవదృతువర్ణనము—

ఉ॥ అంత ననంతవైభవమహాద్భుతలీల ధరిత్రిఁ దోఁచె హే
మంతము సన్న శాంతఘనమానవతీకుచకుంభసంభ్రమ
త్కాంత మశాంతదంతురితకంతులతాంతశరచ్ఛిదాధ్వగ
స్వాంత మతాంతకైరవనిశాంతరణత్ప్రమదాళికాంతమై 3

ఉ॥ నిత్యజగత్త్రయీవిజయనిష్ఠురశాసనశంబరాంతకో
ద్ధత్యమునన్ బగల్ సురతంత్రవిలాసములొందఁగోరు నా
సత్యవతీపరాశరుల సాంద్రమనోరథసిద్ధి కెద్ది యా
చిత్యగతిం దనర్చె ధరఁ జిత్రత నత్తుహినంబు రాజిలన్ 4

మ॥ సకలస్థావరజంగమంబులకు లో సంస్థాయియైనట్టి త్వ్రిం
బకు జామాతగఁ గాంచితింగడఁకఁ దద్బాహ్యస్థలవ్యాపకా
త్యకలంకస్థితి నాకుఁజెల్లునని సీతాహార్యమూర్ధన్యము
త్సుకత న్నిండిన రీతి మంచు దనరెన్ సూచీముఖాభేద్యమై 5

తే॥ మహితవిస్ఫూర్తిమీఱ హేమంతసమయ
మాంత్రికుం డుత్తరానిలమంత్రమునను
శీతభూతంబు తగఁ బంపుఁజేయ నార్తి
జడియుకైవడి లోకంబు వడఁకఁజొచ్చె 6

క॥ పాండురహిమసంఘాతము। నిండినతద్వాసరములనీరేరుహజా
తాండంబులవీక్షింపఁగ। వెండికరండములరీతి విలసిల్లెఁ దగన్ 7

క॥ హిమబిందుకందళాశ్రయ। సుమనోగుచ్ఛములు మిగులఁజూపట్టె రతి
శ్రమజనిత ఘర్మకణభృ। త్కమలముఖీలసదురోజ కలశాభములై

తే॥ సాంద్రశశ్వదవశ్యాయసలిలబిందు
కందళంబులు దశదిశల్ గప్పుకొనఁగ
నగములెల్లను దేవతానగములయ్యె
నగములెల్లను ఖర్జూరనగములయ్యె 9

క॥ సరసస్థితిఁ బద్మిని యన। కరసంగతిఁజెందకున్న గాసిలదె ధరన్
సరస్థితిఁ బద్మిని యన। కరసంగతిఁజెందకున్న గాసిపడదొకో 10

సీ॥ మృగనాభికాపంక మిళితకాలాగరు
చందనగంధ చర్చావిధముల
సలలితోష్ణాన్న భక్ష్యవ్రాతశాక స
ద్యోఘృతప్రముఖ సద్భోజనముల
జాతీఫలమనోజ్ఞ సౌరభ్యరాగ ర
సస్ఫురతాంబూల చర్వణముల
నవమోహనాంగ సుందరలతాంగీవృత్త
శృంగారకుచభరాశ్లేషములను

తే॥ చండనిర్ధూమభీమ జాజ్వల్యమాన
ఘనతరపటిష్ఠనిష్ఠురాంగారతార
విలసితహసంతికానూన వీక్షణముల
భోగులకు నింపొనర్చె శీతాగమంబు॥ 11

వ॥ ఆసమయంబున, 12

శా॥ ఖద్యోతాహ్వాయ మర్కకీటమణులం గాఢస్థితిం జెంది నై
జద్యోతాంతరమైనలీలఁ దన కాశాదేశరాజాళి కు
ద్యద్వ్యక్తిం దగ నామమాత్రము సమంబై చెల్లఁగా నిస్తులా
ఛేద్యస్ఫూర్తిఁ బ్రదీపుఁ డేలె నిఖిలోర్వీమండలం బయ్యెడన్॥ 13

—ప్రదీపుఁడు గంగాస్నానమునకుఁ బోవుట—

వ॥ ఒక్కదినంబునఁ బ్రభాతంబున మేల్కాంచి గంగాప్రవాహావగాహనోత్సాహియై చని కృతస్నానుండై శరచ్చంద్రధౌతవస్త్రధారణుండై చంద్రికాసాంద్రధవళశీతలసైకతప్రదేశంబున, 14

సీ॥ మానితనియమ సమారూఢవైఖరి
చెలఁగి పద్మాసనాసీనుఁడగుచు
దేహం బవక్రసంస్థితిమీఱ నొందించి
కమనీయలీల మొగంబువంచి
నాసాగ్రదృష్టి విన్యాసంబుగావించి
మానసవృత్తులు మట్టుపఱచి
లాలితాక్షసరంబు కేల సారెకుఁ ద్రిప్పు
చెలిమిమంత్రజపానుకలితుఁడగుచు
స్వప్రకాశోరునారాయణప్రశస్త
శబ్దవాచ్యస్వయంభూత జగదఖండ
నిరుపమానందసంపూర్ణ నిత్యసత్య
సిద్ధవస్తువు ధ్యానంబు సేయుచుండె 15

గంగ నరకన్యయగుట

వ॥ ఇట్లు చేయుచుండ, 16

సీ॥ జగములు మోహింపఁ జరియించు మన్మథ
సరస మోహన మంత్రశక్తి యనఁగ
స్థిరసంపద వహించి ధరణీస్థలంబున మెలఁగెడి క్రొక్కారు మెఱుఁగనంగ
చిత్రలీల లెసంగ జీవకళల్ పూని క్షితిమించు చిత్తరు ప్రతిమయనఁగ
నవయవసౌభాగ్య హారిమూర్తి ధరించి
రహినొప్పు శృంగారరసమనంగ

హావభావవిలాసంబు లచ్చుపడఁగ
భూరి నవ యౌవనాంగ దీప్తులు చెలంగ
నొఱపుగల దివ్యమహిమంబు లుజ్జగించి
గంగ నరకన్యకాకృతి గాంచె నపుడు 17

సీ॥ కటిచరణంబులై కనుపట్టఁ గాఁబోలుఁ
బులినంబులును శోణనలినములును
భుజకుంతలంబులై పొలుపొందఁ బోలు మృ
ణాళముల్ మత్తహిందోళములును
నేత్రకుచంబులై నిలువఁబోలుండ జా
నీకంబులును జక్రవాకములును
ప్రపదరోమాళులై భాసిల్లఁ బోలు లూర్మి
జాలముల్ రుచిర శైవాలములును
గాక యుండిన నాకొమ్మ కటితటాంఘ్రి
బాహుకచవీక్షణ స్తనప్రపదరోమ
రాజి సౌభాగ్యములు నరరాజనాగ
యక్షకిన్నర రాజకన్యలకుఁ గలదె 18

క॥ భంబులు మదబంభరశిం।భంబులు నఖరములు కురులు పటురంభాస్తం
భంబులు తద్విపకుం।భంబులు పద్మాక్షి తొడలు పాలిండ్లహహా 19

ఆ॥ నీరజాయతాక్షి నెమ్మనుకము సంభ్ర
మించు మించుమించుమించుమించు
శారదేందువదన చక్కనిగళము సుం
దరము దరముదరముదరముదరము 20

తే॥ బాలపాలిండ్లు చక్కని పైఁడిగిండ్లు
చెలువనూగారు నల్లని చీమబారు
తెఱవనునుమోవి తీయని తేనెబావి
పొలఁతిమైతావి కమ్మకప్పురపు దీవి 21

ఆ॥ కనకనగము నొంచుఁ గాలాహి నదలించు
వీణె నెంచుఁ దమ్మివిరుల నొంచు

సార సారశారదాబ్జ బింబానన
శ్రోణి వేణి వాణి పాణియుగము 22

క॥ ఇటువంటిభువనమోహన।పటుతరలావణ్యవిభవభాసితయా న
త్కుటిలాలకసఖులై।యుత్కటముగనిరువంకలందనుఁ గొలువన్

ఉ॥ అందెలుఘల్లుఘల్లుమన నభ్రపువేణి పిఱుందుమీఁదటన్
జిందులుద్రొక్క నిబ్బరపుసిబ్బెపుటంబులగుబ్బదోయితో
నందపుదీవిమధ్య మసియాడఁగఁ బయ్యెదకొంగు దూఁగఁగా
నిందునిభాస్యవచ్చె ధరణీశ్వరుఁడున్న సమీపభూమికిన్॥ 24

గంగ రాజునువర్ణించుట.

వ॥ ఇత్తెఱంగునఁ జనుదెంచి గంగాకురంగేక్షణ రాజపుండ్రే
క్షుకోదండు సరసతారుణ్యలావణ్యగాంభీర్యచాతుర్యవిశేషంబులకు న
త్యాశ్చర్యధుర్యయై యవ్వసుంధరామండలేశ్వరుని నిజాక్షీణవీక్షణా
మృతధారాసారంబున నభిషిక్తుం జేయుచు నొక్కవయస్యావతంసంబున
కిట్లనియె, 25

శా॥ కాంతా!గన్గొనవమ్మ లీలమెయి భూకాంతుండొ రాకానిశా
కాంతుడో రతికాంతుండో యలశచీకాంతాత్మజాతుండొ యే
కాంతోద్యత్తిసరభక్తినిల్చె నితఁడుం గొంగింటలేకుండినన్
గాంతారాంతరచంద్రికావిభవము ల్గావే సతీసౌఖ్యముల్ 26

క॥ నరసురవిద్యాధర కిన్నరఖగగంధర్వయక్ష నాగకుమారో
త్కరముల గన్గొనినను నీ।పురుషునితో సాటిసేయఁ బోసఁగునె చెలియా

చ॥ చిలుకలకొల్కి!యీపురుషసింహుని నేఁ గనుగొన్నమాత్రనే
చిలుకజరాగుఁడానిపయిఁ జివ్వున హుమ్మని చొకళించి బ
ల్కలువఫరంగురాహుతు హళాహళిగాఁ జెలరేగి యార్చుచున్
దలిరుకటారిఁబూని బెడిదమ్ముగ రొమ్మునఁ గ్రుమ్మఁజొచ్చెనే 28

ఆ॥ కుందరదన!చూడ మొదు నీకామినీ
కాముమోముగోము సోమునోము
ఇందువదన!కంటివేవీసియమృతంపు
దీవికావిమోవి తావిదీవి 29

వ॥ అనివర్ణించి యాచంచలేక్షణ రాజహార్యక్షు దక్షిణోరుభా
గంబునంగూర్చుండిన సమాధినిష్ఠచాలించి యక్కన్యకాలలామంబునిరీ
క్షించి యత్యంతాద్భుతరసాక్రాంతస్వాంతుండును విస్ఫురితామోదమే
దురవికసిత హృదయ కమలుండును నై తనలో నిట్లనియె. 30

క॥ "రతియోయీగుణవతిభా।రతియో యీమంజువాణిరహిఁగన్పడుపా
ర్వతియో యీశ్యామరమా।సతియో యీకమలపాణిచర్చింపంగన్

తే॥ మెఱుగుపొంగారు బంగారుమించురేకు
కరువుమురువుగఁగట్టి శృంగారరసము
రాశిగూరిచి మన్మథోగ్రప్రతాప
శిఖని బుటమిడి విధి దీనిఁ జేయఁబోలు 32

తే॥ కలికిగాదిది చిలుకలకొలికిగాని
కొలికిగాదిది మరుని పూములికిగాని
ములికిగాదిది రతిచేతి చిలుకగాని
చిలుకగాదిది మరువంపుమొలకగాని 33

తే॥ బళిర యీకొమ్మనెమ్మేనిపరిమళంబు
చందనామోదమో ఘనసారగంధ
సారమో మృగనాభికాసారభంబొ
కమ్మతావులు గమ్మన గుమ్మరిల్లె 34

సీ॥ మేలైన హరినీలజాలముల్ గాఁబోలు
సొంపొందుదీని సిద్దంపుఁగురులు
అందముల్ గల కురువిందముల్ కాఁబోలుఁ
దళుకుచూపెడి దీనిదంతములును
తగ డాలుగల జాతిపగడాలు కాఁబోలుఁ
గాంతంబులగు దీనికరపదములు
వగఁగ్రాలుచుండుమేల్ మగఱాలుగాఁబోలు
మిసమిసల్ గల దీనిమృదునఖములు

ఉత్తమంపు సొంపాణిక్రొమ్ముత్తియముల
తెగయఁగాఁబోలు దీనిలేనగవు, పల్కు-
లేలపెక్కులు, నిజము, రత్నాలరాశి
నందియములేద యీశరచ్చంద్రవదన! 35

క॥ అద్దిరదీనిచొకాటపు। ముద్దులచెక్కిళ్లు ముకురములె, నిజమనఁగా
వద్దా, కాకుండినధరఁ। గద్దా ప్రతిబింబమిటులఁ గానంబడుటల్ 36

తే॥ అవురయీకాంత గమనమధ్యాస్యచికుర
వచనకుచములవర్ణింప వశమెనాకు
సారసాశనహరిసోమ నారదశుక
పర్వత శ్రీలనెంతయుఁ బరిఢవిల్ల" 37

మ॥ అని భూపాలవతంసుఁ డిట్లు మదిలో నత్యంతహర్షంబునన్
వనజాతాయతపత్రనేత్ర మిగులన్ వర్ణించి నెమ్మోమునన్
దన దృక్పంకరుహద్వయంబునిచి "కాంతా! యస్మదంకస్థలం
బునఁ గూర్చుండినహేతువేమి? విలసత్స్ఫూర్తిం దగంబల్కుమా

చ॥ ఎవరికుమారివీవు? శరదిందునిభానన! యక్షకాంచనాం
గివో గరుడాంగనామణివొ కింపురుషోత్పలపత్రనేత్రివో
నవసుతవిద్రుమాధరివొ నాగవధూటివొ కాక సిద్ధరా
డ్యువతివొ సాధ్యరాజసతివో చెపుమా మన ముల్లసిల్లెడిన్ 39

శా॥ సారంగేక్షణ!నీ వినీలచికురాస్యంబుల్ మృదూక్తుల్ బళీ
సారంగాబ్జహరిస్తుతంబులు, నడల్ సత్కంఠరోమావళుల్
సారంగాబ్జహరిస్తుతంబులు, దృగంచత్పాదమధ్యంబులున్
సారంగాబ్జహరిస్తుతంబు లహహా చర్చించివర్ణింపఁగన్ 40

ఉ॥ మోవి మహాజపాకృతిని ముఖ్యతగాంచెఁ, బయోధరంబులు
న్గైవలకుంభకాంతధృతి నిల్పె, నఖంబులుతారకాప్తి నా
రా వహికెక్కె, నెమ్మొగము రాజవిభూతినెసంగె, మేలుమే
లోవనజాక్షి! సిగ్గనిన మోగకళావిదులిచ్చమెచ్చరే 41

క॥ సొగసగునీకటితటమును। దగనెప్పెడిలేతగాను తళుకగు మొగమున్
నగరాజో మృగరాజో। తొగరాజో తెలియరాదు తోయజనేత్రీ!

తే॥ అతివ! నీదుచనుంగవ యలమహీంద్ర
యుగళమా కాదు వరతారహారగగన
సింధుబంధురధవళకబంధరూప
ఘనఝరీగతమేరు శృంగయుగిగాని" 43

తే॥ అనుచు నారాజదేవేంద్రుఁ డభినుతింప
రంగుబంగరుచేలచెఱంగు గురోజ
కుంభములమీఁదఁ జక్కఁగాఁగూర్చుకొని త
గంగఁ బలికె జగన్మోహనాంగ గంగ 44

గంగపుట్టిన వృత్తాంతముదెల్పుట.

సీ॥ పాలమున్నీటిలోఁ బవ్వళించెడిభోగి
చరణాంబుజంబు నాజన్మభూమి
మంచుగుబ్బలికూఁతు మించివరించిన
దేవునిశిరము నాదివ్యగృహము
భవనాశినీ తుంగభద్రాసరస్వతీ
నదులు చేరిభజించు నాదుచెలులు
కిన్నరనరసుర పన్నగయక్షాది
జనులు నాసేవకసముదయములు
క్రతుభుగండజమనుజ లోకత్రయంబు
రమణమీఱిన నావిహారస్థలంబు
గంగయననొప్పుదును రత్నగర్భయందు
రాజవంశాబ్జ వనహేళి! రాజమౌళి 45

మ॥ ధరణీపాలక! నీవిలాసమును సౌందర్యంబు చాతుర్యమున్
వరభాస్వద్విభవంబు సంపదయు భావప్రౌఢి గంధర్వకీ

న్నరయఁ దామరసూనులందుఁ గనుఁగొన్నఁ లేక మోహంబునన్
దరుణీరూపము దాల్చివచ్చితిని దాత్పర్యంబునం బ్రోవుమీ 46

క॥ కేళీవనపాళీ పాంథాళీకకరాంబుజాకరాంచన్నాళీ
కాళీ సుమధూళీ మత్తాళిధ్వానము విరాళి నలమట వెట్టెన్ 47

శా॥ జ్వాలాభీలవిశాలహాలహలభాస్వద్దీప్తిహేలాత్రపోజ్జ్వల
త్కీలాసంఘనిమేళనంబు, మలయాద్రిప్రాంగణోద్యన్మహో
త్తాలాకీర్ణపటీరకోటరతలోద్వాంతాహిదంష్ట్రానట
చ్ఛీలం బీమలయానిలంబు నను దాక్షిణ్యంబునం జూచునే 48

క॥ పలుగాకులతో సంగతిఁ బలుగాకుఁ ననంగఁ బక్షపాతములోదవన్
బలుగములుగూడి కోయిలఁ బలగములు వియోగవహ్నిపాలుఁగఁ జేసెన్

ఉ॥ ఎక్కడదాతు నీవలపు నిందుకులాంబుధిపూర్ణచంద్ర! యా
చక్కెరవిల్తు శ్రీచరణసారస యుగ్మముతోడు, నామనం
బక్కట తెల్పరానివిరహాంబుధిలోన మునింగె నయ్యయో
చక్కెరమోవి గ్రోలి నను సౌఖ్యరసంబున నోలలార్పుమీ" 50

మ॥ అని కాంతాతిలకంబు పల్కవిని యాహా యిట్టిచిత్రంబు నే
వినియుం జూచి యెఱుంగ మున్నెచటఁ, బృథ్వీమండలిన్ లోకపా
వని భాగీరథి, మర్త్యకన్యయయి విశ్వవ్యాపునిం జిన్మయున్
మనమందూహయొనర్ప నూరువునఁ బ్రేమన్ మన్మథోద్రేకసం
జనితప్రాకటవేదనాభరపరిశ్రాంతిం గతభ్రాంతయై 51

వ॥ నిలిచెనని మృదుమధురసరసవచన రచనల సబహుమానం
బుగా నవ్వరారోహకిట్లనియె 52

క॥ "అతివా! లోకులపాటిగ। జితేంద్రియుఁడనై ప్రసిద్ధశీలతఁదగి సూ
నృతలీల నేకపత్నీ। వ్రతమూనిననన్ను నంటవచ్చుటతగునే" 53

తే॥ అనియుటుల రాజుపలికిన నంబుజాక్షి
పలికెఁ బలుకులఁ దేనియల్ చిలుకుచుండఁ

దావిచక్కెరమోవి చెంగావికోవి
ముత్తియపుముంగరనుగూడి ముద్దుగులుక 54

ఉ॥ "ఓతరుణీమనోహర! యహాహా విను తొల్లిఁ బురూరవుండనా
భూతలనాథచంద్రుఁడొకఁ బొల్పుగ నూర్వశివచ్చి వేఁడినన్
బ్రీతిరమించెఁగాదె, కలరే యిలలోఁ దముఁగోరివచ్చు మే
ల్సేఁత మిటాఱిగుబ్బెతల లీల వరింపనివారలెచ్చటన్" 55

వ॥ అనినఁ గాంతకు భూకాంతుండిట్లనియె. స్త్రీభాగంబగువామోరుప్రదేశంబునఁగాక పుత్రార్హంబయిన దక్షిణాంకస్థితవగుటం జేసి మదీయకుమారుండగు శంతను పాణిగ్రహణంబు సేయుము. మృగయావినోదార్థంబుగా నితాంతవిశ్రాంతానంత పుష్పంధయస్తనంధయామందబంధురరవాత్యంతనిరంతరీకృత దిగంతరాళంబైన వసంతకాలంబున సల్లలితసహకారపల్లవతల్లజ ఖాదనాకుంఠితకలకంఠకంఠగళత్పంచమకుహూకారంబైన యిచ్చటికాంతారంబునకు నాత్రిభువనమాకందారామవసంతుఁడైన కుమారకంఠీరవుం డవశ్యంబే తెంచు. తత్సమయంబున నీయభిమతార్థంబు సిద్ధించు, అతండు పుండ్రేక్షుకోదండ భాస్వత్సౌందర్యవంతుండును శ్రీమంతుండును, సారధునీహీరమణి నారదనీహారఘృణిక్షీరఫణీంద్రోరమణీపారదసిత్యయశఃకర్పూరఖండపిచండిల బ్రహ్మాండకరండమధ్యభాగుండును, మహాభాగుండును, కామధుక్క్రతుభుగ్రత్నోదముక్షుధారుకసహస్రదృక్సర్వంసహాజాత రోహణమహీధరపయస్సముద్రసద్భద్రదానూనదానధారా సారపరివర్షితనిఖిలయాచకసారంగమండలుండును మహాభోగతిరస్కృతాఖండలుండును, అహార్యవర్యస్థైర్యధైర్యుండును దర్పాంధపరిపంథికంధిమంథవసుంధరాధరాయమానానివార్యదోశ్శౌర్యుండును, ఆతఁ డేనువివరింపం దగదు కాని మదీయగుణవిశేషంబులకన్న నెక్కుడగు గుణవంతుం"డని చెప్పి యెడంబఱచిన. నక్కన్యకాలలామంబు సంతసించి తత్కాలనిరీక్షణంబు సేయుచు హిమవన్నగప్రాంతోద్యానంబునఁ జెలికత్తియలుఁ దాను విహరింపుచుండె

అంత సమాధినిష్ఠ చాలించి ప్రదీపక్షమాకాంతుండు నిజపురంబున కేతెంచి యత్యంతవైభవోపేతుండై సుఖంబుండి యేకాంతంబునఁ బుత్రునకిట్లనియె. 56

పంచచామరము.

మరాళయాన నంబుజాంఘ్రి మంధసానుభృత్పయో
ధరం బ్రవాళహస్త నంబుదప్రకాశకైశికన్
గురంగశాబకాక్షిఁ బుష్పకోమలాంగి నొర్తు నే
సురాపగాతటంబునందు సొంపుమీఱఁగాంచితిన్ 57

సీ॥ కలికియానమును జన్నులు కౌను కన్నులు
సారంగధరహరి శ్రీరహించె
నలినాక్షినూగారు నఖరముల్ జడ నాభి
పున్నాగసద్ఘనస్ఫురణ నెసఁగె
పణఁతిపీనులు మేను పల్కులు చెక్కులు
నవచంద్రఖండ సుందరతగాంచె
వనితకంఠము కటి వాతెఱ నెమ్మొగ
మబ్జారిబింబలీలాప్తిఁ దనరె
కరి గిరులు సింగ మేణంబు హారి భములు జ
లదము తుఁగంబు తొమ్మిదు లైవ్వడి చక్క
రలు కపురము దరంబు చక్రంబుదొండ
పండు శశిఁగూర్చి విధి సృజింపంగఁబోలు 58

చ॥ చిబుకల కల్కిపల్కుల నిసీయనుఁ బల్కులతీపు, కంతుపూ
ములుకులవంకదీర్చు నవమోహనమౌ నిడువాలుచూపు, మేల్
కొలఁకుల నక్కఁజేయు నల కోమలవృత్తగభీరనాభి, హా
చిలుకలకొల్కితోడ సరిచెప్పఁగ ముజ్జగమందుఁ గల్గునే 59

తే॥ రమణినునుపల్కు తీరు కీరమణి గేరు
లలన లేనవ్వుజిగి వెన్నెలలను నవ్వు

చెలువ చన్కట్టు గట్టుల చెలువుఁ దిట్టు
నెలఁత మోమును దగు నెల తలనుబూన 60

క॥ ఇన్నేలచెప్పఁ బుత్రక! కన్నియ నెఱికొప్పు కప్పుకన్నన్ హెచ్చై చ
చెన్నారు నారుతీరా! పన్నగపతిచాలఁ డౌర ప్రణుతుల్ సేయన్ 61

వ॥ ఇట్లు జగన్మోహనాకారంబుతోడ నమ్ముద్దియ గ్రద్దన నెద్దికతోడ నేతెంచి మదీయదక్షిణోరుభాగంబున సుమశరనిశితనిష్ఠురవిశిఖవిసరజర్ఝరితశరీరయై కూర్చుండి హెచ్చుగాఁ బిచ్చలించు మోహం బచ్చుపడఁ "గన్ననఁ దన్ను మన్ననం గనుంగొని వరింపు"మన నేను "నేకపత్నీవ్రతస్థుండ నదియునుంగాక మదీయపుత్రార్థంబైన దక్షిణాంకసంస్థితవగుటం జేసి నీవాకుమారతిలకు పాణిగ్రహణంబు సేయుము మృగయావినోదార్థంబుగా వసంతకాలంబున నీతుషారాచలపరిసరోద్యానంబునకుం జనుదెంచు"నని చెప్పి పుచ్చితి, నీ వవ్వసంతాగమంబునం జనియవ్వరారోహన్ వివాహంబుగ"మ్మని చెప్పి రాజ్యాభిషిక్తుం జేసి మఱియు నిట్లనియె 62

—ప్రదీపుఁడు శంతనునకు రాజనీతులు చెప్పుట—

క॥ సప్తవ్యసనవివర్జితు। సప్తాంగధురీణుఁ గలితశక్తిత్రయునిన్
సప్తాశ్వసత్ప్రతాపుని। సప్తద్వీపప్రభుత్వసంపద చెందున్॥ 63

క॥ వలయునిలు ధాన్యపూరితలై। లవణపిష్టాదిపుష్కలంబయి జాగ్ర
ద్బలయుతములైన భువన। స్థలగిరిదుర్గములవలె రసాతలపతికిన్॥ 64

క॥ జలకేళిని వనకేళిని। లలనలతో నిష్టలీలలన్ మెలఁగెడివే
ళలఁ బానసుప్తిసమయం। బులరక్షణవలయుఁ జుమ్మి భూమీశునకున్॥

క॥ బలవంతునితో సామం। బలవడఁగావించుటయు జయాలోలమతిన్
బలహీనునిదండించుట। బలహారునకునయిన నీతిపథము కుమారా॥ 66

చ॥ చతురోపాయచతుష్టయాశ్రయుమహోత్సాహున్ రహస్యక్రియా
హితమర్మజ్ఞుని మంత్రరక్షణకళాహేలున్ సుశీలున్ నయా

దృఢతుర్నిజ స్వామిహితైకతత్పరు నమాత్యుం గాఁగొనం జేని భూ
పతి తద్రాజ్యము నూతికట్టపసిపాపండౌటగాదే సుతా!॥ 67

చ॥ పతిహితకార్యభార మనపాయతనూననివాఁడు మంత్రియే
మతిఁబరికింపఁ దత్కృతకమంత్రమునమ్మినవాఁడు మేదినీ
పతియె, యతండు సంతతము పాలనఁ జేసెడి దెన్న రాజ్యమే
వ్రతముగ నచ్చటం గలుగు వారిది సంపద యే కుమారకా!॥

క॥ ధనమాన నేలినాతని। పనిభంగముఁ జేసి పొసఁగఁ బఱతెంచిన దు
ర్జను నిమిషమైన నుంచక। తన రాష్ట్రము వెడలనడువఁదగు నరపతికిన్॥

క॥ తగురీతిని బ్రజఁ జేకొనఁ
దగు సరికలకలిమి నెల్లఁ దగు నేకొనఁ బా
లాగి నేర్పుమెయి నిబిడుకక
యగునైకొదవుపొదుగుకోసి యమరంగొనఁగన్॥

తే॥ సకలవర్ణజనంబులు తమ్మొదివిజుల
గురుమతినిభక్తిసేయుట వరుల దార
లనుసరించుట నృపదండమున నెకాక
వేదవేత్తల సద్ధర్మవిషులనవునె॥ 71

తే॥ పాపవర్తనమన్నించి పనులుగొనుట
తనయుఁడైన మిగుల విగతనయుఁడగుచుఁ
దప్పొనర్చినచోఁ దగ దండనంబు
మానియుండుట నృపతికి హానిఁ జేయు॥ 72

క॥ పరదేశపతులు పంపిన
గురుమధురఫలాదు లొరులఁగుడువఁబనిచి సు
స్థిరగతివారల కరుగుట
యెఱిఁగి మఱిభుజింపనగు మహీశున కెందున్॥ 73

తే॥ రఘుయయాతిభగీరథ రామభద్ర
జనకభరతాదులగు పురాతనమహీశ

వరులు చతురబ్ధిముద్రితధరణిచక్ర
మేలుటలు నీతిదక్షులై యెసగిఁ కాదె" 74

వ॥ అని చెప్పి తపోవనంబునకుం జనియె నంత 75

క॥ శ్రీకరమై బహుసుజనా। నీకకృతోద్యత్సమస్తనిరుపమపరధ
ర్మాకరమై రాజనముల। కాకరమై శిశిరసమయ మవనిం దోఁచెన్॥76

—శిశిరర్తువర్ణన—

మ॥ సకలద్వీపసముద్రముద్రితధరాచక్రావనైకోల్లస
త్ప్రకటద్వాదశపుణ్యవాసరకృతోదాత్తప్రియాభ్యంజనా
స్వ కరోర్వ్యాగతవైకృతం బణఁగిపో స్నానంబులన్ సల్పెదఁ
న్మకరార్కోజ్జ్వలమాఘవేళ జనబృందం బిష్టసంసిద్ధికై॥ 77

తే॥ భువనజాతమ్ములకు సదా మోదమమరె
చిరపలాశవిభూతి నిశ్శేషమయ్యె
తగనపుష్పభావిమాధవోదయమహాను
భవము మునుమున్నె యొగిఁ దేటపఱచెననఁగ॥ 78

వ॥ ఇట్లత్యంతసౌకర్యాలవాలంబై శిశిరకాలంబు ప్రవర్తించు
సమయంబున శంతనుం డఖండవైభవాభిరాముండై సుఖంబుండి యొ
క్కనాఁడు. 79

—శంతనుఁడు దిగ్విజయమునకు వెడలుట—

క॥ స్రగ్వనజరాగ జీవన। ముగ్వాహననీలమణి విభూషాదుల స
మ్యగ్విభవోన్నతిఁ దాలిచి। దిగ్విజయంబునకు నేగఁదివురుచునుండెన్॥

చ॥ ఘనమణిసంచయస్థగితకాంచనకుంభయుతంబు ఘంటికా
ఘణఘణనాదమేదుర మఖండమహోద్ఘటచక్రసింహకే
తనపటురాజితం బగు రథంబు ఘనాశ్వచతుష్టయంబుఁ బూ
న్చి నగుమొగంబుతో నెదుటనిల్చినసారథిఁ బూనిమెచ్చుచున్॥ 81

వ॥ సంతోషస్వాంతుండై యమ్మహీకాంతుండు బాణబాణాస
నతనుత్రాణతూణధారణుండై సచివపురోహిత గురుబంధుమిత్ర బుధ

జనంబుల చేతననుజ్ఞవడసి పుండరీకవనబాంధవుం డాఖండలహరిద్గిరీంద్రోత్తుంగశృంగం బలంకరించుతెఱంగున నిజశతాంగంబునకుఁ బ్రదక్షిణంబొనర్చి యారూఢుండై సూతవందిమాగధకవిగాయకులై వారంబులు చెలంగఁ బుణ్యాంగనలు మౌక్తికాక్షతప్రసూనంబులు సేసలుచల్ల ననుకూలగతిఁబఱతెంచుగంధవహాదిశుభశకునంబులు వీక్షింపుచుఁ జనుసమయంబున,

క॥ భేరీతమ్మటకాహళ, భూరిధ్వానములు భూనభోభాగభిదా
స్ఫారగతినడర నాశా। వారణములుగ్రమ్మ దుర్నివారణచెలఁగన్ ॥83

వ॥ అప్పుడు 84

సీ॥ జంభారికుంభీంద్ర శుంభద్విజృంభణ
గంభీరవేది నాగవ్రజంబు
గాంధారబాహ్లీక సింధుదేశోద్భవా
జానేయకంఖాణసముదయంబు
కల్యాణభూధరాగ్ర సమగ్రరుచిమహా
రజతకల్పిత లసద్రథగణంబు
కంఠీరవశ్రేష్ఠ లుంఠనాకుంఠ స
త్పటుపరాక్రమ వీరభటచయంబు
బలసి యత్యుత్కటోద్వేలభారచలిత
సర్వసర్వంసహాచక్రధూర్వహాను
భావసముపేతుఁడై కదుంబ్రబలియుండు
పుడమిఱేనిదళంబు నల్గడలనడచె॥ 85

వ॥ అయ్యెడ 86

క॥ సింధువులుగలంగఁ బంకజ
బాంధవబింబంబు చెదరఁ బటురభసమునన్
బంధురసింధురరథభట
గాంధర్వోత్కరముతోడఁ గలహోత్సుకులై॥ 87

క॥ మాళవకళింగశక నే। పాళకయవనాంగవంగ బర్బరకురు బం
గాళముఖనిఖిలవసుధా। పాలకగణమేగుదెంచెఁ బ్రస్ఫుటఫణితిన్ ॥88

—శంతనునియుద్ధము—

వ॥ ఇట్లేగుదెంచి యయ్యుభయసైన్యంబు లన్యోన్యజయకాంక్షఁ జంద్రవ్యూహంబులువన్ని సంవర్తసమయసముజ్జృంభితసముద్రంబుల రౌద్రంబున నవక్రవిక్రమప్రక్రియం బొంగి తలపడి పోరుసమయంబునఁ దదీయాయోధననిరీక్షణకుతూహలాధీనమానసులై చతుర్ముఖపంచముఖ షణ్ముఖ శతమఖ ముఖ నిఖిలబర్హిర్ముఖ రక్షో యక్ష సిద్ధ సాధ్యు లేతెంచి రయ్యెడ భేరీ వారణ వీరభట ఘాంకార ఘీంకార హుంకారరావ బధిరీకృతాష్టహరిద్గంధేభశ్రవఃకోటరంబయ్యె నందుఁ గఠోరకుఠారకతారాసిప్రాసకరవాలశూలభిండివాలాదిసాధనంబుల నసాధారణావక్రవిక్రమవిహారంబు మెఱయ నత్యుగ్రరౌద్రనిర్నిద్రప్రమదమహోక్షంబులడంబున నఖండోద్దండప్రచండమండితగండభేరుండంబులకైవడి నకుంఠితపరాక్రమకంఠీరవంబులవీక ననూనగంధబంధురసింధురంబులవిధంబున నత్యున్నతోద్రేకదుర్దమశార్దూలంబులలీలం దలపడి సింహనాదమేదురంబుగాఁ బోరువీరభటులును జంచత్పంచధారాకరాళంబులై రింఖాసంఘాతఘాతోద్ధూతవిశ్వంభరాపరాగచ్ఛలాచ్ఛాదితవిద్యోతమానఖద్యోతమండలంబులై కల్యాణపల్యాణబద్ధయుద్ధసన్నద్ధంబులగుచు రాహుత్తులతో విరోధివరూథినీసందోహంబులపైనురువడించు పటుజవతురంగంబులును నుద్దండదండాదండిప్రచండంబులై ప్రతిపక్షమండలీకృత కాండాసన ముక్తకాండప్రకాండ స్రవద్రక్తధారాసిక్తాంగంబులై ధాతునిర్ఝరకలితనీలకుల కుధరంబులవిధంబున నాధోరణప్రేరణాతిదారుణదుర్నివారణంబులగుచు శతాంగతురంగసూతధ్వజసుభటగణంబుల నొక్కటఁ బడల్పడఁ జేయు దంతావళంబులును ననూననేమినిస్వానంబుల భూనభోంతరచరజంతుసివహశ్రవఃపుటంబులు విక్షోభింప

సుభటగణంబులపయిం దోలినం జను రథంబులును గలిగి సంగ్రామం బతిభీమంబయ్యె నందుఁ దెగిన కాళ్ళును దునిసిన వ్రేళ్ళును దుమురైన మెముకలును బ్రోవులైన ప్రేవులును వెడలు రుధిరంబులును విఱుగుతొడలును దునుఁగు మెడలును బగిలిన చర్మంబులును బఱియలైన మొగంబులును దునిసి వ్రేలెడి కరంబులును దిరుగుకబంధంబులును బ్రక్క డొక్క ప్రక్క ముక్కు చెక్కు మెడ తొడ కన్ను వెన్ను కేలు కాలని నిరూపింపరాక కొండలవలె వండందఱేఁగినరీతిం బడు మాంసఖండంబులును వివిధాయుధహస్తులై నిలువున గతాసులగువారును హుమ్మని పేర్చియార్చి రోషభీషణాకారంబులతోఁ బెటపెటఁబండ్లు గొఱుకుచుం గవిసి విపక్షకౌక్షేయకఖండితహస్తమస్తకశిరోధిమధ్యప్రదేశంబులుగలిగి ధనుశ్శరమాత్రంబునఁ దన్నుఁ గొనుచుఁ బ్రాణంబులు విడుచువారును రాహుత్తుల మొత్తంబులఁ దుత్తునియలుగా మొత్తియుఁ బక్కెరలు చించియుఁ గంఖాణరింఖాసంఘాతసముద్ధూతపాంసుపటల సంజాత బహుళాంధకారంబుఁ బ్రచండమార్తాండమండలోపమాన భాస్వత్కరగతఖడ్గమయూఖపుంజంబుల నివారింపుచు విజృంభించి మహోద్దండ శుండాలనండవిఖండితమధ్యులై నిర్వక్రరథచక్రమార్గంబులంబడి వాపోవుచు నీల్గువారును శిరంబులు తెగినకరంబుల శరంబులు విడువక దురంబున నరివీరుల మరల జముని మందిరంబునకని పెదమనుకీతి నిలువంబడి యేనుంగులు పీనుంగులై పయింబడఁ బుడమిఁ బడు మొండెంబులును మాతంగతురంగకళేబరంబుల క్రిందఁ జొచ్చి హెచ్చినభయంబునఁ జచ్చినవారలం బలె మచ్చరంబులు విడి ముచ్చుముసింగి వెచ్చనూర్పుచు రిచ్చలు చెడి యచ్చటచ్చటఁ బెచ్చుపెరిఁగి విచ్చలవిడి కయ్యంబులు సేయుచు సంచరించు జోదులం గనువిచ్చిచూచి యచ్చోటు వాసి కాళ్ళు వడవడ వణఁక నోడతెండ వికలశతాంగంబుల క్రింది కేఁగియుఁ బదాతిగణశవంబులు మీఁదికిఁ ద్రోసుకయు దైవంబునకు వగచువారును బక్కెరలు చినిఁగియుఁ ఖలీనంబులు తునిఁగియు వా

లంబులు విఱిగియు వాహకులొరగియు విచ్చలవిడిం దిరుగు గుఱ్ఱంబులును నొగిలిన దంతంబులును బగిలిన కుంభంబులును ఖండంబులైన తుండంబులును శీర్ణంబులైన కర్ణంబులును వ్రీలిన వాలమూలంబులును గలిగి యాధోరణులతో మారణంబు నొంది ప్రమంది పుడమిం బడి వారణంబులును జక్రంబులు శకలంబులయ్యె ఘోటకంబులు భగ్నంబులయ్యె సారథులు గూలియు రథికులు మూర్ఛిల్లియుఁ గేతనంబులు రజంబులయ్యె శాతకుంభకుంభంబులు కుంభినిం గలిసియు నఱవఱలైన శతాంగంబులును దుత్తురుములైన కంకణంబులును బుడమిం బడు కేయూరంబులును దునియలైన కుండలంబులును బొడిపొడియయిన కిరీటంబులును బెండ్లైన హారంబులును దిలలంతలై రాలిన ఛత్రంబులును భూమిం గలసిన చామరంబులును బంక్తులేర్పడి బహువిధమాంసాహారంబులఁ దృప్తిం జెంది శిరఃకందుకక్రీడాపరాయణత్వంబు నవి చరించు శాకినీఢాకినీనివహంబులును గలిగి ముఖంబులు పద్మంబులు శిరోజంబులు శైవాలంబులు బాహువులు మృణాళంబులు కంధరంబులు శంఖంబులు తురంగంబులు తరంగంబులు రక్తప్రవాహంబులు జలంబులు ఛత్రంబులు ఫేనంబులు చామరంబులు హంసంబులు బాణాసనంబులు గ్రాహంబులు ద్విరదపదతలంబులు కచ్ఛపంబులు నేత్రంబులు శక్తులు భల్లాదిసాయకంబులు మీనంబులు హారరజఃపుంజంబు సైకతంబు గాఁ దదీయాహవరంగంబు కమలాకరంబు ననుకరించె నాసమయంబున॥ 89

ఉ॥ సారథిఁ జూచి శంతనుఁడు చండపరాక్రమలీల నిట్లనెన్
"తేరు విచిత్రవైఖరి నతిత్వరగం జనని మ్మఖర్వదు
ర్వారకఠోరఘోరశరవారవిదారితధీరశూరవి
స్ఫారభుజాబలుండనయి భండనకేళియొనర్తు"నావుడున్॥ 90

వ॥ "అట్లకాక"నియె వాఁడు తదీయస్యందనంబు పెలుచం దఱిమె నయ్యెడ, 91

క॥ భేరీభాంకారంబులు,
వారణఘీంకారములును వరహయహేషల్
వీరభటార్భటులును బహు,
ఘోరంబై చెలఁగ భూతకోటులు బెదరన్॥ 92

వ॥ అప్పుడు 93

క॥ వాహంబులు కుంజరసం,
దోహంబు లభేద్యమానతుంగశతాంగ
వ్యూహంబులు వీరభటస
మూహంబులు భూమిపాలు మొనయుచుఁ దాఁకెన్॥ 94

వ॥ ఇట్లు తాఁకి 95

చ॥ "విష్ణువుఁడు పట్టుఁ డేయుఁడు వదీనమహాహవాగ్రతఁ జుట్టుముట్టుఁడీ
పొడువుఁడు కట్టికొట్టుఁడు నృపున్ వెస"నంచుఁ జెలంగియార్చుచున్
బెడిదపుటంపరంబఱపి భీమముగా రథరథ్యసూతులన్
గడువడికప్పియుప్పతిలి కయ్యముచేయఁగఁ గ్రోధమూర్తియై॥ 96

ఉ॥ పంతముమీఱ భాస్కరుఁడు బంధురభానుసహస్రలీలచే
ధ్వాంతముమాయఁ జేయుగతి ధర్మవిముక్తనిశాతనిష్ఠురా
నంతశిలీముఖంబుల ఘనంబుగఁ దచ్ఛరపంక్తి నంతనే
యంతమునొందఁ జేసి విమతాగములన్ విదళించి వెండియున్॥ 97

ఉ॥ బంధురశౌర్యమేర్పడఁగఁ బక్కలు పిక్కలు ముక్కు లక్కులున్
కంధరముల్ శిరంబులును గాళ్ళును వ్రేళ్ళును గోళ్ళు కళ్ళునున్
సంధులు చేతు లూరువులు జానులు వీనులు కౌను లుగ్రని
ర్గంధగవృత్తితోనఱికె మార్కొనిభూపతి దర్పమేర్పడన్॥ 98

వ॥ ఇట్లు నఱికిన బలంబులు విగతబలంబులై చలంబులుదక్కిచి
క్కుపడినం గనుంగొని, 99

—కాళింగునియుద్ధము—

క॥ కాళింగుఁడు నిశితోగ్రజ్వాలాజాలాతిభయద శరసంఘాతం
బాలోనభూమిపతిపైఁ గోలాహలమెసఁగ నార్చి కొంకక యేసెన్॥ 100

వ॥ ఇట్లేసిన మఱియును 101

క॥ సూతుని నెనిమిది నెనిమిదిఁ గేతువునై దైదు నగ్నికీలలుగ్రమ్మన్
శ్వేతాశ్వంబుల నాల్గిట నాతతగతి నేసి ధనువు నఱిముఱిఁ దునిమెన్॥

ఉ॥ ఒండొకచాపమెత్తి నృపుఁ డుజ్జ్వలరోషకషాయితాస్యుఁడై
దండధరాకృతిం బొలిచి దర్పమెలర్పఁగఁ బేర్చి యార్చి యు
ద్దండతఁ జండకాండములఁ దద్ధనువుం దునుమాడ వే గదా
దండము వైచె వాఁడు సురదానవమానవకోటి భీతిలన్॥ 103

క॥ గదవైవఁ దనదుగదచేఁ గదనావనిభాగమందు గడిఖండములై
చెదరిపడ నేసి శక్తులు పదునెనిమిది వైచె భూమిపాలుఁడు పేర్మిన్॥ 104

చ॥ అవి నిశితార్ధచంద్రవిశిఖౌఘములన్ నురుమాడి వాఁడు మా
నవవరుమీఁద నార్చుచు ధనంజయకీలలుపర్వ శూలమున్
బ్రవిమలభంగి నేయ నది పార్థివశేఖరుఁ డేడుతూపులన్
దివిజులు చూచి మెచ్చఁగ నతిత్వరగం బొడిచేసి వెండియున్॥ 105

క॥ ఖరకరవరకిరణసముత్కరనిష్ఠురశరము లేర్చి గాఢాకర్ణ
స్ఫురితములుగాఁ గదిగిచియు బరువడిఁ దద్రథము నెల్లభగ్నము చేసెన్॥

వ॥ ఇట్లు వికలరథుండై 107

క॥ కాళింగుఁడు క్రోధాగ్నిజ్వాలలు కన్గవఁ దొలఁగ సమదోద్ధతశుం
డాలారూఢుఁడయి జగత్కోలాహలలీలమరలెవోర్బల మెసఁగన్॥

వ॥ ఆసమయంబున 109

సీ॥ దానధారాయుక్త దంతావళంబులు
గురుతరోద్భటవృత్తిఁ గోటివేలు
ప్రబలమహామనోబలసంయుతములౌచు

ఘనతకెక్కిన ఘోటకములులతు
కాదంబినీసమాకలితసుందరములై
మొనసినరథములు మూఁడుకోట్లు
పటుసింహవిక్రమప్రకటవిస్ఫూర్తిఁ జేఁ
బరఁగెడిరణవీరభటులనేకు

గీ॥ లుక్కుమిగిలి తదీయమహోగ్రగంధ
సింధురమునల్గడలనిల్చి బంధురాస్య
శస్త్రసంహతిశంతను స్యందనంబు
పొదవి రుష్ణాంశుసి హిమంబుపొదవినట్లు॥ 110

తే॥ పొదవిన బలంబుచెడక బెబ్బులివిధమున
హుంకరింపుచునాతఁడత్యుగ్రమొసఁగ
నాశుగాశుగమేసి తదాశుగముల
నాశుగతిరూపుమాపె లో నరులుతలఁక॥ 111

వ॥ ఇట్లువేసి యయ్యతిరథసింహుండు సింహవిక్రమంబుమెఱయ శాత్రవచమూమధ్యంబునఁ బుండరీకాకరంబునఁ గేళిసలుపు శుండాలంబుపోలికిఁ గోదండపాండిత్యంబునెఱపుచుఁ బడల్పడఁజేసిన సింగంబుగనుంగొని భంగంబులైపాఱు సారంగంబులతెఱంగునఁ దత్సైన్యంబు దైన్యంబునొందినఁ గాళింగుం డుత్తుంగమాతంగంబుఁబఱపి. 112

క॥ అక్షీణఘోరభిదుర సదృక్షుంబౌ భల్లమొకటి దితిజాదితిజా
క్షేక్షణవర్గముబెదరఁగ వక్షమునాటించన భూమివల్లభునేసెన్॥ 113

వ॥ ఇట్లేసినఁ గల్పావసానసమయసముద్దండదండధరరేఖం గడుమీఱి శంతనుండు 114

శంతనునిచేతఁ గాళింగుఁడు చచ్చుట.

చ॥ కరిశిర మొక్కబాణమున ఖండితమైపడనేసి యుల్లస
చ్ఛరములఁదొమ్మిదింట ఘనచాపముముగ్గుగఁజేసి తీవ్రతన్

గరములు రెండురెండువిశిఖంబుల భూస్థలిఁద్రుంచివైచి వి
స్ఫురదురురత్నకుండలవిభూషితశీర్షము భల్లమొక్కటన్
ధరణికిడొల్లనేసె మునిదైవసమూహము సన్నుతింపఁగన్. 115

ఉ॥ అగ్రజుపాటుఁజూచి మహితాగ్రహమేర్పడవానితమ్ముఁడ
త్యుగ్రతఁ జేరుదోలి తనదోఃకుశలత్వముఁజూపి బాణముల్
విగ్రహముచ్చిపోవ నృపవీరునినేయ నతండు వే మదో
దగ్రత సంచలింపక ముదంబుననిట్లనిపల్కె నవ్వుచున్. 116

ఉ॥ "ఇంతకుమున్నక్రోధమున నిందఱుచూడఁగ నీదుపూర్వజుం
డంతకుచెంతకుంజనియె నట్టులెనీవుచనంగనేల యో
రింతటనైననుండొలఁగు మీసునఁ బైఁ జనుదెంచితేని క
ల్పాంతఘనంజయోజ్వల మహాస్త్రములం దల్ద్రుంతు" నావుడున్.

ఉ॥ అంతటఁబోకవాఁడు విలయాంతకుభంగిఁ జెలంగియార్చి దు
ర్దాంతనిశాతబాణసముదాయము పైనడరింప వాని నిం
తింతలుచేసి భీషణతరేషుచయంబులునాటనేసె భూ
కాంతుఁడువానిమేన సురకాంతలుమిన్నునసంతసింపఁగన్. 118

శా॥ నూతుల్ ధాత్రికిఁద్రెళ్లనేసి ధనువుం జూర్ణంబుగాఁజేసి వి
ఖ్యాతిన్ వాహచతుష్టయంబుశిరముల్ ఖండించి కోటీరముం
గేతుస్యందనముల్ వెసన్ నఱికినం గ్రోధాత్ముఁడై ఖడ్గమున్
జేతంబూనుకరాఁగ వేగ దునిమెన్ శీర్షంబుదగ్రంబుగన్. 119

వ॥ ఇట్లు కళింగనాథానుజుండుపడినఁ దదీయవరూథినిఁ జెదరుగలిగిన యోధులారయోధనంబున నమ్మహీధవు "వధింత,, మని మధుమథనునిపయింబఱతెంచు పూర్వగీర్వాణులవిధంబున దశదిశాంతరాళంబులునిండ నార్చిపేర్చి వీకం దాకిన నమ్మేటిమగండు గండు

మీఱి శరాకర్షణసంధానమోక్షంబు లేర్పరింపరాకయుండఁ బ్రచండ
మండలీకృతకోదండదండంబు మెఱయ నిశితార్ధచంద్రభల్లకాండేయకా
దిసాధనంబులఁ జతుష్షష్టిసహస్రసంఖ్యలన్ వసుంధరకుంబలిఁ జేసె
నప్పుడు. 120

సీ॥ మృగమదఘనసార మిళితవక్షోజముల్
నెఱిమించునఖముల నిమిరినిమిరి
మహితవీటీరాగ సహితములై యొప్పు
చక్కెరమోవులు నొక్కినొక్కి
దరహాసచంద్రికాంకురకపోలంబులు
పెంపుఁగోడుత ముద్దుపెట్టిపెట్టి
ఫణిపద్మబర్హిణపాశబంధంబుల
లీలతోఁ రతికేళిఁ దేలితేలి
గీ॥ రమణ రంభాదినిఖిలాప్సరఃకదంబ
కాంతతరదివ్యభర్మహర్మ్యాంతరాళ
కల్పసుమకల్పితానల్పతల్పములను
వీరులుండి రనేకు లవ్వేళయందు. 121

—శంతనుమీఁదికి సాళ్వుఁడు యుద్ధమునకువచ్చుట—

వ॥ ఆసమయంబున. 122

క॥ శకసాల్వమహీపతు లత్యకలంకన్ సంతసముల నలరుచు నిశితాం
బకసంహతిశంతనుపైఁ బ్రకటంబుగఁగదిసిచలముబలముగ గదురన్.

వ॥ ఇట్లనిరి. 124

చ॥ "చలమున నోవ్వ దివ్యశరజాలము నేసి వరాభియాతిదో
ర్బలవిభవంబుమాన్పి పటుబంధురశౌర్య మవార్యమైతగన్

తెలసిన వార మేము పృథివీపతులందు,తొలంగు పిన్న వు
జ్వలబలదర్పశౌర్యములు చాలవు నీకు రణంబు సేయఁగన్ 125

సీ॥ బంధుమిత్రామాత్యసింధురగాంధర్వ
రథతమోభాస్వత్కిరణము రణము
అశ్రాంతరాజమానానంతనిర్నిద్ర
ఘనసుఖదుఃఖకారణము రణము
స్ఫుటతరమానసాంభోజసంభవలస
త్ప్రకటరోషానలేంధనము రణము
చిరకాలసంచితాంచితమహోన్నతపుణ్య
రమణీయమార్గవారణము రణము
ప్రబలకిల్బిషవిసరశరణము రణము
ప్రథితబుధలోకకలితగర్హణము రణము
ప్రకటధర్మక్రియాబ్జవారణము రణము
ప్రమదకౌటిల్యదుర్విచారణము రణము. 126

ఉ॥ కావున నెట్టివారికిని గయ్యము నెయ్యము సేయనేర్చునే
నీవు తొలంగు బాలుఁడవు నిత్యము సత్యము తప్పకుండ నా
త్మావనిపాలనంబు ముదమార నపారనదీనదీనత
స్త్రీవిగఁ జేసికొమ్ము నిను నేరము లెన్నము కాచి ముందరన్". 127

వ॥ అనిన విని శంతనుండు క్రోధహాసభాసురముఖారవిందుండై యిట్లనియె.

ఉ॥ "పిన్నబలంబు పెంపు మఱి పెద్దలశౌర్యము తెంపు నాజిలోఁ
గన్నులఁ జూతు రందఱును,కష్టపుమాటల కేమి,లోకమె
ల్ల నుతిసేయ నాదు కరలాఘవమిప్పుడు గానవచ్చు మీ
కెన్న నిమేషమాత్ర మిటు లేర్పడ నిల్వుఁడి నాదుముందటన్". 129

తే॥ చండతరమద్ధనుర్ముక్తసారఘోర
నిష్ఠురామోదఘుమఘుమనినదభూత
బాణనిర్ఘాతసంఘాతబహుళభరాత
ములకు బ్రిత్మ్యదులైనను నిలువఁగలరె. 130

వ॥ అదియునుంగాక. 131

ఉ॥ ఇంతకుమున్ కళింగపతి యేర్పడఁ దమ్ముఁడు తాను కూలుటల్
పంతమెసంగఁజూచియును బాహుబలంబుచలంబులొప్పఁగా
శంతనుపైకివచ్చుటలు జన్మఫలంబటుగానకుండు రం
డంతకుఁగొల్వఁగాఁజనుఁడు"రంచు శరంబులు నాటనేసిరన్. 132

♦ సాళ్వశంతనులయుద్ధము ♦

క॥ శకభూపాలుఁడు క్రోధో
త్సుకుఁడై వానాములమూట నూతుబదింటన్
బ్రకటాంగంబులునాటఁగ
నకుటిలగతినేసిపేర్చి యాఱనికినుకన్. 133

తే॥ శక్తివైచినదునుమాడె జనవిభుండు
నరికెఁ బదిశక్తులేసిన నురసముండు
శక్తిశతమేయ ఖండించె శంతనుండు
మించి వెయిశక్తులడరింపఁ దుంచెనతఁడు. 134

వ॥ ఇట్లుత్రుంచి. 135

క॥ పదులు పదిపదులు వేలునుబది వేలును నూఱు వేలు బంధురశరముల్
గుదిగ్రుచ్చినట్లునాటినఁ జదికిలఁబడిలేచిపాఱె శకవరుడంతన్. 136

మ॥ చటులభ్రూకుటిదుర్నిరీక్ష్యుఁడగుచున్ సాల్వుండు వేగంబ వి
స్ఫుటరౌద్రానలతీవ్రకీలల మహాంభోరాసులంగ్రాచు ను
ద్భటశూలంబు త్రిలోకభీకరముగాఁ బైనేయ ఖండంబులై
యటభూమింబడనేసెశంతనుఁడు శాతాస్త్రస్ఫురచ్ఛక్తిమై. 137

వ॥ సాల్వుండు 138

క॥ నిటలాంబకనిటలాంబక
చటులాంబకమేర్చియార్చి క్ష్మాభుజుభుజమున్
దటుకుననాటఁగనేసిన
జొటజొటరుధిరంబుదొరఁగె సురలుతలంకన్. 139

ఉ॥ కోపముతోడశంతనుఁడు గొబ్బున హుమ్మని భల్లమొక్కటన్
జాపమునుగ్గుగాఁదునుమ సాల్వుఁడు వేఱొకచాపమెత్తి పృ
థ్వీపతిమేనబాణములు తీవ్రతనాటఁగనేసివేడ్కఁ ద
చ్చాపముచక్కఁగానఱికెఁ జండభయంకరతీవ్రమూర్తియై. 140

వ॥ మఱియును 141

క॥ చండధనుర్దండముగొని మండలపతి క్రోధఘూర్ణమానానూనో
ద్దండస్వాంతుండై బల్కాండంబునఁ బెలుచనూతుకంతముదునిమెన్.

వ॥ ఇట్లుసారథిఁజంపి మఱియును 143

క॥ బాణంబులనాల్గిటఁ గంఖాణంబులతలలుదునిమి కాండాసన మ
ర్ధేణాంకశరమునఁ దనుస్త్రాణకిరీటములు భల్లతతి విదళించెన్. 144

వ॥ అంతటఁబోకసాల్వుండు కల్పితస్యందనుండై నృపతిపురం
దరుపయింగవిసి నిశితవిశిఖవిసరంబులు దశదిశలునిండనేసి పేర్చి
యార్చిన. 145

క॥ మార్వ్రిమొరయించి బాహాగర్వంబేపారనృపుఁడు గంధవహాస్త్రం
బుర్వ్రిగఁదగులఁగఁనేసిన, పర్వతబాణమునవాఁడుభగ్నముఁజేసెన్॥

క॥ నాగాస్త్రమేసెభూపతి

వేగమె సాల్వుండు గరుడవిశిఖాభిహతిన్
బాగమఱి తునియఁ జేసెను
వ్రేగుగఁ దిమిరాస్త్రమేసె విభుఁ డుత్కలికన్ ॥ 147

శా॥ చండక్రోధమహోగ్రమూర్తియగుచున్ సాల్వుండు వేగంబ మా
ర్తాండాస్త్రంబడరింపఁ ద్రుంచి సురదైత్యశ్రేణియార్వంగ ను
ద్దండప్రక్రియ శంతనుండడరి గాంధర్వాస్త్రమున్ వైవ సా
ల్వుం డింతింతలు చేసె నిర్జరవరాస్త్రోత్సాహసంరంభతన్ ॥ 148

క॥ ఇవ్విధమునఁ దన శరములు
క్రొవ్వాడి నిరూపుమాపఁ గుతలేశుఁ డులో
నివ్వటిలు క్రోధమెసఁగఁగ
నవ్వుచు నిట్లనియె సాళ్వనర నాయకుతోన్ ॥ 149

మ॥ "వినురా మూఢుఁడ! సాల్వభూరమణ! నీ విస్ఫూర్తి నేఁ గంటి నేఁ
డనిలో నిందఱు చూడ నీదు శిర మత్యంతోగ్రబాణత్రయం
బున ఖండింపుదు, లేక తక్కినఁ బ్రదీప్తోర్వీతలాధీశసం
తనుఁడంచున్ ననుఁ బల్కనే"లని మదోద్ధత్యంబు వాటిల్లఁగన్ ॥ 150

క॥ అర్ణవసంఘము గలఁగఁగ। స్వర్ణాద్రి చలింప దొడ్డశరమేర్చి మహా
దీర్ణత నెక్కిడ విల్లా। కర్ణాంతముగాఁ గఁదిగిచి కడువడి నేసెన్ ॥ 151

క॥ మింటను మంటలు గ్రమ్మఁగఁ
గంటకమున నేగుదెంచు ఘనబాణము క్రే
గంటను బాఱఁగఁ గనుఁగొని
తుంటలుగాఁ జేసె వాఁడు దోర్బలమలరన్ ॥ 152

ఉ॥ ఒండొక బాణమేర్చి నృపుఁ డోయని మింట సుపర్వులార్వఁగాఁ
జండధనంజయార్చులు దిశాతతులన్ వడిఁ గ్రమ్మ నుల్లస

ద్దండధరాకృతిం గనలి తప్పక నేయ నతండు మార్గణా
ఖండపటిష్ఠలీల గడికండలు చేసె విచిత్రమేర్పడన్ ॥ 153

వ॥ ఇట్లు సాయకద్వయంబు నిరర్థకంబయిన మహీనాయకుండు కలంగక దుర్వారబాహాఖర్వగర్వసంపన్నుండై తొల్లి గంధపుష్పాక్షతాలంకృతంబగుచుఁ బసిండియొరం బెట్టిన యమ్మహనీయశక్తి సమంత్రకంబుగాఁ గైకొని యందాదిమధ్యాంతంబులఁ గల్పాంతసమయానల్పకేళీవిహారచటచ్ఛటారవస్ఫురత్స్ఫులింగభూన భ్రాంతరాళకరాళత్రిశూలపాణియగు శూలపాణియుఁ బ్రళయవేళాసముజ్జృంభమాణకీలాపభాస్వరుండగు వైశ్వానరుండును సంవర్తసమయసముద్దండదండధరుండైన దండధరుండు నుండునట్లుగా ధ్యానంబు చేసి

క॥ "దానము సద్గురుభక్తియు
జ్ఞానము జపముం దపంబు సత్యంబు హరి
ధ్యానము నా యెడఁ గలిగిన
మానుగ నీశక్తి సాల్వమహీపయిఁ గూల్చున్" 155

వ॥ అని పలికి యేసిన 156

క॥ పిడుగులు టక్కులఁబడియెను। దడఁబడెఁ బ్రహ్మాండపుఁ దేఱి ధారాటంబుల్
గడగడ వడఁకె జగంబులు। వడిచెడె నింద్రాదిదివిజవర్గము మనముల్ ॥

సీ॥ ఘంటికాసాహస్రఘణఘణోద్యద్ధ్వాన
పరిపూరితాజాండభాండమగుచు
బంధురోగ్రప్రభాపటలవిద్యోతిత
ప్రస్ఫురద్దశదిశాభాగమగుచు
వర్ణితాంభోజసంభవనిర్జరేంద్రాది
నిఖిలకవుష్పాలనివహమగుచుఁ

జలితలోకాలోక శైలావృతోల్లస
త్సర్వసర్వంసహాచక్రమగుచుఁ
జటులశతకోటికోటిదుస్సహనిశాత
ఘోరతరకీలికీలికాకులితసర్వ
జంతుసంతానమగుచు వే సాల్వుమీఁద
నరుగుదెంచిన నాతండు బిరుదుచెడక॥ 158

—శంతనునిచేత సాల్వుఁడుచచ్చుట—

తే॥ వడి రథమునుండి పలుకయు వాలుఁ బూని
మంటపైనేగు వీరసింహంబుమాడ్కిఁ
బయిఁగవియ రత్నకుండలప్రభ వెలుంగు
తచ్ఛిరమ్ముద్రుంచె విమతులుతల్లడిల్ల॥ 159

—శతకవచుఁడు యుద్ధమునకు వచ్చుట—

వ॥ ఇట్లుసాల్వుండు తత్క్షణంబ తీక్ష్ణంబగుశక్తిచేత నిహతుం
డైనఁ గనుంగొని వానితమ్ముఁ డుత్తుంగాభిరామంబును గామగమనోద్దా
మంబును శాత్రవచమూభీమంబును నగు తేరునడిపించి 160

క॥ శతకవచుఁ డుగ్రవైఖరి। శతకోటినిశాతవిశిఖసంతతులు మహీ
శతమన్యుమీఁద నేసెను। శతధృతిముఖలేఖగణమునన్నుతి సేయన్॥
వ॥ అవియును శంతనుం డనర్గళమార్గణాసారంబున వారించి 162

క॥ మెఱుఁగడరు నంపగమిచే
నురువడిఁ దచ్చాపదండ మురుఖండములై
దొరగంగఁజేసి హయముల
నఱువది బాణములగప్ప నాజనికినుకన్॥ 163
వ॥ సాల్వానుజుండు వేఱొకవిల్లెత్తి 164

క॥ దండధరచండధామా। ఖండపరాక్రమముతోడఁ గాండౌఘము భూ
మండలవల్లభు మేనన్। నిండారగ నాఱునేసె నిర్జరు లడలన్॥ 165
ఆ॥ మరలజమునిచూపుధరఁగొనుతూపుల
నాగ్రహమున నృపునివిగ్రహంబు
గరిమఁదూఱనేసె నురువడిఁబాములు
పుట్టలోకి నేగుపోల్కిఁతోడ॥ 166
వ॥ ఇట్లేసి సింహనాదంబుచేసిన నవ్వసుంధరామండలాఖండ
లుండు దండతాడితపుండరీకప్రచండంబుడంబునన్ గండుమిగిలి బెంపు
పడక॥ 167

శా॥ ఆస్ఫోటించి ప్రచండదావదహనవ్యాభీలకీలాచ్ఛటా
ప్రస్ఫీతేక్షణలీలఁబోల్చి నిబిడద్రాఘిష్ఠమౌర్వీప్రభూ
తస్ఫారారవపూరితోర్విధరమాద్యత్కుంభిరాట్కర్ణుఁడై
విస్ఫూర్జత్స్ఫుటవిస్ఫులింగచయముల్ వే కన్నులం గ్రమ్మఁగన్॥ 168
వ॥ విజృంభించి। 169

చ॥ పిడుగులఁబోలుబాణముల భీమముగాఁగ నృపాలశేఖరుం
డడరిపదేనువైవఁ గవచాభిహతిన్ వడి బిట్టమోఘమై
పుడమిఁబడన్ మహాగ్రతను భూపతి క్రమ్మఱ భల్లసప్తకం
బుడుగనిచేవనేయ నవియుం దొరఁగెం గతశాతసంపదన్॥ 170
వ॥ అయ్యెడ। 171

క॥ శతకవచుఁ డుగ్రసాయక। వితతిన్ భూపాలుమౌర్వి విచ్ఛేదముగాఁ
గ్రతుభుక్సంఘముమెచ్చఁగ। నతులితగతి నేసియార్చె నంబరమగలన్॥
వ॥ అంత శంతనుండు। 173

చ॥ చిటచిటవిస్ఫులింగములు చిందఁ బవందఁ బులై కనుంగవన్
జొటజొటరాల వేఱొకటి శూరత నారినమర్చి వేగమే
పటుతరరుక్మపుంఖయుత భాస్వరసాయకతీవ్రపావక
స్ఫుటచటులప్రభాపటల పూరితసర్వదిగంతరాళుఁడై॥ 174

క॥ పదిపదులు నైదుపదులును। బదినూఱులు లక్ష కోటి పద్మానీక
ప్రదరములు మరల నేసినఁ। గడనంబున మొనలు విఱిగి ఖండములగుచున్

చ॥ అవియును సట్టె గాఢకవచాభిహతిం గనుకక్కజంబుగా
భువిఁబడియెం బదంపడి విభుండు శితార్ధశశాంక బాణముల్
జవమునఁ దొంబదేయ నవి సర్వజనంబులు చిత్రమందఁగాఁ
బ్రవిమలరీతిఁ ద్రావె రణరంగమునం దగఁ బూర్వవైఖరిన్॥ 176

వ॥ శంతనుండు మఱియును ననేక నిశితశరపరంపరలు గురిసిన ఛిన్నంబులై విపక్షక్షమాభృత్పక్షవిక్షోభంబు సేయ నేరక తద్దంభోళి కోట్యమోఘనిష్ఠురకవచాభిఘాతంబున వ్రాలినం గనుంగొని చేయునది లేక దురంతచింతాక్రాంతస్వాంతుండై యిట్లని వితర్కించె॥ 177

ఉ॥ మాయయొ యింద్రజాలమొ సమాయతశాత్రవగర్వభేదనా
పాయమొ మంత్రసిద్ధియొకొ భావభవారివరప్రభావమో
స్తూయతరత్వగింద్రియపృథుస్థిరపాటవమొక్కొ భారతీ
నాయకకల్పితంబొ యిది నాకుఁ దలంప నసాధ్యమెంతయున్॥ 178

శా॥ కల్పాంతాగ్నిసమానఘోరములు నిర్ఘాంతస్ఫురద్భీషణా
నల్పంబుల్ చటులాంతకప్రకటదండక్రూరముల్ భూరిసం
కల్పోద్భూతహరత్రిశూలనిశితాఖండంబు లస్మచ్ఛరం
బు లొప్పొల్పొందఁగ వీనిఁ దాకి పొడియై భూమిస్థలిన్ వ్రాలెడిన్॥ 179

ఉ॥ ఏమివిధంబునం గెలుతు నీతని నుగ్రరణాంగణంబునం
దేమియుపాయ మింక, మనుజేశ్వరమాత్రుఁడు గాఁడు వీఁడు సం
గ్రామమిఁ కెట్లు చెల్లునొ శరప్రకరం బడరించి మద్భుజో
ద్దామపరాక్రమక్రమ మడంగెను వైరివధం బిఁకెట్లొకో॥ 180

వ॥ అని తలంచుసమయంబున గగనభారతి యిట్లను "నిఖిలకవచనిర్భేదినియను శక్తి సురేంద్రదత్తంబై భవదధీనంబగుటం జేసి యన్యశస్త్రాభేద్యంబులగు వీనికవచంబులు నూఱు నిమిషమాత్రంబునఁ జూర్ణంబులగు, అంతటం గాలియు, దానిం బ్రయోగింపు" మని చెప్పి యూరకుండె నంత శంతనుం డత్యంతకుపితస్వాంతుండై యమ్మహనీయశక్తి ప్రయోగించిన॥ 181

శంతనునిచేతిలో శతకవచుఁడు చచ్చుట.

క॥ అవిరళగతి సురలార్వఁగ। భువనము లాకులతఁ జెంద భూరిస్ఫురణన్
రవికోటిసన్నిభోన్నతిఁ। గవచంబులు నూఱు రజముగతిఁ గావించెన్॥

వ॥ ఇవ్విధంబునఁ గవచంబులు చూర్ణంబులు చేసి యంతలోన॥

క॥ భగ్నస్వాంతుండై పతి। మగ్నంబై సర్వలోకమండలి తలఁకన్
భగ్నముగఁ జేసె ఘననిశి। తాగ్నేయాస్త్రమున విమతు నరదం బెల్లన్

వ॥ ఇట్లు కవచస్యందనంబులు భగ్నంబులైన నతండు పక్షరహితంబైన విహంగంబుకైవడి బలశౌర్యంబు లడంగి పైకి నేతెంచి గదాదండంబు వైచిన॥ 185

క॥ గదదునిమి వజ్రనిశిత। ప్రదరంబున దేవచయము ప్రస్తుతిసేయన్
గదనస్థలిఁ బడనఱికెను। ముదమారారంగ శత్రుమూర్ధము వేగన్

వ॥ ఆసమయంబున॥ 187

శంతనునికడకు నారదుఁడువచ్చుట.

సీ॥ ప్రాచేతసవ్యాసభట్టారకులకు న
వ్వానిబుద్ధి ధరిత్రి వన్నె నెఱపెఁ
బుండరీకస్ఫూర్తిపాసఁగఁ జక్రికిఁ జక్రి
వరుఁడిచ్చు శిరము లెవ్వానిపాట
కౌత్తానపాది ప్రహ్లాదుఁ డెవ్వనిఁ గార
ణాచార్యవర్యుఁగా నాత్మఁదలఁతు
రెవ్వఁడు రాయంచ నెక్కుడు తెఱగంటి
పెద్దకు ముదమిచ్చుముద్దుపట్టి
జగతినెవ్వఁడు వైష్ణవచక్రవర్తి
యెవఁడురుచిరాంగనిర్భర్జితేందుకుంద
శరశరన్నీరదుం డట్టిసారమౌని
నారదుఁడు సర్వవిద్యావిశారదుండు॥ 188

వ॥ పాఢమూపిన నప్పుడమిఱేఁడు వినయభయభక్తితాత్పర్యం
బుల నమస్కరించి సుఖాసీనుంజేసిన నారదుండిట్లనియె॥ 189

క॥ "శోకారివంశపావన!। నీకబ్బెన్ విజయలక్ష్మి నిస్సీమగుణ
స్తోకత ధరణీమండల। మేకాతపవారణముగ నేలుము" మహిమన్॥

వ॥ ఇంక నృపతివధంబుడుగుము, "అహింసా పరమోధర్మ"
యను వచనంబెఱుంగవె" యనిపలుకునప్పలుకుచిలుకలకొలికిపటవుకా
యనిపట్టికి రాజతిలకుండిట్లను 'మహాత్మా! భవదాశీర్వచోవిశేషంబున
ననల్పసంకల్పసిద్ధుండనౌట కద్భుతంబేల, "రాజవధంబుడుగు" మనివలి
కితిరి యప్పనికినమ్మతించితి, మిమ్మునొక్కవిచిత్రంబడిగెద నానతిండు॥

క॥ శతకవచనృపతిసమర। క్షితిరంగమునన్ మదీయసితశరపాశా
హతినింతకునునుకూలెను। శతధృతిముఖ లేఖగణము సన్నుతి సేయన్॥

చ॥ అవిరళబాహుశౌర్యమహిమాతిశయంబున నస్త్రశస్త్రవై
భవమున దివ్యతేజమునఁ బార్థివకోటులు వీనిసాటియే
భువి నదిగాక శాత్రవసమూహముచే నిరపాయుమొందు నీ
కవచశతంబు మేననెటుగల్గెను దేవమునీంద్ర! తెల్పవే॥ 193

నారదుఁడు శతకవచునిపూర్వవృత్తాంతము చెప్పుట.

తే॥ అనిన నంభోజసంభవతనయుఁడనియెఁ
గుంభినీజంభభేది కుజ్జృంభమాణ
సారగంగాతరంగగంభీరభూరి
ఘుమఘుమారావమధుర వాగ్గుంభనమున॥ 194

క॥ అత్యంతసుందరంబై। ప్రత్యక్షశ్రీవిలాసభాసితవిభవా
న్నత్యైశ్వాపరతంత్రా। దిత్యంబై జగతి సాల్వదేశంబలరున్॥ 195

చ॥ కలదొక రాజధాని శశికాంతశిలామయనర్మహర్మ్యమం
డలవరకూటకోటిఘటితస్ఫటికస్ఫుటదీధితిచ్ఛటా
కలితవిచిత్రవృత్రహరకాంచనసౌధమణిప్రభాళియై
విలసితసర్వసంపదల విశ్వధరిత్రిని శ్రీపురంబనన్॥ 196

క॥ ఆనగరంబేలెడిపృథి। వీనాథుఁడు ఘోరశత్రుతిమిరౌఘోద్య
ద్భానుఁడు శశ్వద్బాహా। క్షీణపరాక్రముఁడు చంద్రశేఖరుఁడలరున్॥

సీ॥ రాజతాచలధామరమణీయధృతిగాంచి
వహి సర్వమంగళావాసుఁడయ్యె
పుణ్యజనేశ్వరాగణ్యమైత్రివహించి
సకలలోకప్రియ సరణిగాంచె
అతులితానంతసాయకరూఢిఁజెన్నారి
వరధర్మవిజయ సంభరత నెసఁగె

గరిమ మహేశ్వరఖ్యాతిచే, గన్పట్టి
కమనీయశుచిసమాఖ్యను జెలంగె
నవతరామిత్రపురభేదనంబొనర్చి
విబుధవర్ణితసద్గుణవిఖ్యాతిగనియె
చంద్రశేఖరుఁడౌనని జనులువొగడఁ
జెలఁగె నిమ్మహి నా నృపశేఖరుండు॥ 198

ఉ॥ ఆతనికుద్భవించిరి హిమాచలధైర్యధురీణు లస్త్రవి
ద్యాతతనైపుణుల్ విమతదారుణభూరిపరాక్రమక్రముల్
వీతభయుల్ జయోన్నతులు విశ్రుతనిర్మలసాంద్రకీర్తిసం
జాతులు సాల్వుఁ డీతఁడును సర్వజగత్ప్రణుతప్రసిద్ధులై॥ 199

వ॥ ఇంతకుమున్నె కయ్యంబున నీచేతఁగూలినవాఁ డీశతకవ
చాగ్రజుండు సాల్వుండనువాఁడు సురాసురాభేద్యమానానూనదుర్వార
బాహుశౌర్యసంపన్నుండై తమతండ్రియనుమతంబున రాజ్యపాలనంబు
సేయుచుండె, శతకవచుండును ద్వాదశవత్సరంబులునిండినయనంతరంబ
తపంబుసేయువేడుకం జనిచని॥ 200

చ॥ కనియె నృపాలనందనుఁ డఘూతగభీరకనద్దరీఝరీ
ఘనతరఘోషభీషణవికస్వరతుంగతరంగసంభ్రమ
ద్వనగజరాజరాజినిబిడగ్రహణాగ్రహవిగ్రహోన్నతా
వనతమదేభశత్రుకులవైభవచిత్రము పారియాత్రమున్॥ 201

వ॥ అప్పర్వతోపకంఠంబునందు॥ 202

సీ॥ ద్విరదవిద్విడ్ద్రావతీవ్రఘోషప్రతి
ఘోషితదశహరిత్కుహరముఖము

కుహనాగహననాగకోట్యుగ్రనిగ్రహ
చకిత నానామృగసంగతంబు
వాహద్విషచ్చమూ వాహప్రోత్సాహస
న్నాహధూర్వహచల న్మహితలంబు
స్తబ్ధరోమస్తోమ సాంద్రఘుర్ఘురరావ
కంపితానేక శాఖామృగంబు
స్వచ్ఛమధురసపానాల సాచ్ఛభల్ల
భల్లనఖముఖ నిర్దళద్బహుళ నాకు
రంధ్రనిర్గత గూఢపాద్రటకుదార
హరిభుగావళియగు నరణ్యమును గనియె॥ 203

వ॥ అందు 204

సీ॥ పాకాలపాంసురాస్తోకాంగసుఖచక్ర
వాకాంగనాచయ శ్రీకరంబు
భేకాళిఘోషణానీకాంబరోద్గతా
నేకార్భక బకౌఘనిరుపమంబు
నాళీకవిగళన్మధూళీభ్రమద్భ్రమ
రాళీకలస్వనాభ్యంచితంబు
లోలీభవద్భృంగకేళీగత లసన్మ
రాళీషణీచక్రవాళయుతము
రంగదుత్తుంగ యజ్ఞాంగ తుంగనాగ
రంగ నారంగ కట్వాంగ లుంగ మాతు
లుంగక లవంగ సుకుడుంగ సంగతోరు
తీరమీక్షించె నెదుటఁ గాసారమొకటి॥ 205

వ॥ అమ్మహాసరోవరంబునందుఁ గ్రుంకి భూతిరుద్రాక్షమాలికాధరుండై యమనియమంబులు గలిగి స్వస్తికాసన పద్మాసన సిద్ధాసన మయూరాసన భద్రాసన కపాలాసన సింహాసన వీరాసనాది నానాసనంబుల మూలోడ్యాణ జాలంధరబంధంబుల సుస్థిరుండై యాధార స్వాధిష్ఠాన మణిపూరకానాహత విశుద్ధాది నానావిధచక్రానుగతంబైన ప్రాణాపానవ్యానోదానసమానాఖ్యలం బరఁగిన పంచానిలంబులఁ జంద్రసూర్యాగ్ని సంజ్ఞలం బరఁగిన యిడాపింగళాసుషుమ్నా నాడీకోటరంబుల రేచక పూరక కుంభకంబులు సేయుచు వాయుజయంబు గలిగి నిర్మలంబును నిశ్చంచలంబును నైన చిత్తంబునఁ జిత్తజారాతి నారాధించుచుఁ బంచరాత్రంబుల కొక్కమాఱు బదరీఫల శ్రీఫలఫలాది వన్యఫలంబులు భక్షించుచు మాసంబు గడపి యంతటనుండి దశరాత్రంబుల కొక్కనాఁడు పత్రభక్షణంబు సేయుచు రెండవమాసం బుత్తరించి యంతటఁ బక్షంబున కొక్కమాఱు కరతలప్రమాణోదక పానంబు సేయుచు జఠరాగ్నిన డంచి మూఁడవమాసంబు గడపి యంత నిరాహారుండై యచేతనంబైన కులధరంబు కరణి నిశ్చంచలుండై యుండె నాసమయంబున॥ 206

గ్రీష్మర్తు వర్ణన

క॥ ఉష్ణాగమ మెసఁగెఁ ధర
నుష్ణమయూఖోజ్జ్వలన్మయూఖపరిభవా
తృష్ణాప్తిగ జనమై మృగ
తృష్ణైకసమేధమాన తీవ్రస్ఫురణన్॥ 207

క॥ వడిపీవఁ జొచ్చె బోరనఁ బడమటిగాడ్పులు మహోష్ణభరణ శ్రీలన్
జడనిధిసంభృతభాస్వ ద్బడబానలశిఖలఁ గలసి పఱతెంచె ననన్॥ 208

తే॥ గరిమ నఖిలర్తువుల వేయికిరణములను
బూనికను సర్వజంతువితానదేహ
దాహమునకయి యవ్వేళఁ దాల్పఁ బోలు
ననిన కై వడి వేడిమి నినుఁడు మెఱసె॥ 209

క॥ మెండుకొని పుండరీకభాండకరండములనిండి యతిచండంబై
యెండ వడిఁ గాయఁ జొచ్చె నఖండంబుగ నగ్ని గురియు కైవడిఁ బుడమిన్॥

తే॥ వరుస సరసుల జీవనస్ఫురణ మెడలె
నహరహముఁ గుందెఁ గువలయం బార్తిచేత
నినుఁ డపుడు పంకజాతమైఅని మహోగ్ర
తేజమున మీఱ నిటులౌట నైజమొకద॥ 211

క॥ పరిలోకతాపకృద్భాస్కరకరసాంగత్యమునకు శ్వసనాశనరా
డ్గరళాగ్నులు చనుదెంచెడి సరణులగతిఁ జిట్లుటలు రసాస్థలి నెఱసెన్॥

తే॥ భవుఁడు తగ విష్ణుపదవిష్ణుపది జటాంత
రమున నుంచుట యయ్యుష్ణశము కొఱకె
పద్మనాభుండు జలరాశి భవనుఁ డౌట
పరఁగ నయ్యుష్ణమునకును వెఱచి కాదె॥ 213

చ॥ స్తనహిమశైలముల్ ఘనభుజాబిసముల్ కచశైవలంబులున్
వినుతవళీతరంగములు నిర్మలనాభిసరోవరంబులున్
గనదధరామృతంబులు వికస్వరభాస్వరహాసచంద్రికల్
తనువులు చల్లసేయ సతులం బతులొంది సుఖించిరత్తఱిన్॥ 214

తే॥ సకలజనముల తృష్ణోపశాంతి సేయు
తత్క్రమ వ్వేళఁ బానీయధామములను
బరఁగ నొనరించె బహుజలపాన మింక
నితరులకుఁ బ్రాణుల విదాహ మొన్న వశమె॥ 215

సీ॥ తొడలపైఁ జేర్చుక తోరంపుఁబాదముల్
సిరియు భూదేవియుఁ జేరియొత్త
భాసురేందీవరప్రస్ఫురద్విగ్రహా
వరణసంపద హరిద్వస్త్రమమర
వేత్రదండముఁబూని సూత్రవతీభర్త
యమరుల కోలాహలముమాన్ప
వేయితేఁగులుగల్గు వెల్లతమ్ములతోడ
హాయలుఁజూపెడు నేత్రయుగముమూసి
నిద్రఁజెందెఁ దగంగ నిర్నిద్రరత్న
ముద్రితాక్షుద్రదుగ్ధసముద్రమధ్యఁ
గాద్రవేయఫణాతల్పకంబునందు
మాధవుండు తదాషాఢమాసమునను॥ 216

శా॥ జీమూతాఖ్యవహించె భాసురశిరస్సీమావతంసంబుగా
జీమూతంబులువూనెఁ దద్భువనదశ్రీనాత్మఁగాంక్షించి మ
న్నామంబూనినబర్హికోటికి శరణ్యం బేర్చెదర్ వీని నే
వేమా ఱెత్తితినన్నలీల శిఖి యుర్వీధ్రాళి హెచ్చెంగదుర్॥ 217

సీ॥ శాత్రవచయసమిజ్జయఘనాభ్యుదయాప్తి
నలరారి హరిసహాయత్వమొంది
కీచకహరిబలాక్షీణలీలఁజెలంగి
పున్నాగజాలవిభూతినెంచి
సుందరకాంచనస్యందనచక్రము
లుర్విపాల్చేసి మాయులనడంచి
బాణాసనశరాళి భస్మంబుగావించి
పరవీరవరుల పే రరుదుచేసి
రమ్యకీలాలసద్గతి రహిదనర్చి
మేలిమిప్రతాపదీప్తుల మిన్నుముట్టి

సంభ్రమస్ఫూర్తితో ధనంజయుఁడుమెఱసె
నెనరనవ్వేళఁదగ మహావనులయందు॥ 218

॥ జలతృష్ణన్ క్షితిభృద్గుహాచయములో సంతాపముంబొందుచున్
గలభద్విట్కుల మష్టదిక్కులదరన్ గర్జిల్లియార్వంగ మ
ర్త్యులకుందోఁచుఁ బ్రచండదాహమున నాయుర్వేధరాఘ్యంబులు
జ్వాలకాద్రోద్ధతి నార్చెనోయనఁగ భీష్మంబైన గ్రీష్మంబునన్॥ 219

॥ ఆసమయంబున॥

॥ పంచాగ్నిమధ్యమంబునఁ బంచాననునింగుఱించి భక్తిని భూభృ
త్పంచాస్యనందనుండు ప్రపంచమువెఱఁగంద ఘనతపంబొనరించెన్॥

॥ ప్రావృట్కాల మమోఘమేఘపటలీప్రత్యగ్రజాగ్రద్ద్యుతి
శ్రీవిద్యుద్వరపుంజసంజనితనిస్సీమాగ్రగర్జార్భటీ
భావాసహ్యపరద్విపద్విషదురుప్రారంభగంభీరఘో
షావిర్భూతజయోద్యమాద్రిబలహార్యత్వంబుతోడన్ దగెన్॥ 221

॥ ధళధళదివ్యకాంతుల నుదారములైతగెఁ జంచలాలతల్
పెళపెళతీవ్రనాదముల భీష్మములయ్యెను మేఘఘోషముల్
గళగళనిస్వనంబుల జలస్థలులం గనుపట్టె భేకముల్
వలలితలీల వర్షదివసంబులయందు విచిత్రవైఖరిన్॥ 222

॥ అభ్రమ్ముగప్పెనభ్రము లభ్రసరిజ్జూటకంఠహరినీలతమా
లభ్రమరాంజనభూభృద్విభ్రాజదదభ్రకాంతివిభవములగుచున్ 223

॥ సురసరిర్ఝురచర ద్వరహారిత్కరకర
స్ఫూర్తిరాలిన నీరుబుగ్గలనఁగ
భటులగర్జామహార్భటినుల్కి దివినుండి
తనరంగదుల్లిన తారలనఁగ
దధిమహోదధి పయోధరమాని వెడలంగఁ
గ్రక్కిన తత్ఖండగణములనఁగఁ

ప్రావృట్సమయ మహారమ్యవంశాటవి
నందుండిపడిన ముత్యంబులనఁగఁ
జంభభిద్వనపుష్పోపచయవిరాజ
దనిమిషానిమిషేక్షణాహస్తవారి
జాతగళదుల్లసత్పారిజాతవికచ
పుష్పములనంగఁ గరకలు భూమిబడియె॥ 224

క॥ మండితవనభృన్మదవేదండలసద్గండరీణదానముక్రియ ను
ద్దండగతివృష్టిగురిసె నఖండముగాఁ బాము ప్రేలఁగట్టినలీలన్॥ 225

సీ॥ తతబహిస్థలకృతాంచితతపస్సామ్రాజ్య
యతికోటి యమృతాప్తి నతిశయిల్లె
వర్ణనీయాఖిలవనకదంబంబులు
పరిపూర్ణఘనపుష్పభరములయ్యె
నురుచిరసారసాకరసమూహంబులు
స్థిరకమలోల్లసచ్ఛ్రీలఁదనరె
కమనీయసానుమత్కటకభూభాగముల్
శంబరాడంబరోజ్జ్వలములయ్యె
సాంద్రసేతూన్నతతటాకసముదయంబు
భూరిజీవనజాతవిభూతిఁదనరె
ధరణి నేమనిచెప్పఁ దత్సమయమందు
సరవి శ్లేషార్థరతులు నైజంబెకాఁగ॥ 226

తే॥ కర్షకహలాగ్రభేదనోత్కటకఠోర
దత్నగర్భాంతరోద్వాంతనూత్నగారు
డాశ్మసంతతులనఁగ సస్యాంకురములు
నవ్యరేఖానుగతులఁ గానంగఁబడియె॥ 227

తే॥ నారదాగమవేళ స్వాంతములిగుర్చ
సత్కదంబంబులకు ధరాస్థలమునందు

నారదాగమువేళ స్వాంతములిగుర్చు
టలు నిజంబెకదా సత్కదంబములకు॥ 228

క॥ గురుతరపదగమ్యములై సరవిఁ నవరసగభీరశబ్దాకర్ణ
స్ఫురణల సరస్వతులుతగ స్థిరనవుఁ సరస్వతీవిశేషములొదవన్॥

ఉ॥ స్ఫారములయ్యెసస్యము లపారములయ్యెబకావళుల్, వృథా
ధారములయ్యెహంసము లుదారములయ్యెనదుల్, సుగంధవి
స్తారములయ్యెగేదగులు, సారములయ్యెనుశాద్వలప్రబల్
తోరములయ్యెమాలతులతోఁటలు వార్షికవేళ భూస్థలిన్॥ 230

వ॥ మఱియువర్షాకాలంబు మందీకృతనిఖిల ప్రకాశంబయ్యు
నమందీకృతశిఖిప్రకాశంబై విద్యోతమానఖద్యోతప్రకరంబయ్యు నవి
ద్యోతమానఖద్యోతప్రకరంబై స్ఫుటనవామోదమేదురరాజీవంబయ్యు
నస్ఫుటన వామోదమేదుర రాజీవంబై విభ్రాజమానాభ్రసౌందర్యంబ
య్యు నవిభ్రాజమానాభ్రసౌందర్యంబై యర్జునకదంబవర్ధనంబయ్యు
ధార్తరాష్ట్రకదంబవర్ధనంబై విజృంభితమహాశరంబయ్యు నఖండ
హరిముఖరవముఖరితదిఙ్ముఖంబై మహోత్పలాకరసద్రావణీయ
మహోత్పలంబునుజీమూతన మాశ్లిష్టజీమూతంబును జీమూతవా
హనహరిన్మరుత్పరంపరావిరాజితంబునునై యొప్పారె. నప్పు డప్పు
డమితేసిపట్టి బహిఃప్రదేశంబుల నిశ్చంచలుండై తపంబుసేయుచుండె
నంత॥ 231

—• శరదృతువర్ణనము •—

క॥ ధారాధరాగమంబున భూరిస్థితిగడచె, నిఖిలభువనశ్రేణి
స్ఫారానందకరములై। శారదదినములుపొసంగెఁ జారువిభూతిన్॥

సీ॥ సానుమత్తుంగాగ్రసంస్థితవరనీల
కంఠవధూ కలగానముడిగె
కాండభృద్వేష్టితాఖండదుగ్ధాండలు
ప్రకటవిద్యుల్లతాప్రకరముడిఁగె

భవ్యనీలప్రభాభాసమానానూన
వితతఘనాఘనోన్నతితొలంగె
కూలంకషాభంగ ఘోషణోద్యద్భంగ
నిరుపమవాహినీగరిమదూలె
తే॥ చిత్రనిస్తంద్రసాంద్రరుచిరప్రకీర్ణ
జంభభిత్కార్ముకాంచద్విజృంభణంబు
సమసె సంతతభాసురోత్సవములగుచు
లాలితములైన యాశరద్వేళలందు॥ 233

మ॥ అలరెన్ శారదవేళలన్ ఫలితసస్యాయాతనీడోద్భవా
వళినిత్యోద్యదభీక్ష్ణరమ్యతరశుంభత్సాధ్వసైకప్రదో
జ్వలదష్టాపదకంకణాకలితమంచప్రాంతరస్థాంచదు
త్పలిగంధీజనశస్తహస్తతల విభ్రాజచ్ఛపేటార్భటుల్॥ 234

సీ॥ భంజితాంతరఖేదరంజితేందిందిర
శింజితాంచత్కుంజపుంజములను
లలితార్భకానిలచలితాగమాంత వి
గళితాసవోద్యానతలములందు
రాజితాబ్జాసనభ్రాజితాంసలహంస
కూజితోద్యత్సరిత్కూలములను
నింద్రాశ్మవైడూర్యచంద్రోపలప్రభా
సాంద్రామితోత్తుంగసౌధములను
సరసచతురవచోవిలాస రస హాసన
నవ్యపరిరంభణామోదభవ్య సద్వి
హారకేళీవినోదవిస్ఫారగతుల
సతులుపతులొప్పి రా శరత్సమయమందు॥ 235

సీ॥ జయశబ్దపూర్వకోచ్చైస్స్వనంబున మేలు
కొలుపులు వైతాళికులువచింప
మనవులు తగఁ జెప్పుకొనవచ్చి మందిరాం
గణభూమి నిర్జరుల్ కాచియుండ
నీళాదికామినీనికురుంబములు పూర్ణ
కనకకుంభంబులు ఘనతఁ దాల్ప
గార్యభారముపూను కట్టాయితంబుగ
సైన్యాధినాథుఁడెచ్చరికనిల్వ
నిద్రమేల్కాంచి కలశాంబునిధికుమారి
కలికిచూపులు తననేత్రకమలములకు
భవ్యశకునైకకల్యాణభరములొసఁగ
శౌరికూర్చుండె నా శరత్సమయమందు॥ 236

॥ ధర రత్నగర్భయా టిరువంద లోనుండి
వెడలిన మగరాలవెలుఁగులనఁగ
హరిమేలుకొనుశుభాహములని నిర్జరుల్
గురిసినసురశాఖివిరులనఁగ
బహుకళాఢ్యుండైనపట్టిగన్గొని వెల్లి
విరిసినకలశాబ్ధితరఁగలనఁగ
అజుఁడు మానవులకుసృజియించినట్టి మేల్
తెలిచల్వపైఠిణీవలువలనఁగఁ
గనఁ దనర్చె సురౌఘఘు కల్హారఘు గ్భ
వనజఘు గ్వాతభుగ్వార వా గ్వళతు
రు గ్విషమదృ గ్వాళదరు క్వదృ గ్వాశాల
కోమలస్ఫూర్తులను తెల్లుగుంపులపుడు॥ 237

॥ పంకంబులిగిరి కన్నులు।పంకములయ్యెన్ సుగంధబంధురవికస
త్పంకేజరజఃపాళీ।సంకీర్ణములగుచుఁ బిదపశారదవేళన్॥ 238

సీ॥ ఘనసార లామజ్జక లవంగసలిలముం
తస్సీమఁ జల్లఁగాఁ ద్రావిత్రావి
బంధురసౌరభ్యపాటీరపంకంబు
లలఁదాపశమఁగంగ నలఁదియలఁది
మాలతీసుమమిళన్మహితతల్పంబులఁ
బూర్ణవిభ్రాంతిచేఁ బొరలిపొరలి
మధుకరశుకపికమధురకోలాహల
స్వనములు చెవిసోఁక వ్రాలివ్రాలి
భాసురమనోజ్ఞనర్మగర్భప్రశస్త
వచనరచనల జీవితేశ్వరవితతికి
బరఁగ సకియలచేఁ జెప్పిపంపిపంపి
విరహిణీలోక మొప్పు నవ్వేళయందు॥ 239

వ॥ మఱియు నా శరద్వాసరంబులు సల్లలితభిల్లవాల్లభ్యపాణీసంగతసంగీతజాతచేతోమోదవిస్ఫురద్ఘోషపాన్మిళిత లలితమలయవలయపటీరతరునికరసుకరబంధురసుగంధధురంధరమంధరగంధవహస్తనంధయపరంపరాపరికంపమానకబంధజాతసౌగంధికబృందనిష్యందమానమధురమధురసపారణపరాయణ రంగద్భృంగీసంగీతరవానుషంగ చక్రాంగరథాంగ విహంగకులకోలాహలవిరాజమాన నాళీకాకరతీరనితంబినీనితంబబింబవిడంబమాన సాంద్రచంద్రాతపసదృశాఖండపాండుర శీతలసికతాతలంబులవలనను, సికతాతలంబుల సుస్నాతులై సిద్ధాసనంబుల నుండిమంత్రలయహఠరాజయోగంబు లనుష్ఠించుయోగీశ్వరులవలనను

నీశ్వరార్పణమనస్స్థైర్యోర్వీగీర్వాణకృతాభిరామహోమధూమాతుతాంతరితవీక్ష్యమాణాఖండ పాండుర కాండభృన్మండలాదభ్రశుభ్రేతరచ్ఛాయాచ్ఛటాచ్ఛురిత స్వచ్ఛతర పునరాయాతప్రావృడ్జీమూతవిభ్రమతాండవకేళీవిలోలశిఖండిప్రకాండంబుల వలనను గండజాతషండవికాసలక్ష్మీవిమోచనంబులై జీవంజీవదంపతిమనఃప్రమోదకరంబులై మందారకుందారవిందారిశేఖరశతానందసుందరీసుందర ప్రభాభాసమానంబులగుచు బ్రహ్మాండకరండంబునకు వెండినీటిపోతభాతిం దగుపండువెన్నెలవలనను దపనహిమాంశువంశ సంభూతవిశ్వంభరాకాంతాకాంతదంతావళశ్రవణకోటరబాధిర్యవిరచనానూనప్రభుస్థాన భేరీభయంకరభాంకార రవాకలిత తదీయమాతంగతురంగశతాంగవీరభటోద్వేలకోలాహలంబులవలనను శతపత్రతులసీదళపున్నాగకరవీరమాలతీచంపకమాతులుంగంబుల నకలంకమానసాంబుజులై సహస్రనామంబు లుచ్చరింపుచు లక్ష్మీనారాయణోమామహేశ్వరపూజలొనరించు పుణ్యాత్ములవలనను దుష్కృతాంధతమఃపటలనిర్భేదన దిగ్వధూటీసీమంతసిందూరరజఃప్రశస్తతేజోవిరాజమానంబులగుచుఁ గన్పట్టు కార్తికదీపికాచయంబులవలనను గోభూహిరణ్యసాలగ్రామ కన్యాదానాదిదానంబులాచరించు వదాన్యులవలనను నత్యంతమనోహారంబులై యొప్పె నాసమయంబున 240

సీ॥ కల్పకసంతాన కమనీయతరుచయం
బుద్యానవనములై యుండు నెచట
మందాకినీనామ మహితవిఖ్యాతిచే
విష్ణుపదీనది వెలసె నెచట
మొనసి జ్యోతిష్టోమముఖమహాయజ్ఞముల్
చేసినఘనులు వసింతు రెచట
గంధర్వసురసిద్ధఖచరకిన్నరయక్ష
సంతతుల్ దూఁగి వర్తించు నెచట

నట్టిస్వర్గంబు నివసితాహవపటిష్ఠ
శూరకుంజరవర్గం బుదారసార
ఘోరపరవీరభటరథకుంజరాశ్వ
దుర్గమం బొప్పు భాగ్యసంసర్గమగుచు॥ 241

సీ॥ జంత్రగాత్రంబుల శైలముల్ గరగించు
నప్సరోజనముల కాలయంబు
కలశాంబునిధిఁబుట్టి కప్పులేక చెలంగు
యుచ్చైశ్రవంబున కుండు నెలవు
కొండలఱెక్కలు ఖండించు మేటికిఁ
బ్రాభవంబొనఁగూర్చు రాజధాని
అచ్యుతాంశోదితుండైన ధన్వంతరి
సొంపుమై తెచ్చిన సుధకుఁదావు
మహితనీలప్రభాభాసమానచిత్ర
వరవరణసౌధయూథసుందరతరాల
యప్రశస్తము సన్మంటపప్రకాండ
గోపురము పొల్చు నమరావతీపురంబు॥ 242

ఉ॥ బావురెయంచుఁ జూపరులు ప్రస్తుతిసేయఁగ నొప్పె లక్ష్మికిన్
గాపురమై సురేంద్రమణిగారుడరత్నహిరణ్యవిస్ఫుర
ద్గోపురమై విడూరభవకుట్టిమనిర్మలనర్మహర్మ్యమై
గోపుర మెన్నఁగావశమె గోతరుణీపతికైన వేడ్కచేన్॥ 243

వ॥ అందు, 244

సీ॥ ఒకవంక మంజుఘోషోర్వశీహేమాది
నిఖిలాప్సరోవధూ నృత్యమెసఁగ
ఒకచాయగంధర్వనికరకిన్నరయక్ష
సంగీతవిద్యాప్రసంగమెసఁగ
ఒకమూలబలజంభవిశటోగ్రిపలలభు

గ్విజయాంకములు వందివితతి వొగడ
ఒకచక్కి సకలధర్మకథావిధానంబు
లవధానమున గురుం డానతీయ
గురుతరాభ్రమతంగజకుంభయుగళ
జిన్మనోహరవృత్తశచీతుపార
కరముఖీస్తన లిప్తసుగంధపంక
సరసరేఖాప్రశస్త వక్షంబు మెఱయ॥ 245

మ॥ శిఖధర్మాసురపాశివాయుధనదశ్రీకంఠగంధర్వయ
క్షఖగామర్త్యశిఖాకిరీటఘటితాంచద్వజ్రముక్తాఫలా
ద్యఖిలామూల్యమణీఘృణిప్రకరనాట్యారంభపాదోజ్జ్వల
త్సఖుఁడై యుండె నిలింపనాయకుఁడు చింతారత్నపీఠస్థలిన్॥ 246

వ॥ ఇట్లుకూర్చుండి యాఖండలుండు తన్నృపకుమారాత్యుగ్ర
తపోభంగప్రారంభమన, ఉత్సుకుండై కొండొకతడవు విచారించి॥ 247

ఆ॥ పురుషుచిత్తమనెడి భూరిచంద్రోపల
శకలమునకు జ్యోత్స్న చానవప్వు
తెలియఁ బంచజనుని ధృతియనువల్లికి
వాయునిహతిగాదె వనితపొందు॥ 248

వ॥ అదియెట్లంటేని, 249

మ॥ భామారత్నము నూర్వశిం గని తపోభంగంబులం జెందినా
రామిత్రావరుణుల్, మహామహిమ మేనాబ్జేక్షణా గూడి వి
శ్వామిత్రుండు సమాధినిష్ఠ తొఱఁగెం, జర్చించి వేసిగ్గి రా
జోమాబ్జాననయా తిలోత్తమకునై సుందోపసుందుల్ భువిన్॥ 250

వ॥ కావున, 251

కం॥ అమరీజాలములోనన్। జమరీవాలసమవేణి సౌందర్యోద్య
ద్భ్రమరీలోలేక్షణ వి, భ్రమరీతిం దనరు రమణి రంభయ కాదే॥ 252

వ॥ అక్కాంతం బనిచినమదీయకార్యం బవార్యచాతుర్యధుర్యమై

తత్క్షణంబున సిద్ధింపఁజేయునని వేత్రహస్తుల "రంభం దోడ్కొనిర"మ్మని
పనిచిన॥ 253

ఉ॥ వారు "మహాప్రసాద" మని వందనముల్ ఘటియించి యేగి వి
స్ఫారమహేంద్ర నీలవరచంద్ర శిలాప్రతిభాప్రభాసమా
నారుణరత్నసంఘమయహర్మ్యతలంబున యక్షసూనుతో
వారకజూదమాడు శుకవాణిని రంభను గాంచి వేడుకన్॥ 254

వ॥ ఇట్లనిరి॥ 255

క॥ "రంభా! హారాంచితకుచ, కుంభా! లసదూరుహసితకోమలరంభా
స్తంభా! వీక్షణజితమృగ, డింభా! మాపలుకు వినుము దృఢతరభక్తిన్

ఉ॥ దేవకులాధినాయకుఁడు దిక్పతిమౌళిచిరత్నరత్నశో
భావృతపాదపంకరుహుఁ డవ్యయలీల సుధర్మయందు సం
సేవితరీతినుండి నినుఁ జిత్తమెలర్పఁగఁ బిల్వఁబంచినన్
దేవరయాజ్ఞఁ బూని యతితీవ్రతవచ్చితి"మన్న వేడుకన్॥ 257

వ॥ విని వికసితవదనారవిందయై డెందంబున నమందానందంబు
సందడింప నిజమనోహరుఁడగు నలకూబరునితో నిట్లనియె॥ 258

క॥ "నలకూబర! నన్ను సురపతి
కొలువునకుం బిలువఁబంచె గురుమతిఁ బోవన్
దలఁచితి, నే నటుపోయిన
బలువిడి యేపనికి వేడ్కఁ బంచునొ వేగన్" 259

వ॥ అనిన విని యత్యంతమోహవిభ్రాంతచేతస్కుండై నల
కూబరుండు రంభ కిట్లనియె॥ 260

సీ॥ "కమలాక్షి! నీచూపుగమితోడ సరిఁబోర
దర్పకుబాణముల్ తలఁకుఁగాదె
విమలాస్య! నీమోము వీక్షించి చూడంగ
సంపూర్ణచంద్రుండు జంకుఁగాదె
చిలుకలకొలికి! నీపలుకులతో వాదింపఁ

జిలుక లేకాలంబు నులుకుఁగాదె
నీలాభ్రవేణి! నీనెరులతో జగడింప
హిందోళములు భయంబందుఁగాదె
యిట్టి నినుఁ బాసి యసుధాటి కెట్టులోర్తు
పర్వచంద్రుని కేనెట్టు భంగపడుదు
చిలుకపలుకుల కేరీతిఁ గలఁగకుందు
అళులచే నెట్టు కాలంబు నపనయింతు"॥ 261

కం॥ అని సంమోహభ్రాంతిని
దనుఁ బల్కెడి ప్రియుని విరహతాపం బాఱన్
గనుగవలనవ్వులొలఁకఁగ
వనజాననయిట్టులనియె వాక్యప్రౌఢిన్॥ 262

తే॥ "కాంత! నినుబాసియుండినయంత నిమిష
మబ్దమబ్దము యుగమును నయ్యుగంబు
తనరుఁ గల్పాంతమయి కాన తడయనేల
పోయివచ్చెద దయయుంచు భూరిగతిని"॥ 263

వ॥ అనిన నలకూబరుండిట్లనియె॥ 264

సీ॥ "పండ్లుగొఱుకుచునుండు బాలకీరములతో
బద్మాక్షి! యేమంచుఁ బలికెదోకొ
కన్నులెఱ్ఱఁగఁ జేయు కలకంఠములతోడ
ఘనసారగంధి! యేమనియెదోకొ
వైషమ్యగతినున్న వనజాస్త్రశరముల
తోడఁ జేడియ! యేమి చెప్పెదోకొ
మటగప్పుచువచ్చు మలయానిలంబుతో
సీమంతినీ! యేమి చెప్పెదోకొ
నన్ను నేచంగవలదని సన్నుతించి
మీనకేతనుశ్రీపాదమాన వెట్టి

పోయివేవేగరమ్ము సంపూర్ణపూర్ణి
మానిశాకాంతవిభ్రాజమానవదన!" 265

వ॥ అనినఁ బ్రియునకుఁ బ్రియంబుదోఁప రంభయిట్లనియె॥ 266

క॥ "చిలుకల గూటన్ వేయుము। కలకంఠుల నడవిపాలుగాఁ జేతునహా
వలరాజుశరంబులకున్। వెలచేసితమింతు, గాలివేగ మణంతున్॥ 267

క॥ అటుగాననీదుమదిలోఁ
బొటిలకయుండు,, మని చెప్పి ప్రియమలరారన్
దటుకునఁగంకణఝుణఝుణ
పటురావములొలయమ్రొక్కి పాణియుగముచేన్॥ 268

ఉ॥ శ్రీవిదలిర్పనిట్టులఁ బటీరసుగంధి తగంగ మ్రొక్కినన్
వావిరిగ్రుచ్చియెత్తి కరుణన్ మనసారఁగఁ గౌఁగలించి సం
భావనఁ జేసివీడ్కొలుప బంధురహాసవిభాసితాస్యయై
జీ వనజాయతేక్షణలు చిత్తమెలర్పఁగఁ దన్నుఁగొల్వఁగన్॥ 269

తే॥ మందయానంబుతోడ నామందయాన
యంతిపురమున కేగి యత్యంతహర్ష
మేర్పడఁగ వేడ్కమైఁ దాను నిందువదన
లలరఁ బన్నీటఁ బొలుపొంద జలకమాడి॥ 270

ఉ॥ రంగుమెఱుంగుబంగరుచెఱంగులచీనిసుణాంగుగట్టి చ
క్కం గనుసోగలందు నెఱీఁగాటుకరేకలుదీర్చి కీల్జడన్
జెంగలువల్ ధరించి ముఖసీమ మృగీమదరేఖదీర్చి చ
న్నుంగవమధ్యభాగమున నూతనహారములన్ ఘటించి యు
ప్పొంగుచుఁ బైఠిణీరవిక పొల్పుగఁదాల్చి ముదంబెలర్పఁగన్॥ 271

క॥ మాణిక్యమండితోజ్జ్వల, వీణామర్దనముఖ ప్రవిమల మనోజ్ఞా
నూనసుసాధనసంచయ, పాణులగుచుఁ గొంద ఱోలిఁబఱతేరంగన్

వ॥ అచ్చటఁగదలి, 273

* రంభ యింద్రసభకువచ్చుట. *

॥ తనయానగాంభీర్యమునుగాంచిగజములు
లీలతో నిద్దురలేకుండఁ
దనయూరుయుగముతోఁ దార్కొనియరఁటులు
పరఁగంగ నాకులపాటునొందఁ
దనవృత్తగురుపయోధరకుంభములుగాంచి
చక్రములోజడవృత్తి సంభ్రమింపఁ
దనకన్నుగవకాంచి తలఁగిసారంగముల్
భూరివనస్థలిఁ బూరిగరవఁ
దనదుమోహనమూర్తి సాంద్రరుచిరేఖఁ
గాంచికనకంబునీరుగాఁ గరఁగుచుండఁ
దనదుముఖకాంతిఁగనుగొని తామరసము
లులికితమ్ములనంగను గొలిచియుండ॥ 274

సీ॥ కమనీయతపనీయకరకంకణధ్వనుల్
ఝుణఝుణఝుణఝుణఝుణయనంగ
మాణిక్యనిర్మితోడ్యాణఘుంటాతతి
ఘణఘణఘణఘణఘణయనంగ
లలితతాటంక కలాపకాంతిచ్ఛటల్
ధగధగద్ధగధగద్ధగయనంగ
గురుపయోధరకుంభవరణాంశుకప్రభల్
నిగనిగన్నిగనిగన్నిగయనంగ
జనియె సురపతియాస్థానసదనమునకు
లలితమన్మథసామ్రాజ్యలక్ష్మియనఁగ
నెసఁగఁజరియించు శృంగారరసమనంగ
రమ్యకుచకుంభ లాస్యసంరంభ రంభ॥ 275

క॥ అనిమిషనగసమకుచయుగ
నవిమిషలోలాయతాక్షి నాశ్చర్యమునన్

గనుగొనుసురకోటులకవు
డనిమిషభావంబు సౌఖ్యమాపాదించెన్॥ 276

మ॥ చని వేవేగ జొహారుచేసి తనలాస్యప్రౌఢి నద్దేవనా
థునకుం దేటపడంగఁజూపి విలసత్తోషాంచితస్వాంతయై
వనజాక్షీతిలకంబునిల్వఁ గని నవ్యస్మేరసంపూరితా
ననుఁడై యిట్లనె లేఖనాయకుఁ డనూనస్థైర్యవాగ్గుంభనన్॥ 277

ఉ॥ "హంసముచేయు నంచగమి యానము, చిల్కలపిండు కతురా
భ్యాసముచేయుఁబల్కులల బంతుల గంతులణంచు గుబ్బలు
ల్లాసముమాన్పఁ గెంపునకు లాలితభూరిసుధాధరోష్ఠ మో
హాసరసీరుహాంఘ్రియుగ! యొప్పగ నీసరిఁబోల్ప శక్యమే॥ 278

క॥ అండజయానా!నీపా। లిండులుతలపోసిచూడ లీలహసించెన్
బెండులు కడానిబంగరు।కుండల మారేడుపండ్లఁ గొండలనెల్లన్॥279

క॥ నీచతురత నీలాస్యము।నీచక్కదనంబు సొబగు నీయౌవనమున్
జూచితిమే!కలలోను।నీచంద్రాననలయందు నిభ రాడ్గమనా!॥ 280

సీ॥ అతివ! నీకొప్పుకప్పరసిభయంబంది
రహి నీలములు తృణగ్రాహులయ్యె
అంబుజాతాక్షి!నీయారుతీరుతలంచి
భోగికులంబెల్లఁ బుట్టకెక్కె
కోమలి! నీచూపుకోపారసితలంకి
హరిణసంచయమెల్లఁ నడవిఁ జేరె
ముదితాలలామ! నీమోముగోమీక్షించి
నీరజాతంబులునీటఁగలసె
నవలతాతన్వి! నీదుయానంబుగాంచి
మత్తగజములు నెమ్మోములెత్తమఱచె
ఏమిచెప్పుదు నీసాటియిందువదన
యహహా! పదునాల్గులోకంబులందుఁగలదె॥ 281

వ॥ అనిపలికిన నక్కలికిచిలుకలకొలికి కులుకుపలుకుల నమృ
తంబుచిలుక మొగంబున మొలకనవ్వు లొలుక సురవల్లభునితో
నిట్లనియె॥ 282

క॥ "దేవర! ననుబహురీతుల। వేవర్ణింపంగనేల వినుఁడీ మీ సం
భావనచే సర్వగుణ। ప్రావీణ్యముఁజెందఁగంటి భద్రస్ఫూర్తీ॥283

వ॥ నన్నుఁబిలువఁబంచిన కారణం బేమి" యనిన నద్దేవతాసార్వ
భౌముఁం డిట్లనియె,॥ 284

సుగంధి॥ "రాజశేఖరుండనంగ రాజుపొల్చు భూమి నా
రాజశేఖరాత్మజుండు రాజితప్రకాశుఁడై
రాజశేఖరుంగుఱించి రమ్యనిష్ఠచే సుధీ
రాజశేఖరుల్ గణింప రత్నగర్భనుండెడిన్॥ 285

వ॥ అటుగావునఁ దదీయకార్యనిర్వాపణావార్యచాతుర్యగాంభీ
ర్యలావణ్యతారుణ్య కళావిభ్రమ విలాసలక్షణ విచక్షణవగు నిన్నుఁ
బిలువఁబంచితి, నీకుఁదక్క వేఱొక్కచక్కెరబొమ్మచేఁ దత్ప్రయో
జనం బసాధ్యంబు గావున మదీయవచనంబుఁ దప్పక తపోభంగంబు
సేయవలయు, నీనేర్పుచూతముకదా? ఆగోత్రాకాంతపుత్రుండు పారి
యాత్రగోత్రపరిసర వనాంతరంబున నున్నవాఁ"డని పలికి మఱియు
నిట్లనియె॥ 286

క॥ "చంచలనయనా! యిప్పని। కొంచెంబనిమదినిజూడకుమి,యెట్లనినన్
చాంచల్యరహితధైర్యో। దంచితహృత్సాహసుం డతండు తలంపన్॥

—రంభను "శతకవచునితపస్సుభంగముచేయు" మని
యింద్రుఁడుంపుట.—

వ॥ అనినవిని రంభ నూత్నరత్నకంకణఝణంఝణక్వాణనశస్త
హస్తతలసంఘటితాంశుకపయోధరకుంభయై శుంభత్సంరంభంబుతో
జంభవైరికిట్లనియె॥ 288

సీ॥ "ధారుణీధరములనీరుగాఁగరఁగించు

నొక పాటచాలదే యుక్తచరిత!
మించిదారువు లంకురించునట్టులఁ జేయు
నొక మాటచాలదే యురుగుణాఢ్య!
వలరాజునైనను వలలఁబడం జేయు
నొక చూపుచాలదే ప్రకటధైర్య!
మునిసమూహమునెల్ల మోహింపఁగాఁ జేయు
నొక నవ్వుచాలదే యుగ్రచరిత!
గీ॥ పద్మజముకుందహరులకు భ్రాంతిసేయు
నొక్కనాట్యంబుచాలదే యోగివినుత!
రాజనందనుఁడన నెంత రంభకిట్లు
తృణము మేరువుగాఁ జెప్పు టేల దేవ! ॥ 289

చ॥ విరసములైనపండ్లు సువివేకముగల్గనివానియేండ్లు సం
గరమునఁ గానివిండ్లు బలుకమ్మనినిద్దపుఁదావి లేసిమే
లరవిరిచెండ్లు చక్రములనందముఁ జెందనిబండ్లు పూరుషుఁ
బారివశుఁ జేయలేనివిరిబోండ్లు సురేశ్వర! యేలయెన్నఁగన్ ॥ 290

క॥ మగవాని వశునిజేయని। మగువలసౌందర్యసౌకుమార్యము లేలా
పొగడంగన్నులుచన్నులు। మొగముందగురూపమాటబొమ్మకులేవే॥

వ॥ అనిన నింద్రుండిట్లనియె॥ 292

సీ॥ "అలనారదస్ఫూర్తి గలఁగ దేభామ! నీ
యొప్పారుకీల్జడ హొయలుచూడ
పుండరీకస్ఫూర్తి పొలియదే కొమ్మ! నీ
తెలివాలుగన్నులు తేఱిచూడ
అత్రేయవిస్ఫూర్తి యణఁగదే చాన! నీ
సొగసైననగుముద్దు మొగముఁ జూడ
పర్వతవిస్ఫూర్తి పాయదే రమణి నీ
బిగువైన వక్షోజయుగముఁ జూడ

రాజనందనుఁడన నెంత రాజమండ
లాస్య! త్రైలోక్యమోహనంబైన నీదు
మూర్తిగనినంత నేవశవర్తి యగుచు
దాసుఁడై కొల్చియుండఁడే తపము మాని 293

వ॥ అదియునుంగాక, 294

క॥ పాటలగంధీ! యమృతపుఁ। దేటలనంబరఁగు నీదు తియ్యనిసోలపుం
బాటలముద్దులమాటల। నాటల నాకొమరుమనము హరియింపవెసన్॥

తే॥ ఘనత గోరంతయాలస్యమునకుఁ దలఁచి
చూడఁ గొండంతపని చెడుసారిది వినవె
జగతి "నాలస్యమమృతంవిషం" బనంగఁ
గాన వేవేగఁ గదలుము కమలనయన!"॥ 296

వ॥ అనిపల్కి కల్పకల్పితానల్పాకల్పచిత్రాంబరామూల్యమా
ల్యాదులు బహుమానంబు చేసి పంచిన మించినవేడ్కనచ్చంచలేక్షణక
టాక్షాంచలంబున నవ్వు నివ్వటిల్ల హల్లకపాణులుం దానును దత్క్షణంబ కదలి.

ఉ॥ నందనపారిజాతసుమనవ్యసుగంధధురీణుఁడై జనా
నందమిళిందబంధుర నినాదలసత్స్వరదీర్ఘికోర్మికా
బృందవినిర్గతామల కృపీటకణాతిశయావకీర్ణుఁడై
మందకురంగవాహనుఁడు మార్గపరిశ్రమమెల్లఁ బాపఁగన్ ॥ 298

వ॥ భూలోకంబునకే తెంచి మాల్యవ దృష్యవ ద్రుఃషవ ద్ధిమ
వంతంబులుగడచి గంధమాదనహేమకూటమహేంద్రశుక్తిమంతంబులు
చూచుచుఁ దన్నికటప్రకటలవంగమాతులుంగలుంగతుంగనారంగనారి
కేళనాగపూగచంపకచందన మాకందమాలతీకుటజకుద్దాలతాలహిం
తాలతమాలకేతకీవనంబుల వీక్షింపుచుఁ దన్మధ్యసల్లలితోత్ఫుల్లహల్లక
కుముదకువలయబిసప్రసూననిష్యందమానమకరందపానానంద భృంగీ
సంగీతవిద్యాప్రసంగరంగత్సరోవరంబులు గనుంగొనుచు నమందానం
దంబు డెందంబునం గ్రందుకొనఁ జనిచని, 299

ఉ॥ కాంచిరి దేవకాంతలు వికస్వరభాస్వరనీరరుడ్వనీ
చంచలచంచరీకకుల ఝుంకృతినాదసముల్లసర్ఝురీ
సంచయకూటఘాటతట సంజనితోత్కటభూజరాజశా
ఖాంచలసన్నిగూఢ లసదంబుజమిత్రము పారియాత్రముఁ॥ 300

వ॥ కాంచి తదుపకంఠసల్లలితపల్లవవిచిత్రచారుకోరకరాజమాన ప్రసూనశలాటుఫలగుళుచ్ఛ లతావితానవిభ్రాజితమందారకుందచందన సాలరసాలతమాలఖర్జూరనారంగనారికేళపున్నాగ చంపకవకుళకుద్దాల మాలతీమధూకసల్లకీభల్లాతకజంబూప్రముఖ నిఖిలతరుపుంజరంజితంబగు వనంబు ప్రవేశించి కలకంఠసంచమస్వనంబులు కేకుల కేకారవంబులు కలరవకలరవంబులు హిందోళఝుంకారనినాదంబులు బకకోలాహలంబులు శుకరుతంబులు శారికాకూజితంబులు మరాళమధురమణితంబులు చెవుల పండువులు సేయఁ గొంతతడవు విశ్రమించి చిత్తంబున నిట్లని వితర్కించె. 301

క॥ సురపరివృఢుసంముఖమున।బరువడిపంతంబులాడి పఱతెంచితినే
నఱలేక వీని విభ్రమ।పగవశుఁగాఁ జేతుననుచు బహుభావలచేఁ॥

క॥ నాచన్నులగమకంబును।నాచక్కనిమొగములీల నాసుందరముఁ
నాచాతుర్యము బాగును।సూచింపఁగఁ దెలియునిచట సురుచిరఫణితిఁ

చ॥ "రమణులలోనఁ జక్కనిది రంభ"యటంచనిపల్కు దేవతా
రమణునికల్కిపల్కునకు రమ్యత వన్నియ వెట్టినట్లుగా
రమణ మదీయవిభ్రమవిలాసకళామహిమంబుచే మహీ
రమణకుమారు నాదువలలంబడఁ జేయుదు నన్నిభంగులఁ॥ 304

ఉ॥ రాజకుమారు నెమ్మనము రాజితవజ్రగిరీంద్రతుల్యమై
యోజఁదలిర్చు నిశ్చలతనొందిన గ్రావము చేసి యంతటఁ
తొమ్మజముచేసి సత్ఫలముగాఁ దగఁ జేసి సలీల నూనమై
రాజిలఁ జేసి చారుమకరందముచేసి కరంతు నీరుగఁ॥ 305

వ॥ ఇట్లమ్మధురాధరీతిలకం బయ్యుత్తమతపోనిధిసన్నిధికేతెంచి మహీధరంబుచందంబున నిశ్చంచలుండై యున్నఁ గనుంగొని కనుంగొనలనొప్పునివ్వటిల్ల నల్లనల్లనఁ జేరంజని, 306

సీ॥ గవిసెనసడలించి కమనీయవిస్ఫూర్తి
నిగనిగల్గలడాలు నెఱయఁదుడిచి
తనరుదక్షిణహస్తమున దండమొనరించి
జిగిదేరు మేలిసోయగపుఁగాయ
లపరంజికుండలనపహసించెడిగుబ్బ
కవదాకఁ దంత్రులుకలయదీటి
యొనరుమెట్టులుచక్కనొత్తి రాగవ్యాప్తి
నొనరించి తాళలయోరుగతిని
మంద్రమధ్యమతారనిస్తంద్రరూఢి
వెలయ గీతప్రబంధముల్ చెలువుమీఱఁ
జేతనంబు లచేతనస్థితివహింప
వీణవాయించె లీలాప్రవీణయగుచు॥ 307

క॥ ఆనలినాక్షీతిలకము। గానంబత్యంతసౌఖ్యకరమై ఘనమై
వీనులవిందై వెస బ్ర। హ్మానందంబగుచునలరె నతులితఫణితిఁ॥

క॥ మృగములుచొక్కు వహించెను
నగములుమిక్కిలిద్రవించె నానాగతులఁ
ఖగములువిభ్రమమొందెఁ
జగములహా! భూరిచిత్రసంస్థితిఁదనరెఁ॥ 309

తే॥ పొంకముగ సారదారువు లంకురించె
చిత్రవైఖరిఁ జిత్రముల్ జీవకళలు
దాల్చె నేమన వచ్చు నత్తలిరుబోణి
యతులగాంధర్వగీతవిద్యానిరూఢి॥ 31

వ॥ ఇత్తెఱంగున నామెఱుంగుబోణి తనసంగీతప్రసంగంబుకొంత తడవు సాఱుపి మనంబునంగరంగక చట్టుంబోలి యొప్పటియట్టు నిట్టట్టు కదలకయున్న యప్పుడమితేనిపట్టి దిట్టతనంబును మనంబునంబొగడి మగుడి విలాసవచనరచనాచమత్కారలాస్యకేళీనైపుణ్యంబు లేర్పఱించి వేసరి చిత్తం బుత్తలపడ నత్తలోదరి తనపొత్తు కత్తియలతో నిట్లనియె,

* రంభ శతకవచునితపస్సు భంగపఱుపలేక పోవుట *

క॥ "అండజయానా! యీముని।మ్రండను నెమ్మనములీలమదినేచంగాఁ
జండతరస్థాణువో బలు।కొండయొకో కట్టెయుంట కుంభినిగలదే॥ 312

ఆ॥ కలికి! యడవిలోనఁగాసిన వెన్నెల। పగిదియయ్యె నాదుపాటయెల్ల
సకియ! చెవిటివద్దశంఖంబుఁబట్టిన। మాడ్కియయ్యె నాదుమాటలెల్ల॥

సీ॥ జోరీఁగ మందారసుమగళన్మకరంద
మాధుర్యమెఱుఁగునే మధురవాణి!
పరిపక్వసహకారఫలరసమాధురి
శలభ మెఱుంగునే జలదవేణి!
రమణీయసంగీతరసపరిపాకంబు
రాసభమెఱుఁగునే రాజవదన!
పసిబాలుఁ డేర్పడఁ బర్వచంద్రుని కళా
సౌందర్యమెఱుఁగునే కుందరదన!
యిట్టిమూర్ఖుండు నన్నెట్టులెఱుఁగనేర్చు
నెన్నిపల్కనేఁగాని యోసన్నుతాంగి!
తపునెయిటువంటియెడలకుదివిజనాథుఁ
డనుప మముబోటివారల నలరుబోణి! 314

• రంభ యింద్రుని దూఱుట •

సీ॥ జడదారిమవ్వంపుజవ్వనితోఁగూడి
శాపమొందిన దురాచారిగాఁడె
చేతులతీఁటవోఁ జిడిముడిపాటుతోఁ

గొండలనడఁకిన కుమతిగాఁడె
పాలనుతిండులనల్లఁ జోరిలోదయ లేక
బలునిద్రవుచ్చిన చిలిపిగాఁడె
తనజడముదాల్చికై తపసికన్నియ వేడి
ఘనతఁ బ్రాణముగొన్న కష్టిగాఁడె
పరఁగ గాధేయు నుగ్రతపంబు చెఱుపఁ
బంచి నను రాయిఁ జేసిన భ్రష్టుగాఁడె
యిట్టిదుర్మార్గుఁడనుచు మున్నెఱిఁగి పనుప
నేలవచ్చితి నయ్యయో లోలనయన!" 315

వ॥ అనిపలికి 316

క॥ "ఆడుటొ రాలుగరంగఁగఁ। బాడుటొ చౌశీతిబంధఫణితిక రతులఁ
గూడుటొ యీతనితపమును। వేడుకఁ జెఱుచుటలు మనకువింటే చెలియా!

వ॥ కావున నెప్పటినెలవునకుంబోద"మనిపలికి యక్కలికి చెలువలుగొలువ మఱలిచనియెనంత 318

—శివుఁడు శతకవచునికిఁ బ్రత్యక్షమగుట—

సీ॥ కడలిఁబండినవాఁడు గాలితిండులతేఁడు
నమ్ముగా సొమ్ముగా నలరువాఁడు
వేలుపువిడిమట్టు వెల్లనిబల్గట్టు
విల్లుగా నిల్లుగా వెలయువాఁడు
చలిమలదొరపట్టి సత్తిపట్టినజెట్టి
యాలుగాఁ జూలుగా నమరువాఁడు
జముతండ్రిజముకోడె చక్కని తెలికోడె
పూవుగా మావుగాఁ బొసఁగువాఁడు
మేలుగలవాఁడు జేజేలనేలువాఁడు
మించువాఁ డల్ల వీనులఁ ద్రుంచువాఁడు

మీఁటువాఁ డెల్లతపసులుఁగోరువాఁడు
దండివాఁడు విసంపుమేఁత్తిండివాఁడు॥ 319

క॥ గోపతిగోపతిగోభా। మాపతిగీష్పతిమునీంద్రమానసవినుత
శ్రీపాదాంబుజయుగళుఁడు। మాపతిప్రత్యక్షమయ్యె మానికిఁబ్రీతిన్॥

వ॥ ఇట్లు చేసికంటివేలుపు కట్టైనురంబాడకట్టిన రాచపట్టి పట్టం జాలని తోషంబున నవ్వృషధ్వజు మకరధ్వజసంహారు పాదపద్మంబులకు సాష్టాంగదండప్రణామంబులాచరించి లేచి ముకుళితకరకమలుండై యిట్లని స్తుతియించె. 321

సీ॥ భూషణీకృతసర్వభూభరణభుజంగ
జంగమస్థావరాంచత్స్వపూర్ణ!
పూర్ణిమాచంద్రికోదీర్ణనిర్మలకాయ!
కాయజాఖర్వ దుర్గర్వహరణ!
రణకళావిభవ నిర్దళితగజాసుర!
సురలోకవిస్తులసుభగదక్ష!
దక్షకన్యాపయోధరమనస్సంచార!
చారణగేయ భాస్వత్ప్రతాప!
భావనిశ్చయముక్త విపక్షపక్ష!
పక్షిరాడ్ధ్వజ దివ్యప్రభావబాణ!
బాణగీర్వాణరిపుముఖభక్తవరద!
వరదయాకర! శివ! శర్వ! శరణుశరణు॥ 322

సీ॥ తీర్థైనకడియంబు తెల్లనిపాముగా
మీఁటినసామి! జోహారునీకు
అల్లిబిల్లగురాణి తెల్లనియేఱుగా
మీఁటినసామి! జోహారునీకు
మొల్లమైఁదనతావు తెల్లనిగట్టుగా
మీఁటినసామి! జోహారునీకు

తేజైనతలపువ్వు తెల్లనిగాముగా
మీఁటినసామి! జోహారునీకు
తెల్లతేజీవజీ రల్లతెల్లతపసి
తెల్లయేనుఁగురాహుత్తు తెల్లదీవి
యిల్లుగలవేల్పుపొగడఁగ నుల్లసిల్లి
మీఁటుతెల్లనిసామి! జోహారునీకు॥ 323

క॥ నల్లనివన్నియదుప్పటి। నల్లనిదొరవిడిదిదానయు నల్లనియాలున్
నల్లనికుత్తుకగలిగిన। చల్లనిమాతండ్రి! నీకుశరణుమహేశా! 324

వ॥ దేవా!నీవు జగదుద్భవస్థితిలయకారణుండవై రాజససాత్త్వికతామసగుణంబులగుఱియించి శతానందగోవిందరుద్రరూపంబుల వర్తింతువు, సర్వభూతాంతర్యామివి, సర్వేశ్వరుండవు, పురాణపురుషుండవు, కాలమూర్తివి, ఆదిమధ్యాంతరహితుండవు, అవ్యయుఁడవు, అక్షరుండవు, అగోచరుండవు, ఇట్లునీకునమస్కరించెద"ననిపల్కి,మఱియు॥ 325

సీ॥ "శ్రీకరద్యోధునీస్నిగ్ధజటాతతుల్
రమణీయచిత్రపత్రములుగాఁగ
రంగదుత్తుంగవిరాజితస్వర్ణదీ
భంగకణములు పుష్పములుగాఁగ
ఘనతరామృతమయూఖ ప్రాంచదుత్పల
బాంధవఖండంబుఫలముగాఁగఁ
బ్రాలేయభూమిభృద్భవలసద్దేహంబు
వేల్లితవల్లీమతల్లిగాఁగఁ
గలిగిమదభీష్టఫలములుగలుగఁజేయు
కల్పకంబీవయగుచు సాక్షాత్స్వరూప
మునను జనుదెంచినట్టులఁ గనఁగనయ్యె
శస్తగోపతిగోపతి! శరధిశరధి!" 326

వ॥ అనిపలికిన నంతకాంతకు డత్యంతసంతోషస్వాంతుండై తన యమందవచోమకరంద బిందుబృందంబుల నారాజసంక్రందననందను డెందంబునకు నత్యానందంబుఁ బొందుపఱచుచు నిట్లనియె, 327

క॥ "తపమునకు మెచ్చితిం గృప! నృపనుత! నీకెద్దియైన నిచ్చెదఁ గానన్
నెపమిడక నీదు కోరిక। చెపు"మన నిట్లనియెఁ జంద్రశేఖరుతోడన్॥

వ॥ "దేవా! నిఖిలాభియాతిదుర్లంఘ్యవిరాజత్తేజోవిశేషంబును నఖర్వదుర్వారశాశ్వతైశ్వర్యంబును సురాసురాభేద్యమా నానాస్త్రశస్త్రవిద్యానవద్యమైన పుణ్యంబును గామగమనంబుగా శతాంగంబును ని"మ్మనిపలికి మఱియును, 329

తే॥ "సరవిమాతండ్రి చంద్రశేఖరుఁడు పేరు
గలుఁగఁజేసెను వెస శతకవచుఁడనుచు
రూఢిఁ నయ్యర్థమున కనురూపముగను
గవచములు నూఱొనర్పు నాగాత్రమందు॥ 330

వ॥ అవియును విపక్షదుర్నిరీక్ష్యంబులును నత్యంతగుంభితంబులును బరశస్త్రాభేద్యంబులును నై యుండునట్టుగాఁ గరుణసేయు"మని ప్రార్థించిన నవ్వరం బిచ్చి చిచ్చఱకంటిసామి తన నెలవునకుం జనియె నంత, 331

తే॥ శతకవచుఁడటఁ బాసి విశ్రుతసమస్త
నిస్తులైశ్వర్యయుక్తుఁడై నిజపురంబు
కేగి యత్యంతవిభవమహేంద్రుఁడగుచు
నుండి దిగ్గజనికరంబు గండణంచె॥ 332

వ॥ ఇట్లు దిగ్విజయంబు చేసి, 333

సీ॥ మందరసుందరకందరభూములఁ
కైలాసపర్వతకటకములను
మంజులహేమాద్రిమణిశిఖరంబులఁ
బృథులనందనచైత్రరథములందు

మలయాగనిలయోరుమలయజచ్ఛాయల
రాజితోద్యానాంతరంబులందుఁ
కాంచననవరత్నకలితహర్మ్యములందు
సలలితకృతకాద్రితలములందు
సారసోత్పలకల్హారషండహారి
భూరిశృంగారకాసారతీరములను
గామగమనశతాంగంబు గడఁక నెక్కి
ప్రేయసియుఁదాను విహరించుఁ బ్రియమెలర్ప॥ 334

వ॥ ఇట్లు యథేచ్ఛావిహారంబుల దినంబులు పుచ్చుచుండె నంత.

—మణికంధరునికథ—

క॥ మణికంధరుఁడను యక్షుఁడు ఫణిరాడ్వైరివేయునకును బరమప్రియుఁడౌ
ధనదునిమిత్రుఁడు వైభవఘనుఁడై మణినగరమందుఁ గాపురముండున్॥

తే॥ అతనిపుత్రిక మహితాప్సరావతార
మోహినీదేవి త్రైలోక్యమోహనాంగి
తతనిరీక్షణమాలికాజితకురంగి
శ్రీహరికుమారు వజ్రాంగిమోహనాంగి॥ 337

ఉ॥ చక్కని మేల్మికుందనపసల్ సరిపాలుగఁ దూచి నిద్దపుం
జుక్కలతేనిచాయలాగి సొంపుగ నందుల మేళవించి పెం
పెక్కెడు క్రొమ్మెఱుంగులు పయిందిగఁ బాఱఁగఁ గమ్మ చేసెఁబో
యక్కనకాంగి నబ్జభవహాటకకారుఁ డపూర్వవైఖరిన్॥ 338

తే॥ ఆత్మవిద్వేషవిషమాంబకాఖ్యఁ దనరెఁ
దలఁపఁ దన్నామధేయంబు తనను జెందె
ననుచు నాఱవశరముగ మనసిజుండు
చేసికొనఁబోలు నక్కన్యఁ జిత్రఫణితి॥ 339

సీ॥ ఇరులతో నీలంపునరులతోఁ దుమ్మెద
గరులతో వెసఁబోరుఁ గురులతీరు

చెండ్లతో మారేడుపండ్లతో బంగారు
గిండ్లతోఁ దివురుఁ బాలిండ్లసౌరు
చిలుకతోఁ గపురంపుఁబలుకుతో విరితేనె
కాలఁకుతో జగడించు బలుకుసంచు
ంలతో నలువగుత్తాలతోఁ గళ్కువ
జ్రాలతో నిక్కు హాసంబు టెక్కు
ప్రాపు మరుతూపునకుఁ దళ్కు చూపు చూపు
మీఱుఁ జీమలబారుఁ జెన్నారు నారు
తీవి యమృతంపుబావి చెంగావి మోవి
ముదితరూపంబు త్రైలోక్యమోహనంబు॥ 340

సర్వలఘుగీతము॥ అవుర!పలుకఁగనలవియె హరిణనయన
బెడఁగునునుజిగిబిగితొడ లొడలు నడలు
మనమునకుఁ దెలియవశమె వనజవదన
ఘనవదనరదనపదనఖములసొబగు"॥ 341

వ॥ అనినవిని "తదనంతరకథావిధానం బెఱిఁగింపు"మనుటయు,॥

క॥ సామీరిస్తుత!సద్గుణ భూమీ! భూమిముఖపంచభూతసదాంత
ర్యామీ! చామీకరభ!శ్రీమహిళాకామి! శేషశిఖరస్వామీ!343

సుగంధి॥ జారచోరవీరవార! సారచారువర్తనో
దార! తారహార! హీరతారకోరుకీర్తివి
స్తార! ఘోరభూరివైరి! వారుణాతిదారణా!
స్ఫారశూర!ధీరచిత్తసారసప్రచారణా॥ 344

గద్య॥ ఇది...అన్నమరాజాన్వయపయఃపారావార సంపూర్ణపూర్ణిమా
సుధాకర సకలగుణరత్నాకర విద్వజ్జనవిధేయ రమణ
యనామధేయ ప్రణీతంబైన శంతనురాజ
చరిత్రంబను మహాప్రబంధంబునందు
ద్వితీయాశ్వాసము.

శంతనురాజచరిత్ర:

తృతీయాశ్వాసము.

క॥ శ్రీమత్కౌస్తుభరత్నోద్ధామ!ధగద్ధగితభాస్వితశ్రీవత్సాం
కామలరుచిసమ్మిళిత!కోమలదరహాస! శేషకుధరనివాసా!

వ॥ అవధరింపుము జనమేజయునకు వైశంపాయనుం డనుకం
పాన్వితచిత్తుండై యిట్లనియె. 2

~ మణికంధరునికొమార్తె వనవిహారమువచ్చుట ~

ఉ॥ అచ్చపలేక్షణాతిలక మంత వసంతము వింతమీఱి రా
నచ్చరతీఁగెబోండ్లఁ బరిహాసమొనర్చు విలాసినీమణుల్
చెచ్చెర నిచ్చ ముచ్చటలు చెప్పుచుఁ దోఁజను దేరఁ బచ్చరా
గుచ్చులహెచ్చుడాలు వగగుల్కెడి పల్లకియెక్కి వేడ్కచేన్॥ 3

వ॥ శృంగారోద్యాన కేళీవిహార సంయోషభావమై చనిచని
ముందర. 4

క॥ వనజాక్షీతిలకంబటఁ
గనుగొనెమాకందకుంద ఖర్జూరలస
త్పనసాశోకశమీవట
ఘనతరతరునికరచిత్రతరమగుదానిన్॥ 5

వ॥ ఒక్క యుద్దామాభిరామంబగు నారామంబు ప్రవేశించి
కించిన్మధ్య యచ్చట యానంబుడిగ్గి యొక్కచెలియ కైదండగొని
యచ్చటచ్చట వర్తింపుచు. 6

* వసంతఋతువర్ణన *

క॥ "శుకవాణీ!చూడుమిద్వని
శుకగేయస్ఫూర్తిఁ జక్రసుందరనియతిం

ప్రకటతరహంసనివహా
త్సుకవైఖరి నీలవర్ణసొబగున నలరెన్॥ 7

వ॥ అదియునుంగాక. 8

సీ॥ తావిగుప్పుచునొప్పు మావిగుత్తులచొప్పు
వలిగబ్బిగుబ్బల చెలువుగాఁగఁ
గల్కిచిల్కల సొరుగుల్కుపల్కులతీరు
పొలుపుచూపెడి ముద్దుపలుకుగాఁగ
మదికినింపులునింపు కొదమయంచలగుంపు
డంబైన మందయానంబుగాఁగ
నెలమినీలవుడాలుగలుగు తుమ్మెదజాలు
కప్పుగుప్పెడు గొప్ప కొప్పుగాఁగ
సొగసునులిపచ్చిపగడంపుఁ దొగరుచిగురు
ఠీవివిలసిల్లు చెంగావిమోవిగాఁగఁ
గలిగియువ్వని యవ్వనకన్యవోలెఁ
గాననయ్యెను గనుగొంటె కమలవదన॥ 9

క॥ సురసాలముగాంచితె చెలి!
సురసాలముగతి నభీష్టశుభఫలదము భా
సురసాలము గనుగొంటివె
సురసాలముకొమ్మలంటి శోభిలెఁగొమ్మల్॥ 10

సీ॥ మన్మథనామసమారూఢినో సుమ
నోబాణసంభృతి నుతులుగాంచెఁ
బురుషాభిధానతఁ బొలుపుమీఱుటనేమొ
శ్యామానుగతమున సంచరించె
నర్జుననామధేయప్రశస్తినో కౌశి
కగురువిస్ఫూర్తిచే ఘనతగాంచెఁ

గాంచవనగసమాఖ్యనుమీఱుటను బహు
పాదసంగతిగల్గి పరిఢవిల్లె
నురుతరోద్యచ్ఛివాహ్వయాభ్యుదయమునను
నాగధరభూరివైభవప్రోన్నతులుగాంచె"
ననుచుఁ గరమునఁ గరము గీల్కొనఁగఁ జేసి
చెలియ కెఱిఁగించెఁ జిలుకలకొలికియపుడు॥ 11

వ॥ ఇత్తెఱంగున నమ్మోహనాంగి కురంగమదగంధబంధురప్రహర్షార్ణవంబు వెల్లిగొన నయ్యారామాభిరామమహీరుహవిశేషంబులు ముద్దుచెలియ కెఱింగింపుచుఁ బంకజాక్షు లిరువంకలఁ గొంకులేక సేవింప నచ్చటచ్చటవర్తింపుచు వనలక్ష్మి తమరాకల కలరి యడుగులకు మడుగులుపఱచినకైవడిఁ బుడమి నెడలేక నిండిన గొప్ప కప్పురంపుఁదిప్పలపై నుప్పరవీథిగప్పుకొని యొప్పులుగలతావులు గుప్పుచు విప్పుగల పూవుచప్పరంబుల యిమ్ములఁ గొమ్మల తోరమ్ములగుకుచమ్ములఁ బొందుపఱచుచుఁ దఱచు ఫలమ్ముల విఱ్ఱవీఁగు కొమ్మలుగల నిమ్మలు గనుంగొని సంతసిల్లుచుఁ గొదమతుమ్మెదకదుపులరొదలఁ బొదలు పొదలమొదల వదలక యల్లిబిల్లిగ నల్లికొన్న మొల్లంపు టల్లికల కుల్లసిల్లుచుఁ బాలకడలిపట్టి తోఁబుట్టుచట్టుల గట్టిగఁగట్టిన మెట్టుల నిట్టట్టు గొట్టుపడక నెట్టన గట్టుననుండి జోరునం బాఱు పూవుఁదేనియవాఁకలు చొచ్చి విచ్చలవిడి విడివడిన పచ్చవిల్తుని మదపుటేనుంగుగుంపుల పెంపున నీదులాడు బొదరాయంచలంగాంచి వంచించి పట్టందలంచుచు విహరించుచున్న సమయంబున, 12

శతకవచుఁడు వనమునకువచ్చుట.

క॥ రతిపతిసంహారదత్తో, న్నతచారుశతాంగమెక్కి నానాదిశలన్
జతురతఁబోవతిలింపుచు, శతకవచుండేఁగుదెంచెఁ జయ్యనవనతటమున్॥

తే॥ ఏగుదెంచితదారాను మెల్లచోట్లు
గాంచి ఘనరోహిణీకాంతకాంతరత్న
సంకలితభూరివేది విటంకములను
నిలిచినిలిచివిహారంబు సలిపిసలిపి॥ 14

వ॥ అంత నొక్కయెడఁ దారకామధ్యగతయైన చంద్రరేకవిధం
బున సఖీనికరాంతస్థితయైన యమ్మోహనాంగి మనోహరాంగినిం గనుం
గొని విసిశితశంబరాంతకనిర్ఘాతసంఘాతోపమానవిభ్రాజమానప్రసూన
శిలీముఖబాధ్యమానమానసుండై నితాంతచింతాకూపారాంతర్నిమ
గ్నాంతరంగుండగుచుఁ దనలోనిట్లనియె॥ 15

క॥ "ఈలోలేక్షణ మరునిల్లాలో లేకెన్నిచూడ నచ్చరలేప్రో
యాలోకా దీనికిపరి భూలోకమునందుఁబోల్పఁ బోలఁతులుగలరే॥

సీ॥ చక్రపరీహాససౌందర్యమునమీఱెఁ
గలికికుచంబులు కటితటంబు
కమలవిడూషణక్రమమునఁ నొప్పారెఁ
గనకాంగినెమ్మోము కన్నుగవయు
కాంచనప్రీడాకృదంచితస్థితిమీఱె
నలినాస్యమైజిగి నాశికంబు
పున్నాగసాధ్వసస్ఫూర్తితోఁగనుపట్టె
నంగనయూనంబు నారుతీరు
భాసురతరప్రవాళవిభ్రాజమాన
గతినలరెఁ గొమ్మకరములు కావిమోవి
యౌర! యీతన్విఁగనుగొన్న నతనుఁడైన
మోహవారాశిలోపల మునుఁగకున్నె॥ 17

సీ॥ తమ్ములమీఁదటఁదనరారుచున్నట్టి
కమలగర్భంబులఁ గమలగర్భ

ములమీఁద సనఁటుల లలి ననంటులమీఁద
మేదిని మేదినిమీఁదఁ బొన్న
విరి పొన్నవిరిమీఁదఁ దరఁగలుతరఁగల
మీఁదను జాళువామేనిగిండ్లు
వానిపై వలమురి వలమురిమీఁదను
విండ్లు నావిండ్లపై విధుని విధుని
పై మొగులు తగుల్కొనఁజేసి పద్మభవుఁడు
పొసఁగఁ గ్రొమ్మించుమించుగఁబొదలి తనదు
శిల్పవైఖరి దెలియంగఁ జేసినట్టి
ప్రతిమగాఁబోలు సిద్ధమీ పద్మనయన॥ 18

సీ॥ అబ్జాక్షికటిచక్ర మాక్రమింపఁగఁగల్గ
నవనిమండల మేలినట్లుగాదె
కుసుమకోమలి కుల్కుగుబ్బలు చేపొఁక
నల్ల మేరువునందినట్లుకాదె
అంగనమోవి నొక్కంగఁగల్గినను ది
వ్యాహారమబ్బినయట్లుగాదె
పూఁబోణినెమ్మేను పొదలిపట్టఁగఁగల్గఁ
నమితకాంచన మబ్బినట్లగాదె
కాన యీముద్దుగుమ్మ యీకలికిచిలుక
యీజగన్మోహనాకార యీకుమారి
యీమనోహరసౌందర్య యీలతాంగి
నన్నుఁగృపఁజూడ భాగ్యంబునాదికాదె"॥ 19

వ॥ అని యక్కుసుమకోమలి సౌందర్య సౌకుమార్య చాతు
ర్య విశేషంబు లశేషంబుగా వేఱువేఱవర్ణింపుచుఁ దత్సమీపమ్మున
కేతెంచునవసరంబున॥ 20

కం॥ కనుగొనియె మోహనాంగుని
వనజేక్షణభూరిరూపవైభవజితత
ద్వనజాంబకు వనజాంబక
హననకృపాలబ్ధతేజు నలశతకవచున్॥ 21

వ॥ అయ్యెడ 22

క॥ అయ్యారె! చెలువనత్తఱి।దియ్యనివిలుఁబూని విరులతెగలశరాళిన్
గయ్యాళిపచ్చతేజీ।యొయ్యారివజీరు తగ మహోద్ధతి నేసెన్॥ 23

తే॥ కంటికిదిసింపనట్టివాఁడంట కందుఁ
డమ్మలనె కొమ్మనెమ్మది హాళిఁ జూచి
యమరఁజెందించె,ధర మెత్తనైనచోట
వరుసఁగలపోయ గుద్దలివాఁడిగాదె॥ 24

వ॥ అంతనచ్చోటఁ దనతోటి మేటిబోటికి వసుంధరాభృచ్ఛత
కోటిధరుంజూపి యిట్లనియె. 25

ఉ॥ "గొంటనిచాయకుందనము గేలియొనర్చెడిమేను నోటలే
యింటిలోనొక్కటీడుగలదేయని తమ్ములనవ్వనెమ్మొగం
బంటినకందుహస్తములు నమ్మకచెల్లి! మఱెన్నియైన వా
ల్గంటులు వీనిఁజూచినను గంటికి నిద్దురవచ్చునే చెలీ!॥ 26

క॥ కాంతా!యలవియె యీభూ,కాంతునితోనిష్టగోష్ఠి గడపుచుఁదా నే
కాంతమున నుండఁగలిగిన।కాంతామణిజన్యఫలము గణుతింపంగన్॥

తే॥ కండచక్కెర పూఁదేనె కలయఁగలపి
యజుఁడుచేసిన పీనధారామృతంబు
గుటుకుగుటుకుగుటుక్కునఁ గ్రోలఁగలుగు
దాసిదేచుమి భాగ్యంబు తరళనయన!॥ 28

తోటకము॥ కంతుజయంతులఁ గాంతుము.తారా

కాంతునితో సరిగానము పోల్పన్
వింతగు నెంతయు నీరదవేణి! 29

క॥ తొలిజన్మంబుల నేతప।ములుచేసెనొనిష్ఠ మణులు ముఖ్యాకల్ప
స్థలసంఘటితములగుచున్।జెలియా!యీనృపునిదేహసీమన్ నిలువన్॥

క॥ కొమ్మా!యీకన్నుల యా।నమ్మా యీనృపునిజూచినదియాదిగ నా
నెమ్మనమునఁ బరితాపము। నిమ్మకెరువు వేసినటుల నెఱసెఁగదమ్మా!

క॥ మకరాంకుబాణపంచక। మకటా!నిర్ఘాతజాత మటుగాకున్నన్
సెకచల్లుచు మద్ధైర్యము।సకియ! వకావకలుచేయఁజాలు నెతలఁపన్॥

ఆ॥ మోహనాంగి!పొసఁగ ముల్లునాటినచోట
గొఱ్ఱుగొట్టినట్లు కుమతియగుచు
నన్ను నేచఁజొచ్చెఁ బన్నుగావలిగాలి
తొలుత వీనిచర్య ధూళిగాను॥ 33

క॥ జాలింబెట్టఁగఁజొచ్చె।నుజాలగనీశుకపికాళిజలజాస్త్రబలో
ద్వేలాట్టహాసన్నిభ।కోలాహలనాదమిపుడు కోకిలవాణీ॥ 34

క॥ అరియరియై శిఖిశిఖయై।హరిహరియై యాశుగము మహాశుగమై శం
బరభంజనుండు తగ శంబరభంజనుడై యొసంగె బరిభవము చెలీ!॥

వ॥ అనిపలికి మఱియునిట్లనియె. 36

తే॥ "అమ్మనే చెల్లి!భూరిమోహప్రతాప
మంతకంతకు నగ్గలంబై చెలంగె
నేమిచేయుదునింకనో యిగురుబోణి!
ఎట్లుగానున్నదో కదా యీశ్వరాజ్ఞ॥ 37

వ॥ ఇందిందిరబృందసుందరాలకా! యీసుందరీకందర్పపూర్ణి
మాసుధాధామబింబంబునకు క్షీరపారావారంబునుంబోలిన యన్వవా
యంబును,జందనగంధీ!హరిచందనంబునకునంక్రందనునందనంబునుంబో

లిన యీతనిజనకునామంబును, గుందరదనా! కుందంబునకు సౌరభంబు
నుంబోలిన వీని విమలాభిధానంబును, వేఱువేఱ నెఱుంగవలయు" నని ప
లుకుచున్న సమయంబున నన్నరవరకుమారమారకుమారుం డక్కుమారి
సమీపంబునకేతెంచి మృదుమధురవచనరచనాచాతుర్యధుర్యుండగు
చుఁ గంతుని మదదంతివింతందనరు నయ్యింతికిట్లనియె, 38

సుగంధి॥ చంద్రసన్నిభాస్య! యేను జంద్రవంశజాతుఁడన్
జంద్రశేఖరావనీశచంద్రు కూర్మిసూనుఁడన్
జంద్రశేఖరోల్లసత్ప్రసాదలబ్ధతేజుఁడన్
జంద్రికాబ్జహారహీరచారు కీర్తిసంతుఁడన్॥ 39

తే॥ శతకవచుఁడంద్రు నాపేరు జగతియందు
చల్లకనివచ్చి ముంత దాచంగనేల
యేనువచ్చినకార్యంబు నెఱిఁగికొనుము
నిజముచెప్పెద నుత్ఫుల్లనీరజాక్షి॥ 40

శా॥ నీలావణ్యము నీకళావిభవముల్ నీవిభ్రమాకారముల్
నీలాలిత్యమనోజ్ఞయౌవనము హా! నేఁగన్నమాత్రాన నే
బాలా! పుష్పధనుర్విముక్తవిలసద్బాణావళిన్ మద్ధృదు
ద్వేలాప్రాభవమెల్లమార్చె మరుఁ డుద్రేకప్రతాపోగ్రుఁడై॥ 41

కం॥ వనజానన! నీచూడ్కులు ననుసోకినయంత మదనునారాచంబుల్
తనువుననంటెనుగొమ్ములు! కనుసన్నలమెలఁగుఁగాదె కాముని శరముల్॥

తే॥ ఎంతఘాతకుఁడకట! లతాంతకుంతుఁ
డతనివిశరములు సూనంబులనుట దగదు
కనుగొనఁగ ధాత చేసిన కమ్మపూల
పేరిటననంగు బలువైన పిడుగులగును॥ 43

మన్మథదూషణ

తే॥ మామగారిని గురుకాంతమరఁగఁ జేసి
యగ్రజుని గూఁతునం దొకునట్టుచేసి
కోర్కెఁ బెదతండ్రి మునిపత్నిఁగూడఁజేసె
నిట్టికంతుఁడు నన్నేల యేచకుండు" ॥ 44

వ॥ అని పలికి॥ 45

ఉ॥ "కన్నియ! నిన్నుఁజూడ నరకాంతవిధంబుకనంగరాదొహో
కిన్నరకంబుకంధరవొ, కింపురుషాంబుజపత్రనేత్రవో
పన్నగభామవో, దివిజపల్లవపాణివొ, యక్షకన్యవో
యున్నదియున్నయట్టుతగ నొప్పుగ నాకెఱుగంగఁజెప్పుమా॥ 46

క॥ తలిదండ్రులెవ్వ రెచ్చట నెల విచటికినేలరాక నీవిధమెల్లన్
బొలుపుగఁ దెలుపుము మధుకరకులమేచకవేణి! పూనఁగూర్మినరీతిన్॥

* శతకవచుఁడు మణికంధరుకొమార్తెను వర్ణించుట.

సీ॥ తరలాక్షి! నీమోము తామరసంబని
గెంటక ద్విజరాజు నంటరాదె
కనకాంగి! నీయారు కస్తూరిచాలని
పన్నుగాఁ బెనుపాముఁ బట్టరాదె
బాల! నీహస్తముల్ పల్లవంబులటంచుఁ
దమ్ములమీఁదుగా దాటరాదె
తరుణిరో! నీగాను తారాపథమటంచుఁ
బరఁగహరినిజూచి పల్కరాదె
సరసిజానన! నీకటిచక్రమనుచుఁ
గోర్కె భూదేవి నరచేతఁగొట్టరాదె
సిద్ధముగ నన్ని బాసలుచేయవచ్చు
సమదగజయాన! రతిరాజుచరణమాన॥

సీ॥ నీడలుచూడనా నిజముగాఁ జెక్కుళు
అద్దంబులౌఁగదా ముద్దుగుమ్మ!
మీటఁ గంగునఁబ్రోయు మేలిమిగుబ్బలు
తాళంబులౌఁగదా తలిరుబోణి!
కళలు తేరుచునుండు కలికిముద్దుమొగంబు
చందమామౌఁగదా కుందరదన!
తీయనై యొప్పారు తేనైన కెమ్మోవి
పులఖండమౌఁగదా పుష్పబోణి!
యిచ్చకముతోడ నంతయు మెచ్చులొలుకఁ
బలుకుటలుగాదు నిజమహో భాసురాంగి!
యిట్టినినుగన్న మరుధాటి కెట్టుతాళ
వచ్చుఁ బురుషుల కయ్యయో వనజగంధి!॥ 49

ఉ॥ భామిని! నీదుకన్బొమలు భావజుసింగిణిమిండ్లు నేత్రముల్
కామునిచిల్కుముల్కులు మొగంబు రతీశ్వరుమామ పల్కులా
హా మకరాంకుఘోటకముల ట్లగుటం బురుషుల్ నిజంబుగా
వేమఱునిన్నుఁజూచి మరువేదనఁ జొక్కరె నీకుదక్కరే" ॥ 50

వ॥ అనిపలికిన విని యామృగమదామోదప్రమోదమోహాతిశ
యంబులుగనఁబడ శరద్రాకానిశాకరబింబప్రతిబింబనైసర్గిక శోభావి
భాసమానంబగు ముఖంబువంచి మఱుమాటపలుకక యూరకున్నఁ
గ్రమ్మఱనమ్మహీపతి యిట్లనియె॥ 51

చ॥ చిలుకలనేతితేనియలు చిల్కెడిపల్కులుపల్కు వేల వె
న్నెలదొలకించు లేనగవు నీకగునే మరుపొందఁజేయఁ ద
మ్ములసిరిబాపువాని నగుమోమటువంచఁగనేల యయ్యయో!
చిలుకలకొల్కి! నన్నునిటు సేనకు వేఱుగఁజేయఁ బాడియే॥ 52

తే॥ మాఱుమాటాడకటువేయు మారుపువ్వు
టమ్ములటఁదూరిచనియె నాయమ్ములెల్ల
నీయొయ్యారంబుగన్నంత నోయొయారి!
యీవయో నాకుఁగౌఁగిలి యీవదేల॥ 53

తే॥ తియ్యపూదేనియలనిగ్గు తీయఁజాలి
కండచక్కెరలప్పలఁగాసిచేసి
యలరునీపల్కునాతోడఁ బలుకఁదగదె
చెలువ! నీనోటిముత్తెముల్ చిందిపోనె॥ 54

క॥ చిలుకలకులుకము పలుకులకలవలనగుముద్దుపలుకు కరుణం జెవుల్
జిలుకంగఁ జేయరాదే పలుకో కుందనపుబొమ్మ! బంగారమటే॥ 55

సీ॥ ముద్దుగట్టగవచ్చు ముద్దుచిల్కలకెల్ల
నేర్పుగాఁ బల్కులు నేర్పరాదె
పాదపద్మంబులఁబడు నంచబోదుల
కేర్పడ నడలొగిఁ దీర్పరాదె
వెనువెంటఁబాయని వింత నెమిళ్ళకు
నొప్పుగా నాటలు చెప్పరాదె
ప్రియములుపల్కెడి పెంపుకోయిలగమి
కరుసుగాఁ బాటలుగఱపరాదె
యెద్ది ననుగన్నయంతనే యిన్నివదలి
ముదముదిగనాడి లేనవ్వు మొగము వాంచి
యూరకుండుట కయ్యయో కారణంబు
కొమ్మ! యేమందు నా యభాగ్యంబునకును॥ 56

క॥ నగుమొగము మొగమునందిడి
బిగికౌఁగిటఁబట్టి అవికపిక్కటములునై
జిగికుల్కు నీదుగుబ్బలు
తగనాయెదనొత్తరాదె తాపముదీఱన్॥ 57

క॥ అంగజుఁడు రతియు నాడెదు
బంగరుబొంగరములేమొ బటువై కుల్కై

శృంగారరసముఁ జిల్కెడి
నంగన! నీగబ్బిగుబ్బలంటుదునటవే॥ 58

క॥ ఇంతీ! రతియాడెదు మేల్ బంతీ! నీబలువుగుబ్బపాలిండ్లహాహా
బంతులు నింపౌ చేతులఁ జెంతింపక పట్టియాడ సెలవీయఁగదే॥ 59

తే॥ పసులపాతరయైతోఁచు కుసుమధన్వు
సైన్యకలకలమునకేను జంకి నీదు
శరణుఁజొచ్చితి ననుఁగావఁ జనును నీకు
ప్రాణదానంబు పరమధర్మంబుగాదే"॥ 60

వ॥ అనిపలికి॥ 61

ఉ॥ "లేమ! భవత్సమాగమము లేక యిఁకెట్లుచనంగనేర్తు నా
హైమవతీమనోహరజటాగ్రతలస్థితబాలచంద్ర రే
ఖామహితాతపాక్రమితకందరరాజితరాజశేఖరభృ
త్సీమకు మన్మనోరథముదీరవిహారరమాభిలాషినై॥ 62

తే॥ తరుణి! నీకుచదుర్గముల్ దాపులేక
చందనాచలములకేను జనినయపుడ
తలఁపఁదత్పర్వతోపరిస్థలనిశాంత
గంధవహకందళములునన్ గలపఁకున్నె॥ 63

ఉ॥ మాటలు వేయునేటికిఁక మత్పుటభేదనమేనుజొచ్చి యీ
హాటకరత్నసంఘటితహర్మ్యతలంబుల రాత్రియామముల్
బోటులుగొల్వ సంతసముఁబొందుచునుండఁగ నెట్లుఁగల్గునో
పాటలగంధి! చందురుఁడుపాల్పడనాకయి కాచియేచెడిన్॥ 64

తే॥ పొలఁతి! మత్కేళికోద్యానవీథులందుఁ
బోరినై సర్గికోద్యద్విహారరతిని

జనినయంతఁదదంతరస్థలమయూర
శుకపికానీకములు నన్నుఁజుట్టుకొనవె॥ 65

వ॥ కావున భవదీయకరుణాకటాక్షవీక్షణామృతలహరీపుంజంబులవలన మదీయతాపజ్వరనివారణంబు చేసి మన్మనోరథంబుసిద్ధింపంజేయందగు"ననిన॥ 66

క॥ కలకంఠకంఠిమోమునఁ జిలుగుల్ వెలతిఁగెనగవు చెలువముగులుకన్
కులుకుం బలుకులనమృతము చిలుకన్ రానుతునకనియె సిగ్గుతొలంకన్।

క॥ "రాజకుమారక! దివిషద్రాజకుమారరతిరాజ రాజద్రజనీ
రాజకుమారకుమార! శ్రీజయసౌందర్య! మచ్చరితమొగి వినుమా॥

క॥ మణిపురమనుపురి భూపతి మణికటకకలాపలీలమానితయగునా
మణినగర మేలుయత్నుఁడు మణికంఠుండనెడివాఁడు మహితప్రీతిన్॥

క॥ ఆ మణికంధరునకుఁ దద్భామామణియైన కమలపాణికి సుతనై
ప్రేమన్ బుట్టితి నన్మాన్నామము వినుమోహనాంగి నరపతితిలకా॥ 70

వ॥ వనవిహారాభిలాషిణినై చనుదెంచితి, వీరలు మదీయసఖీజనంబు"లనిపలికి యక్కలికి తనవలపు తెలుపక మఱుఁగువెట్టి చిలుకరాతువిరి చిలుకుముఖులకు ళుకు రాత్రిలకున కిట్లనియె॥ 71

క॥ తలిదండ్రులయాజ్ఞను నేఁ బొలఁగుట మదితలఁపకిటుల మీనాంకశరో
జ్వలతాపయుక్తి నన్నిటు పలుకఁగధర్మంబె నీకుఁ బార్థివతిలకా!॥ 72

వ॥ అదియునుంగాక॥ 73

క॥ ప్రబలులు ధరణీనాయకు లబలల మేమెన్ని చూడ నట్లగుటనిలన్
ప్రబలులతో సాంగత్యం బబలలకుందగునె చేయ నవనీపాలా!॥ 74

క॥ పురుషులు మాయాశీలురు
పురుషులు చాంచల్యగుణులు పురుషులు కుటిలుల్

పురుషులు సత్యవిహీనులు
పురుషులనమ్మంగరాదు పొలఁతులకెందున్ ॥ 75

వ॥ అది యెట్లంటేని॥ 76

సీ॥ అడవివిడింపఁడె రాముఁ డతిగర్భదుర్భరా
విర్భావవైభవాన్వితసీత
చంపబూనఁడె హరిశ్చంద్రభూమీంద్రుండు
సాంద్రసద్గుణవతిఁ జంద్రమతిని
చీరెచించుక నిద్రఁజెంద నలుఁడుపాసి
పోవఁడా సద్గుణ భూమిపైని
కాఠిన్యచిత్తుఁడై ఖండింపఁజేయఁడే
రేణుక జమదగ్ని మౌని పూని
అగ్ని దేవునిసాక్షిగానటువరించి
ముగ్ధలౌ కామినుల నిట్లుమోసగించి
మర్దశలనొందఁజేసిరి నిర్దయతను
పురుషులకు సత్యమెచ్చటఁ బోల్పఁగలదె॥ 77

క॥ మనమునఁ దావలచినచోఁ
జనువిచ్చుంజెనటియగుచు సరసతనాత్మన్
తనువలచిన నిస్సారం
బునఁజూచును రంభనైనఁ బురుషుండహహా"॥ 78

వ॥ అని యిట్లుపలికినవిని సౌందర్య శౌర్యతిరస్కృతరమాకు
మారోమాకుమారుండగు రాకుమారుం డక్కుమారికిట్లనియె॥ 79

క॥ కొమ్మా! నామనవినిగై।కొమ్మా నిక్కముగ నీదుకోమలచరణా
బ్జమ్ములుపాయకనీచి। త్తమ్మురువచ్చునటులేను దగఁజరియింతున్ ॥

తే॥ నాదుసంపూజ్యరాజ్యంబు నావిభూతి
నిజము యీశ్వరుసాక్షిగా నీదిసుమ్మి
నీవుపనిగొన్నఁ జేయుదు నేటనుండి
కౌఁగిటనుబట్టినన్నేలు కమలనేత్రి!" 81

క॥ ఓచంద్రబింబవదనా!, యోచందనచారుగంధి! యోతరలాక్షీ!
నీచిత్తము నాభాగ్యము, నేఁజిక్కితిఁ బుష్పచాపునిశితాస్త్రములన్

ఉ॥ ఏగతిఁగాచెదో సరసిజేక్షణ! మన్నన నన్ను నీ"వనన్
దీఁగెమెఱుంగులేనగవుతీయనిచక్కెరమోవిగ్రమ్మఁగా
సోగమిటారికన్నులను జుల్కగఁదేలఁగఁజూచి యిట్లనెన్
నాగసమానయాన తననవ్యవచోవిభవంబు దెల్పుచున్॥ 83

వ॥ "నరనాయకా! యట్లయిన నస్మద్వచనక్రమంబున నెన్ని దినంబులుమెలంగుదు వన్నివాసరంబులు భవదధీననైయుండుదు, మదీయవాక్యోల్లంఘనంబుఁజేసిన క్షణంబున నెడఁబాయుదు, ఏతత్కృత్యంబున కొడంబడుము" అనిన రాజనందనుండు సమ్మతించి॥ 84

క॥ మనమున మన్నసు డోహా
యనియార్వఁగఁ బట్టె మృదులహస్తము వీరన్
మణిఘృణిభాస్వత్కంకణ
ఝణఝణితాగణితరణితసంపదనిగుడన్॥ 85

వ॥ ఇట్లుకరగ్రహణంబుఁజేసి యమందసుమనిష్యందమరందపానానందితమిళిందసుందర ఝంకారరవపరిపూరితంబును రోహిణీకాంతాకాంతకాంతమణి కాంతఘృణి నిశాంతనితాంతసంజాంతశీతలోపేత శాతకుంభశుంభ ద్వితర్దికావిరాజమానంబును నత్యంతరమ్యంబును నైయొప్పు ప్రాంతమంజులనికుంజాభ్యంతరస్థలంబునఁ బూపాన్పుఁజేర్చి॥ 86

క॥ చెక్కిలిముద్దిడి నిద్దపుఁ జక్కెర కెమ్మోవినొక్కి సారస్యమునన్
జక్కనివలపుచెలంగఁగఁ దక్కకమరుకేళిఁదేలె ధాత్రీశుఁడాగన్ ॥87

క॥ మదుకేళీవైభవమవు
డిరవుగసతిపతులకహహ యింపుఘటింపన్
సరివలపులై నకూటమి
కరయంగ నెనయైనసౌఖ్య మవనింగలదే॥ 88

వ॥ ఇట్లమ్మహీనాయకుం డసమసాయక కేళీలోలాత్ముండై జవ్వనింగూడి యవ్వనిం గొన్ని దినంబులుండి యంత నక్కన్నియందోడ్కొని తనపురంబున కేతెంచె నంతటం దద్వృత్తాంతంబంతయు నెఱింగి మణికంధరకమలపాణులు బహువిధంబులదుఃఖించి రందుం దల్లియగు కమలపాణి యిట్లనియె॥ 89

* మణికంధరుకమలపాణులు కౌమార్తెనుగుఱించి దుఃఖించుట *

క॥ హాకూఁతుర! నినుఁజూడక, యేకరణింనిలుమదాన నెట్లోమీఁదన్
నీకొఱకునోములెన్నియొ నేఁగోరిక నోచికఁటి నిన్నుఁగుమారీ॥ 90

సీ॥ ఆహారమింపుగా దయ్యయో నాముద్దు
కూఁతురుపొత్తునఁ గుడువకున్న
నడువఁగాళ్లాడునే తడబడకనుచాల
ప్రమదంబుతో వెంటరాకయున్న
నిద్దురవచ్చునే నిజముగాఁ గూరిమి
పట్టి నాప్రక్కలోఁ బండకున్న
నిలువగామనసొప్పునే క్షణమొక్కఁచోఁ
గలికికన్నియదండ నిలువకున్న
ఏమిచేయుదు నింక నేనెందుబోఁదు
నక్కటా! మేరలేనిశోకాంబురాశి
నెట్లుతరియింతు నాకునింకేదిదిక్కు
బాపురేదైవమా”యని పలువరించి॥ 91

వ॥ మఱియునిట్లనియె॥ 92

తే॥ “నీకొఱకు నీదుతండ్రి “యయ్యోకుమారి!
రావదే”యనిశోకింప రావదేమి?
తల్లిదండ్రులపై నల్క తగునటమ్మ?
వద్దురావమ్మ తగనీటు గద్దటమ్మ॥ 93

సీ॥ ప్రొద్దుప్రొద్దున లేచి ముద్దుటంచల కాట
లేర్పడనేర్పువా రెవ్వరింక
చెక్కిలిగొట్టి రాచిలుకపిండుకుఁ బల్క
లింపుగాఁజెప్పువా రెవ్వరింక
ఉపవనాంతరములనుండు పూఁదీవెల
హెచ్చుగాఁబెంపువా రెవ్వరింక
సరసత సంగీతచాతుర్యమున వీణ
యొసఁగవాయించువా రెవ్వరింక
ఇంక నెవ్వరు నాతోడఁ గొంకికొంకి
కలికిపలుకులుతిన్నగాఁ బలుకువారు
నిగనిగని రత్నకాంతులునిగుడుచున్న
తూఁగుటుయ్యాలలింకెవ్వ రూఁగువారు॥” 94

వ॥ అని బహుప్రకారంబుల విలపించె, అంత మణికంధరుండు బంధురరోషాక్రాంతచిత్తుండై యిట్లనియె. 95

క॥ “గురుతరగతి మత్పుత్రిని।బరువడిఁగొనిచనినయట్టిపాపాత్ముఁడు వి
స్ఫురదుగ్రాహవమండలి।హరిహరకమలాసనాదు లడ్డంబైనన్॥ 96

క॥ భూమిన్ శశికులజలనిధి।సోముండగుశంతనునుగ్ర నునిశితభాస్వ
ద్భీమామోఘశరంబుల।చేమరణముజెందు”ననుచుఁజెలఁగిశపించెన్॥

వ॥ తదీయశాపాగమనం బెఱుంగక యాశంతనుండు బహువాసరంబు లమ్మోహనాంగి మనోహరాంగిం గూడి యనంగకేళీపరాయత్తచిత్తుండై నానావిధసుఖంబులనుభవించి కాలవశంబున నేడు రణంబున కేతెంచి భవదీయనిశితవిశిఖశిఖిశిఖాకలాపంబులఁ బతంగంబు తెఱంగున ద్రుంగె”నని చెప్పి నారదుండు శంతనుతో వెండియు

* నారదుండు శంతనునకుం దత్త్వోపదేశము సేయుట *

నిట్లనియె, నరేంద్రా! పృథివ్యప్తేజోవాయ్వాకాశమయంబులై కామక్రోధలోభమదమాత్సర్యాలయంబులై క్రిమికీటకమలమూత్రరక్తశ్లేష్మవాతపిత్తసంగతంబులై క్షణభంగురంబులగు దేహంబుల నమ్మి హింసాదిరంసాపరాయణుండవై యుండం బాడియే? ఇదియునుం గాక మహాభంగభంగసంగతంబులగు తరంగిణులం బెక్కులగు కాష్ఠంబులు నొక్కదిక్కుం బ్రోవగుచు విచ్చుచందంబున సంసారంబునం బుత్రమిత్రకళత్రభ్రాతృబాంధవరూపంబులం గూడి యింద్రియసుఖంబులం దగిలి జంత్రపుబొమ్మలవిధంబున వర్తింపుచుం గాలవశంబునం జచ్చుచుం బుట్టుచు నందుం బూర్వభవకృతసుకర్మంబువలన జ్ఞానదీపాంకురంబులయిన దేహంబులును దుష్కర్మంబువలన సూకరశునకగార్దభాదిహీనజంతుజన్మంబులును గలిగి వర్తింతు రదియునుంగాక, 98

లయగ్రాహి

ఘోర మతిదుష్కృతవిచారము వినూత్నభవ
సారము విమోహనవికారము విచిత్రా
ధార మరివర్గసదపారము లసత్సుఖవి
దారము మహోగ్రగుణపూరము ప్రచింతా
గార మురుపుణ్యశిఖనీరము జరామరణ
భారము మనోఘనసమీర మిలలోసం
సార(మిటువంటిదని)యారయక నెమ్మదిని
మేరువుగనమ్మకటిది మేరయె నృపాలా! ॥ 99

మ॥ కుటిలత్వంబు శిరోజరాజి గురువక్షోజంబులన్ బంధురో
త్కటకాఠిన్యము చూపులందు నతితైక్ష్ణ్యం బత్కులన్ సంతత
స్ఫుటచాంచల్యము పూని నైజగరిమం బొల్పొందువర్తింతు ర
క్కట!(తత్స్వాంతము)లిట్టివంచుం దెలియంగారాదయెవ్వారికిన్॥

సీ॥ అకలంకచంద్రాస్య లతివలటందురు
    ముఖముల రక్తంబు మొసయ లేదొ

పుండరీకాక్షులు పూబోడులందురు
    కన్నులందునం బుసులు గారలేదొ
కాంచనాచలకుచ లక్కాంతలటందురు
    నరయంజన్నులు మాంసమానుకావు
సైకతశ్రోణులు జలజగంధులటంద్రు
    మలమూత్రములు కటిస్థలుల లేవొ
    ఔర! భూమండలంబందు ననంగవలెనె
    బంధురస్తోకనిస్తులబహుళచతుర
    ఫణితినొప్పు కవీంద్రుల ప్రాభవములు
    వారికేమి, పరంకుశుల్ గారె కవులు॥ 101

చ॥ కలుగక కొన్ని నాళ్లు సరి కల్గినయంతట భూరిరోగదు
ర్బలములం గొన్ని నాళ్ళు పటుబాధురదుష్టతం గొన్ని నాళ్ళు పెం
పలరెడి తండ్రి కెప్పుడును హాళిగ దుఃఖము సేయునట్టి పు
త్రులు తగ మిత్రులంచనుచు, తోషముం జెందంగ నేల ధాత్రిలోన్॥

తే॥ పుత్రులను మానసమున నమిత్రులనుచు
సూనులను సంతతంబు దుర్మానులనుచుం
గొడుకులను నెమ్మది బలు తుంటరులనుచుం
దలంపవలయునుజనులు తథ్యంబుగాను॥ 103

చ॥ ధన మిలం గామరోషముఖదారుణశాత్రవభూరిశౌర్యసా
ధనము, మహోగ్రపాపసముదాయవిశాలధనంజయోజ్వలేం
ధనము, పరిస్ఫుటప్రచురధర్మసుకర్మవినూత్నమార్గబం
ధనము, తలంచిచూడంగను దంధన మౌర! వసుంధరాస్థలిన్॥ 104

వ॥ కావున సర్వంబును బరిత్యజించి యనంతంబును నచ్యుతంబును నవ్యయంబును నమృతంబును నక్షరంబును నప్రతర్క్యంబును నాదిమధ్యాంతరహితంబును సర్వంబును సర్వపాలకంబును సర్వాతీతంబును సర్వాధారంబును సర్వపరిపూర్ణంబును నిరంజనంబును నిష్కళంబును నిరాభాసంబును నిరుపమంబును నిరుపద్రవంబును నిరాలంబంబు

ను నిర్గుణంబును నిత్యంబును నిగమాంతవేద్యంబును నైన పరబ్రహ్మ స్వరూపంబును హృదయకమలకర్ణికామధ్యంబున ధ్యానంబుసేయవల యు"నని చెప్పి మఱియునిట్లనియె, 105

సీ॥ సర్వసర్వంసహాచక్రజనస్తుత్య
సత్యనిత్యుఁడు హరిశ్చంద్రుఁ డేడి
నిర్మలసత్కీర్తి నిఖిలసుపర్వాది
నాయకుండైనట్టి నహుషుఁ డేడి
అష్టదిగ్విజయ బాహాటోపనైపుణి
విఱ్ఱవీఁగిన కార్తవీర్యుఁ డేడి
భూరివిజ్ఞాన విస్ఫూర్తి శీతోష్ణముల్
సమముగాఁ బరఁగిన జనకుఁ డేడి
వినుతదశకంఠ కంఠలుంఠనమహోగ్ర
చండకోదండనిర్ముక్తశాతవిశిఖ
భాసురుండైన శ్రీరామభద్రుఁ డేడి
కాలవశమునుబొందిరి గాదెయధిప!॥ 106

వ॥ కావున నిట్టిదేహంబుకొఱకు రాజవధంబు సేయ నేటికి శాంతింబొందు" మని చెప్పి నారదుండు స్వేచ్ఛాగతింజనియె నంత॥ 107

తే॥ సింధునాథుండు భంగంబుఁ జెందెఁ గుంత
లుండు తగఁ జిక్కుపడె మాగధుండు హరిని
వినుతులొనరించె వడి మత్స్యవిభుఁడు వనము
ధామముగనిల్చె భూపాలుధాటికులికి॥ 108

తే॥ అతనిశరపాళికగపడినట్టివారు
నగపడనివారు తగ నిలింపాప్తిఁగొనిరి
అతనిపదగతిఁగనినవా రతులలీలఁ
గననివారు నరేంద్రులై ఘనతమనిరి॥ 109

వ॥ మఱియును. 110

సీ॥ కొందఱుభూపాలకుంజరుల్ భీతిచే
రంజిల్ల నమ్రశిరస్కులైరి
సిగ్గునఁ బాఱి రాట్సింహులుకొందఱు
శైలకందరనివాసములమనిరి
హర్షముల్ విడిచి రాజర్షభుల్ కొందఱు
గాంభీర్యమునఁ దృణగ్రాహులైరి
రూఢిగా నృపతిశార్దూలురుకొందఱు
కాంతారచయములఁ గలసిచనిరి
మఱియుఁగొందఱురాజులు మణివిచిత్ర
పేటికాకోటికా సవధూటికాలి
ధాటికాఘోటికాస్వర్ణశాటికాదు
లుచితముగనిచ్చి వైభవయుక్తులైరి॥ 111

వ॥ మఱియుఁ గొందఱు ధాత్రీసుత్రాములు తమతమభూములు గీములు వదలి యత్యంతసౌందర్యాభిరామలగు రామలంగూడి చనిచని,

సీ॥ కుటిలనానామృగోత్కటభీమగహనముల్
శృంగారవనములభంగిమెలఁగి
సలలితపంక సంకలితసరిత్తతి
కేళీసరోలీల నోలలాడి
వరకంటకాఖండ వల్లిమతల్లికల్
తూఁగుటుయ్యెలలుఁగా నూఁగియూఁగి
అస్తోకతర కర్కశాయతోర్వీస్థలుల్
ప్రసవతల్పములుగాఁ బవ్వళించి
కాకఘూకోత్కరాద్భుతకలకలములు
బాళి శుకసూక్తులుగను వే యాలకించి
యాత్మపురములభంగి గా నమరియుండి
రవుర!ఏమనవచ్చు భూధవునిధాటి॥ 113

ఉ॥ కొందఱుమానులై మునులఁగూడిచరించిరి మోక్షసక్తులై
కొందఱు దేవదేవు హరిఁగూర్చి తపంబులొనర్చి రున్నతిన్
కొందఱు బంధముక్తులయి కోరికఁ జెందిరి యోగనిష్ఠ సం
క్రందనసన్నిభుండగు ధరాపతికోడి వడిన్ మహీపతుల్॥ 114

మ॥ శబరీసంఘముతోడఁ జెప్పుదురు రాజన్యావరోధాంబును
త్కబరీసంతతు లాత్మనాయకు లుదగ్రక్రోధదుర్వారులై
ప్రబలుండైన వసుంధరాధిపునిచేఁ బంతంబులం బోరిఘో
రబలోద్రేకముఁ బాసి తమ్ముఁగని యారణ్యోర్వికిన్ వచ్చుటల్॥

వ॥ మఱియు క్షోణీకాంతులుకొందఱు నిజకాంతలం బాసి కాంతారమ్ములు నిశాంతమ్ములుగా మెలంగుచు నితాంతదురంతలతాంతకుంతసంఘాతఘాతజాతవిభ్రాంతస్వాంతులై॥ 116

సీ॥ కొదమరాసింగమ్ము లెదురుగాఁ జనుదేరఁ
దరుణులమధ్యముల్ తలఁచితలఁచి
తెలిదమ్మికొలఁకులఁ గలువరేకులఁ జూచి
లలనలకన్నులు తలఁచితలఁచి
కపురంపుటనటులు ఘుమ్మనవాసింపఁ
జెలుల మైతావులుదలఁచితలఁచి
గుజ్జులేమావుల క్రొంజిగురులఁ గాంచి
మెలఁతలచేతులు తలఁచితలఁచి
కలికిచిలుకలకులకంబు కానఁబడిన
జలజనేత్రలపలుకులు తలఁచితలఁచి
యవనినాయకు లాత్మకాంతాతివిరహ
పూర్ణితాత్యంతదుఃఖులై పొరలిపొరలి॥ 117

వ॥ మఱియు బాలరసాలసాలసరసకిసలయవిసరగ్రసనాకుంఠితకలకంఠకంఠకుహరగళత్పంచమకుహూంకారకోలాహలకూజిత ప్రమోహాక్రాంతవిరహిస్వాంతంబులగు వసంతంబులును సంధ్యాకాలసల్లలితోత్ఫుల్లాత్ఫుల్లకమల్లికాప్రసూనసారసౌరభాత్యంతభీష్మంబులగు గ్రీ

ష్మంబులును సానుమత్కూటతటపటునటన్నీలకంఠకామినీయూథానూనగానారవసంపూరిత దశదిశాంతరాళంబులగు ప్రావృట్కాలంబులును జీవంజీవసంజాతాజవంజవసంజీవకమంజులరుచిపిచండిలాఖండపుండరీకరిపుమండలప్రభూతకాశసరిత్కాశ ప్రతీకాశసాంద్రచంద్రికానిచయంబులగు శరత్సమయంబులును గడపుచు నిందిరానందనేందిందిరేందీవరమిత్రచైత్ర మందానిలమరాళమయూరకీరశారికాకలకంఠప్రముఖామిత్రపక్షంబు నిందింపుచు నుండి రివ్విధంబున॥ 118

కం॥ శ్రీకరమై దిగ్భావర! భీకరమై యఖిలవిబుధబృందవినుతభా
గ్యాకరమై భూస్థలి నస్తోకత నృపుదండయాత్ర శోభిల్లె వడిన్॥

శంతనుఁడు దిగ్విజయము చేసి మరలి పురంబునకు వచ్చుట.

క॥ నాకేశనిభుఁడు రాజా! నీకములిడు కానుకలు వినిర్మలమతియై
కైకొని యాహవవిజయశ్రీ కైకొని మరలెఁ దనదు సేనలుగొల్వన్॥

వ॥ ఇట్లు మరలి యేతెంచి నిజపురంబగు గజపురోపకంఠంబున నిలిచి పట్టణాలంకరణాది శుభోచితక్రియలొనర్ప సమాత్యులకుం జెప్పి పుచ్చిన వారలు తదాజ్ఞ శిరంబున నిడుకొని పురంబు చాటించినఁ బౌరజనంబులు॥ 121

ఉ॥ రచ్చలు వీధు లంగడులు రాజగృహంబులు నర్మహర్మ్యముల్
మెచ్చులుగుల్కు వేదికలు మిద్దెలు చప్పరముల్ కురుంజులున్
హెచ్చగుచావడుల్ విశదమేర్పడఁగానొసరించి యుచ్చమై
నచ్చుపుఁబచ్చకప్రమున నల్కి యొనర్చిరి రంగవల్లికల్॥ 122

వ॥ వెండియుఁ దత్పుటభేదనప్రకాండంబు నానావిధవిచిత్రంబులు నెరయ మెఱయ జంభారికుంభీంద్రకుంభశుంభత్పయోధరల యొరపుగ్గలిగి మెఱుఁగులుపరఁగుచిఱుతొడలవడువున బెడఁగుగలకడవన్నె పసిఁడియనఁటికంబంబులు డంబుమీఱఁ గెలంకులఁ బొంకంబుగా నలంకరించి సమంచితహరిత్ప్రభావిభాసమానరుచిరమరకతమణిగణపరికల్పితానల్పకళ్యాణకారణంబులగు తోరణంబులుగట్టి భూమిభృద్భిదుపలనీలకబరీభారల కపోలఫలకంబులపోలువు తెలుపుచు.....తళుకులుచిలుకు

మగరాలనిలువుటద్దంబుల్ నిల్పించి కుందరదనల సుందరమందహాస కందళంబుల కెత్తువత్తుమను బిత్తరంపుఁ గ్రొత్తముత్తియమ్ముల నత్తు ద్రసర్వతోభద్ర నాగబంధఛత్రపద్మగుచ్ఛశంఖచక్రగోమూత్రికాది నానావిధచిహ్నితంబులగు రంగవల్లికలు దీర్చినం బాలుపొందు ప్రతిగృహద్వారంబులవలనను బహువిభాకరప్రభాకరబింబవిభ్రమకృచ్ఛాతకుంభకుంభప్రశస్తనిస్తులశశికాంతశచీకాంతనీలకీలితానర్ఘ్యభర్మహర్మ్యోత్తుంగశృంగభాగభాగనర్తనమణిపాంచాలికాసంచయంబులవలనను బురలక్ష్మీప్రతిభుగరినగరీనగరాట్పుయోధరాతిలకంబుల సాహాయ్యంబునకుఁ గరంబులెత్తి చీరు తెఱంగున నభ్రంకషరత్నగోపురంబులనొప్పారు నూతనకేతనంబులవలనను బంధురపరిమళమిళితమృగమదసంకుమదచందనపంకంబులనొప్పుఁగల పూగుత్తులచొప్పు దెప్పునిబ్బరంపుగబ్బిసిబ్బెపుగుబ్బలజొబ్బిలమెత్తిమేఘమండలంబుపొందుఁబాసి వసుంధరకుంజను దెంచినతొలకరిమెఱుపులయొరపుఁజెఱకువింటిదొరయొఱఁబెఱికి కఱకుపదనిడిమెఱపించినమెఱయు నగవిరిములుకులచెలువునఁ బుడమినడుగిడి నడువ నేర్చిన మాణిక్యపుబొమ్మలవిధంబున లోకంబులమోహపఱుప నలువ చెలువపంచిన మోహినీదేవతలరీతుల నగణ్యలావణ్యతారుణ్యచాతుర్యధుర్యలయికనుపట్టు వారవిలాసవతులవలనను ముక్తాఫలాక్షతప్రసూనంబులు మాణిక్యదీపకళికలు పసిండిపళ్లెరంబులనిడికొని మందస్మితసుందరవదనారవిందంబులతోఁ జెలంగు పుణ్యాంగనాజనంబులవలనను భేరీమృదంగపటహతమ్మటడిండిమఢక్కాది బహువిధానవద్యహృద్యవాద్యఘోషంబులవలనను నత్యంతమనోహరంబై యొప్పె నప్పుడు, 123

ఉ॥ పౌరులు మంత్రులుల్ బుధులు బంధుజనంబులు మిత్రకోటియుల్
సూరిజనమ్ము తన్నుఁగని శోభనలీలలఁ గానుకల్ తగన్
బోరుననీయఁ గైకొని ప్రపూర్ణసుధాకరసాంద్రచంద్రికా
సారపటీరహీరసితసౌధతలంబుల నిల్చి వేడ్కతో
నారులు క్రొత్తముత్తెములు నవ్యసుమంబులు సేసఁజల్లగాన్ ॥ 124

క॥ శుభలగ్నంబునమఘువ । న్నిభుఁడగుభూజాని రాజనికరము మంత్రు
ల్ప్రభువులు వల్దిక్కులరా । విభవోన్నతిగేహమునఁ బ్రవేశించెఁదగన్

వ॥ ఇట్లు ప్రవేశించి తల్లియగు సునందా సుందరీరత్నంబునకు నమస్కరించి దీవనలుగైకొని సకలజనంబులఁ దమతమనికేతనంబుల కనిచి యిష్టవినోదంబులనుండె॥ 123

వసంతఋతువర్ణన.

క॥ అంత సమాగతమయ్యె వ । సంతము సంతతశకుంతసంతానరవా
క్రాంతదిగంత మనంతల । తాంతనిరంతరలసద్వనాంతంబగుచున్ ॥

తే॥ వనరమాదేవి జీవితస్వామియైన
చైత్రుఁడే తేర మలినవస్త్రములుదిగిచి
తలపఁ జెంగావిచీరెలుదాల్చెననఁగ
జీర్ణపర్ణంబు(లెడలి) లేఁజిగురుప్రిడమె॥ 128

తే॥ మానకవనులఁగొమ్మలు మధురసాప్తిఁ
బల్లవనురాగసంపత్తిబరఁగెనౌర!
మానకవనులఁగొమ్మలు మధురసాప్తిఁ
బల్లవనురాగసంపత్తిఁ బరఁగుటరుదె॥ 129

క॥ కోరకములొప్పెఁ జైత్ర శ్రీరామునకింపు(తోడఁ)జెలువొందఁ(గనా)
క్షీరనిధిభూరిమౌక్తిక । హారంబులుకానుకతెచ్చెనన నవ్వేళన్ ॥ 130

శా॥ కాంతోద్యద్గతి మాధవాగమ వయోగాంభీర్యమొప్పారఁగాఁ
గాంతారేందిరనూత్నపుష్పవతియై కన్పట్టినన్ విస్ఫుర
త్సంతోషప్రథితాళిసీనివహాసఝ్ఝంకారనాదార్భటిన్
గాంతామంగళగానముల్ చెలఁగె రంగత్కౌతుకావాప్తిమై॥ 131

తే॥ రూఢి శిశిరర్తు వనుసమిత్రుండు సిరులు
చూఱఁబుచ్చిన నవలతాసుందరులకుఁ
జైత్రనృపుఁడిచ్చు రత్నభూషణములనఁగ
ఫలములొప్పారె లలి వనస్థలములందు॥ 132

తే॥ తనరుసద్ద్విజచయము మాధవుని సేవ
నిష్టఫలములనొంది సంతృప్తిమీఱె
తనరుసద్ద్విజచయము మాధవుని సేవ
నిష్టఫలముల నొందుట కేమియరుదు॥ 133

ఉ॥ మారుజయప్రదేశములొ మన్మథుమోహనబాణశాలలో
వారిధికన్యకాసుతుని వైభవసీమలొ కంతుకేళికా
గారములో వసంతసఖు గానసువాసములో యనంగశృం
గారగతిం జెలంగె సహకారముల త్తతి సౌఖ్యదంబులై॥ 134

చ॥ హరిహయధర్మవిక్రమవిహారము పెంపువహించె జాతిసం
కరమొగి(లేకయే)సుఖము ఖద్విజరాజికిఁగల్గె నుల్లస
ద్గురువిభ(వుండు) మాధవుఁడకుంఠమహావనమండలంబునన్
గరము పలాశభేదన మొనర్చి నిజాభ్యుదయంబు దెల్పినన్॥ 135

సీ॥ చికిలికెంపులఁబోలు చిగురుటాకులడాలు
హాలహాలానలజ్వాలగాఁగ
బరువమైతనరారు విరులగుత్తులసౌరు
పరిపూర్ణ చంద్రబింబంబుగాఁగ
సొగసైనమవ్వంపు సోగతీఁగెలగుంపు
లిందిరాసుందరి హేలిగాఁగ
మధురసంపదనింపు మకరందముల పెంపు
రమణీయమగు సుధారసముగాఁగ
మాధవాగమమందరక్ష్మాధరేంద్ర
మథనపృథుయత్నమునఁ జాలమహితమగుచు
నఖిలభువనోన్నతస్థితి నమరుచున్న
మంజువనరాశి వనరాశిమాధ్యమొప్పె॥ 136

సీ॥ చూతముల్ పాంథహృద్ఘాతముల్ పల్లవ
జాతముల్ మిగుల రంజకములయ్యె

తుంగముల్ వాసనారంగముల్ మోహనా
భంగముల్ వైభవాస్పదములయ్యె
కుందముల్ మాధవాళిందముల్ విగళన్మ
రందముల్ మిగులంగ నందగించె
వకుళముల్ సందీప్తముకుళముల్ మన్మథా
స్త్రకుళముల్ మిక్కిలిరహివహించె
సమదసంభ్రమసంభ్రమచ్చారుచంచ
రీకదళకీరికాశారికాకదంబ
ముఖరముఖరితదశదిశాముఖములగుచు
వరుసఁగన్పట్టు కాంతారవసతులందు॥ 137

ఉ॥ పారములేని క్రొవ్విరులపంక్తులు పావటచేర్లుగాఁగ భృం
గీరవ మొప్పుపాటలుగఁ గెందలిరాకులు జాతికెంపుర్తా
యారతిపళ్ళెరంబులుగ నాశుగకంపితముల్ లసద్గతుల్
గా రహిఁజెందెఁ జైత్రనృపు కట్టెదురం బ్రతతీసతీతతుల్॥ 138

సీ॥ పాటీరనగశిరఃకోటీతటపటీర
వాటీస్థలమున భవమ్ముఁగాంచి
యేలాలతాళింద హేలాగతపుళింద
బాలాకుచసుగంధపాళినాని
సారసకల్హారసారసాకరనీర
సారసీకరములజలకమాడి
హృద్యబంభరగీతవిద్యానవద్యాత
తోద్యానమకరంద ముగ్గుద్రావి
రంజితనికుంజపుంజాభిరామకోమ
లోల్లసితమల్లికావల్లికోటిచారు
డోలికామాలికల హాళి లాలియూఁగి
యలరె నాయుసి గంధవహార్భకుండు॥ 139

చ॥ సుమముల వ్రచ్చివ్రచ్చి పరిశుద్ధగళన్మకరందబిందుబృం
దము చవి మెచ్చిమెచ్చి (సునితాం)తలతాంతను కాంతపుంజపు
న్జములను జొచ్చిచొచ్చి వికసద్ఘనకాంచనదర్శనమ్ము చే
గములొగి విచ్చివిచ్చి కనఁగాఁదగె షట్పదపంక్తు లావనిన్॥ 140

ఉ॥ పాలము లెక్కి లేఁజిగురు సంతస మొప్పఁగ మెక్కి సన్నపుర్
గాలికి స్రుక్కి మోహములఁ గాంతల కౌఁగిళులందుఁ జిక్కి హే
రాళసుఖాప్తి నిక్కి సుకరస్థితి భేదముదక్కి వింతయా
ఖేలనలీలఁ జిక్కి చెలఁగెన్ మదకోకిలపంక్తు లావనిన్॥ 141

చ॥ ఫలములఁ గోరికోరి పరిపక్వములౌనవి కాంచికాంచి త
త్ఫలరసమానియాని సురతక్రియలన్ లలి మీఱిమీఱి యిం
పలరఁగ జొక్కిచొక్కి మధురాయతభాషల మించిమించి తా
ర్విలసితభంగి నొప్పెఁ బృథివీస్థలి నప్పుడు కీరదంపతుల్॥ 142

సీ॥ బింబముల్ గని చంద్రబింబాననల తావి
చెంగావి పెదవుల చెలువులెన్ని,
సారంగములఁ గాంచి సారంగయానల
విమలవీక్షణవిలాసములు పొగడి
పున్నాగములఁ గాంచి పున్నాగవేణుల
నాభివిశేషవర్ణనలు చేసి
కాంచనమ్ములఁ గాంచి కాంచనాంగుల తనూ
లతలబంధురగతులు మెచ్చి
సరసులా చైత్రవేళల సరసలీల
లతిశ(యింపంగఁ)జౌళీటిగతులరర్ణతుల
నతులవాసంతికా నికుంజాంతరముల
గలసిమెలసిరి రహిఁ వనస్థలులయందు॥ 143

వ॥ శ్రీఖండభూభృత్పరిసరస్థలచర ద్భిల్లపల్లవాధరీజన కాఠిన్యప
యోధరపరిలిప్త కురంగనాభికాసారభసంకలితాగమనళమనహారిస్మరు

త్పరంపరాపరికంపిత కేసరకుసుమ కేసర ధూళిధూసరితదశదిశాముఖంబు
లవలనను, భూదేవతాజనంబులకు భక్ష్యభోజ్యలేహ్యచోష్యపానీయ
సంపన్నంబులగు శాల్యోదనంబులొసంగి తాంబూలంబులిచ్చి ప్రసూర్భాభ
ణాంబరధారులం జేసి ఘనసారగంధసారపంకంబులలంది తాళవృంతంబు
లవిసరి చరణ(రక్షా)దులొసంగి వైశాఖపూజలొనరించు సుకృతాత్ము
లవలనను, లతాంతకుంతమండలీకృతోద్దండపుండ్రకోదండవిముక్తపుష్ప
కాండప్రచండవేదనాదోధూయమానమానసంబుల నాహారంబులు వన
విహారంబులు దూరంబుసేసి మోహవికారంబులఁ బొరలు రాజకుమా
రులవలనను, అప్పాలుగుప్పాదొర యొప్పగుల్కు చొప్పుదెప్పు కప్పుగల
గొప్పవిప్పుకొప్పులమొడుచు పువ్వులు నవ్వులు దవ్వులు చేసియుఁ బాట
లాటలు మాటలుడిగియు సాటిలేనిపుష్పవాటుల నందంబగు చోటులంది
రుగుచుఁ గలికిరాచిలుకల పలుకులు చెవులకు ములుకులక్రియం దాకిన
సొలయుచు బహుభంగులంగన్పట్టు రాజన్యకన్యకాకదంబంబులవలనను
అందమ్ములుగల కెందమ్ముల మరందమ్ములకై నిలుచుమిళిందమ్ములుగల
పొందమ్మికొలంకుల కెలంకులఁ దావులుగుప్పు పూఁదీవపొదరిండ్ల జెన్ను
గలకన్నమావులతావులఁ జెంగలువబావులక్రేవల నొప్పుమిగిలి గొప్పల
గుకురువేరుచప్పరమ్ములయిమ్ముల బహువిధసరసవిలాసకేళీపరతంత్ర
ములై చూపట్టుమిథునంబులవలనను మనోభిరామంబగు నాసమయం
బున॥ 144

—• గంగ శంతనురాక కెదురుచూచుచు విరహవేదనపడుట •—

క॥ గంగాకురంగవీక్షణ శృంగారవతీలలామ సీతాంశుముఖుల్
పొంగుచుఁ గొలువఁగ హిమవ ద్రంగత్పరిసరవనాంతరంబున వేడ్కన్

వ॥ నిలిచి యారాజకుమారరమాకుమారు రాకకై దినంబులు
గడుపుచు॥ 146

కం॥ కుసుమాకరంబు రాకయుఁ
గుసుమాయుధుఁ డస్త్రవితతిగురియుటయు లస

తక్కుసుమాయుధనిభుఁడగుపతి
వెసరాకటుఁదడయుటయు వివేకించిమఱిన్ ॥ 147

వ॥ ఇట్లు వితర్కించె॥ 148

మ॥ "కలకంఠార్భటు లుల్లసిల్లె మధువిద్గంభీరఝుంకారనం
కులకోలాహలనాదముల్ చెలఁగె భ్రూజుల్ పత్రపుష్పావళిచే
ఫలసంఘాతయుతోదనొప్పెసఁగె శుంభద్వైభవోపేతలై
చెలువల్ కాంతులఁగూడు వేళ లివె వచ్చెన్ జైత్రలీలాగతిన్ ॥ 149

కం॥ పదనిడిన పూవుటమ్ములు
చెదరనివాచవులునింపుసింగిణినిడి తా
మదనుఁడుముద మొదవఁగ నిది
యదనని పాంథులను వేఁటలాడఁ జొచ్చెన్ ॥ 150

సీ॥ సరససల్లాపసంజనితహర్షస్ఫూర్తిఁ
గీరదంపతులార! మీరుఁ జొచ్చె
ఈడుజోడుగఁగూడి వేడుకలుప్పొంగి
పికదంపతులు (హృదు) త్సుకతనొందె
సురతసంగతులచే శోభిల్లిమదభృంగ
జాయాపతులు చాలసంభ్రమించె
నిరుపమమోహాప్తి నిండారుకౌఁగిళ్ల
రాయంచమిథునముల్ రహివహించె

ఇట్టిమధువేళనొంటినే నెట్టులుందు
నక్కటా! శంతనుండిటకరుగుదెంచు
ననుచునేనెన్నిదినములో యతనికెదురు
చూడఁజూడంగ వయసెల్లఁజాఱఁబోయె॥ 151

కం॥ నగమయ్యె ధైర్యమియ్యెడ
జగతీతలనాథతిలకు చందురుకెనయై
సొగసైన ముద్దులేనగు
మొగమైననుజూడనైతి మోహముదీఱన్ ॥ 152

ఉ॥ వలప్రదీపభూవుకడ కేగితి సేగిన నన్నుఁ జూచి తా
నేల "సుతుర్ వరింపుమిట కెన్నఁగ నామనివచ్చు" నంచు సం
శీలతఁ బల్కె, నంతట నె చెప్పఁగ రానటువంటి ప్రేమనా
కేలజనించె, వాఁడిటకు దేటికి వచ్చుట మానె నక్కటా! 153

చం॥ రమణ మృగవ్యతత్పరత రాజశిఖామణియైనయట్టియా
హిమకరవంశవార్ధిశశి యెన్నటికిచ్చటికేగుదెంచునో
తమకము హెచ్చఁజొచ్చె నిఁక దారుణకీరమయూరశారికా
ప్రముఖమనోజసైన్యముల బాధకు నేగతినోర్తు దైవమా! 154

ఉ॥ చెక్కిటఁ జెక్కుఁ జేర్చి జిగిబిబ్బెపుగుబ్బ లురస్థలంబునన్
గ్రుక్కనమోపి గాఢముగఁ గౌఁగిటఁ బిగ్గఁబట్టి కాంతు నుం
జక్కెరమోవి తేనియలు సారెకు నామనసారఁగ్రోలి పెం
పెక్కెడు భాగ్యలక్ష్మియిఁక నెన్నడు గల్గునొ నాకు దైవమా! 155

కం॥ భూకాంతుఁ డెన్నిచూచిన
నేకచ్ఛత్రాధిపుండు హితమతి నాహా!
యేకరణిఁ గల్గునాతని
తోఁగూటమి నాకు వలపు తుందుడుకెడలన్ ॥ 156

ఉ॥ ఎన్నడు వేఁటమార్గముగ నిందుకులాగ్రణి యేగుదెంచు, న
న్నెన్నడు వైభవంబొదవ నిష్టముగాఁ దగఁ బెండ్లియాడు నే
నెన్నడు భర్తతో నగుచు నింపెసలారఁగఁ గౌఁగిలింతు నా
కెన్నడు సౌఖ్యవారినిధి నేర్పడఁ దేలఁగఁ గల్గు నక్కటా! 157

ఉ॥ అక్కట! యేమసేతు, విరహానలవార్ధికి మేరయేది, నే
నెక్కడనుంతు, నీవలపు నీగతి దైవము చేలవ్రాసె నా
చక్కెరవింటివాఁడు తనసాధన వేగమ చూపఁజొచ్చెన
మ్మక్క యిఁకెట్టు తాళుదును, హా! మది పాయదు తాప ముగ్రమై

చ॥ తరమగునమ్మ మోహపరితాపముమాన్పఁగ నమ్మచెల్ల! యే
తెఱఁగున వాఁడు వశ్యుఁడగుఁ దెల్పఁగ రానిమనోజబాధ కే
వెఱవుననోర్తు నన్నుఁ బృథివీవరుఁగూర్చెడి ప్రాణబంధులె
వ్వరుగల రయ్యయో! యిఁక నవారణలీల నుపాయమెట్లొకో,,

వ॥ అనిపలికి 160

సీ॥ కలకంఠముల కుహూకారముల్ వినకుండ
నంగుష్ఠములు వీనులందుఁ జొనిపి
తళుకొత్తు లేమావితలిరులు గనకుండఁ
దగఁ దర్జనుల నేత్రయుగము మూసి
బంధురసుమబృంద గంధముల్ జొరకుండ
ఘ్రాణయుగ్మ మనామికలనుబట్టి
ఘనతరస్థితిదోఁపఁ దనయున్న చొప్పు పెం
పొనరుచుండెడి సుఖాసనముగాఁగఁ
గలిగి తలఁపించె నప్డు డక్కాంత కాంతు
సద్గురువరోపదిష్టితసరణి ధరణి
ధవపరబ్రహ్మసౌఖ్యానుభవముకొఱకుఁ
దారకస్థిరషణ్ముఖి దాల్చెననఁగ॥ 161

కం॥ అంతట లతాంతకుంతుం
డెంతయుసంతోష మాత్మ నిగురొత్త మహా
నంతశకుంతకులారవ
సంతతియనుగమనభేరి జరిపించెదగన్॥

సీ॥ మెఱుఁగైన పచ్చగన్నెరుదండ(సిగను) మీ
ఱఁగఁజుట్టి కల్వతురాయిఁ బెట్టి
చాయమొల్లలమేల్కుళాయి పొం(గుచుఁదొడ్గి)*
తలిరాకుజరబాబు దట్టిగట్టి
కురువేరు (పగడంపు) బిరుదుగాబిగియించి
రంగుగేదంగి వరంగమూర్చి

జిలుగుమంకెనపూల చెంగావిపైఁగప్పి
మీఱి వనంగికటారిఁ బూని
మెచ్చుగుల్కెడియవిసెపూముచ్చు లడుగు
లందుఁబొందుగఁదొడిగి సాహసమెలర్ప
జెఱకుసింగిణిదొరయ వజీరుతాను
అబలపైనెత్తిచనఁగాఁ బ్రయాణమయ్యె। 162

వ। ఇట్లు దండయాత్రోత్సాహదుర్నివారుండై। 163

సీ। ముందరఁబాయక మొనచూపుశారికా
కాహళనాదముల్ గ్రమ్ముకొనఁగ
వెనువెంట బిరుదుమ్రోఁగనుపట్టు హిందోళ
భూరిభేరీధ్వనుల్ బోరుకలఁగ
కణఁగికోపులమీఱు కలకంఠమాగధ
కైరవరావముల్ గ్రందుకొనఁగ
వలనొప్పఁజుట్టును బలసియేతెంచిమేల్
పారువనంమంచ పౌజగొలువ
గరుడపచ్చలఁగేరు చొక్కంపురెక్క
జీనుగల చిల్కతేజిపైఁబూనిచొక
ళించిఘాత్కార నిర్ఘోషలీలస్వారి
వెడలెనామనిదళవాయి వేడ్కగాదె। 164

వ। అయ్యవసరంబున।

సీ। నాతికి వరచూతపోతాగ్రకిసలయ
బృందంబు కాలాగ్నిచందమయ్యె
మృగనేత్రికిఁ బటీరనగ సమాగతగంధ
వాహాంబుగరళసమూహమయ్యె
పొలఁతికి సంపూర్ణపూర్ణిమాచంద్రుని
వెన్నెలల్ నిప్పులదిన్నెలయ్యె

చిలుకలకొలికిం గలికిరాచిల్కల
పలుకులు చెడిదరవ్రుములుకులయ్యె
కామునిక మత్తకలకంఠకంఠనినద
జాలమవ్వాడ నిఘాతపాతమయ్యె
చందనామోద కిబ్భంగి సౌఖ్యకరము
లవాహా దుఃఖకరంబులై యతిశయిల్లె. 165

తే॥ వనలోచనకనువిచ్చి యొచటఁగనినఁ
బాణితలమునఁ బచ్చవతాళితాతు
కలువనేజాధరించు హుంకారమనఁగ
నవుడువడిఁగుభ్రమ్మి చిమ్మినయట్లతోఁచు॥ 166

చ॥ విలువదుకూర్మినెచ్చెలులఁ జేరిడి, పెంపుసముద్దుచిల్కలన్
దలఁపదు, పెక్కురీతులను దన్నుమనోహరలీలఁజేరఁగా
నిలువదు పూవుపాన్పుపయి, నెమ్మదిసారెకు నుల్కిపాటుతోఁ
గలువలనేలుసోయగవుఁగన్నులకల్కి వియోగవేదనన్॥ 167

క॥ ఆడదు చెలియలతోఁ గనుఁబీడదు లోఁజింతవంతచే పరిపడుచున్
బాడదుముద్దులపాటలఁ జూడదు మాకురమునఁదనదు సుందరలీలన్॥

తే॥ వలసివల్లమినఖులతోఁ బలుకఁబోడ
గలయుగీర్వాణభావలోఁ దెలుఁగుభావ
నరసరాగంబునందు లాహిరిచెలంగు
నుకటిచేయంగబోవ వేతాళటిత్తోఁచు॥ 169

వ॥ మఱియును॥ 170

సీ॥ రాకానిశాకర ప్రతిమానవదనకా
హారము లీలావిహారముడిగ
వికసితశతపత్ర విమలాయతేక్షణ
కాటలునరనెంపు మాటలుడిగ
స్వర్ణగాత్రికిఁ బ్రాణసఖులతో మేలంపుఁ
జేతలుగందంపుఁ బూఁతలుడిగె
నారీమణికిఁ గీరశారికాదులబోధ
రక్తియున్నైపద్య యుక్తియుడిగె
ఉడిగెనన్నియు నాపృదులోదులకలి
కంతకంతకు సంతాపమతిశయిల్లె
కలికికన్నుల బాష్పముల్ గ్రమ్మదొఁగె
మదనుఁ డుద్వృత్తిమైసారె మధిగలంప॥ 171

వ॥ ఇత్తెఱంగున దురంతంబగు విరహాసంతాపంబునంగంది కుందిన యయ్యోతెంగనుండొవి పారంగకుంతలు లత్యంతచింతాక్రాంతస్వాంతలై మెల్లమెల్లనడాయనేతెంచి తమలో నిట్లనిరి॥ 172

తే॥ "ఏటికిఁ బదీపుకడకేగె నిందువదన
యేగినంత నెనుతువార్తఁ దేలచెప్పె
చెప్పినంత నెమోహంబుఁ జెందనేల
మోహమొందినయంత నె సాహసమున॥ 173

తే॥ ఇలుకులోఁ సోఁకు మంత్రముఁ కరణిమరుఁడు
చెలియనుఁరువడి నిట్టట్టుచేయనేల
వలయుఁదలపోసి చూచిన విషమసంధి
కీడుతలఁచుట నీచులజాడగాదె॥ 174

ఉ॥ కోషులిగ్గుత్తవుఁ గులుకుకోడచనంగన సైమఱుంగుగా
భామినులార! పొందుపడఁబయ్యెదగప్పఁడే, చక్రధంపతి
శ్రీమహితస్థితిఁ జెంగిశీతమయూఖుఁడుదీప్తిపూర్ణుడై
కౌముదిపేరిటందనరు గాఢవ్రుమంటలుగుప్పఁ జైఁబడున్॥ 175

ఉ॥ ఏగతిఁ దాళునమ్మ తరళేక్షణలార! పఙ్కింతులెమ్మెయా
నాగసమానయాన మదనప్పుటసాయకపఙ్క్తిలన్

గ్రాఁగి కరంగఁ జొచ్చె వడిఘర్మకబంధ మిషంబు చేసెనో!
బాగుగ దీనికిం దగు నుపాయమి కెట్లొకొ యాచరింపఁగన్॥ 176

తే॥ ఇఱుకుగుబ్బలనడుమ మేల్చెఱకువింటి
కఱకువ్రాటమ్ము లెక్కిడి కంతుఁ డలిగి
చిత్తజల్లుగఁ గురియనేఁ జెల్ల చిన్ని
బాలయొగతిఁ దాళంగఁ జాలునమ్మ॥ 177

ఉ॥ పంకజగంధిపాదములు పల్లవముల్ సుమగుచ్ఛముల్ కురం
గాంక నిభాస్యచన్నులు సితాంబుజ పత్రవిశాలనేత్రి మే
ల్పొంకపు బాహులాలతలు పొల్పఱునీసుమగంధియయ్యయో!
యింకెటులోర్చుఁ దాపశిఖి కేవడి యీవిరహాగ్ని పెచ్చుగన్"॥

క॥ అని బహుభంగులఁ గాంతా
మణులెంతయుఁ జింతవంతమదిఁ గుందఁగ నే
ర్పున నందొక ప్రౌఢాంగన
వనజాననకిట్టులనియె వాక్యప్రౌఢిన్॥ 179

తే॥ "సారసంపూర్ణపూర్ణిమాచంద్రవదన!
చెలిమికత్తెలు నీకయి చింత నొంద
నించుకేనియుఁ బలుక వీవిట్టులున్న
దనుచుఁ దెలుపవు నీ కిదిన్యాయమౌనె॥ 180

చ॥ కలకలనవ్వునంతనలుకన్ జిలుకన్ బలుకంగఁ జూడకో
నలినసమానచారువదనా! యదనామదనాభుఁ జేర్పఁగాఁ
దలఁచినమత్తకాగ్యముదితా! ముదితా మదిఁదావముందఁగా
వలదిఁకనిట్టులుండఁ దగవా మగువా! నగువారిఁ గానవే॥ 181

క॥ అక్కరో! వేగమతియ్యసి!
చక్కెరతినుపించుమఱచుఁ జనువునఁ గదియన్
ముక్కుమొగంబును జూడక
చెక్కిలిగొట్టదవు ముద్దుచిలుకం దగునే॥ 182

క॥ మొగమెత్తి చూడవింతయు
నగవకటా! రూపలలితనవమన్మథుపైఁ
దగమనముఁ జేర్చియాగతి
తగునవియోగాగ్నిఁ గొమ్మ! తాపముఁ బొందన్! 183

క॥ ఇన్నిదినంబులునన్నున్ మన్ననగాఁ జూతు వెపుడు మాటాడవయో!
కన్నియ! నాభాగ్యంబిటులున్నది నీవేమిసేయనోపుదువమ్మా॥ 184

తే॥ పిలిచిబహుమానమునమున్ను పలుకరించి
నీవుమన్ననగాఁ జూడ నెలఁతలెల్ల
రమ్మపొమ్మనిమిక్కిలి రాజసమునఁ
బెద్దగాఁ జూచెదరునిన్ను ముద్దుగుమ్మ॥ 185

క॥ ఇఁకనాక్రియ లేలాగున నకలంకశశాంకవదన! యారయఁగల్గున్
బ్రకటముగస్వప్నమందుననకటా! తోఁచినపదార్థమగుటలుగాదే"॥

వ॥ అని యివ్విధంబున న్యాయనిష్ఠురంబులు కొన్ని పలికి య
క్కలికి కలికిపీనులు చొరమి తెలిసి మరలి బుజ్జగించి మెల్లనఁ బ్రియ
వాక్యంబుల నప్పల్లవాధరీతిలకం బిట్లనియె॥ 186

ఉ॥ "కప్పురగంధి! నీచెలిమికత్తెలు నీకుహితంబు చెప్పుచోఁ
జెప్పఁగరాని ముచ్చటలు చెప్పిరొ నీదుమనోజ్ఞభావమున్
దప్పులుపట్టిరో ప్రియము తప్పుమఱేమి వచించిరో కొమా
యప్పువుగా పరాఙ్ముఖతనందిన కారణమేమి చెప్పవే॥ 187

క॥ గుఱితప్పిమించనాడిరొ మఱిమాటలువల్కిరో సమానగరిమకే
యఱమరలు లేక నాతో సరసముగాఁ దెలుపవమ్మ చక్కెరబొమ్మా!

ఉ॥ దాఁగిలిమూతలాడుదమొ తప్పకవీణెయఁ బట్టి సొంపుగా
రాగము లెత్తిపాడుదమొ రంగుబంగరు బొంగరంబులన్
బాగుగఁ బట్టియాడుదమొ బంగరుకుందవు దారసంజ్ఞతన్
నాగవిలాసయాన! యిదినాకుఁ బ్రియంబని తెల్పి చెప్పవే॥ 189

ఉ॥ ఏడియమిత్తునో కథలువీనులవిందుగ విన్నవింతునో
వేడుక మేను పట్టుదునొవింతసుగంథపుంబూంత పూంతునో
నీడలుగాన రానెదుట నిద్దపుటద్దము పట్టినిల్తునో
యాడిగమెద్ది సేతుం బ్రియ చెప్పంగం దెల్పంగ దమ్మి కోమలీ"॥ 190

వ॥ అని యివ్విధంబున నవ్విధుబింబవదన పలికిన మధురాధరియగున
వ్విధువదనాతిలకం బిట్లనియె॥ 191

తే॥ "అంగనామణీ! యిట్లుపొల్పంగనీకుం
దగునెమిటి లేని విరహసంతాపవహ్ని
నుడుకంగానయ్యెయో! పిడుగడంచినట్టి
దానింగొఱవులంగాల్చు విధంబుదోంప"॥ 192

వ॥ అని పలికి యెప్పటియట్ల యూరకుండిన నయ్యండజయానం
గాంచి కించిన్మాత్యాలికాకాంత శంతను భూకాంతునిపై స్వాంతంబుం జే
ర్చి యంతంతంబగు విరహసంతాపంబున నలంతంబొందుచున్నది గావున
చింతాభరంబుడుగంజేయు నివ్వనాంతరంబునం జరియింతమని యత్యంత
వసంత సౌభాగ్యసంప ద్విలసితంబై యొప్పారు నవ్వనంబునకు నవ్వ
నిందోడ్కొనిచని యందొక్క యిందీవరసుందరాలక మెల్లన హల్లక
పాణితో నిట్లనియె॥ 193

* గంగయుం జెలికత్తెలు విరహతాపంబుడుప వనంబున విహరించుట.

సీ॥ నందీప్తకాంచనచ్ఛాయాచ్ఛటలతోడ
రమణీయకలకంఠరవముతోడ
ఘనతరవారణహాస నమధ్యముతోడ
నవఘనసార గంధములతోడ
కమనీయతిలకరేఖా విశేషముతోడ
నలలితపృథుల కుచములతోడ
బంధురసిత చంద్రమణకంబులతోడ
విమలశృంగార పత్రములతోడ

నంబరావరణోరు లీలావృత్తితోడ
సరసనిర్మల దంతసుందరతతోడ
తనరెజవ్వనింబోలి యవ్వనముకంటె
చంద్రమండలసంకాశ చారువదన!॥ 194

వ॥ మఱియును.

సీ॥ ఘనశీతకర శీతకరశిలావాలభా
సురసాలసురసాల సుందరంబు
తతమహాహాత్పల మహాహాత్పల భూరిరాజీవ
రాజీవిరాజిత రమ్యసరసి
కేసర కేసర కేసర స్ఫురితంబు
తరుణకదంబ కదంబకంబు
మందారమందార కుందామ్లకలితంబు
కాంచన కాంచనాభ్యంచితంబు
దంతశరదంతశరను కాంతస్థలంబు
రమ్యకలకంఠ కలకంఠ రావయుతము
నగుచు నారామమెంతయు నలరెంగంటె
అబ్జవరపత్రజైత్ర కర్ణాంత నేత్ర!॥ 195

తే॥ కాంచనస్యందన స్థితిగాంచిమావు
లెలమినొప్పారి పున్నాగములు చెలంగి
చిత్రకరవీరతరులు ప్రసిద్ధిమెఱసి
పట్టణముంబోలె నవ్వనిపద్మగంధి॥ 196

మఱియును, 197

సీ॥ పన్నీటివాంకలు బలుమావిమోకలు
చిత్తరుబొమ్మ లీక్షింపవమ్మ
కపురంపుదీవులు కన్నె మేల్పూవులు
నూటిముద్దులగుమ్మ చూడవమ్మ

కెందమ్మిబావులు కందవ్వుమావులు
ఘనలీలనోయమ్మ కనఁగదమ్మ
కాసినపూగముల్ పూసిననాగముల్
మించి చక్కనికొమ్మ కాంచితమ్మ
కొండగోఁగులు గోఁగులుగొప్పవైన
గంగరావులు రావులుగదిసియున్న
బొండుమల్లెలు మల్లెలు పూవుబోఁణి
దాడినిమ్మలు నిమ్మలు చూడవమ్మ॥ 198

చ॥ సరవిశిఖండచిత్రకర చంద్రకళాభరణప్రశస్తిచేఁ
గరముఁదలిర్చి రాజితనగస్థితిభాసురకాళికాప్రమో
దరసనిగుంభనప్రచురతాండవలీల నెసంగె నిచ్చటన్
స్థిరమతినీలకంఠ వితతిన్ గనుగొంటె మరాళగామినీ! 199

క॥ లలినేత్రరాగలీలాకలితంబై మధువిలోలగతిపంచమసం
కులరవముఁదగ నీవిటగలకంఠీవితతిచూడఁగదే కలకంఠీ!॥ 100

మ॥ కలితక్రోధరసంబు ముక్కులనెసంగన్ బహుపాతంబులన్
ఫలభంగంబును జేయుచున్న దిదలిపర్ణం గొమ్మలం జెంది యా
చిలుకల్ మాధవసేవనానుకలితాక్షీణాప్రభావాప్తినో
కలికీ! చూడుము కాఖ్యగాంచె, భగవత్కైంకర్యముల్ వ్యర్థమే॥

వ॥ అని పలికి పరిహాసంబుగా మఱియు నిట్లనియె॥ 102

సీ॥ "ఓకొమ్మ! వీక్షింపుమా కొమ్మ పల్లవ
రాగజృంభణగతిరహివహించె
ఓరామ! చూచితే యారామభూమి భృ
ఙ్గసంగతయయి రంగుమీఱె
ఓశ్యామ! కనుగొంటె యాశ్యామబహువిట
పాయాధవైఖరి నతికయిల్లె

ఓకలకంఠి!కన్నీకలకంఠితా
నన్యపున్నాగవాంఛాప్తిగనియె
అలర నోప్రమదామణి! యామదాళిఁ
గాంచితివె చారుమధుపానకలితయయ్యొ
అనుచుఁ దగ నర్మగర్భలీలాతిచతుర
వచనరచనలఁ జెప్పె నవ్వనరుహాక్షి॥ 103

వ॥ మఱియు నొక్క మనోహరాంగి గంగాకురంగనయనాంతరం
గంబునం దురంగలించు దురంతసంతాపం బుడుగఁ జేయుటకై చేయెత్తి
యిట్లనియె॥ 104

సీ॥ కన్నరో! చూచితే పొన్నగున్నలదండ
తేవమీఱినరావి క్రోవిమావి
గరితరో! చూచితే గరుగులమరుఁగులఁ
జాలవ్రాలినపూఁత రేలపాల
కొమ్మరో! చూచితే గొప్పయిప్పలక్రేవ
లేగాలివడినూఁగు గోఁగురేఁగు
తెలివ! చూచితె తేనెచెఱుకులపొరువుల
నుద్దిగన్పడు కొద్దిమద్ది వద్ది
ముదితరో! చూచితే యల్ల మొల్లలెల్ల
తరుణిరో! చూచితే కోఁజతాడి మేడి
చానరో! చూచితే నెమ్మిజమ్మి నెమ్మి
పొలఁతిరో! చూచితే వీఁక పోకమూఁక॥ 105

ఉ॥ ఈ యలతేటిమొత్తములు నీ మదకీరమయూరపంక్తు లీ
కోయిలపిండు హా కుసుమకోమలి! నీ నెఱికప్పు వెండ్రుకల్
నీయలరారుపల్కులును నీగమనంబును నీయొలుంగు దాఁ
బాయకమెచ్చులీల ననవాయరవంబునమీఱెఁ గంటివే॥ 106

వ॥ అని బహుప్రకారంబులఁ బొందుపడ నిందీవరాక్షు లయ్యం

దిందిరాలకాతిలకంబున కింపుపుట్టునట్టు లయ్యారామసీమంగలుగు విశే
షంబులు చతురవచనరచనాచమత్కారంబులఁ దెలుపుచు విహరణతత్పరలై
వచ్చివచ్చి విశాలరసాలసాలమూలేందుకాంతాలవాలోద్గతాభ్యర్ణ సలిల
సూత్ర చిత్రజలశీకర పరంపరలం గాంచి బిత్తరంపుఁగ్రొత్తముత్తియమ్ము
లని కొన్ని చిన్ని పన్నిదంబులు చఱవఁజూచు ముగ్ధలగు చేడియలం గాం
చి ప్రౌఢతనంబున ముదురువెదురుల మొదళ్లఁ దొరఁగిన గొప్ప సుప్పాణి
ముత్తియమ్ములు కెందమ్ములచందమ్ములనందమ్ములుగల ప్రశస్త హస్తపు
టమ్ములం దెచ్చినఁ గురువిందబృందమ్ము లందురని తెలిచేలముల వలు
దచెఱంగులం గొని తెచ్చి సందేహంబు వారించుచు, కేళికాదీర్ఘికావీచికా
మాలికాడోలికావిలోలకలహంసబాలికాపాళికలం గాంచి వంచించిప
ట్టం దలంచుచు, పండ్లగుత్తుల మొత్తమ్ములు చిత్తమ్ములకింపుసేయ ద్రా
క్షపందిళ్లసందులం దూరిచూచుచు అందంబులై సందులేక పొందుగ
లుగు బండిగురువిందతీఁగెచప్పరమ్ములపై ముప్పిరిగొనిన మొల్లతీఁ
గియలం గాంచి యరుదందుచు, పూగంబులఁ గాంచుచు; నాగంబుల నెం
చుచు, వకుళంబుల డాయుచు, ముకుళమ్ములఁ గోయుచు, లుంగంబుల
నెనయుచుఁ, దుంగంబులఁ దనియుచు, సాలమ్ముల మీఱుచుఁ, దాల
మ్ములఁ గేఱుచు బహుప్రకారంబుల విహరించి; మఱియును,

సీ॥ కన్నెమావుల వ్రేలు సన్నంపునునుదీఁగె
తూఁగుటుయ్యాలల నూఁగియూఁగి
తేటికోటుల మేటిపాటల వాటమౌ
పూపొదరిండ్లపై మూఁగిమూఁగి
నెలరాదొనల మంచుచిలుకు గొజ్జఁగిపొదల్
బాగుగా తమవశి యాఁగియాఁగి
బోరున నెడలేక పాఱెడివిరితేనె
వాఁగుల చెంతల డాఁగిడాఁగి
కప్పురపనంటిచెంగట నొప్పుమీఱు
బండిగురువిందతీఁగె చప్పరములందు

నెడతెగని చల్లనీడల కేగియేగి
కోర్కెఁ గ్రీడించి రింతులు కొంద ఱెలమి॥ 108

సీ॥ ఒకపక్వబింబోష్ఠి యొకకీరసల్లాప
నోనఁగూడి రాగాప్తి నుత్సహించె
ఒక నవ్యబిసబాహ యొకహంసగామిని
నొనఁగూడి కైదండ యొగి ధరించె
ఒక మహోత్పలగంధి యొక హస్తిహస్తోరు
నోనఁగూడి సామోదమునఁ జెలంగె
ఒకచక్రవక్షోజ యొకచంద్రబింబాస్య
నొనఁగూడి సరససంయుక్తిఁ గాంచె
గీ॥ క్రమతరసాంకవామోదఘనఘనాఘ
నాంచితాలకబృందసింహావలగ్న
లలితఫణిరాజరోమాళిలతలవలన
సాంద్రనిర్భృతి వనకేళి సలుపునపుడు॥ 109

సీ॥ కలకంఠియొక్కర్తు కన్నెకెందలిరాకు
గుజ్జమావులను జేకొనికడంగ
లతకూనయొక్కర్తు వితతమంజునికుంజ
సంచయంబుల నావరించుకొనఁగఁ
బద్మినియొక్కర్తు పరువంపువలపు క్రొ
వ్విరిదుమారము సారె ధరణిరాల్ప
అలరుకొమ్మయొకర్తు బలితంపుఁదావుల
మకరందధార లుత్సుకతఁ గ్రోల
గీ॥ అపుడొకగయాళి "రామనామాంగుళీయ
కాబ్జశయలార! స్మరచంద్రహాససత్క
టాక్షులార! రాబ్జముఖులార! దక్షిణాని
లోరునిశ్వాసలార! పై నురుకుఁ"డనియె॥ 110

తే॥ క్రొత్తచెంగల్వచిమ్మన గ్రోవినిండఁ
బూవుదేనియనింపి నేర్పుమెయి నొక్క
సకియ గుత్తంపుగుబ్బలసందు దగులఁ
జిమ్మె నొకకొమ్మ యవ్వలఁ జేరనరిగి॥ 111

ఉ॥ కోరుచు నొక్కకాంత చనుగొండలు సారెకుఁ జౌకళింపఁగాఁ
జేరమువాఱి యవ్వలను జెన్నొదఁజొచ్చి పొసంగి ముష్టిచేఁ
గోరికెఁ బచ్చకప్పురముఁ గొంచు వడింజని "సత్కరమ్మునం
దారయ నేమియున్నయది యంబుజనేత్రలు! తెల్పుఁ"(డంచనన్)
వారలు వేఱె యొక్క ఘనవస్తువు తెల్ప హసించె నంతయున్॥ 112

క॥ ఈరీతి నాసఖీజను।లారామమునందు మిగుల నభిరామముగాఁ
గోరిక లీరికలెత్తఁగ।భూరిస్థితిఁ గ్రీడసల్పి పొడమిన వేడ్కన్॥ 113

వ॥ పుష్పాపచయానురక్తిం దనరి తమలోన, 114

ఉ॥ "ఓకమలాభచారుముఖి! యోమదకీరవిలాసభాషిణీ!
యోకలకంఠి! యోరమణి! యోహరినీలవినీలకుంతలా!
యోకనకాంగి! యోసుదతి! యోమధురాధర! యోవిలాసినీ!
యోకలహంసయాన"యని యొండొరుఁజీరుచు మీఱుచుబ్బుచున్॥

తే॥ "తరుణిరో! పూలనొప్పారెఁ దరువుఁగంటె
శ్యామరో! కోమలమ్ములౌ శ్యామలివియె
కాంచనాంగిరో! యల్లవె కాంచనములు
కుందరదనరో! కనుగొంటె కుందములను॥ 116

రగడ॥ పొగడ పొగడఁగఁద(గెను)ముందటఁ బూవు పూవుంబోణిపట్టకు
నగకు నగకుచ!నన్నుఁ(గనుగొని)నాతి! నా తిలకంబుముట్టకు
మాటిమాటికి వాదమాడుటమాని మానిని! యుండుమిచ్చట
పాట పాటలగంధి!ముద్దుగఁ బాడి పాడిగఁ దెల్పు మచ్చట
లేమ లేమఱియుండ నేటికి లేమ! లే మఱి యిచట మొల్లలు
రామ!రా మదిరాక్షిపల్కులు రామరామ! తలంపఁ గల్లలు

ఈడ నీడను గంటినే నీ వేగి వేగను నెమకు కామిని!
వేడు వేడుకమీఱఁగాఁ గురువేరు వే ఋణమిచ్చు భామిని!
కోకఁ గోకనదాంఘ్రిపట్టినఁ గోయ కోయలివేణి జాతులు
పోకు పోకు"మనంగ నేగిరి పొదలుపొదలుకనంగనాతులు॥ 117

సీ॥ శ్రీరామనామోర్మికారమ్యసంపత్తి
కలకంఠముల హళాహళులు మాన్చ
కమనీయసహజ సాంకవము దామోదంబు
చిలుకపంక్తుల నళాపళి యణంచె
కాంచనపుష్పప్రకాశ నాసాలక్ష్మి
గండుతుమ్మెదల యాఘుళము చెఱచె
నవమందహాస కందళచంద్రికాభూతి
స్థలపద్మముల వికాసంబు గూల్చె
సురుచిరసుగంధబంధుర సుమగుళుచ్ఛ
పిచ్ఛిలాచ్ఛాచ్ఛమకరంద బిందుబృంద
సుందరారామవీథి నస్తోకలీల
సతులుపుష్పాపచయకేళి సలుపునపుడు॥ 118

సీ॥ సరసిజాసన హస్తాంగత్యమున మావి
వనితపాదస్థితి వంజుళంబు
మృగరాజనిభమధ్య నగినఁ బొన్న ప్రఫుల్ల
జలజాక్షి మోమీయఁ జంపకంబు
మానినీమణి (గీత) మాధుర్యమున ఫల
చేడియగుబ్బలఁ జేర్పఁ దరణి
కలికి తేనియలొల్కు పలుకుపల్కన గోఁగు
చెలువనిట్టూర్పుచే సిందుకంబు
వనజరాగోష్ఠి యుమియంగ వకుళశాఖ
తెలివకనువిచ్చిచూచినఁ దిలకతరు వ

చేతనములయ్యెఁబుష్పవిభూతిఁదగ, న
చేతనులఁ బూరుషుల నింకఁ జెప్ప నేల॥ 19

తే॥ అపుడు తత్తత్కుజంబుల నలరు నలరు
లలరుబోఁడులు(గోయంగ నచోటుఁ)బాసి
తెలివ దరి లేని సమ్మోహపరవశమునఁ
జెలులవిడనాడి యువ్వలఁ జేరనరిగి॥ 120

సీ॥ అండజధ్వజవహ్నికుండవిభ్రాంతినిఁ
గెందమ్మికొలఁకు వీక్షించి స్రుక్కి
కందర్పనిష్ఠుర ఖడ్గవిభ్రాంతిని
సహకారపల్లవచ్ఛటలకులికి
పంచాస్త్రకాహళార్భటులవిభ్రాంతినిఁ
గలికిచిల్కలపల్కు లాలయనళికి
దర్పక (తీవ్ర) కోదండవిభ్రాంతిని
శితగురుత్కల సముద్ధతికిసొలసి
వినుతసంకల్పజాస్థానవిభ్రమమునఁ
గుంజపుంజస్థలుల నిల్వఁగోర కెలమి
నతులితోత్కటపరితాప మతిశయిల్లఁ
జేయునది లేక యచ్చటఁ జిన్నవోయి॥ 121

వ॥ ఒక్కరోహిణీకాంతకాంత కాంతాసనాసీనయై తదూర్ధ్వభాగావృత లవలీలతావితానానూన వినిర్గతధారాళతుషారధారాశీకరపరంపరలు శంబరాసురాంతకజ్వరనివారణంబుగఁ బైఁబైఁజల్లుపన్నీరుగఁ బ్రాంత గంధగిరిబంధు గంధవహప్రేంఖీభూత రంభానోకహానేకాస్తోక పలాశంబులు వీచుచామరంబులుగఁ గలిగి యయత్నశిశిరకృత్యంబులు తదీయస్థలంబున సమకూరఁ గొంతతడవు విశ్రమింప నంతట నక్కాంతలక్కాంతంగానక యచ్చటచ్చటవెదకి యొక్కయెడం గూర్చున్న యానాతింగనుంగొని డాయనేతెంచి యిట్లనిరి.

ఉ॥ "అక్కటమమ్ము నొక్క క్షణమైనను బాయనిదాన విప్పుడీ
వక్కరొ! యొంటిరాఁదగునటమ్మ, తరగ విరితేనెకాల్వలీ
దిక్కున లెక్కలేక మఱి తెంపున నేగతిదాటితమ్మ, హా
యెక్కుడుపుష్పధూళి పథమెల్లనునిండిన దెట్లు పాదముల్
పొక్కఁగనోర్చితమ్మ చెలి! పోలునె సాహసమిట్లొనర్పఁగన్"॥ 123

వ॥ అనినవారికి ప్రియవాక్యంబులన్ బుజ్జగించి మించుబోడిం దోడ్కొని, 124

క॥ వనకేళిభవాయాసము।వనకేళింబాయునని యవారణమధులి
ద్వనరాజద్వనజాకర।వనశీకరమిళిత శీతవాతములొలయన్॥ 125

క॥ పాఱుచు నయ్యాటల నొ
ప్పారుచు లవలీలతాగృహాంతస్థలముల్
దూరుచు రానిలతాంగుల
దూఱుచు మొగములనునగవు తొలుకఁగ నంతన్॥ 126

క॥ ఆళీతతి నాళీకమ।ధూళీపరిమిళితపుష్పధూళీ మదహిం
దోళీ సుమరాళీ యుత।నాళీకారముగాంచి నందితలీలన్॥ 127

తే॥ "అబ్జచక్రాభ్యలంకృతంబగుచుఁదనరి
యతులిత కువలయామోదగతినెసంగి
భువనములు గోన నొప్పారి పొలఁతులార!
కొలనుగనరమ్మ శ్రీహరి చెలువుఁదెలిపె॥ 128

వ॥ మఱియు నిప్పుండరీకాకరంబు కాంతారంబునుంబోలి విరాజమానపుండరీకంబై పుండరీకంబుకైవడి సదాభరితకువలయంబై కువలయబాంధవువైఖరి నితాంతాంతరసమాకలితలలితశంబరంబై శంబరవైరిచెలువున నసమశిలీముఖప్రకాశమానంబై యొప్పెఁ జూడుము॥ 129

సీ॥ త్రైలోక్యమాతయైతనరారు నమ్మహా
పద్మకుఁగౌతుకపద్మములివి

తోరంపుఁదలయేటిదొరవ్రాఁటిమేటికిఁ
పాటిల్ల జయమిచ్చు బాణములివె
పలుకుతొయ్యలినేలి నలుమోములొప్పు జే
జేపెద్దకును జన్మసీమలివియె
నీరు(పాల్వీడఁదీయు) నేరుపుగన్న హం
సవతంసములకు భోజనములివియె
ఇవియెకనుగొనుఁడీమీర లింతులార!
పచ్చగుత్తాల నెఱరాతు కిచ్చమెచ్చు
వచ్చి కమలమ్ములనుబుట్టి పరలునట్టి
కమలములు, వీనిఁ గొనియాడఁగాఁ దరంబె॥ 130

మ॥ నిజజన్మాలయమౌ సరోజములకున్ మిత్రుండు మిత్రుండటం
చజహద్భానుసహస్రమిచ్చి తగ యాతాయాత గోషోడశం
బు జలేజారికొసంగెఁ దత్పరుఁడటం చుద్యత్కళాలిలఁ బ
ద్మజభాస్వద్రచనాచమత్కృతి తలంపం బక్షపాతంబుగా॥ 131

తే॥ పసిఁడితమ్ములుభుజియించి భారతీశు
తేజులై మిత్రుపేరిటఁ దేజరిల్లి
పాలునీ రేర్చఁగా నేర్పుచాలఁగలిగి
మించుహంసములివెసుండి మెలఁతలార!"॥ 132

వ॥ అని కాసారతీరంబునం జేరి కొనియాడుచుండ, 133

సీ॥ తనరారె నెఱులుగాఁ దనలోని చారుశై
వాలముల్ మత్త హిందోళములును
స్తనములగతిమీఱెఁ దనలోని చక్రవా
కములమ్ములును బద్మముకుళములును
విలసిల్లెఁ గలికికన్నులలీలఁ దనలోని
యుత్పలమ్ములును నీలోత్పలములు
త(గెను) హాసశ్రీలఁ దనలోని దరవిభా
కాండముల్ ఫేనప్రకాండములును

బళిర! యేతద్గతి నెసంగి కొలను మిగులఁ
గనఁగఁదగియుండె నొక ప్రౌఢకన్యపగిది
కచకుచప్రేక్షణస్మిత రుచిరలగుచుఁ
దననువీక్షింపనేతెంచు తరుణులకును॥ 134

మ॥ రమణుల్ బంగరురంగువ్రాఁతపని చేలల్ నేర్పుమై నూడ్చి క్రొం
జిలుగుంజందురు కావిపావడ లొగిం జెల్వొందఁగాఁ గట్టి హా
ర లతాళుల్ సడలించి యొండొరులు దోర్వ్యస్తోరుహస్తాబ్జలై
యలరారన్ నెలరాలమెట్టులఁ బదన్యాసంబు గావింపుచున్॥ 135

వ॥ మెల్లమెల్లనడిగ్గి, 136

క॥ "విషభవభవుఁ డమృతమును
విషామృతసమాఖ్యలొసఁగె వీనిని దలఁపన్
విషమనఁగా విషమంబగు
పిషముగా దమృతమనఁగ విషముఖులారా!"॥ 137

వ॥ అని యిత్తెఱంగున నమ్మత్తకాశిను లయ్యంబుల సంభ్ర
మాయత్తచిత్తలై కొంతతడవు కొనియాడి,॥ 138

సీ॥ "కలకంఠకంఠితో జలకమాడఁగఁబోకు
పల్లవపాణివి పణఁతి! నీవు
బాలేందుఫాలతో నోలలాడఁగఁబోకు
పంకజనేత్రవు భామ! నీవు
ఇభరాజగమనతో నీఁదులాడఁగఁబోకు
రంభోరుకాండవు రమణి! నీవు
చంపకనాసతో సయ్యాటలాడకు
మత్తాళివేణివి మగువనీవు
సంకుమదగంధితోనీవు సరసమాడఁ
బోకు చిలుకలకొలికివి పొలఁతి"యనుచు
నొండొరుల కేర్పరింపుచు నొప్పుమిగిలి
రంబుజాకరనీర విహారవేళ॥ 139

శా॥ కేలం దమ్మిఘటించి యొక్కమదిరాక్షీరత్న మవ్వేళఁ దా
శ్రీలక్ష్మింబలె నంగుమీఱె, నొకరాజీవాస్య బల్కొప్పునన్
లీలం గైరవమూని చందురుని మౌళిందాల్చెన్ మీఱు మా
నాళీకేక్షణభంగిఁ బెంపెసఁగెఁ గాంతాలోకమధ్యస్థలిన్॥ 140

తే॥ హరుఁడు విషమూనె నదియొక్క బిరుదు దలఁప
విషము నేఁద్రావుదునటంచు విస్మితముగ
వెలఁదియొక్కతె కరమున విషముఁబట్టి
యచ్యుతానంతగోవింద యనుచుఁద్రావె॥ 141

చ॥ కువలయవేణియోర్తు మెఱుఁగుల్ తగఁగుల్కెడి గొప్పకొప్పున
న్గువలయమేర్పడన్నిలుప గొబ్బుననిల్వక నీటిలోఁబడెన్
జవమునఁ దక్కుచంబు తనసాటికిరా వడిఁద్రోయ నాత్మసం
భవమహనీయసీమఁ దనభంగము దెల్పఁగఁ బడ్డకైవడిన్॥ 142

సీ॥ ఒరికెక్కి మెల్లన సరసిజాకరములోఁ
దోలఁగక గుభగుభ దుమికెనోర్తు
కలువరేకులఁ(దెంపి)మెలఁకువ నొకకాంత
కలికిపీనులమీఁద నిలిపెనోర్తు
కెందమ్మిపుప్పొడి కేలఁదాలిచి యొక్క
సకియగుబ్బలమీఁదఁ జల్లెనోర్తు
నడినీటిలోదూకి నారులెల్లనుజూడ
లీల నల్లంతటఁ దేలెనోర్తు

తెలివలకునెల్ల నుపమలు గఱపెనోర్తు
పంకజాళులఁగని యబ్బపడియెనోర్తు
ముగుదఁగనుగొని లేనవ్వునగియెనోర్తు
కుటిలకుంతలపై నీరుగుప్పెనోర్తు॥ 143

చ॥ వెలఁదియొకర్తు కాండమున వెల్లకిలంబడి యీఁద నప్పుడా
జలజదళాయతాక్షి జిగిచన్నులు చూడఁగనొప్పె మన్మథుం

డల రతి పంతమాడి జలజాకరపుష్కరమధ్యమంబునం
దలరుచుఁ జిత్రవైఖరుల నాడెడి బంగరు బొంగరాలనన్॥ 144

చ॥ ఘనకుచయోర్తు శోణమణికల్పితముద్రిక నీటిలోఁబడన్
ఘనకచనోర్తుఁగాంచి కరకంకణమిచ్చెద దీనిఁదెమ్మనన్
మునిఁగిజలాంతరస్థలిని ముద్రికయుండినఁ దెచ్చియీయ వే
వనకణమిచ్చెఁ గొమ్మనుచు వారిజనేత్రి విచిత్రమందఁగన్॥ 145

తే॥ కలికియొక్కతె పుండరీకంబు లీలఁ
గేలఁదాల్చినఁ దక్కరకిసలయారు
ణచ్ఛవిచ్ఛట లొగిఁ గ్రమ్మ నవ్యహల్ల
కాకృతినిగానఁబడ వెఱగందెనోర్తు॥ 146

క॥ ఏణాక్షీకుచలోచన। మానితవర దేహమిళిత మంజుహరిద్రా
మానాంజనగంధాప్తిఁద్రి। వేణీసంగమముభంగి వెసఁగొలనమరెన్॥

క॥ తారామలయజగంధులు। తారామలనఖరఁగాంచి దారుణతాపో
దాగతఁగ్రాగుచునుండిన। నూరకమనమిట్టులుంట యొప్పదటంచున్॥

సీ॥ గుజ్జుమావులదండ గొజ్జంగిపొదరిండ్ల
విరిమంచు బోరునఁ గురియుచోట
అల్లిబిల్లిగ మొల్లలల్లుక తగనిరుల్
గుప్పెడు కురువేరుచప్పరముల
నీడచల్వలుదేరు నెలరాలదోనలకై
యేతెంచుపూఁదేనె యేటికాల్వ
దరిని జెల్వగు బండిగురువింద లేతీవె
చవికెలపజ్జ ద్రాక్షలుపొసంగఁ

బైఁబెనంగిన యనఁటికంబములపొంత
కలువకొలఁకులఁ గెలకులఁ దొలుకనలరు
తమ్మిబావుల తావులుగ్రమ్మ ననుమఁ
జంద్రకాంతవితర్దికాస్థలమునందు॥

తే॥ సారవిస్తారఘనఘనసార గంధ
సార కల్హార నీహార నీరపూర
సౌరభోద్గార చారుమందారవార
మధురమధురసములుదెచ్చి మసలకపుడు॥ 150

తే॥ చెలిమికత్తెలు పన్నీట జలకమార్చి
కనఁగనొప్పారు చలువలు గట్టనిచ్చి
పొసఁగఁ గర్పూరనామంబు నొసటదిద్ది
కొమరుచనుఁగవనడుమ హారము లమర్చి॥ 151

మఱియును 152

సీ॥ కుచముల బహుళ లికుచములంచనిమాని
ఘనసారమలదంగఁగడఁగి యోర్తు
నేత్రముల్ శతపత్రపత్రములనిమాని
శీతోదకమునిల్పఁ జేరియోర్తు
చికురబాధము భృంగనికరముంచనిమాని
హేమదామముఁజుట్ట నేగియోర్తు
సకలాంగములు శిరీషసుమములనిమాని
వీవన వీవంగ(వెడలి)యోర్తు
చందనామోద లిభృంగిఁగొంద తెలమిఁ
బాలఁతి కుపచార మొనరింపఁబోయినంత
నరయనపచారమౌచుండె ననుచు నూర
కున్న వారలఁగనుఁగొని చెన్నుమిగిలి॥ 153

సీ॥ ఖరకరోదయముగాఁ గాశ్మీరపంకంబుఁ
జనుజక్కవలమెత్తెఁ జానయోర్తు
ఘనతమోగతిమీఱు మినుకుకాటుకరేఖ
కనుదోవలనుదిద్దెఁ గలికియోర్తు
మకరందరసమొల్కు మందారదామంబు
కచభృంగతతిఁజుట్టెఁ గాంతయోర్తు

చలువలువెదఁజల్లు మలయజసారంబు
తనువల్లికనలందెఁ దరుణియోర్తు
సముచితోపాయపరలగు చంద్రముఖులు
భూరిశిశిరోపచార శృంగారవిభవ
కలిత లలితప్రకాశ మాంగల్యవిధులు
సలిపిరప్పుడుకొందఱు చక్రికటికి॥ 154

క॥ ఘనసారైలావరచం
దన లామజ్జక లవంగ నవసుమనోగం
ధ నిమేళిత హిమజల ము
వ్వనజాక్షికిఁ ద్రావనొసఁగి వనితలు మఱియున్॥ 155

తే॥ చెలఁగిగొజ్జంగినీరు పైఁ జిలికిచిలికి
కప్పురంపురవల్ నిండ గుప్పిగుప్పి
కమ్మతావులుగలవిరుల్ గప్పిగప్పి
పొసఁగసురటుల గాడ్పుగా విసరివిసరి॥ 156

వ॥ ఇవ్విధంబున శైత్యోదయంబునకై ప్రాణసఖులు సముచిత
శిశిరోపచారంబు లొనరించి రప్పుడు,॥ 157

తే॥ బాల కలఁదిన మలయజపంక మతుల
విరహపరితాపశిఖిశిఖోద్వృత్తి నుడికి
వడిఁ బెటిలి మించుబోదులనడిమి యొక్క
చెలియగుబ్బలపైఁబడ్డ నులికిపడియె॥ 158

క॥ నలినాక్షి హారములు గు
బ్బలసెగ సలసలనుగ్రాగి బహుళశ్రమంబో
య లహరిఁ దుకతుక నుడుకుచు
నలవటుము గప్పెఁ గపుర మలఁదినలీలన్॥ 159

క॥ కలికిచనుదోయిపొంగున
బలితముగాబిగిసి రవిక పక్కునఁబగిలెన్

చిలుకపటాంచవజీరుని
తలిరా కడిదంపువిసరు దాఁకెననంగా॥ 160

క॥ అమ్మక్క! భూరివిరహ భారమ్మునఁ బాండిమమునొహాస్థితి మేనన్
గ్రమ్ముకొనినవెన్నెల కీల్బొమ్మయనఁగనవుకు పువ్వుబోఁడి చెలంగెన్

వ॥ అయ్యెడఁ బువ్వుబోఁడిం బువ్వుబోఁణులు తప్పకచూచి శిశిరో
పచారంబునఁ దదీయపరితాపంబు పాయకుండుటయెఱింగి, 161

తే॥ మానవతులంతఁ గేతకీసూనగర్భ
దళమునఁ దుషారజలకణమిళితలలిత
ఘనమృగీమద కర్దమమున లిఖించి
రతులసుకుమారు మారు శ్రీహరికుమారు॥ 162

* చెలికత్తెలు మన్మథునిరూపు లిఖించి పూజించి స్తుతించుట. *

సీ॥ దాపలికరమునఁ దరుణిసింగిణివిల్లు
వలపలికరమున నలరుశరము
అంకపీఠమ్మున నలరారురతిదేవి
వెనుకదిక్కునఁ బ్రభంజనకిశోర
మెసఁగఁ గోపుల వసంతసుధామయూఖుల
ముంగలఁ గలకంఠభృంగకీర
శారికారాజహంసప్రముఖోదార
బలసమూహంబుల విలసితముగ

సారసాక్షులు మన్మథస్వామి పదవి
మొగలిపూరేకున లిఖించి ముదముపొసఁగ
వరపదార్థము లొగిఁ గొనివచ్చి సముచి
తోపచారంబులను బూజ లొప్పఁజేసి॥ 163

చూర్ణిక॥ శ్రీమ త్సుధావారాశిరాట్కన్యకా గర్భపయఃపారావార
శరత్సంపూర్ణపూర్ణిమా శర్వరీరమణోదయాయ, రతియువతీ
పయోధరధరస్థలవిన్యస్త ప్రశస్తామోద నిస్తులకస్తూరికా కుం

కుమసంకుమదపంక మకరికాపత్రచిత్ర లక్షణలక్షిత దోర్మధ్య
మధ్యప్రదేశాయ, మధురమధుర పారణపరాయణ విభ్రమద్భ్రమ
రపుంజసింజినీటంకార ఘోషవిభూషితాఖండమండలీకృతప్రచండ
పుండ్రకోదండనిర్ముక్త ప్రఫుల్లమల్లికాశోకారవిందేందీవరమా
కందప్రసూన భల్లభగ్నవారివారచతుర్ముఖ ముఖనిఖిలలేఖసము
దయాంతరంగాయ, శాంబరీకదంబాడంబరోజ్జృంభమాణ
శంబరాసురాఖర్వదుర్వారగర్వపర్వత గీర్వాణవల్లభాయ, పాఠీ
నధ్వజాయ, చైత్రసఖాయ, మన్మథాయ తుభ్యంనమః,, 164

వ॥ అని బహుప్రకారంబుల వినుతించుచుండి రంత. 165

సూర్యాస్తమయవర్ణన

తే॥ అంచిత రజోరుణావరణాప్తిఁదనరు
పద్మినీగరప్రకాశత బయలుపఱచి
రహి సహస్రంగమ మొనర్చి ప్రత్యవాయ
మిగుర భృగుపాత మొందిన ట్లినుఁడుగ్రుంకె॥ 166

తే॥ విమలకమలాధినాథది క్కామలవదన
యినసమాగమమున రాగసునతగనియె
ఇనసమాగమమున రాగఘునతగనుట
కమలనేత్రల కుచితంబుగాదె ధరను॥ 167

మ॥ సమయద్వేషికి నోహటించి యినుఁ డస్తక్షోణిభృన్మౌళిధా
మముఁ జేరంగని యిందిరారమణి యాత్మస్వామి తాదృగ్విధా
క్రమణోదాత్తుఁడటంచు లోఁదెలిసి పీఁకన్ స్వాలయోద్యత్కవా
టము లొక్కుమ్మడి వేసెనాఁగ ముఖముద్రల్ దాల్చెఁబద్మావళుల్॥

చ॥ ఖరకరుఁ డస్తమింప నతిగాఢసమగ్రవిషాదయుక్తిఁ బు
ష్కరిణి వినీలభూరివిషసారకృతాంచితమాత్ర లుజ్వల
స్థిరగళితోన వక్త్రములఁ జేర్చినవై ఖరి డింభకాళితో
సరసిజకుట్మలాంతర నిశాంతములన్ వసియించెఁ దుమ్మెదల్॥ 169

క॥ జలజాకరసంకేత
స్థలమున మత్ప్రియుని రాజు సాంద్రకళాసం
కలితుని బొందెదనని లోఁ
గలకలఁగెఁ గలువ చెలువు గనుపట్టఁగన్॥ 170

సీ॥ సురసుందరులు లేఖతరుపుష్పధూళిచే
గుప్పిన వెన్నెలకుప్పలనఁగ
తారాపథాతివిస్తారకేదారాంత
రంబుననొప్పు కైరవములనఁగ
సమయకుందక్షమాజాతాగ్రవిభ్రాజ
మానప్రసూన కుట్మలములనఁగ
గోత్రభిచ్ఛుండాల గురుపుష్కరోద్ధూత
గగనధునీక్షీర కణములనఁగ

అధ్వగానూనమానాపహప్రయత్న
కీరఘోటకరతిశుభాకీర్ణమౌక్తి
కములనఁగ బ్రహ్మ మర్త్యులగణుతికెక్క
తళుకుసున్నంపుబొట్లనఁ దారలలరె॥ 171

ఉ॥ రంజితలీల సాంద్రతిమిరంబు పొసంగె దిగంతరంబులన్
గుంజర చంచరీక శతకోటిధరాశ్మ ఘనాఘ నార్కభూ
ఖంజన పత్రిపత్రిరథ కంధరవర్త్మ సుధామయూఖల
క్ష్మాంజన కాలకాలగళ హాలహలాభ విభాసమానమై॥ 172

తే॥ ఇక్షుకోదండధరుఁడు సమిద్ధశక్తి
విరహిజనములపై దండువెడల నెత్తు
నీలిడేరావిధంబున నిబిడకాంతి
నంధతమసంబు జగమెల్ల నాక్రమించె॥ 173

తే॥ అమరనిమ్నగ స్వర్లోకమాక్రమించె
నాత్మభూరిప్రభావత నవనిభువన
మాక్రమించెద నేనని యమున నిండు
కొనినకైవడి చీఁకటుల్ మొనసెదిశల. 174
తే॥ నిర్మలదిశానుభూతసస్నేహవిభవ
కలితభూరి తమోనిరాకరణస్ప్ర
భావములఁ గులదీపముల్ పరఁగెఁ జాల
నోజఁ గులదీపములకిది నైజమొకద. 175
సీ॥ ఘనపయోధరపూర్ణ కలశాంతరములకు
రమణీయ నీలహారములుగాఁగ
శకలితశశిబింబ చారుఫాలములకుఁ
గస్తూరికా తిలకములుగాఁగ
సచిరరుక్ప్రచుర సద్రుచిరాంగకములకు
లాలితాసిత నిచోళములుగాఁగ
శతపత్రవరపత్ర జైత్రాంబకములకుఁ
గజ్జలసార పంకములుగాఁగ
నీలకబరీభరముల కిందీవరప్ర
థామములుగాఁగ గాఢ సంతమసవిభవ
మభినవాలంక్రియలొసంగ నవుసుజార
కీరవాణులు చనిరి సంకేతములకు. 176
మ॥ చరణన్యాసముగూఢమైయలర రాజద్వ(ల్గు)లీలాగతు
ల్బెరయన్ మెల్లననిల్చినిల్చిరొద లోలింబొంచియాలించుచు
న్నిరముల్ వంచుకసందులందణఁగుచున్ నిద్రారతింజారు లే
గిరితద్వేళభుజంగసంజ్ఞతగి సంకేతస్థలుల్ చేరఁగన్. 177
సీ॥ క(రరు)హారేఖలు గనుపట్టకుండమే
ల్కొమరుచన్నులుద్రేళ్ళ నిమురుమనుచు

పలుకెంపులెలమి నేర్పడకుండసొంపుమై
సధరామృతంబును నానుమనుచు
మందాక్షరములుగా మణితముల్ మెల్లనఁ
జెలువంపువీనులఁ జేర్పుమనుచు
ఘననితంబాఘాత నినదముల్ ప్రకటంబు
గాకుండఁదిన్నగఁ గలయుమనుచు
జారిణీతతిసంకేత సదనమదన
కదనసమయ (సముత్సాహ) గాఢరూఢ
చటులసంరంభగంభీర జారకోటిఁ
బలుకుఁదమజాడపరుల కేర్పడకయుండ ॥ 178

కం॥ అంత శచీకాంతదిశా। కాంత నిశాకాంతపూర్ణగర్భాంతరమై
వింతహరువొందమోమున। తాంతేరవిభవలీలధవళిమదోఁచెన్ ॥ 179

వ॥ అయ్యెడ 180

ఉ॥ తమ్ములపాలిగొంగ కుముదమ్ములచక్కిలిగింత చక్రవా
కమ్ములగుండెతల్లడము కైటభవైరిమఱంది దేవబృం
దమ్ములపారణమ్ము హరినందనుకూరిమిమామ యచ్చకో
రమ్ములజీవనౌషధము రాజుదయించెను దూర్పుదిక్కునన్ ॥ 181

సీ॥ సౌగంధికానవాభోగసంపత్కారి
తోయజశ్రీ పశ్యతోహరుండు
మంజుజీవంజీవ సంజీవనౌషధం
బంధకారసమిత్కబాధయోని
జారచోరచ్ఛటా సంభ్రమప్రతిపాది
మదవిహంగరథాంగ హృదయభేది
పటుమహానటజటాపటలస్ఫుటసుమంబు
స్మరశౌర్యహుతవహ సామిధేని

పాంథసంతాన మానశంబరనిధాన
మథనమంథానశిఖరి రమాహృదీశ
సత్యనేత్రాంగ మురుకళాజననసీమ
చందమామ వెలింగెఁ బ్రాక్శైలమందు ॥ 182

వ॥ అయ్యవసరంబున 183

తే॥ వసదమార్గంబు పెంపారె వనముభంగి
తారకంబులువిలసిల్లెఁ గొరకముల
విమలగతి రాజమానమై కమలవైరి
బింబముప్పారె వికచపుష్పంబనంగ. 184

సీ॥ సకలపదార్థౌఘసద్గ్రంథటీక చ
క్రశ్రీమృణాళికా రాజహంసి
నిర్ధనిక్రియా నిశ్చలదీపిక
స్మరశౌర్యహవ్యభుక్సామిధేని
జారచోరచ్ఛటాచరణవల్లి మతల్లి
పాంథదర్పారణ్యపరశుధార
తప్తచకోరకాధ్వన్యప్రపాసీమ
దంపతినిధువనతంత్రఘుటిక
భూరిశీతలసార కర్పూరకదళి
తోయజవికాసవిద్యాప్రదోషవేళ
ధన్యకైరవహార్షాబ్ధి పౌర్ణమాసి
పండువెన్నెల కన్నులపండువయ్యె. 185

వ॥ వెండియుఁ బుండరీకశాత్రవమండలంబున సఖండంబుగఁ ప్రభవించుపండువెన్నెలచండమదోద్దండాఖండలశుండాలశుండాదండోద్భూతరంగ ద్వియద్గంగాతరంగిణీ సముత్తుంగతరంగపుష్కరపూరంబు వైఖరి, మేఘద్వారఘనసారరసాజాతసంజాతరజః పటలంబుపోలువున, నంధకారజగద్బాంధవకుమారికాప్రభేదనసమయ పూర్వగీర్వాణాభి

యాత్యగ్రజాతవిగ్రహ ప్రభాపుంజంబు చందఁబున, సుధాధామసంద ర్శనామందకౌతూహలాభ్రంక షోద్వేలాయాత పయఃపారావార వీచికాసంఘాతంబుభాతి, నాళీకప్రభూతకలాద బ్రహ్మాండకరండసాంద్రీ కృత కలధౌతమయనీరపూరంబుక్రియ, లోకంబులెల్లనిండి ప్రథమధరా ధరాధిత్యకాభాగాభోగ సుందరలతా మందిరాళింద కేళీవిహారణపరా యణ పుళిందమిళిందాలకాలోక ధమ్మిల్లవేల్లనాతిక్షుల్ల కోత్ఫుల్లవనమల్లి కలకు నల్లిబిల్లియై వారలాకానొకకాలంబునఁదమకునాటపట్టులగుసవిధ వివిధపర్ణకుటీరమ్ముల గండకండూభరమ్ములఁదీఱ నొరసికొని కాండవి హారంబునకై గండుమెఱసి నడగొండలవడువున బారులుతీరి సెలయేరు లకేఁగు భద్రవేదండ వరాహప్రకాండమ్ములరాకలఁ దదఖండపుండరీక భవాండభాండపిచండిల చండఘీంకారఘుర్ఘురనిర్ఘోషంబుల నెఱింగి యమర్షోత్కర్షమ్ముల మృదుతరకరకాండజాతమ్ములఁ గోదండమ్ము లెక్కిడి సంవర్తపుష్కలావర్తజీమూతసంఘాతస్ఫురితనిర్ఘాత చ్ఛటా ఘోరంబులగు శబ్దభేదిశరాసారంబు లపారసారవిచిత్ర నిపుణతాధారే యంబులుకన్పడఁ దొరఁగించి వేత్రదండఖండనాపూర్వకంబుగాఁ దదీ యకుంభత్కుంభవిషాణనిర్దళనంబుగావించినఁ బెల్లుగా జల్లుజల్లునరా లు చిత్తరంపుఁ గ్రొత్తముత్తియంపురాలతోఁ బొత్తుహత్తించి గుహా కుహరముహుర్ముహురుత్సాహ నర్మనిగూహనాన్యోన్యాన్వేషణ క్రియాస్తంభనఁబులుసంభవించిన బహిర్నిర్గతలై తమలోఁ బొచ్చెం బులేనిమచ్చికల నిచ్చలు రచ్చలుసేయు మెచ్చువచ్చు నచ్చ పచ్చరా లచ్చటచ్చటనమర్చిన మృగాంకశిలావితర్దికావిటంకంబుల నకలంకవి లాసంబుల నాసీనలై నిరంకుశరుషాంక బిరుదాంకసంకలితహృదయం గమాభంగ మాంగళ్యశృంగారరసతరంగ తంగత్సంగీతభంగులంజెలం గు నయ్యురంగులచెఱంగులు కరంగి తెలినీరు జలజలనుదొరఁగఁ దదీ య హృద్యానవద్య గానవిద్యావిశేషంబుల ద్రుతంబులయ్యెనని ప్రాణ వల్లభుల నుల్లసంబులాడు ముగుదలగు యక్షపక్ష్మలాక్షుల నిగనిగనివగ

జిగిబిగివెలితొగతెగల మిగులనగునగవులీను కటాక్షవీక్షాప్రకాశధాళ ధళ్యప్రభాఘట్టంబునకుఁ జుట్టంబై నిర్నిరోధంబగుతారాపథఘంటాప థంబున నష్టాపదప్రభాభాసమానంబులగు విమానంబులెక్కి యక్షుల్ల కొల్లోలకల్లోలహల్లీసకసల్లలిత వియత్కల్లోలినీమతల్లికోత్ఫుల్లహల్లకవ నీసదనంబుల మదనకదనంబుల సదమదంబులై ముదము లేదలఁబొదల విహరించు వళక్షపక్షమిథున పక్షవిక్షేపణసముద్భూత శీతవాతపోత మ్ముల బడలికలెడల వేడుకకాండ్రగూడిక్రీడించు ప్రోడలగు తెరగం టి తెలిగంటిమిన్నల చెన్నుగల కడవన్నెగుబ్బలియుబ్బుగెబ్బు గబ్బిసిబ్బెంపు నిబ్బరంపుగుబ్బల నందందఁ దనరు వెలయెక్కు డుమగరాలసరులసిరులతోఁ బోరలులేనిమరులున ననంగిపెనంగి క్షీర నీరనిధానాంతర నిరంతరానంత కాంతిదంతురానూన ఫేనసాంద్రచం ద్ర శిలాచంద్రశాలాప్రదేశఖేలా విహారలీలాలోలకీలాల బాలాజాలాం గకమ్ములకు సొమ్ములై చూపట్టు లేతమ్మితూఁడులకు సైదోడై, యేలా చామంతికా వాసంతికా మల్లికా వల్లికా మతల్లికా కేళికా డోలికామాలికలఁ గిన్నరబాలికాపాళికలతో జోడులుకూడి వేడుకల నూఁగియూఁగి చిత్తంబులఁ దృప్తింజెంది కంటివింటిదంట దిట్టతనంబు నఁ గట్టాయితంబై తుంటవింట వెన్నంటు కంటకంబున నేయువిరిశరము లెఱకలఁ జఱుకుచుఱుక్కనునాట నటనిలువనోపక సమీపమ్ముల నిమ్ములై నిండారవిరిసిన బొండుమల్లియలఁ దండోపతండంబులుగా మెండుకొనిన గండుతుమ్మెదల గరుజ్జాతమరుజ్జాతమ్ముల నించుకకదలు పూవుపొదల నతాంతలతాంతకల్పితా నల్పతల్పభాగంబులనుల్లసిల్లు ప్రాణవల్లభుల నుల్లంబులఁ ఒల్లవింపంజేసి యా భోగానురాగంబులెచ్చ వా తెఱజుంటితేనియనంట మొనపంట సగంబుకొఱికి సొంపుమెఱయ నొసంగు కింపురుషచంపకామోదల చేతి తెలినాకుమడుపులవడువున బెడంగుగాంచి కేళీసౌధచంద్రశాలాంతర హంసతూలికాతల్పంబులం గూర్చుండి మధురమధురసమ్ములు తమకన్న నామ్రేడితంబులుగా

నొసంగి మదజృంభణంబులు రెట్టింప జంటముత్తియంపుఁ గుట్టుపనికంచు కంబులముళ్లు సళ్లించి బ్రతిమాలిన బయలుపడం జేయని యుబ్బరంపు గుబ్బచన్నులు చిసికివాడు కొనగోళ్ల గ్రుచ్చియు నీవాఁడనని వేఁడుకొనిన మొనపంటనంటనీయని చక్కెర కెమ్మోవులు గంటులుగావించియుఁ బ్రార్థించిన నాదరంబునవినని శ్రవణపుటంబుల నిచ్చవచ్చినట్టు సచ్చెంబుగాఁ బచ్చిదేరుపలుకులు సొనిపియు నడుగులపయింబడి మ్రొక్కిన నించుకంతయు మెత్తవడినచిత్తంబులఁ బోఁకముడియొసంగని జిలుఁగు తెలిచల్వపైఠిణీవలువలు సడలించి యతిగాఢపాఠీనధ్వజాయోధనమ్ములఁ గలంచియు మద్యం బాత్మప్రాణత్రాణపరాయణత్వంబు భజించె నాసవనామంబు దీనికిఁ జెల్లు నని యుల్లంబుల సంతసిల్లు భుజంగులతో నెట్టకేలకు సొక్కుతక్కి యలుకవోడమినచిత్తమ్ముల మొగమ్ములుత్రిప్పిమాటాడక యీతప్పుసైరింపుమని మంద మందభాషణంబులుగాఁ బలికి మ్రొక్కినఁ గెరలి తాడనంబుగావించు లేఁబ్రాయంపు వెలమించుబోఁడుల చరణనఖరకాంతులపై దొంతరలుగొని దంభోళిధరకుంభినీధరపయోధరీపయోధరరుచిరుచిరకచభరాబద్ధస్నిగ్ధసుందరమందార వికచప్రసూనమాలికలకుఁ బోలికలువాటించి వీతిహోత్రశతపత్రనేత్రీ కర్ణపత్రవిచిత్రహీరోపలచ్ఛవిచ్ఛటాప్రకాశంబులకుఁ బ్రతీకాశంబై కృతాంతశుద్ధాంతసీమంతినీకాంతసీమంతముక్తామణీరామణీయకంబులతో వియ్యంబుగైకొని రక్షోధ్యక్షుపత్న్మలేక్షణాతిలకాళికఫలకఘన సారతిలకంబుతోఁ జెలువంబుఁబూని సింధునాయకనాయికావతంసకర్ణావతంసకైరవ ప్రభాశ్రీలతో మేలంబువాటించి గంధవహగంధసింధుర గామినీగంధసారచర్చా విలాసంబుతో సౌమనస్యంబుప్రకటించి రాజరాజావరోధ రాజముఖీక్షరాంభోజరాజన్మణిముకురబింబంబునకుఁ బ్రతిబింబంబై యంతకాంతకాంతఃపురకాంతామణికుచోపరిఘటిత ధవళచేలాంచల కంచుకంబులతోఁ దులదూఁగి సర్వసర్వంసహాధరంబులకు శర్వసర్వంసహాధర విభవంబు భసంబునొందించి

సర్వద్వీపంబులకు శ్వేతద్వీపత్వంబు ఘటించి సర్వయోషాజనంబులకు భాషాయోషా విశేషంబుఁ జెందించి యొప్పారె, అప్పు డప్పెనురేయెండత్తాఁకున కోర్వక బెండుపడి గుండియ చెదరియున్న యయ్యండజపరివృఢధ్వజకుమారిం గనుంగొని మెఱుఁగుబోఁడుల కలకలంబు వారించి యొక్క ప్రోఁడయగు కురంగనయన సారంగాంకు దిక్కు మొగంబై వినయవినయవాక్యంబుల నిట్లనియె, 186

— * చంద్రదూషణ * —

సీ॥ "ద్విజరాజవయ్యు నందీ ప్తశుచిస్ఫూర్తి
సరసకళావిలాసంబుగంటి
గురులీల సర్వజ్ఞవరశిఖామణివయ్యు
విగతతమోగుణవిఖ్యాతిగంటి
అనుపమభవ్యలక్షణలక్షితుఁడవయ్యుఁ
బంకజాతవిదూరపదవిగంటి
సన్మార్గసంచారచారుశీలుఁడవయ్యుఁ
గువలయాకలితవై భవముగంటి
అహహా! యిటువంటిఘనుఁడవై యనపరాధి
నబల దుఃఖింపఁ జేయుట న్యాయమటర
నయతఁ "శాపాయ పరపీడనం" బటన్న
సరసవచనంబు మఱచితే చందమామ! 187

సీ॥ విలసితశ్రీవత్స కలితాభ్యుదయమొంది
యరిధరకరలీల నందగించి
సారంగరక్షణోజ్వలవిభూతివహించి
బుధగురువై భవస్ఫూర్తిగాంచి
అతులితలక్షణాంచితవిశేషముఁ బూని
నీలాంబరవిహారనియతిదాల్చి

అర్జునవరవిగ్రహస్థితి నెసఁగి స
ద్బృందావనమనోజ్ఞవృత్తిఁ జెలఁగి
విధుఁడవై యించుకయును సాత్వికము లేక
అకట! దాక్షాయణీప్రియవ్యాప్తిఁ బూని
సోమవిఖ్యాతిఁ జెంది తమోమయాత్మ
కుఁడవుగా నేలచంద్ర! సద్గుణమె పూను. 188

తే॥ మకరకేతను పైఁ గృప మరలకుండు
టల్లుఁడని కాదె, మా చెలి యరసి చూడ
ననుఁగుకోడలు నీకగు, నకట! యింత
నిర్దయత నేఁచఁ బాడియే నీరజారి! 189

క॥ హరిణాంక! ముగుద నయ్యో!
హరిహరి! హింసింపఁ జూచు టది ధర్మము గా
దెఱుఁగవె యాత్మ "నహింసా
పరమోధర్మ" యనుపలుకు ప్రాజ్ఞులు పలుకన్॥ 190

వ॥ అనిపలికి కలికి కలువలచెలి కానివలన లలనవలవంత యావం
తయు శాంతిగాకుండుట యెఱింగి యంతరంగంబునం దురంగలించు
రోషావేశంబున నుపాలంభంబుగా నిట్లనియె॥ 191

ఉ॥ ప్రల్లదమాడెనే భువనబాంధవు జోక నెసంగియున్న నీ
కల్లవియోగులందు జలజారి! విరోధము వీడలేదు మేల్
తొల్లిఁటి నీదు నైజమది దూరముగాఁ జన నెట్టు నేర్చు, హా!
పుల్లలతోడఁగాక తగఁ బుట్టిన నాఁటిగుణంబు పోవునే॥ 192

మ॥ స్ఫుటపాదైకగతిన్ మహానటజటాజూటాటవీవాటిలోఁ
బటుఫాలానలభీమధూమపటలీ పానంబుగావింపు చు
త్కటగంగాతటినీసమీపమునఁ జంద్రా! బాల్యమందే తపం
బటుగావింపవె కామినీహననకార్యాకాంక్షివై ధీరతన్॥ 193

తే॥ చంద్ర! జైవాతృకౌషధీశ్వరసుధాక
రప్రముఖనామములు నీకు బ్రహ్మ పొసఁగ
నొసఁగె నొసఁగెఁ దదర్థంబు లుర్వియందు
రసికులెన్నిన నేతిబీరపసరుకాదె॥ 194

తే॥ అమృతకరుఁడని జగతి ని న్నాదికవులు
సరసచతురతఁ బల్కిరి చందమామ!
ఆదివర్ణవిహీనమై యలరు నేని
అదియ పాంథులపాలిటి కర్థమౌను॥ 195

ఉ॥ శాపమొగిన్ గురుం డిడినఁ జండభుజంగము పట్టి మ్రింగినన్
దాపననాథపాంథవనితా జనతా వినతాక్షి వారివా
హాపతితోద్ధతోష్ణ సలిలాశని పాతమునన్ శశాంక! నీ
రూపము నంగకున్న యది రోహిణి మంగళసూత్ర మెట్టిదో॥ 196

ఉ॥ హా హరిణాంక! నిన్ హాలహలాభుని మ్రింగి హరింపలేక యా
రాహువు క్రమ్మఱన్ వెడలి రా వడిఁ గ్రక్కె, ననారతంబుగా
నాహరుఁ డెట్టు పొందుపడ నోఁడలఁ దాల్చెనొ తుంగభంగసం
దోహసమగ్రశైత్యగతి ద్యోధుని జూటమునందు నుంటనో॥ 197

తే॥ పద్మినీమిత్రుఁ డుండఁగఁ బద్మవైరి
నిను గురుద్రోహిఁ గుటిలాత్ము నీచవర్త
నుని ననాథాంగనాహింసకుని ధరించె
భూతపతి శీర్షమునఁ దనబుద్ధిపోనె 198

సీ॥ బల్గప్పు నెమ్మేన ఛాయక యొసఁగుట
సాంకృతితోడ మిన్నంటియుంట
నరవి మధుప్రియసంగతి గాంచుట
పాంథజనమ్ముల బాధలిడుట
పగలైన దెల్విఁ గోల్పడి కానఁబడకుంట
నుగ్రశేఖరలీల నొప్పుగనుట

రాత్రి మహాహ్లాదవృత్తి రంజిల్లిమెలఁగుట
శంబరవర్ధనోజ్వలతగనుట
మెఱఁగియుండియు నిన్న యో! సరసులెల్లఁ
గల్పితోక్తినిమరుగిడి ఘనత నేమొ
వచ్చిబోయ నిజంబని పలుకకిలను
రాజటందురు తెలియంగరాదు చంద్ర!॥ 199

తే॥ ద్విజనయనజాత! ద్విజరాజ! ద్విజవిభూతి
యణఁచినందునఁబో పర్వదినములందు
ద్విజము ద్విజపాళిఁ బట్టి నీ తేజమణఁచు
కొంతచేసినవారికి నంతగాదె 200

తే॥ కలశవారాశిత్రిజగముల్ కాల్చునట్టి
కాలకూటంబుగనిక నెఁగ్రమ్మఱంగ
హాలహాలతుల్యుఁగామినీ హననునిన్ను
నీరజారాతి! తననిల్వునీరుగాను 121

తే॥ కలసిక్రీడించు జక్కవకవలను నెడఁ
బాపి తోఁబుట్టువుగృహంబు రూపుమాపి
మెలఁగ దోషాకరుండని పలుకఁదగదె
సత్యవర్తననీకేడ చందమామ! 202

తే॥ లోనహరిణాఖ్యచే విషంబూనియుండి
పైఁబయిని జిల్గువెన్నెలఁ బర్వఁజేసె
దవు మృగాంక! గళంబునఁ దనరువిషము
రసన బెల్లంబుగాదె దుర్జనుల కెందు" 203

వ॥ అని పొంపుపడ నిందిందిరవేణి చందమామను నిందించి,

—:మన్మథదూషణ:—

చ॥ చిగురుకటారు శాకొదమచిల్కలతేరు వియోగకోటికిఁ
దిగులొనరించుపేరు తగఁ దెల్లనివేలుపుతోడిపోరు మేల్

వగగలతీరు పుల్గులదళంబులపౌరు పొసంగఁగల్గు న
య్యగణితశౌర్యసారుఁ గమలాలయ గన్నకుమారు మారుని॥ 205

వ॥ ఉద్దేశించి గంభీరమమకార చమత్కారంబులు గనంబడు
వాక్యంబుల నిట్లనియె, 206

ఉ॥ "మార! రమావధూప్రియకుమార! లసత్సుకుమార! కీరతు
ఖార! నిశాతపంచశరకంపితపన్నగహార! భూరిదో
స్సార! వివేకహార! ఘనశౌర్యవిశోషితపాంథలోకవి
స్తార! యిటు ల్మహోగ్రగతి సారసనేత్రఁ గలంపఁ బాడియే॥ 207

ఉ॥ భీమపరాక్రమస్ఫురణ భీముని గెల్చినవాఁడవయ్యు నీ
కోమలి ముద్దరాలబల ఘోరలతాంతశిలీముఖంబు లా
హా! మదిగాడనేయుటది న్యాయమె ధారుణి, రామరామ! యో
కాముఁడ! దోసపం డినుపకట్టులకోర్చునె యెన్నిచూచినన్॥ 208

ఆ॥ బాపుమదన! నీవు వాసిమై స్త్రీ బాల
గోల లీలఁ బూలకోలలేయఁ
జేర్మిఁబూనుటెల్ల బిచ్చుకమీఁద బ్ర
హ్మాస్త్రమేయఁబూను నట్లుకాదె॥ 209

తే॥ అన్నవైయుండి యయ్యయో! యాడుపడుచుఁ
దోడఁబుట్టువు నిబ్భంగి దుఃఖపఱచి
తిట్టుగుడుతురె మన్మథ! దీన నీకు
భూరికల్యాణవైభవస్ఫూర్తిగలదె॥ 210

చ॥ జలరుహబాణ! తావకనిశాతలతాంతశిలీముఖోజ్వల
జ్వలనశిఖాప్రతాపమున జాహ్నవి నొఁదలఁదాల్చి బూది మై
నలఁది పరేతభూమిగతుఁడై యటు తాళఁగఁజాల కాహలా
హలవిషమూనె శంకరుఁడు హా! యిఁకనీదుప్రతాప మేమనన్"॥

వ॥ అని శశాంకముఖ మకరాంకు వేఁడుకొనిన నతండు ప్రస

న్నుండు కాకుండుటయెఱింగి యత్యంతరోష కషాయితనేత్రయై
యిట్లనియె.॥ 112

మ॥ "జలధిశాత్రిపత్రిపత్రులకు సంజాతత్వముంగాంచుటన్
బలుబీజుండన నెప్పుచందురునితో బాంధవ్యముంగన్న నీ
కలఘుశ్రీగుణమెట్లుకల్గు, నతఁ డాహా! కాల్చెఁ దోఁబుట్టువి
ల్లు, లయంబుం బొనరింపఁజూచితివిగా లోలాక్షి నీసోదరిన్॥ 213

సీ॥ మధుపగుణంబుచే మనునీకు జాతిఁబా
సినవానితోఁ దగఁ జెలిమిగలిగె
తృణధర్మవృత్తిచేఁ బెనుపొందునీకు దో
షాకరసౌమనస్యంబుగలిగె
అనదృగున్నతవిగ్రహస్థితిగలనీకు
గురువనప్రియబలస్ఫురణగలిగె
పాంథవిద్వేషివై పరఁగిననీకుఁ బ్ర
భంజనుండు బలాధిభర్తగలిగె
అకటకట శంబరారి! నీ న్నాత్మనెఱిఁగి
వేదజడుఁడొటఁ గాలినవృత్తికోర్చి
ధాత దుస్సహవాసంబు తగులుపఱచె
విరహిణీలోకదుర్దశాభరముగాదె॥ 214

చ॥ లలితనిజాత్మజారతికళాకలితాత్ముఁడు నీదుపూర్వజుం
డలజడవృత్తివాఁడు భవదంబనుగన్న గురుండు, బాపురే
తలఁపననాథయోషిదతిదారుణవిక్రమశాలివీవు, నీ
యిలువరు సేమిచెప్పనగు, నించుకహ్రీవలదేమనోభవా!॥ 215

క॥ కట్టడివగునీ వంగజ!। పొట్టుజనించితివి కఱ్ఱునెసఁగెను శశితోఁ
బుట్టినచెలువకు హారికిని। గట్టా! విష మబ్ధిభవముగాంచినలీలన్॥

తే॥ విరహిణీమారణోపాయవృత్తినీవు
మెలఁగఁ గాంచి చతుర్ముఖుం డెలమి సార్థ

కముగనిడె మారుఁడనునామ మమరనీకు
మదన! కాకున్న నిన్నేల మారుఁడండ్రు॥ 217

సీ॥ హరివాహనుఁడనంచు నలుగఁబోకుము కరి
యానపైఁ జిల్కుహుమాయిగాదె
అండజధ్వజుఁడనే నంచహిరోమాళి
బాధింప కది మీనుపడగగాదె
సారంగబలసముజ్జ్వలిసంచురంభోరు
నళికింప కది తేఁటిదళముగాదె
అబ్జాంబకధరుండనంచుఁ దమోవేశి
దొరయకు మది తమ్మితూపుగాదె
మదన! యిది సంకుమదగంధి మదరథాంగ
ఘనపయోధర కోమలకనకపుష్ప
క్రమేనాసిక కలహంసగమన దీనిఁ
జెనకితేనియు నీదుసాధనము లణఁగు॥ 218

ఉ॥ హామకరాంక! నీ శరశరాసనముల్ విరులంచు భూరివా
చామహితప్రభావమున సారెకుఁ బ్రాజ్ఞులు పల్కుచుందు ర
య్యో! మహిళాళి నేఁచుకొఱకుర్వి సుమాఖ్యల ధాత చేయఁబెం
పై మదియించు బల్విడుగులంచు వచింప రదేమి పాపమో॥ 219

చ॥ పిడుగుల కోర్వవచ్చు, పటుభీమలలాటకృపీటయోనికిన్
వడి నెదుటం దగన్ నిలువవచ్చు, ప్రచండకృతాంతదండమే
ర్పడ నెడియంగవచ్చు, బడబాజ్వాలనం బొగి నంటవచ్చు, నీ
బెడిదఁపుఁబూవుటమ్ములకు భీతిలకే నిలరాదుమన్మథా!॥ 220

సీ॥ ఈచంద్రబింబాస్య నేఁచంగఁబూనకు
మోహారిదీశర మాఱుమార!

ఈవనప్రియకంఠి నేచంగఁబూనకు
మోరోరి నీధర్మ మాఱ మార!
ఈకాంచనసునాస నేచంగఁబూనకు
మోరోరినీగుణ మాఱ మార!
ఈఘనాఘనవేణి నేచంగఁబూనకు
మోరోరినీబల మాఱ మార!
నెలతలనుబోలె మిక్కిలి చలముఁబూని
నెలతలనుదాల్చుకొన్నసామి లలినేఁచి
బేసికంటఁగనుంగొనఁ బేరణంగి
యవనిఁగూలవె నీరూప మాఱ మార! "॥ 221

వ॥ అనియానారి శంబరారిం దూఱి తరళలోచనకు గరళంబు
చందంబునం గనుపట్టు మందగంధవహున కిట్లనియె॥ 222

గంధవహుని దూషించుట.

కం॥ పవనా! మలయమహీధరభవనా! భువనాద్భుతాదిబంధురభాస్వ
జ్జవనా! వర్తితసర్వోపవనా! యబలార్తి మదిని భావింపవనా!॥ 223

సీ॥ ధాత్రిఁ జిత్రతమిూఱి రాత్రితోఁచినయంత
శ్రీఖండకుధరాగ్రసీమడిగ్గి
దక్షిణకామినీస్తనలిప్తఘనసార
సారసౌరభలక్ష్మి సంగ్రహించి
మంజులఫలపుష్ప మంజరీనవలతా
సంజాతఘనవనస్థలుల డాఁగి
అఖిలధరాధీశ్వరాంతఃపురగవాక్షు
సముదయంబులను కన్నముల దూఱి
మానవులకించుకంతయుఁ గానఁబడక
దొంగభంగి నెనంగి తివ్వంగికిచటఁ

జోరధర్మము తెలుపుచు సారిదినేఁచ
మలయుటిదినీకుఁ దగున యోమలయపవన! 224

మ॥ పరభూభృచ్ఛలనంబొనర్చితివొ శుంభత్ఖ్యాతిమైమిత్రునిన్
శరభృత్సంఘముచేత బాధపడకుండంజేసితో చిక్కవో
యిరవొందన్ గతిలేకయుండెడి మహాహీనుండు లోఁగొన్నచో
నరజోవృత్తియకా మహాబలసమాఖ్యంజెంద నీ కౌనుగా!॥ 225

ఆ॥ మూలఁబడియు హితునితో లోకమేఁచంగఁ
బూనునిను హరింపఁ బుట్టుగుడ్డు
పాపజేనిచేతఁ బరఁగఁగాదని విధి
నన్నగాలిచేసె నన్న! గాలి!॥ 226

తే॥ ఘనభయంకరకాలకింకరకఠోర
ఘోరచేష్టితములుగాంచి క్రూరబుద్ధి
చెలఁగిపరతెంచునీకు దాక్షిణ్యమేల
కలుగనేర్చుఁ బ్రభంజన! లలనమీఁద॥ 227

తే॥ నీదుతూర్ణంబుచాలక నిష్ఠురముగ
రంగుమీఱఁ గురంగ తురంగమెక్కి
పొంగుచుఁ దరంగవళి నేఁచఁబూనివచ్చి
తేమిపాపంబుచేసెనీ కింత పవన! 228

కం॥ సరసులసంగతిమెలఁగిన।సరవిన్ వడినుల్లొనర్చు చపలతమాన్పన్
సరసులసంగతిమెలఁగియు।నిరవుగ వడిసుల్లుమాన వీవుసమీరా!॥ 229

తే॥ కోటి వాటంబుగాఁ బిన్ననాటినుండి
యకట! మాయాజ్ఞ తగ శిరసావహించి
మెలఁగఁ గాంచియు నూరక చలముఁబూని
యేలయుపుడేఁచమిూకుఁ జండాలులార!॥ 23

తే॥ ద్విజతచెన్నుందిమధుపానవృత్తి విడువఁ
జాలకయు మలినాంగులై చపలబుద్ధి
పనుల నేప్రొద్దుఁ దిరుగుచుఁ దనరుమీరు
భృంగతతి! మెట్టురానేర్చుఁ బెద్దబుద్ధి" 231

వ॥ అని మధుకరంబుల నిందించి మధుకరచికురయగు చిలుకల కాలికిచెవులకు ములుకులై తాఁకు పలుకులం జెలువుమీఱు చిలుక లంగనుంగొని యిట్లనియె, 232

—♦ చిలుకల దూషించుట ♦—

తే॥ "శుకనమాఖ్యవహించి యస్తోకగతుల
శౌరి సారెకుఁ బేర్కొంచు సరసవృత్తి
మెలఁగుచుండెడిమీ కయో చిలుకలార!
కొమ్మపైనేల తగఁ బండ్లుగొఱుక నిటుల 233

క॥ చక్కెర లప్పలొనంగిన
మెక్కితగఁ బ్రతికి పెంపుమీఱియు విషముల్
గ్రక్కుచుఁ గీరసమూహము!
యక్కట! యిపు డబలఁ గలఁచుటర్హంబగునే 234

తే॥ ముకములెఱ్ఱఁగఁజేసుక సెకలుచల్లి
బోటికడ మాటిమాటికి సూటి నోటఁ
గాయవేయక కూయుచుఁ గాల్వనేల
చిట్టికొఱవులుకదమీరు చిలుకలార!" 235

వ॥ అని నారి మీఱె కీరంబుల నిస్సారవ్యాహారంబులం దూఱి ప్రకటనికట రసాలసాల సరసకిసలయవిసరగ్రాస కషాయకంఠనిష్ఠ్యూతి పంచమకుహూకారకూజితమ్ములఁ గలకంఠకంఠికిఁ గర్ణకఠోరంబొనర్చు కలకంఠంబులంగనుంగొని యట్లనియె॥ 236

—♦ కలకంఠముల దూషించుట. ♦—

కం॥ ఏకగ్రీవంబుగమా।రాకాచంద్రాస్యఁగూడి రహి నిస్నాళ్లె
స్తోకతనలరియునిప్పుడు।పైకమ! నీకొన గోల బాధింపంగా॥ 237

తే॥ కన్ను లెఱ్ఱఁగఁజేసుక కనలి విసవుఁ
గూఁత చెవులందుఁజిల్కుచుఁ గొమ్మపైని
బఱు మింతైనలేక తాపంబొనర్ప
నకటకట! మీకుఁదవునె యోపికకులంబ!" 238

వ॥ అని వనప్రియంబుల నప్రియవచనంబుల నిందించి యిందిందిరవినీలచికురదిక్కుమొగంబై నెచ్చెలి ప్రియవాక్యంబుల ధైర్యంబు దెలుపుచు నిట్లనియె, 239

సీ॥ "ఒకకుతుకయి కూడియుండితిగాక నీ
పేరుచెప్పినఁబాఱుఁ బికచయంబు
కన్నులఁగప్పక గారవించితిగాక
ముక్కుచిట్లించినఁ జొక్కుఁ దేంట్లు
ప్రాణపదంబుగాఁ బరఁగిచూచితిగాక
లోనెట్టుగాఁడు గంధానిలుండు
మోమాటమునిశంబుఁ బూనితిగాక నీ
త్రోవరాఁగలఁడె యాతొఁగలతేఁడు
కాన భయమేల చెలి! కలకంఠములకు
కొమ్మ! తలఁగంగనేల యాతుమ్మెదలకు
బాల! లోఁగంగనేల ప్రభంజనునకు
(సకియ! భయమందనేల యాశశధరునకు) 240

వ॥ అదియునుంగాక 241

సీ॥ ఉరమందునరతంబు లురులింగ ధారితై
హారశిరస్సులఁ బాయఁ డంబుజారి

రాజతాగారోహారమణీయధృతిఁగాంచి
నీలకంఠఖ్యాతి నెగడెనమ్మ!
గళమున బిసమూసలలి భద్రగతులచే
నలరారెనే ప్రొద్దు హంసకులము
మొనసి మహాకాలమూర్తియై మధుకర
వృత్తిచే నొప్పారె మత్తభృంగి
గరిమ బహిరంతరవ్యాప్తిఁ బరఁగిచాల
మహితసారంగధరలీల మసలెగాలి
యిట్టివిరలువడిఁ జుట్టుముట్టుకొనిన
నతనుధాటికిభయమందకమ్మ కొమ్మ!” 242

వ॥ అనిపలికె నయ్యెడ, 243

ఉ॥ ఆలలనాలలామ నలినాహితమండలసాంద్రచంద్రికా
జాలదవాగ్నికోర్వక నిశామణితోఁ బురుడించు మోమునన్
జేలచెఱంగుహస్తమును జేర్చి ఘనంబుగ నేడ్చెఁ బ్రోజ్జ్వల
ద్బాలరసాలసాలనవపల్లవఖాదనకోకిలార్భటిన్. 244

క॥ అప్పుడుసఖులుకన్నీ యుఁ దప్పక కౌఁగిటను జేర్చి ధైర్యోక్తులు పెం
పొప్పఁగఁ జెప్పుచు నిట్లని “రప్పా! ఇటుదుఃఖమొంద నర్హంబగునే. 245

సీ॥ నిబ్బరంబగు గబ్బిగుబ్బజక్కవలూన
వదనాబ్జబింబంబు వాల్పకమ్మ!
అలరారు కెమ్మోవి చిలిరాకుపై సోష్ణ
నిశ్వాసపవనంబు నింపకమ్మ!
జిగిఁగుల్కు నిద్దంపుఁ జెక్కుటద్దములపై
రహి సారెఁ గన్నీరు రాల్పకమ్మ!
పొలుపొందు నేత్రాబ్జములమీఁదఁ జికురంపుఁ
జీకటుల్ చేరంగఁ జేయకమ్మ!

వనజదళనేత్రి! ఘనతనువర్ణమునకు
నలఘుపరితాపశిఖిని బైఁగొలుపకమ్మ!
అమ్మ! నీవిట్లు ధృతిచెడి యలమటింప
నిచట ధైర్యంబు దెలుపంగ నెవ్వరమ్మ! 246

ఉ॥ ఏటికి నింతవంత తరుణీ! ధరణీధవరత్న మెల్లి ని
చ్చోటికి నేగుదెంచి నిను సుస్థిరతం దగ గారవించు, నీ
వోటమిలేక మేల్సిరుల నొందెద వేటికిఁ గుందెదమ్మ! మా
మాటలు వేదవాక్యముగ మానక నమ్మఁగదమ్మ! నమ్మదే”. 247

—• విష్ణుమూర్తివర్ణన •—

వ॥ అని బహువిధంబుల నూరడింపుచుండి రప్పు డత్యద్భుతంబు
ను ననంతకల్యాణంబు నపారకౌతూహలంబు నస్తోకాభిరామవిభవంబు
ను గనంబడ శంఖచక్రచంద్రధ్వజకలశపతాకాతపత్రకలశప్రముఖనానావిధ
భాగ్యలక్షణలక్షితామ్నాయమణిమంజుమంజీరపుంజసింజానినాద విలస
చ్చరణకమలయుగళుండును దశదిశానవకాశనిస్తంద్రసాంద్రచంద్రికాపా
ణింధమప్రబంధురధవళచ్ఛవిచ్ఛటాధురంధరతారకోదారకోమలపదనఖ
రుండును బంచబాణాంచత్తూణీరశంకాకరజంఘాద్వయుండును గటిస్థలసం
ఘటితహాటకవసనశోభాప్రచ్ఛన్నకుంభచ్ఛాతకుంభరంభాస్తంభసంరం
భవిస్రంభత్రిభువనోద్దండచండబిరుదాంకమకరాంకవిభ్రమకళావంపాద
కాభంగరంగన్మోహనాంగశృంగారసారవారవధూయూథనాయికతో
వచితోర్వశీనామపర్వశర్వరీనాయకముఖీజన్మస్థోరుయుగళుండును బ్రవే
ష్టితపద్మరాగాద్యనర్ఘవినూత్నరత్నఖచితకార్తస్వరమేఖలాగుణఘంటి
కాఘణఘణధ్వానవిరాజమానకటిస్థలుండును జతుర్దశభువననిర్మాణవి
శ్రావిచక్షణాక్షీణపవిత్రచరిత్రదాతృజనభాగధేయనమ్మాశ్రయకళితపత్రి
మిత్రామిత్రనేత్రయుగయుగపద్వికచావికచసంపద్రుచిరప్రచురరుచినిచ
యునవీనచీనకంబుబింబోకలలితబంధురసుగంధపరిలుబ్ధహర్షోత్కర్షరం
గద్భృంగిసంగీతభంగీమాంగళ్యధురంధరధవళారవిందసుందరావర్తనాభు

తోద్గంభీరనాభీవివరుండును రంగదభంగతరంగవిభంగకృత్త్రివళీవ్యాలీ
ఢకంఠీరవోత్కంఠాలుంఠనావలగ్నుండును నగనగరఖగమృగీభుజగవన
నదనదీనదీనలానలానిలదనుజమనుజమార్తాండకాండజద్విపస్కాండలా
ఖండలకుండలికుండలపుండరీకభవాద్యనంతకోటిబ్రహ్మాండభాండపిచండి
లుండును సాధసాధ్వోధిరాజన్యకన్యకాపయోధరధరస్థలపరిలిప్త ఘుమ
ఘుమాయమానసారఘనసార గంధసారకుంకుమపంకుమదపంకిలశ్రీవ
త్సలాంఛనాంచదచ్ఛచ్ఛవిచ్ఛటా పటలజటిలపటుతరోద్యన్ముక్తాహారవి
డంబమానవిశాలవక్షుండును వినీలనీలమణిఖచితకంకణవలయముద్రి
కాభరణోల్లసన్మయూఖపుంజసమంజసనిజభజనానురాగ జనాభయప్ర
దానప్రశస్తహస్తకమలుండును సమస్తవసుంధరాధురంధరోద్దండవే
దండశుండాదండదీర్ఘతరాజానుబాహార్గళచతుష్టయుండును సింధురా
డ్బాలికాకేళికాడోలికారాజద్వనమాలికా సంరూఢగాఢభాస్వత్తేజోవి
రాజమానకౌస్తుభరత్నాలంబిత్రిరేఖాయుక్తకంబుకంధరుండును రాజ
కీరచంచూపుటప్రణీతపరిపక్వబింబఫలప్రతిబింబారుణాధరోష్ఠుండును జం
చత్కాంచనవజ్రప్రసూనప్రతిమాననాసాపుటుండును నఖండలమణికుం
డలఘృణిమండలమండితగండస్థలుండును శ్రీకారవర్ణధిక్కరణనిపుణ
శ్రోత్రయుగళుండును భక్తజనసంరక్షణాక్షీణకరుణాకటాక్షవీక్షణాం
చత్ప్రభాతసమయసము న్నిద్రసహస్రపత్రపత్రజైత్రాకర్ణాంతాయత నే
త్రుండును కుసుమశరాసనప్రహసనసుందర భ్రూలతాద్వితయుండును
బంధురపరిమిళితలలితమృగమదతిలకరేఖాలంకృతఫాలఫలకుండును ని
స్తంద్రసాంద్రచంద్రికాప్రకాశమానశరద్రాకానిశాకరమండలోపమాన
మందహాసకందళితసుందరవదనారవిందుండును నుభయపార్శ్వసమా
యత్తవైమానికచామరగ్రాహిణీమణికంకణక్రేంకారసంకులారావసంక
లితపాణిధవళచామరానిలవిలోలబలభిన్నీలాలకజాలకుండును ప్రచండ
రుచివిచండిలమార్తాండమండలమండితపూర్వపర్వతసార్వభౌమ రామణీ
యకవిచిత్రపద్మరాగప్రభాభాసమానకోటీరవిలసన్మూర్ధభాగుండును న

క్షీణరక్షశ్శిక్షణదీక్షావిచక్షణశంఖచక్రగదాఖడ్గశార్ఙ్గాయుధోపేతుం
డును విద్యుద్వల్లికావేల్లితప్రావృషేణ్యపయోవాహోధ్యజాంబూనదాం
బరడంబరాంచద్దివ్యమంగళవిగ్రహుండును ననంతానంతమణితేజోవి
రాజమానుండును ననంతకోటికందర్పసౌందర్యరేఖావిమోహనుండు
ను దిక్కామినీకుచస్తబకతారహారకలాపాయమానయశోవిహారుండు
ను జయవిజయనందసునందాదిసేవితుండును నగుచు లక్ష్మీధరాకాం
తాసహితుండై, 248

సీ॥ శ్రీమద్రమామనఃక్షీరవారాశి సు
ధాకరుం డసురేంద్రభీకరుండు
సంతతాశ్రితమానిసంతానచిత్తాబ్జ
రంజనుం డంహోవిభంజనుండు
బహుబలాగ్రహజలగ్రహవిగ్రహేభేంద్ర
పోషణుం డతులవిభూషణుండు
నిరుపమవరదాసనివహాలయాంగణ
కల్పకుం డురగరాట్తల్పకుండు
కమలసంభవభవముఖాద్యమరలోక
నాయకుండు భుక్తిముక్తిప్రదాయకుండు
ప్రకటభువనత్రయత్రాణభవ్యగుణప
రాయణుండైన యాదినారాయణుండు 249

వ॥ కట్టెదుటం బొడఁగట్టిన, 250

❀ గంగ విష్ణుమూర్తిని స్తుతించుట ❀

కం॥ చెలియలపిండును దానును
జలజేక్షణ భక్తివినయసంభ్రమముల నిం
పలరార మ్రొక్కి ముందట
నిలిచి తగం గేలుమోడ్చి నిశ్చలమతితో 251

వ॥ దేవాదిదేవుండైన యమ్మహాదేవు నిట్లని స్తుతించె, 252

సీ॥ నీలమేఘముఁబోలు నిండినమైదాలు
చెలువమైకనుపట్టు పులుఁగుడాలు
లలి గళంబునమీఱు తులసిపూసలపేరు
పాపముల్బాపఁగానోపుపేరు
జడదారులకొలంబు సరవిఁగాచెడుడాలు
పచ్చనివన్నియపచ్చడంబు
రక్కసులను గాలుచక్కఁ గన్పడువాలు
పొలుపొంద మున్నీటిపుట్టువాలు
వాలుగ సిడెంబుఁబూనినవాఁడు పట్టి
పట్టి గాడుపుభుజియించునట్టిపాన్పు
గలిగిరంజిలుచున్న నన్నన్నతండ్రి
నిన్నుఁగొనియాడనేర్తునే నెమ్మనమున 253

ఉ॥ పచ్చనిపట్టుపచ్చడము పచ్చనిబొజ్జచెలంగు పట్టియున్
బచ్చనిగట్టుదాల్పుచెలి పచ్చనిబిడ్డనిగన్నతండ్రియున్
బచ్చనిబేసిగుఱ్ఱములబల్దొర కన్నులుగల్గి చెల్వొనర్
బచ్చనివింటివానిసిరిఁబాపెడినీకిదె కేలుమోడ్పెదన్" 254

కం॥ అనివినుతించెడిపుత్రిన్
గనుగొని నెమ్మది నపారకరుణదలిర్పన్
దనయంకపీఠమున నిడి
కొని శ్రీనారాయణుండు గొబ్బున వేడ్కన్॥ 255

క॥ చెక్కిలిముద్దిడి మొల్లన। నెక్కుడుకన్నీరుఁదుడిచి యింపలరఁ గురుల్
చక్కగనొనరిచియిట్లనె। "నక్కట యోపట్టి! యేలెయా ర్తింబొందన్॥

ఉ॥ రాజకుమారమన్మథుఁడు రాతిభయంకరుఁడై నశంతనుం
డోజదలిర్ప నీ (హిమశిలోచ్చయ) వన్నికటోర్వినీమకున్
రాజితలీల వేటతమి రాఁగలఁ డల్లి, నటుగుడెంచి వి
భ్రాజితపత్రపుష్పఫలవల్లవభాసితవృక్షవాద్యమై॥ 257

క॥ తనరారునివ్వనస్థలి
కనుపమవిభవాభిరాముఁ డానృపచూడా
మణి యేగుడెంచునిచ్చట
నినుఁగనుగొనితాళిగట్టు నిజము కుమారీ!॥ 258

ఉ॥ కన్నియ! నీవు నానృపశిఖామణితో సతమైనకూరిమిన్
వెన్నెల చంద్రుడుంగలిసి విశ్రుతలీలఁ జెలంగుచాడ్పునన్
జెన్నలరంగఁ దాపి విరిఁజెంది తగం బొలుపొందుచెల్వొనన్
వన్నియకెక్కఁగల్గెడి నవశ్యము నమ్ముఁగదమ్మ! నెమ్మదిన్॥" 259

వ॥ అని బొజ్జలో ముజ్జగంబులుగల మింటితెరువరియొజ్జ ముద్దు
పట్టిం బుజ్జగించి యంతర్ధానంబునొందె"నని నవిని తదనంతరకథావిధా
నం బెఱిఁగింపుమనుటయు, 260

క॥ శ్రీలక్ష్మీభూనీళా। బాలాహేలానుకూల భవ్యసుశీలా!
నీలవిశాలవినీల వి। శాలపిభాజాల! శేషశైలాలోలా!॥ 261

సీ॥ అవిరాజకాండాసనార్చితాంఘ్రికు శేశ
య! విరాజకాండాసనాధరూఢ!
అవిపక్షభేదిసౌహార్దనిర్నిద్ర! స
దావిపక్షవిపక్షభావరహిత!
అవిరాజదివ్యాంబకాంబుజ! పలలభు
గవిరాజవాహకాలాంబువాహ!
అవిజయాపహరథాంగాంచద్భుజాగ్ర! జ
యవిజయసహితభద్రైకనిలయ!
అవిబుధాబోధకావ్యయాత్మానుభావ!
అవికలజ్ఞానయోగి మనోబ్జభృంగ!
అవిరతానంద నిత్యసౌఖ్యానుభూత!
అవితథాభోగసంకల్ప! అహిపతల్ప! 262

పంచచామరము॥ సురాసురాద్యమృత్యు దోగ్రభూరిదోరసిద్వయా!
ధరాధరాధిరాడ్విరాట్సుధారధైర్యబంధురా!
దరాజరార్వరాజభృత్సుధామయశోధురంధరా!
చరాచరాకరోదరప్రశస్తసుస్తులాద్భుతా! 263

ఇది శ్రీమద్వేంకటేశ్వరకరుణాకటాక్షసంప్రాప్తకవిత్వ విద్యావిచిత్రా
పస్తంబసూత్ర హారితసగోత్రపవిత్ర వేంకటనరసయామాత్యపు
త్రాన్నమరాజాన్వయపయః పారావారసంపూర్ణపూర్ణి
మాసుధాకర సకలగుణరత్నరత్నాకర విద్వజ్జన
విధేయ రమణయనామధేయప్రణీతంబయినశం
తనురాజచరిత్రంబను మహాప్రబంధంబు
నందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

శంతనురాజచరిత్ర.

చతుర్థాశ్వాసము.

క॥ శ్రీరమణీమణి వదనాం
భోరుహమద చంచరీక! భూకాంతావ
క్షోరుహ గతకర! కరధృత
హారాంగద వలయ! వేంకటాచల నిలయా!॥ 1

తే॥ అవధరింపుము జనమేజయక్షితీశ
వరునకిట్లను నమ్మునివంశకర్తుఁడు
ముద్దుకూఁతును నీగతి బుజ్జగించి
యాదినారాయణస్వామి యరుగునంత॥ 2

తే॥ చెలువ కౌతూహలాయత్తచిత్తయగుచుఁ
బద్మమిత్రోదయముగోరు పద్మినిగతి
శంతనునిరాకగోరుచు సఖులుదాను
నాత్మ సుస్థలమునకేగి యలరియుండె॥ 3

* సూర్యోదయవర్ణన *

సీ॥ పొలయుల్కలెడలి యిమ్ములఁ బిన్నవయసుదం
పతులు ర (తీలోలు) గతులఁజిక్క
సంకేతములనుండి జారిణీజారులొం
డొరులఁ బాయుటకునై యుబ్బుదక్క
సందుగొందులఁ బోవఁజాలక యున్న త
స్కరులు పేరములెత్తి కరము స్రుక్క
ప్రస్థానసముచిత పాథేయములుగొని
చనుపాంథులకు మహోత్సాహమెక్క
అంబరస్థలిఁగన్పట్టె నపుడె సమయ
ఫణిఫణాభోగభాగభాస్వన్మణిసమగ్ర
భాగదకలంక రత్నరాజంబనంగ
వింతయౌరవుల కిక్కయ వేగుచుక్క॥

క. అరుణశిఖరతయుఁ జరణాయుధత్వ
మరయఁ గాలజ్ఞతయును మాయంచెకలదు
సరిగనంచుఁ ద్విశుద్ధిఁ జాటుకరణిఁ
గొక్కొరోకోయటంచని కోడిగూసె. 5

స్రగ్విణి. తెల్లనయ్యెన్ దగన్ దీపికాసంతతుల్
చల్లనయ్యెన్ వనస్త్రైణహారావళుల్
నల్లనయ్యెన్ మిళిందస్థితిం బద్మముల్
మెల్లనయ్యెన్ స్మరామేయమౌర్వీధ్వనుల్. 6

చం. జనితవియోగదుఃఖ పటుసత్వర విభ్రమ (ఘూక)దంపతీ
ఘృణు లకలంకలీల నుడిఁగెన్ (ముడిగెన్)గుహలందుఁ జీకటుల్
మనసిజుఁ డధ్వగప్రకరమర్మ విభేదనమాచరించితాఁ
గినుకదొలంగఁ గత్తి కడిగెన్ ముడిఁగెన్ నవకైరవావళుల్. 7

వ. అంత 8

సీ. కరమునఁ బూర్వదిక్కమలాక్షి కేళిమైఁ
బట్టిన పికిలిపూఁబంతియనఁగ
సమయవసుంధరాజాని పైఁగనుపట్టు
బటువుమీఱిన సూర్యపటమనంగ
ఉదయభూభృచ్ఛిఖరో పరిస్థలియందుఁ
గోడురారు జేగురుకుప్పయనఁగ
గగనలక్ష్మీనాథ కనదురోంతరమున
రాజిల్లు కౌస్తుభరత్నమనఁగ
నాకసరిదుదకేళి కాథాకమాన
కేలికరకరసముత్కప్రదీప్త
చటులవిస్ఫుటహాటకాలంబనఁగ
భానుఁ డుదయించె ఘనతీవ్రభానుఁడగుచు 9

వ. అప్పుడు, శంతనుఁడు కొలువుకూటమునకు వచ్చుట.

సీ. తన కీర్తివల్లిమతల్లికి దశదిశాం
తరములు కాయమానములుగాఁగ
తన దయానవాకారవనవాటి కఖలమా
ర్గణకోటి కలకంఠగణముగాఁగ
తన శౌర్యపద్మబాంధవునకు గర్వాంధ
పరిపంథితతి తమఃపటలిగాఁగ
తన విలాసజ్యోత్స్నకు నవవయస్త్రీహృ
దయములు చంద్రకాంతములుగాఁగ
తనభుజాభూరిమణిమయ స్తంభమునకు
శుంభదంభోధివలయితక్షోణిరమణి
సాలభంజికగాఁగ నిస్తంద్రవిభవ
సాంద్రుఁడై రాజ్యమేలుచుశంతనుండు 11

వ. కతిపయదినంబులుగుబ్బతిలు బలు పులుదిండిరాశారిదూలమ్ముల దెసమసలక మెసవుకొను నను తలంపున మిసమిసలవెసఁగు మేటికిటి పంచరాయిరంగులఁ దురంగలించు నచ్చంపు జిగిపచ్చికలకు వచ్చి గ్ర చ్చర మూరుకొను కేళికాకురంగబాలికాపాళికలకునద్మపద్మనపొందిన చికిలిమెఱుంగునగవు తెఱంగున నెసంగు నిగనిగనిదుగతాల మగరాల తెలిచాయలను సోయగంపుఁ బంగువెన్నెలల విందారవిరచించు తమ్ము వాచెందొప్పు మొగడలవెడలి కడలికొను సాంద్రసౌరభ్యమువారికి మెండు కొని తండోపతండంబులై చనుదెంచు గండుతుమ్మెద మొత్తమ్ములవె న్నున మిన్నులముకొన్న కాలాగురుగురు ధూపధూమస్తోమంబులం గనుంగొని యదభ్రశుభ్రశతరాభ్రి విభ్రమంబుల ససంభ్రమంబుగ వఖండతాండవంబులుసలుపు నీలమయూరవారమ్ముల విప్పుతుల పింఛంబుల చొప్పుచెప్పు గొప్పకప్పు కీలుకొప్పులుగల వెలయొప్పుల కుప్పల బెడంగున నెమ్మిగులుకు పటికంపుగోడల సొంపారు మాని కంపుబొమ్మల ప్రతిబింబమ్ముల డంబుమీఱు ముకురభింబంబుల [illegible]

బించు చంద్రకాంతపుజగతుల నారజంపుఁబలుకుల చలువలుగ్రమ్మఁ జేయు బకదారులు పొంకంబుగాఁ గనుపట్ట మణివిటంకమ్ములఁ ద్రేలు జీవదంతపుఁబంజరమ్ములఁ గరమ్ము భరమ్ములేక తమతమపోతమ్ముల కాయతమ్ముగా భవ్యకావ్యనాటకాలంకారంబు లుపదేశించు ప్రౌఢకీరికాశారికాసంచయమ్ములకు భయావహమ్ములుగా మార్జాలనేత్రమ్ములఁబోలు వైడూర్యమ్ములఁజూపట్టు కవాటమ్ములుగల కొలువుకూటమ్మునకేతెంచి పొడువు కెంపుసొంపుసంపాదింపంజాలు ప్రాగెంపురాచెక్కడంపుసింహాసనంబున నాసీనుండై యఖండచండరుచిపిచండిలమార్తాండమండలమధ్యంబున నిండుకొలువున్న కుండలిప్రకాండశేయను తెఱంగున రంగుమిగిలి చింతామణిభద్రపీఠంబున నున్నతిగన్న వెన్నునన్న చెన్ను వహించి రాజచంద్రుండుగనుక మవ్వంపు నవ్వువెన్నెలల నశేషవిద్వజ్జననేత్రోత్పలంబులకు నుత్సవంబుగల్పింపుచుఁ బ్రభుమార్తాండుండుగనుక మౌళిభాగభాగజ్జరాగప్రభాబాలాతపంబుల నిఖిలబంధుజనహృదయపద్మంబులు వికసింపంజేయుచు నేవంక సరసులు నావంక రాజహంసంబులు నేదిక్కు విబుధులు నాదిక్కు గురుజనంబులు నివసించియుండ నంగ వంగ కళింగ బంగాళ కరహాట లాట సౌవీర సౌరాష్ట్ర మహారాష్ట్ర విదర్భ విదేహ నేపాళ వత్స మత్స్య కురు కుకురు సింధు గాంధార కొంకణ ప్రముఖ నిఖిల దేశాధినాథులుగొని తెచ్చిన మణి హాటక పీటికా పేటికా ధాటికా ఘోటికా శాటికా చేటికా కోటికాదులు కానుకలొసంగి నిటలతటఘటితకరపుటులై కొలిచియుండఁ బులినంబులఁబోలు శ్రోణులు నళినంబులనేలు పాణులు మధుఝరంబులగేరు వాణులు మధుకరమ్ములమీఱు వేణులు గల కొందఱు మందగమనలు వలిచామరంబులు వైవఁ జలుపావడలు వాలుగన్నులు గుబ్బచన్నులు గల కొందఱు సుందరాంగులు కర్పూరపీటికాపేటికాదులు ధరియించి తత్తద్వినియోగంబులకై వేళలరయుచుండఁ జక్కెరమోవులు కవురంపుఁ గమ్మతావులు గల కొంద ఱిందిందిరాలకలు కరాంబుజంబులఁ దంబుర్రంబు

శ్రుతి తత్తదుచితలయస్వరతాళమేళనంబుల నవిస్తరంబులుగా గీతప్రబంధంబులు విన్నపించి సభారంజనంబొనర్ప నరవిందములఁబోలు పదములు కురువిందములనేలు రదములు గల కొంద ఱకలంకశశాంకముఖు లర్ధచంద్రారాళశిఖిపక్షకపిత్థకటకాముఖశుకతుండపల్లవపద్మకోశప్రముఖ భరతాభినయనంబు లెఱింగింపఁ "జంద్రవంశాబ్ధిసంపూర్ణచంద్రోదయ! యవార్యగాంభీర్యచాతుర్యధైర్యశౌర్యవీర్యస్థైర్యసద్గుణగణవిశేష! శేష భాషా జిగీషామనీషాధురంధర! ధరారమణీమణీరమణీయతపనీయమణిఘృణికమనీయకేయూరశృంగార శుంభద్భుజార్గళవిహార! హారహీరనీహారకర్పూరపటీరమందారకుందారవిందారిభూరికీర్తిచ్ఛటాచ్ఛాచ్ఛచ్ఛాయాచ్ఛాదితదశదిశాంతరాళ! శంతనుక్షమాపాల! జయ విజయీభవ" యనివందిమాగధబృందంబులు హృద్యానవద్యగద్యపద్యంబులఁ గైవారంబులు సేయ నిండుకొలువున్న యవసరంబున, 12

శంతనుమహారాజుదగ్గఱకుఁ గోయదొరలు వచ్చుట.

సీ॥ ముక్కులపై నామములు నీలిచల్లడ
ములు బాహులందు డేగలును గఱకు
కోఱమీసంబులు కురువంకసిగలును
బిగువైన కాసెలు పెద్దబొమలు
మొలలలోఁ దీరైన నెలవంకకత్తులు
దీర్ఘములౌ నీలదేహములును
వడవడనవ్వులు తడఁబడుమాటలు
నెఱ్ఱని కాంతిఁ జెన్నెసఁగుగ్రుడ్లు

గీ॥ భుజములను విండు లమ్ములపొదులు గలిగి
పెంపుమీఱుచు దిక్కులు వీక్షింపు చలర
నుర్విపాలకదేవేంద్రుఁడున్న పెద్ద
కొలువు కేతెంచి రప్పుడు కోయదొరలు 13

తే॥ వగుదెంచి మహీపాలు నెదుటనిలిచి
నయముతో వంకవంకదండములొనర్చి
మంజుమృగమదగజకుంభమౌక్తికాదు
లందముగఁ గానుకలిడి యిట్టులనిరి పెలుచ 14
తే॥ సామి! దేవర తండ్రి! శ్రీరామువంటి
దొడ్డదొరవయ్య మామాట నడ్డచేసి
బవ్రపరాకునవైన నేర్పడగఁ వేగఁ
జిత్తగింపుము యివుడు విస్త్రితముగను 15
మ॥ పులులుం దుప్పులు జింక లిఱ్ఱులును మన్బోతుల్ (సివంగుల్ నెటా)
యెలుగుల్ సింబము లేదు లేనుఁగులు నెంతే గుంపులై వాళ్లెం
బులుతో ర్లగా బలువేటకాండ్ర పసనేర్పుల్ గట్టి పెట్టించి యీ
మలగన్గొన్నను దామెయై మలయుచుర్గా మత్తిల్లి కన్పట్టెడిన్ 16
తే॥ అయ్య! వాకిట్ల మామనసైనయుపుడు
మలలఁ దగనూసుసుందుము, ముందుకైన
మెకముగనుపడ దెచ్చుట నొకటి ముందు
మందలై యున్న విప్పు డమందగతుల 17
సీ॥ సింగముల్ కనుపడ్డ భంగంబులై పాఱఁ
దగఁజంపకున్న మాతల్లితోడు
ఏనుఁగుల్ గనుపడ్డఁ బీనుఁగులం జేసి
ధరఁగూల్పకున్న మాతండ్రితోడు
పందులుగనుపడ్డ మంచుకు లేకుండ
హరియింపకున్న మాయన్నతోడు
ఇఱ్ఱులుగనుపడ్డ వఱ్ఱులు తెగవేసి
పొలివుచ్చకున్న మాగురువుతోడు
సిన్న పెద్దములు మాకింక చెప్పనేల
అయ్యయవలిసీమలను బట్టినట్టు పట్టి

తల్లఁజేయక యున్న మా కేటి పేరు
మలలకే తెంచి మా వేటకలయఁగనుడి 18
కం॥ అనివల్కెడియాటవికులఁ
గనుగొని మందస్మితంబు కనుఁగవఁదోలుకఁగ
ఘనుఁడా రాజశిఖామణి
ధనవస్త్రవిభూషణములు తగనొసఁగి వెసన్ 19
వ॥ వారలం బోవంబనిచి యున్న యెడ 20
తే॥ గొరక లుటిగోలలును దుపాకులు జిగురులు
వలలు బోనులు వాగురల్ వాటమైన
చాటుతడకలు మొదలగు సాధనములు
వేడ్కఁ గొంచేగుదెంచిరి వేటకాండ్రు 21
సీ॥ కాలారిమోహాన మాలపెద్దఫిరంగు
బెబ్బులిబల్గుండు పెద్దతునక
బంగారుతీఁగె తుపాకి భైరవమాల
సింగిణిమణిరేఖ చిత్రరేఖ
చీఁకటిదొంగ కార్చిచ్చుమాలయదారి
మందులకొండఁపు మాలబంతి
మాటివెన్నెలకుప్ప నేరెపుబండు దొం
గలమిండఁడను నామములఁ జెలంగి
గీ॥ వైశ్యయుగ్మము కలహించు భాతి సారె
భాంకృతులొనర్చుచును దుర్నృపతుల తీ
బ్బెట్టిదంబుగఁ జూచుచు వేటకాండ్రు
కుందనపుఁబట్టెడలఁ బట్టుకొనుచు రాఁగ
కదలె భైరవకంఖాణగణము లవుడు 22

—శంతనుఁడు వేటమార్గము వెడలుట—

వ॥ అయ్యవసరంబున 23

సీ॥ తళుకుగాఁ గస్తూరితిలకంబు నుదుటిపైఁ
దగదిద్ది సిగను సంపెఁగలమర్చి
వన్నెజాళ్వాగ తిన్నగాఁజుట్టిపై
మల్లెపూసిస్తు రుమాలగట్టి
కళ్కునుప్పాణిచొకట్లు శీవిగఁబెట్టి
మెసఁగ నందిటను దామెతులువెట్టి
బలికెంపురవకెంపుఁ బతకంబు మెడవేసి
బంగారుప్రాఁత కబాయిదొడిగి
గీ॥ తళుకులీనెడిజరబాజుదట్టి మొలబి
గించి చొక్కపుబాకు ధరించిమించి
నిలువుటద్దంబులోపల నీడగాంచి
కంతువింతఁజెలంగె నాశంతనుండు॥ 24

వ॥ అప్పుడు. 25

ఉ॥ రంగుమెఱుంగువజ్రముల రాజిలు పల్లము మేలిజాళువా
బంగరునత్తలీనమును బచ్చ లమర్చిన మోముపట్టయొ
ప్పంగనుపట్టఁ బాదరసముం బలెఁదిమ్మరు నొక్కతేజిఁ జే
రం గొనితెచ్చి సాహిణి పురస్థలినిల్పిన నిచ్చమెచ్చుచున్॥ 26

క॥ నరపతి సమ్మదమొదవఁగ
సురపతి హరిపతిపయిం బ్రశోభితుఁడైన
ట్టిరవృంద దొరలు సచివులు
గురుతరముగఁగొల్వఁ దూర్యఘోషము లడరన్॥ 27

తే॥ హత్తి ముత్తములగుచు రాహుత్తు లెదుటఁ
గడఁగిచను దేర వెలిజల్లిగడలమూకఁ
జేరి యిరుగడ లరిగెలవారు రాఁగ 28
వెల్లగొడుగులనీడ భూవిభుఁడుగదలె॥

వ॥ ఇట్లుకదలి చనిచని యాభూమండలాఖండలుండఖండోద్దండ
గండభేరుండవేదండ రిపుపుండరీకశుండాలగండక కాండద్విపతప్త్రికాండ
మండల ప్రచండభైరవారావనిర్భేదితపుండరీకభవాండభాండంబును గీ
చకనిచయకర్షణజనితదవహుత వహ్నిజ్వాలికామాలికా దర్శనస్ప
ర్శనప్రశస్తఖనిస్థల లంఘనజంఘాలగంధసహవాహవ్యూహాదినిగ్రహ
వ్యగ్రభిల్లపల్లవాధరీ కరాకర్షణశరాసనవినిర్ముక్త వారుణశరాసారస
మాసాదితకాండవర్షాగమంబును సద్యోభువనశరణనిజకుల పరివృఢస
ముద్ధరణకరణోదీర్ణతా కర్ణేజపనిశిత ఖనిత్రసదృశపోత్త్రోద్ఘాతవాహినీ
సైకతాంతరోద్వాంతఘన లుబ్ధలబ్ధామోదమేదుర స్తబ్ధరోమస్తోమ
భీమభూమఘుర్ఘురనిర్ఘోషప్రతిఘోషితానన్న హిమవన్మహీధరగుహాకు
హరంబును నరుణకిరణప్రవేశకలనాసంవర్ధమాననిరంతరసబిడాంధకా
రనిర్గంధనధురంధరవిద్యోతమానజ్యోతిర్లతావితానసకుంజ సకుంజపుంజా
భ్యంతరంబును నానావిహంగమిథునశరణ్యంబును నగు నరణ్యంబునందు
నముచితప్రదేశంబులలోవల లెసంగించియు బోను లొడ్డించియు నుఱులు
పరఁగించియుఁ జోపుడుగోలలఁ జోపువెట్టించియుఁజెలంగునప్పుడు, 29

క॥ దినములవేలువుగుఱ్ఱము
లసమానప్రౌఢిలుబ్ధకావళి పఱపన్
కసిమసఁగి వాల్మీకంబుల
వసమసలకగీటణాంచె విలయస్ఫూర్తిన్ 30

• శంతనుమహారాజు సైన్యము మృగములవధించుట •

క॥ వేఁపులుకోపాటోపితభూపునిముందటనుమృగసమూహమ్ముత్రుంపన్
చూపులుతీవులుగొనఁగా వేపునఁగని వేటకాండ్రుపీసరచేర్చన్ 31

వ॥ మృగంబులపయిం గవిసి 32

తే॥ "బైసుమాలకపొదువుమీ బావ! నీవు
పిటికిఁబాఱకవఱకుమీ మఱఁది! నీవు

కదెకుజరుగక చేయుమీ కొడుక! నీవు
తలఁగిపోవక చెంపుమీ తాత! నీవు 33

తే॥ వలయునాళ్లు పెంచెమా నృపతిమిమ్ము
నేఁడుగా కిన్నటికిఁక మీ నేర్పులెల్ల"
అనుచుఁ దమలోనఁ బంతంబు లాడుకొనుచు
వసుధఁ గూల్చిరి మృగముల వత్తుగాను 34

చ॥ పులిపులి నేతునంచు నొకపోటరి యామృగయుండు గొబ్బునన్
బులిపయి కేఁగఁగా నదియు బోరున మీఁదికిఁ జౌకళింప న
త్యలఘురయంబునం దనదు హస్తమునందలి దోడ్డబాకు త
ద్గళమునఁ గ్రుచ్చి చీల్చె నెసకంబున, వాఁ డెటువంటి శూరుఁడో 35

చ॥ ఉరుజవ మొప్ప నొక్క మృగయుండు మహోగ్రత నేగుదెంచు సూ
కరము నదల్చి బల్లెమున గర్భము వ్రేసినఁ గట్టవెంట స
త్వరముగ దంష్ట్రి తా భువికి వామకరంబున బల్లెమూది చె
చ్చెర వల కేలివంకిణిని జీల్చె గళంబు నృపుండు మెచ్చఁగన్ 36

వ॥ అయ్యవసరంబున నయ్యవనీపాలకుండు, 39

క॥ ఖడ్గమ్ములఁ బడనటికెను ఖడ్గమ్మున భూరిచిత్రకౌశలమున వి
ద్విడ్గహనదహనుఁ డహహా! రాడ్గణములు చుట్టు నిల్చి ప్రస్తుతి సేయన్

క॥ తల్లడమందఁగఁ బార్థివ
తల్లజుఁ డత్యంతరోషతామ్రాక్షుండై
భల్లముల భూరి (బాహాభ
ల్లమ్ములన్ గసిమసంగె బలమేర్పడఁగన్)

ఉ॥ ఇత్తెఱంగున మృగయాకేళీలోలాత్ముండై యమ్మహాత్ముం డత్యంతోత్సా
హంబు వొడమి యంతటం దనివితీరక మఱియునుం గడంగి, 40

మ॥ ధరణిం బంచముఖత్వ మొంది ప్రబలి విస్తారార్తి సామోదని
ర్భరదావోన్నతి గన్న సామజగతిన్ భంజించునంచున్ [illegible]

శరభాక్రాంతదిగంతరాళుఁడగుచున్ సంరంభశుంభద్భుజా
త్యురుశౌర్యోద్ధతి మీఱఁ జంపె నృపసింహుం డుగ్రసింహంబులన్ 41

తే॥ ఎన్నఁ జండాలులకు దానమిడు చనంత
కుంభినీసంభరణకేళిఁ గొమరుమిగిలి
నట్టి నిజగతి తగఁబూని యనుచుఁ గెరలి
మత్తమాతంగములఁ గూల్చె మహిపమౌళి 42

తే॥ మనుపరిస్థలసంస్థితామలసితాబ్జ
వ్రతనామ ప్రతిగాంచి గోప్రాణహరణ
వృత్తి నేప్రొద్దు నలరె దుర్వృత్తులనుచుఁ
బుండరీకాళి ఖండించె భూవిభుండు॥ 43

కం॥ హరివిద్వేషసమాశ్రయ
గురుచేతోవృత్తిఁ బూనెఁ గొనరక దీనిన్
ధరణికి బలి సేసెదనని
శరభంబులఁ ద్రుంచె నృపతి సరభసలీలన్॥ 44

కం॥ భూదయితుఁడనే నివియును
భూదారము లదియుఁ గాక భువి ఘనవృత్తుల్
నాదవు తెఱఁగున వీనిన్
ఛేదించెదననుచు విభుఁడు చెండాడె గిరులన్॥ 45

తే॥ ఆత్మవంశాధిపతియైన యబ్జునకును
హృత్కళంకంబు పుట్టించి యుల నెసఁగె
కాన వీనిని వేకూల్ప నౌనటంచు
హరిణశశములఁ గూల్చె నుహామహుండు 46

కం॥ హరిగతుల మెఱయుచున్ శం
బరభంజన విలసనమునఁ బర్వఁగుచు నతను
స్ఫురణ నలరంపగురియుచు
గిరిమనసఁగ నవ్విభుఁడు రాజకందర్పుఁ డొగిన్॥ 47

వ॥ అంత 48

కం॥ పురహరకరసారంగము
హరిణాంకహృదంతరాళ హరిణముదర్కా
ధరనెన్న మృగము వచ్చుక
పురమర్త్యా రాజతిలక పొలుపగు వేటన్॥ 49

వ॥ ఇత్తెఱంగున నారాజపుంగవుండు నిరాఘాటవనంబున మెటిమృగంబులగిటణంగించి వేటకాండ్రుకొని తెచ్చిన వ్యాఘ్రనఖంబులు చమరీవాలంబులు దంతావళదంతంబులు కిటిదంష్ట్రిలు కస్తురివీణెయలు గైకొని వారికి బహుధనంబులొసంగి పంది కుందేలు దుప్పి జింక మొదలగు మృగంబుల నరసత రసవిసరంబులు పాల్గిడి యటఁ జనిచని ముందట, 50

—♦ శంతనుఁడు హిమవత్పర్వతమును వర్ణించుట ♦—

సీ॥ మదజాల పదజాల పదకూల మృదు బాల
పవననిర్గతతుంగ భంగసరసి
తతదరీ గత ఝరీ హితపరిస్థితహరి
ప్రకరసద్భూకృత చకితభిల్లి
గురు తుంగ తర శృంగ వరసంగత రథాంగ
శాత్రవ మిత్ర నక్షత్రపాళి
స్ఫుటదంత పటుదంత పుటకాంత తట నంత
త విహారకలితగంధర్వయుగళి
గీ॥ లలితపికమధుకరశుకకలరవముఖ
విహగకులకలకలరవమహితసరస
మృదులకిసలయకుసుమఫలదళవిలసి
తధరణిరుహాళి యత్తుహినధరమాళి॥ 51

వ॥ కట్టెదురం గన్పట్ట నత్యంతసంతోషస్వాంతుండై కనుంగొని యగ్గిరికి నమస్కరించి, 52

చం॥ హరునకుఁ గూర్మిమామ తుహినాళికి సంభవసీమ మేనకా
గురుకుచపాళిసొమ్ము మఃశకోటుల కెల్లను దావలమ్ము భూ
ధరవరుఁ డంబికాసతి నుదారతఁ గన్నగురుండు కావునే
నరసనమ స్త్వసద్గుణనిశాంతము నీహిమవంతమున్ జొగిన్॥ 53

వ॥ తత్ప్రభావంబు వక్కాణింపుచు నటఁ బోవంబోవ, 54

శా॥ రంగద్రూపవినిర్జితాంగజునిపై రాజద్గిరిఁ బీచ న
ద్గంగాతుంగతరంగలోల మధులిడ్గంభీరఘోషస్ఫుర
ద్గాంగేయాంబుజఫుల్లహల్లక లసద్గంధానుబాధాప్తి (సౌ
మ్యం) గొంపోయినరీతి గంధవహ మామోదానుసంధాయియై॥

వ॥ అంత ముందట॥ 56

ఉద్యానవనవర్ణన

సీ॥ కాంచనకాంచన కాంచనావాసంబు
పున్నాగపున్నాగ భూషితంబు
శ్రీఫలశ్రీఫలశ్రీఫలాగారంబు
మందారమందారమంజులంబు
సురసాలసురసాలసురసాల నిలయంబు
కేసరకేసరభాసురంబు
వంజులవంజులవంజులాస్థానంబు
చందనచందనబృందయుతము
మదనమదన సమూహ రమ్యస్థలంబు
దంతశఠదంత శతసముదాయసదన
మగుచుఁగన్నులపండువై యలరునట్టి
వనముగనుగొనె మేదినీవల్లభుండు॥ 57

వ॥ కనుంగొని యువ్వనంబు చేరంజని యచ్చట నొక్క రమ్యప్రదేశంబున సైన్యంబుల విడియ నియమించి మృదుల తరపదకమలకేలి

తరత్నపాదుకాయుగళుండై తన కత్యంతప్రియమిత్రుండగు విశారదుం డను మంత్రినందనుకరంబు కరంబునం గీలించి యయ్యారామాభ్యంతర స్థలంబున సంతసంబున విహరించుచు, కంతువసంతుల విలాసమునకు జనిస్థాని హిందోళసుందరీమందోహాగ్రరుత్సంఘాతసంభూతవాతపోతోద్ధూత శాలరసాలమూలేందుకాంతాలవాలనన్నిహితప్రసవవర్షపరిత్యక్తలసంవర్ధమానకాంతార వారశీర్యమ్ముక్తాఫల, రంగవల్లికాయమానాంగణరంజితనికుంజపుంజ జ్యోత్స్నాచ్ఛటాచ్ఛాదితప్రవేష్టిత కాసారసంజాతకంజాత మంజుకింజల్కపుంజ సమ్ముంజనసరథాంగచక్రాంగ విహంగకులకోలాహలమ్మతిఘోషితానంత మణికాంతమణికుట్టిమప్రదేశంబుల నిలుచుచు వలితెమ్మెరలు గమ్ముకొనం గమ్మతావులు కుమ్మరిల్లు నిరంతర నీరంధ్రవాసంతికాలతానికాంతమ్ముల యిమ్ముల దొమ్మిగొని ఝుమ్మని నాదమ్ముల మోదమ్ములొసంగు మొకరితుమ్మెదల మొత్తమ్ముల చిత్తమ్ములకుం దత్తరమ్ములం గ్రమ్మంజేయు తదుపరిభాగాచ్ఛాదితాచ్ఛకుసుమగుళుచ్ఛాభిరామ హేమాంకుశకప శాఖోప శాఖాశిఖాంతర కులాయసమేధమానరాజ ద్రాజకీర శారికాధికరమధుర వచోవిశేషంబు లాలకించుచు గొప్పలై విప్పుగలిగి యొప్పుమీఱు కురువేరుచప్పరమ్ముల క్రేవల నత్తావులడీవులై శేవమీఱు పూవులంజూపట్టు క్రోవులం బెనంగొన్న కన్నెమావులపై మిన్నుముట్టి పొన్నుగలసుర పొన్నగున్నలచాయం జల్లదసంబుల కెల్ల సెల్లయగు మల్లియలనెనసి యల్లిబిల్లిగనల్లుకొనిన జిల్లేడుపొదలడల్లపజ్జసిబుకొనిన గొజ్జంగిమావులపొదల జోరునం జిల్కు నీహారవారిపూరమ్ములు నిండి మెచ్చువచ్చు నచ్చపచ్చరాకట్టు దొనలచెంగట మాటిమాటికిం జెంగలువయై టెనూటినీటిపోటుచూపు కీరఘోటకుని మేటిథాటిగలిగి నిగనిగని తొగజేనికాలంగట్టిన నిద్దంపు ముద్దుటరంగుల చెలంగులం దుర్లంగలించు మోహంబుల నిధువనంబులం జెలంగు మయూర మిథునంబులం గాంచి హర్షింపు మానా రాజన్యనందనుండు విశారదుతో నిట్లనియె. 58

కం॥ ధరపురభిత్సురవనతరు
లరుదుగ నివ్వనము గన్నయవియోగాదే
ఉరుగతిం జెందఁగ నేటికి
నరవర నందనకుమారసంతానాఖ్యల్॥ 59

కం॥ శ్యామసదాళుల్ చెలఁగఁగఁ
గోమలవురుషతిలకాప్తి గొనకొనియెనిటన్
శ్యామ సదాళుల్ చెలఁగఁగఁ
గోమలవురుషతిలకాప్తి గొనకొనుటరుదే॥ 60

సీ॥ ఘనసారములఁబోలు ఘనసారములచాలు
బహుళీనగారూఢపటిమగాంచి
సురసాలములఁబోలు సురసాలములచాలు
నిష్టఫలావాప్తి నేపుదూపి
స్యందనమ్ములఁబోలు స్యందనమ్ములచాలు
సుందరచక్రాప్తి నందగించి
పున్నాగములఁబోలుఁ బున్నాగములచాలు
స్థిరమహాభోగసంస్థితిరహించి
గీ॥ కంటె వేసీవునర్మసఖా! మదీయ
సద్వచోగతి నాయాయిసాలములను
చిత్రశృంగార(చేష్టితా)శేషలీల
నలలితంబైన యువ్వనస్థలమునందు॥ 61

కం॥ అని వనిగని చతురోక్తులు
మనమలరఁగఁబల్కు నృపకుమారమహేంద్రు
గనుగొని యప్తసఖుండును
ఘనవాగ్వైభవవిలాసగతి తేటపడన్॥

సీ॥ చిగురుటాకులపేరఁ జెంగావిఁ గట్టి
ఫలములపేర భూషలు ధరించి
విరులగుత్తులపేర మెఱుఁగునవ్వు వహించి
పైకనాదముపేరఁ బాటఁబాడి
గురుపరాగముపేర సిరిగంధమలఁది భృం
గావళిపేరఁ గొప్పలవరించి
పూఁదేనెపేర సంమోదాశ్రుగతి నొప్పి
కలహంసములపేర గతులనొంది
వనరమాదేవి దేవ! భవత్సమాగ
మోత్సవంబున నెంతయు నుల్లసిల్లె
ఘనులు మీ రేగుదెంచుటకంటె నెక్కు
డైన సంతోషభోగభాగ్యములు కలవె 63

చం॥ లలితవబిందుబాలక విలాసగతిన్ సుమకోటిఁ గన్పడన్
గలితమహాంబుబిందువులకై పడిఁ బుష్పరసంబు జారఁగాఁ
దెలఁగుచుఁ జైత్రుఁ డంచితవిశేషరమం దగు మీకుఁ గాన్కగా
నిలిపిన కుంజరమ్ములన నిర్మలకుంజములొప్పె నచ్చటన్ 64

మ॥ వనజాతాంబకరూపు లీ రిటకురా వాంఛన్ లతాసుందరుల్
వనజాతారిశిలాప్రకల్పితమహావారావళీరావ్యథా
జనసంఘంబుల (మల్లికాప్రసవ)గుచ్ఛవ్యచ్ఛముక్తాళి పెం
పెనయన్ నించి విచిత్రభూతిని నివాళింపించినట్లొప్పెడిన్" 65

వ॥ అనిపలుకుమంత్రినందను వచోవిలాసమకరందబిందుబృందమ్ములు కర్ణంబున కమందానందంబు పొం[illegible]యప నారాజనంక్రందననందనుం డప్పు డచ్చట సంచరింపుచు,

సీ॥ చెలులు చంద్రాస్యకు శిశిరకృత్యములు గా
వించిన శశికాంతవేదిఁ జూచి
సకియలు కురువేరుచప్పరమ్ములనీడ
సయ్యాటలాడిన జాడఁ జూచి
వనితలు మన్మథస్వామివైభవలీల
వ్రాసి పూజించిన క్రమముఁ జూచి
మగువ లూఁగిన గుజ్జుమావులప్రేలాడు
నల తీఁగె తూఁగుటుయ్యాలలఁ జూచి
తోయజాక్షులు పటికంపుదొనలు నిండ
పచ్చరాకట్టువణఁకుల నిచ్చలలరు
నలరు తేనియకాల్వల కడ్డమేయఁ
బాలుచు పుప్పొడికట్ట లింపొలయఁ జూచి. 67

ఉ॥ ఇచ్చట నవ్వరోసకియ లిందునిభాస్యకు శైత్యకృత్యముల్
మెచ్చఁగఁ జేసినా, రిచట మీనపతాకుని పూజ చేసినా
రిచ్చట నిచ్చటన్ బహువిధేష్టవినోదము లన్నలంగినా
రచ్చటివారొ నచ్చెలులు నవ్వతో యవ్వనజాక్షి యొన్నఁగన్ 68

కం॥ కురువేరు చప్పరముల్ గ
పుర మొగి నడ లేక నిండి పొలుపగు ధాన్వ
త్సరణులఁ జేర్చినలలనల
చరణాంకములౌర! మాయఁజన వించుకయున్ ॥ 69

కం॥ పుష్పాధివ్రాసిన వెన్నెల
కుప్పలు చెడ, వృద్ధినిండ గుప్పిన సుమముల్
విప్పుగ నించుక వాడవు
మెప్పుగ నిటమున్నె యి[illegible] మెలఁగిన వారల్

తే॥ వారలిటనుండి యెచటికిఁ జేరఁజనిరొ
ఇష్టసఖ! చూచితే? యన, హితుఁడు పల్కె

"విరహపరితాపశాంతికై వెలఁదిఁగూడి
సకియలిచ్చటవసకేళి సలిపిచనిరి. 71

కం॥ ఈనికటక్షోణీస్థలి,మానినులుండుదు రనూన మానినియతిచే
భూనాయక! మెల్లన "ఁజని,మానుగ నీక్షణము చేతమా?"యనునంతన్

సీ॥ వదరెడు రాయంచ కొదమలనదలించి
యలసయానముదీర్చునట్టిస్వనము
పెద్దగాఁదన రారు ముద్దుకీరములకు
నేర్పుగాఁబలుకులు నేర్పురుతము
గంధాంధభుజగభృ గ్గణము వంకలుదీర్చి
నిద్దంపునటనలు దిద్దునినద
మెచ్చికోయిలపిండు మచ్చికతోఁజేరి
కలికిపాటలు చెప్ప కలరవంబు
క్రమకాంచన కాచకంకణవినూత్న
పాదకటకఝణంఝణారభటులు మెలుచ
నొక్కబలుప్రోఁతగా జెల్వలున్న కుంజ
వివరముననుండి బోరున వినఁగబడియె. 73

మ॥ విని భూపాలకమౌళిమంత్రిమణి పృథ్వీనాథుతోఁబల్కె "నో
యనఘా! వింటివె? యొక్కప్రోఁత వినఁగానయ్యెన్ లసత్కుంజసం
జనితంబై,యట మానినీమణులు స్వేచ్ఛన్ నిల్వఁగాఁబోల్పుత
త్స్వన మామానవతీకృతోల్లసితనాదంబౌ వితర్కింపఁగన్" 74

చం॥ అనవుడుభూమిపాలమణి యాత్మసఖుంగనియిట్లుపల్కె "నీ
వినదముఁజూడ నేగఁ దరుణీమణులున్న లతాగృహంబు వే
కనఁబడుఁగాన మానగతిగాఁజని మెల్లన యాలతాంగులన్
గనుఁగొనివత్తమే? మాన మఖండకుతూహలమొప్ప నెచ్చెలీ!" 75

కం॥ నావుడుసఖుఁడను "మెల్లన
భూవర! యేనేగి చెలులఁబొడగాంచి టకున్

వేవేగవత్తు నంతకు
నీవిటనుండుము హితప్రవృత్తి పెలంగన్" 76

మ॥ అని రాజాజ్ఞవహించి నెచ్చెలిప్రమోదాయత్తచిత్తంబునన్
జనఁగా వీచెను సానుకూలగతిఁ జంచత్సీతవాతూల మా
వినతానందనదుగ్ధపత్రరథముల్ విఖ్యాతిమై వామభా
గనిరూఢోద్గతిచే మెలంగె నతిమాంగల్యస్థితుల్ దెల్పుచున్ 77

వ॥ చని చని తరుగణంబులోనం జొచ్చి 78

మ॥ కలితాహ్లాదమునన్ గనుంగొనియె భూకాంతాప్రియుం డచ్చటన్
గలకంఠిన్ ఘనకాంగిఁ గాంచనకుభృత్కాంతిన్యవక్షోరుహన్
గలహంసోత్తమయానఁ గంధరకచన్ గంజాతపత్రేక్షణన్
గలికిన్ గన్నియ నొక్కకామినిఁ గనత్కర్పూరమందస్మితన్ 79

ఉ॥ కాంచి దృగంచలంబులు వికస్వరభాస్వరలీలనొంద న
భ్యంచితహర్షబాష్పతతు లాననవిస్ఫుటహాటకాబ్జని
ర్యంచలసాంద్రసీమ విలసద్గతిఁబూనినభంగసంపద
న్మించినకౌతుకంబెనఁగ నెమ్మదినెన్నగణంగె నంతయున్ 80

ఉ॥ "ఎవ్వతొ యీవిలాసవతి యెవ్వతొ యీకలకంఠకంఠితా
పువ్వువుఁబువ్వుదీవియల మంజులకుంజములన్ మనోజ్ఞమా
నివ్వనవాటిలో విలసితేష్టవినోదవిహారలీలచే
జవ్వనిపిండు లూఁడిగములు సల్పుచుఁ జుట్లనెసంగ మీఱెడిన్ 81

కం॥ మణిహారములో నాయక
మణిభాతిని దారకావమాజమున నిశా
మణిరేఖగతి వయస్యా
మణికోటులలోన నీర[illegible]మణి యలరెన్ 82

సీ॥ అలరారుకళలూరు [illegible] నెరుచునుదీటు
జిగిదేఱు నీకన్నె మొగముతీరు

అలకవ్వాలలిగువ్వ చెలువ్వువ్వఘనుదెవ్వ
మెప్పైనయాకొమ్మ కొవ్వ,
సిరిఁజూపువిరితూపుదారతూపుగురియేపుఁ
బాపుసీకోమలిచూపుకోపు
చెలువంపుబలుసొంపుగలకెంపువగఁజంపు
మురిపెంపునీయింతి మోవిపెంపు
గీ। నిక్కమువుబువ్వుదొక్క నీనెలఁతముక్కు
మెఱుపుగమినేలు నీకాంతమేనిడాలు
కప్పురపుఁబల్కులొల్కు నీకలికిపల్కు
దీనినుతియింపవశము వాగ్దేవికైన॥ 83

తే। కమలదళనేత్రి లేఁగౌను కరయుగంబు
కలికితొడలును బుష్కరగతివహించె
సుందరమణికిలొప్పు సొలవుచూపు
మందయానంబు సారంగమహిమగాంచె॥ 84

తే। అబ్జపున్నాగవిఖ్యాతినతిశయిల్లె
నబ్జపున్నాగవిఖ్యాతినతిశయిల్లె
నబ్జపున్నాగవిఖ్యాతినతిశయిల్లె
నబలగళవేణిముఖనాభిహస్తగతులు॥ 85

ఉ। కన్నులతీరు మోవిజిగి కౌనుబెడంగు మొంగటుడంబుబల్
చన్నులఠీవి కంధరవిలాసము పల్కులతీవు చూపు మేల్
వన్నియకొప్పుచొప్పు కరవైభవ మంఘ్రులయొప్పయారయా
కన్నకకాక లోకములఁగల్గిన కాంతలయందుఁగల్గునే॥ 86

ఉ। కన్నులు పుండరీకగతిగాంచె, మృదూక్తి శుకాప్తిఁజెందె,బల్
చన్నులు పర్వతస్థితి ప్రశస్తిగనెన్, ఘనవేణి నారదా
భ్యున్నతిఁబొందె, నల్లగు టాహా తగ నాయలనాగఁ గన్గొనన్
జెన్నసలారఁగల్గవె యనేకవిశేషరసప్రకాశముల్"॥ 87

మ। అని యక్కోమలి రూపవిభ్రమవిలాసౌన్నత్యముల్ మఱి తద
దనుఁ డానందరసాబ్ధిమగ్నవిలసత్స్వాంతాబ్జుఁడై వేడుకన్
వినుతుల్ చేసి తదీయపాత్రఁ ధృతిభృద్వారావతంసంబు శ్రో
త్రనవాకల్పముగా వినన్ దెలిపి చేరన్ దత్తునంచున్ జనన్॥ 88

మ। చని గోత్రాతలనాథుఁగాంచి బలభిత్సంకాశవైభవా
భినవాడంబర! నీపువంవ విలసద్విఖ్యాతసమ్మానసం
జనితప్రాభవలాలనుండనయి స్వేచ్ఛన్ బోయి యేనిమ్మహా
వని నానావిధచిత్రముల్ గనుచు శేవన్ మీఱుచున్ ముందరన్॥

సీ। బాలానిలవిలోలదేలోలతావాల
కూలాంచితరసాలకోటిగడచి
సారసారివిహారసారసాకరతీర
సారవర్ధనసారసమితిదాటి
చందనకృతమాల కుందనాగతమాల
చందనవరసాల చయముమీటి
లలితసారథసారకలితసత్సహకార
ఫలితోరుఖర్జూరపటలిఁజూచి
లుంగములను లవఙ్గామ్రతులుంగములను
పూగములను బ్రికాళపున్నాగములను
తాలముల భూరిరుచిరహింతాలములను
జాజులను విరజాజుల వరలఁగాంచి॥ 90

సీ। మావుల మకరాంకుమావులఁజెన్నారు
కోవుల లవలీనికుంజములను
రేగులఁ బూఁదేనెవాఁగుల వలకొండ
గోగుల నురపొన్నకూటములను
గురుగులఁ బనసలమయూరలఁ బొన్నల
పొదరిండ్లగల పోకమ్రాకలందు

తావులు వెదఁజల్లు పూవులుగల మొల్ల
 తీవెలల్లిన గంగరావులందు
స్వచ్ఛతరజాయమానాతిసాంద్రశిశిర
 గోస్తనీకాయమానప్రశస్తనిస్తు
లైందవోపలవేదికాబృందములను
 వికచపద్మదళాక్షుల వెదకివెదకి॥ 91

ఉ॥ అంత నతాంతభాస్వరలతాంతనితాంతసమగ్రసౌరభా
క్రాంతదిగంతరాగతనిరంతరమాంసలభృంగమంగళా
త్యంతవిలాసగీతనినదాకలితంబగు నొక్క కుంజగే
హాంతరసీమఁ గాంతతరహైమకరోపలవేదికాస్థలిన్॥ 92

మ॥ ఘనవిద్యుల్లతికాభగాత్రల వలత్కంజోల్లసన్నేత్రలన్
ఘననీలోపలనీలవేణులను వీణామాధురీవాణులన్
ఘనసారోజ్జ్వలహాసలన్ దిలసుమాకారస్ఫురన్నాసలన్
గనదంభోరుహరాగపాణుల రథాంగశ్రీపృథుశ్రోణులన్

వ॥ అత్యంతవినయవివేకలక్షణవిచక్షణలగుమృగేక్షణాసహస్రం
బులం గనుంగొని తత్సభామధ్యంబున॥ 94

సీ॥ సంపూర్ణచంద్రుని సరసమాడఁగఁజాలు
 మొలకలేనగవొల్కు మోముదాని
క్రొక్కారుమెఱుఁగుల గుంపు పెంపెలయింపఁ
 జాలిన నెమ్మేనిడాలుదాని
జాతినీలమ్ముల నీతిగాదని దెప్పు
 గొప్పమేల్కొప్పున నొప్పుదాని
కలువరేకులగేరు కన్నులుగలదాని
 తీవిగుల్కెడి కావిమోవిదాని
చికిలిబంగరుచెఱఁగుల చేలదాని
 ముద్దుటంచలకాటలు దిద్దుదాని

చిలుకలకుఁ గల్కిపలుకులు దెలుపుదాని
 కంతురతివంటి యొకకల్వకంటిఁ గంటి॥ 95

ఉ॥ ఆరమణీలలామ కహహా! సవతించనవచ్చునే సురాం
భోరుహపాణులన్ మనుజపుష్పసుగంధుల యక్షకన్యలన్
చారణకామినీమణుల సాధ్యమృగేంద్రవిలాసమధ్యలన్
గారుడపాటలాధరుల నాగలతాంగుల రాజశేఖరా!॥ 96

ఉ॥ అంగజుపూవుముల్కి, రతియాడెడిముద్దులచిల్క, జాళువా
బంగరుసక్కి, లేచిగురుబంతి, మెఱుంగులకుప్ప, ముత్తెపున్
రంగుబుగ్గునిగ్గు, వగరాజిలుబోదపసిండి యంచగా
కంగనసెన్నిచూడ నహహా! సతిమాత్రమె రాజశేఖరా!॥ 97

చ॥ కపురము నన్మృగీమదము కమ్మనితావులుక్రిమ్ము దేవపా
దపవికచప్రసూనరసధారల సమ్మిళితంబుఁ జేసి య
చ్చపు నునుక్రొమ్మెఱుంగులు నిశామణివెన్నెలలందుఁ గూర్చితా
నిపుణతఁ జేయఁగావలయు నీరజజుండల కన్యకామణిన్॥ 98

ఉ॥ భంబులుగా నఖాళి, కరభంబులుగా తొడ, లక్షులంబుజా
భంబులుగా, సుధారసనిభంబులుగా పలుకుల్, కురుల్ ద్విరే
ఫంబులుగా, జితోల్లసదిభంబులుగా నడ, లొప్పు, భద్రకుం
భంబులుగా స్తనంబులు నృపాలక! పంకజపత్రనేత్రికిన్॥ 99

ఉ॥ కంబుగళంబు, కనకంబుగదే నునుమేను, కౌను నా
కంబుగదే, సునాస కనకంబుగదే, చనుదోయి మత్తకో
కంబుగదే, శశాంకపృథుకంబుగదే నిటలంబు, మేలు, లో
కంబున దానిఁబోలు నవకంపుసతీతిలకంబు గల్గునే॥ 100

సీ॥ సారంగమద మదసారంగములమీఱుఁ
 గలకంఠమైతావి కనులఠీవి
అంబుజరాగ రాగాంబుజమ్ములమీఱు
 నకిమోవి కెంపు హస్తములసొంపు

పున్నాగవర వరపున్నాగములమీఱు
నలినాక్షినూఁగారు నాభితీరు
పుష్కరఘన ఘనపుష్కరంబులమీఱు
తొయ్యలికీల్కొప్పు తొడలచొప్పు
వేదిగంభీర గంభీర వేదిగతుల
సరవిమీఱుశరత్పూర్ణచంద్రవదన
కటితటముహేల విలసితగమనలీల
నబలఁగొనియాడఁదరమె బ్రహ్మాదులకును। 101

ఉ। కన్నులు చేరెఁడేసి, జిగి కౌను బళీ! పిడికెండు, గుత్తపుం
జన్నులు పట్టెఁడా, బెడఁగుబిగ్గులు గుల్కెడు వేణి బారెఁడా
పున్నమచందమామవగ బూనిన మోము కొణిందెడారయన్
గన్నయఁ గాఁగిటంబొదువఁగల్గిన మేటికి స్వర్గ మేటికిన్। 102

తే। కలికిరదనాళి మొల్లమొగ్గలను మీఱు,
పడఁతిమీఁగాళ్ళు తాఁబేళ్ళఁబట్టిపోరు,
బాలనూఁగారు చీమలబారు గేరు,
కాంతఁగనుఁగొన్నఁ గన్నులకఱవుదీఱు॥ 103

ఉ। దాని బెడంగుగుబ్బలును దానిచొకాటపుఁ దేటచెక్కులున్
దానియొయారపుంబిరుదు దానిమెఱుంగుఁగుసోగవెండ్రుకల్
దానిమిటారిచూపులును దథ్యము కన్నులఁజూడ బాపురే!
మానవులేమి చెప్ప సలమన్మథుఁడైనను భ్రాంతిఁబొందఁడే। 104

సీ। చికిలికెంపుల నీడు సేయంగవచ్చునే
కాఠిన్యగుణ మందుఁ గలిగియుంట
చిగురుటాకుల సాటిచెప్పనేగతివచ్చు
నానాఁట మార్దవం బూనకుంట
కెందమ్మిలను సామ్యమొందింపనెట్లొప్పుఁ
బ్రొద్దువెన్నెలచేతఁ బొలువుగనుట

పగడంబు లెనయంచుఁ బలుక నెట్టులఁజెల్లుఁ
గనుక నేవేళఁ జేకట్లఁబడుట
గీ॥ అహహ! మృదుతరసంపత్తి నతిశయిల్లి
సతతతారుణ్యయుక్తమై సహజసరస
లీలనెసఁగి విశృంఖలోద్వేలగతుల
నొప్పు నా చంద్రముఖి పాదయుగళమునకు। 105

తే॥ వేడ్క ముఖచంద్రుఁ గచనీలవిషధరంబు
పైకొనినఁ దన్మహామిత్రభావమొంది
నట్టిగమనాండజముఁ జేరి యధిపుఁ గాచు
కౌను భయములగతిఁ జెలి కాళ్ళఁగొల్చుతనరు॥ 106

కం॥ అజుఁడు గజగమన గమనము
గజసంపదగాంచు టెఱిఁగి కచ్ఛపములుగా
సృజియించెం బ్రమదంబున
గజకచ్ఛపలీల తొంటిగతి యేర్పడఁగన్॥ 107

తే॥ పంకమునఁబుట్టి బహువిషప్రాప్తి వృద్ధి
బరఁగియుండిన కమలగర్భంబు లీల
యతులమై మోయు స్వర్ణకాహళులు సరియె
చంద్రవదన విసర్మలజంఘికలకు॥ 108

చం॥ నిరతము విభ్రమాప్తిగని నిష్ఠురకర్కశలీలఁజెంది బం
ధురరుచిలేక మీఱు కరితుండము లోవివరంబెఱుంగ కే
సరసిజనేత్రి యూరువులసాటికి వచ్చి ముసింగి దీటురా
నరటులు పూని వన్యముల నాకులపాటు వహింపదే ధరన్। 109

మ॥ కులగోత్రాగ్రముల న్వసించి విలసత్కార్శ్యాసనాసీనయై
బలిమిన్ మారుతిభుక్సముద్ధరణ శుంభల్లీలఁ బెంపొంది ని
శ్చలతన్ ధాత్రి తపంబొనర్చి మహిళాంచచ్ఛ్రోణియై నిల్చెఁగా
కల రత్నాకరమేఖలాప్తిగనసేలా కాకయున్నం దగన్। 110

కం॥ అవనజనేత్రినాభిక । భావింపఁగఁ బొన్నపూవు వరఁగనరియొకా।
దావర్తము (సమమునియ)నఁ । గావచ్చునె వరదఁ బోవఁగాఁగను
గొనుచున్॥

తే॥ భామినీమణి లేఁగౌను బయలుచెంద
నుపరిసీమకు నాహార్యయుగళినిలిచె
అతనుచే నట్లు విపరీతమయ్యెనేమొ
కమలసంభవు నిర్మాణకౌశలంబు॥ 112

తే॥ లలితనాభీబిలాంతరస్థలము వెడలి
గురుపయోధరభూధరకూటములకుఁ
బరఁగనెగఁబ్రాకు మేచకఫణియనంగ
భామకెంతయుఁ గనుపట్టె రోమరాజి॥ 113

తే॥ వనజదళనేత్రివళులతో వైరమెత్తి
భంగసంపదఁజెందెఁ దరంగసమితి
అదియెకారణముగను దానాశ్రయించె
భంగనామంబువాని నభంగగతిని॥ 114

సీ॥ అశ్రాంతఘనవిభ్రమాయాసమునఁగుందు
రంగుబంగరుబొంగరంబులీడె
కమనీయమార్దవకలితమ్ములైమించు
నరసప్రసూనగుచ్ఛములుసమమె
తృణకాష్ఠపాషాణధృతిఁ గర్కశతమీఱు
కులధారుణీధరకోటిజోడె
పొద్దునఁ గొలఁకులఁ బొలుపుగా జతఁజెందు
మదగథాంగవిహంగమంబులెనయె
గీ॥ బహుళసుస్థిరలక్ష్మిచేఁ బరిఢవిల్లి
వినుతకాఠిన్యయుక్తమై నునుపుగలిగి

యనిశమును జోడుఁబాయక యలరుచున్న
చంద్రిముఖి నిబ్బరపు గుబ్బచన్నుగవకు॥ 115

తే॥ హంసవితతికి భోజనంబౌటకతన
నవమృణాళంబులను బోల్పఁదవునుగాక
లలితమధుజృంభణతమీఱు లతలఁబోల్పఁ
బాటిగానేర్చునే కొమ్మబాహువులకు॥

కం॥ వలమురి దరాప్తిగని వె 116
ల్వెలఁబాఱియు మొరసి ముడిఁగి విషరుహనేత్రీ
గళలక్ష్మికిని బ్రదక్షిణ
మెలమిం గావించఁబోలు నిద్ధస్ఫూర్తిన్ 117

చ॥ భువనచతుర్దశప్రకటమోహనచారుకళాఢ్యమైన త
త్కువలయనీలవేణి నవకోమలకమ్రరదాంశుకంబుతోఁ
పవడము సాటిరాదెకద పక్వదళందనరారు దొండపం
డవనిపడంగఁజూచియును హాతగ సామ్యమనంగఁ జెల్లునే॥ 118

కం॥ అతిపృథుతను గఠినతనుఁ
నితంబముద్యస్తనముల నిర్మించి తిరన్
జతురాస్యుఁడు కిలికించిత
వతి మధురోక్తులను మార్దవంబును నిల్పెన్॥ 119

తే॥ అమలకురువిందముల నీరసముగఁజేసి.
దాడిమీబీజములఁ జప్పదనముచేసి
మొల్లమొగ్గల వెస ముచ్చమునుగఁజేసి
జలజపత్త్రాక్షిరదనముల్ చెలువుమీఱె॥ 120

కం॥ ఛాయాచోరకరుచితోఁ। బాయనిముకురములఁ దెగడి పంకేజపలా
శాయతవిలోలలోచన। సోయగపుంజెక్కులలరు సుస్మేరములై॥

తే॥ మంజుతరవజ్రపుష్పహేమప్రసూన
విజయబిరుదాంక మొగిఁబూసి వెలసెననఁగఁ

గ్రొత్తముత్తెంపుముంగర కొమరుమిగుల
సుందరీమణి నాసిక చూడనలరె॥ 122

క౦॥ తొమ్మిదుల లెక్కసేయక । యెమ్మెగులుకు కొమ్మవీనులెన్నఁగ
శ్రీకారమ్ములు నిజమ్ముసుమ్మీ । కమ్మలసంగతిని మిగులఁగనుపట్టు
టచేన్॥ 123

సీ॥ తమ్ముల సరియంచుఁ దగఁ జెప్పవచ్చునే
తమ్ములు పంకజాతమ్ములగుట
కైరవమ్ముల సాటిగా నెన్నఁబోలునే
కైరవమ్ములు దివాభీరులగుట
క్రొమ్మెఱుంగుల దీటుగూర్పఁగఁ బాడౌనె
క్రొమ్మెఱుఁగులు క్షణభంగురములగుట
గండుమీల సమంబుగాఁ బోల్పఁజెల్లునే
గండుమీ లరభంగగరిమగనుట
రాజితాదభ్రశుభ్రవిభ్రాజమాన
రుచిరశుచిమంత్రికర్ణికారుక్ప్రకలిత
చారుదీర్ఘకటాక్షవీక్షావిలాస
గౌరవములైన పూఁబోఁడి కన్నులకును॥ 124

క౦॥ అగణితదృఢశౌర్యంబుల
జగములుమూఁడొక్కమాఱుసాధింప మనో
జ్ఞగతుల రతిమకరాంకు లె
సఁగనెత్తినవిండ్లనంగ సతిబొమ లమరెన్॥ 125

మ॥ కమలాక్షీముఖకాంతిలక్ష్మికి శరత్కాలంబునన్ నిండుపు
న్నమరేమీఱు ద్వితీయయామమున జీర్ణక్షీరభృన్మాలికా
రమణీయంబగు వ్యోమమండలమునన్ రాజత్కళంకాప్తి న
ప్రమతం బాసిచెలంగు పూర్ణశశియా సైదోడు భావింపఁగన్ ॥ 126

సీ॥ తరళాక్షి కురులవిస్ఫురణగాంచితలంకి
ఘననీలములు తృణగ్రాహులయ్యె
పణఁతి పెన్నెరులసంపదగాంచి భయమంది
ఘనము ధరాధరాగ్రములఁ జేరె
బాలక కుంతలప్రతిభగాంచిచలించి
సమదాళితతి విపినములదాఁగె
లలన కేశప్రభాలక్ష్మిఁగాంచికలంగి
శైవాలలత జలస్థలులఁ జెందె
గీ॥ అహహ! తథ్యంబుసుమ్మిది, యటులఁగాక
యున్న ధరలోన భంగపాటొందువార
లకొఁగివాటిల్లుగతులు దీనికిఁదసర్చు
టకును గారణమెన్న సించుకయుఁగలదె॥ 127

ఉ॥ గోచరమౌనె యక్కుసుమకోమలి సుందరరేఖ శేషభా
షాచపలేక్షణావిపులచారుమనంబులకైన లేశమున్
వాచశ్శుద్ధిఁగో మిగుల వర్ణనసేయఁగడంగిరేని హా!
చూచినఁగాక యావలపుసోయగ మెన్నఁగవచ్చు నేరికిన్ ॥ 128

చ॥ అతులవిలాసభాగ్యమహిమాన్వితమైతనరారుచున్న త
త్సతిఁ గనుగొన్న పూరుషకదంబములన్ నిజశాంబరీప్రభా
వత భ్రమియించి మించి యనివారణదారుణకౌసుమాశుగ
ప్రతతుల మర్మభేదనము పంచశరుండొనరింపఁడే నృపా! ॥ 129

తే॥ దాని పరిరంభసంభ్రమోదారచతుర
గతులచే నుల్లసిలువాని బ్రతుకు బ్రతుకు
దాని రతిసౌఖ్యకలననే తనరుచున్న
వానిజన్మంబు జన్మంబు వసుమతీశ! ॥ 130

సీ॥ తుహినమహీధరోత్తుంగశృంగస్వర్ణ
కందరమణిసానుకటకములను

సమదభృంగీలసత్సంగీతనిస్స్వాన
రంజిత లవలీ నికుంజములను
శీ్రఖండసానుమ చ్ఛితవాతాలోల
బాలరసాలాలవాలములను
కైరవకల్హార కంజాతసంజాత
సౌరభోద్గార కాసారములను
గీ॥ విమలశీతలశశిశిలా వేదికలను
సారమకరందనిమ్నగా తీరములను
మంజుతర గోస్తనీకాయమానములను
చాన విహరించుఁ జెలులతో సంతతంబు॥ 131

మ॥ లలనాకోమలపంచబాణ! మదిఁ బోలంజూడ నాశ్యామ యా
జలజాతాంబకహేతి యా చెలువ యా సౌభాగ్యపుంబ్రోవు నా
జిలుఁగుర్ వెన్నెలసిగ్గు నాతరుణి యా సింగారపుందీవి యా
తలిరుంబ్రాయపుమోహినీరమణి యాతన్వంగి నీకేతగుర్" 132

క॥ అని సఖుఁడు నృపతిచంద్రున
కనురాగాద్భుతకుతూహలాతిశయంబుల్
జనియింప సతివిలాసము
ఘనసరసమనోజ్ఞనాక్రపకాశతఁ దెలిపెన్॥ 133

వ॥ ఇత్తెఱంగున సక్కురంగనయన సౌందర్యప్రసంగంబు విన్నవించిన

ఉ॥ ఆ చతురబ్ధిభూమిపతి కాసతివార్తలు విన్నయంతనుం
డాచనుగుబ్బ లాకరము లామొగ మాకటి యారశాంశుకం
బాచరణంబు లాకచము లన్నియుఁ బల్మరుఁ గాంచినట్టుగా
దోఁచుచుఁగాని యన్యమిఁకఁ దోఁచద యాతని మోహమెట్టిదో॥

ఉ॥ ఆరమణీలలామ నవయౌవనకోమలసుందరాన్వితా
కారము రాజచంద్రునకుఁ గన్నులఁగట్టినలీలఁదోఁప నం

భోరుహగేహినీసుతుఁడు పుండ్రధనుఃప్రవిముక్త చండశా
తోరుసుమాంబకంబుల మహోగ్రతఁజూపి కలంచె మర్మముల్॥

తే॥ చండకాండౌఘముల రాట్ప్రకాండ మదవి
ఖండనమొనర్చు రాజశేఖరుని గదిసి
చికిలివ్రాటమ్ము లేనింటఁ జిలుకతేజి
పాదుశాహ బళీ! భంగపఱుపఁజొచ్చె॥ 137

వ॥ అయ్యెడ, 138

సీ॥ ఖండకోదండ ప్రచండకాండౌఘముల్
మైనాటఁ దన కూర్మిమంత్రిఁజూచు
చూ విలతాంగి భాసురవిలాసస్ఫూర్తి
పలుమాఱు వాంఛమైఁ దెలియనడుగు
అడిగి తదీయ మోహనమూర్తిఁ సారెకు
మదిలోన భావించి కుదురుపఱచు
పఱచి తా నాత్మలోపల వెన్నవలెఁ గరం
గుచు నుస్సురని మోము కొంతవంచు
గీ॥ వంచి కనుమూసి తనరఁ జిత్రించినట్టి
ప్రతిమవై ఖరిదాల్చు, తాల్చి తనలీల
శిరముకదలించు, కదలించి నెరపు నగవు
రాజచంద్రుండు మోహవిభ్రాంతుఁడగుచు॥ 139

సీ॥ భద్రగజశ్రేణులఁ బరఁగుచుండెడిరాజు
కెంతప్రియుంబయ్యెఁ గాంతగమన
మా చక్రవాళాచలాచక్రమేల్భూమి
వరున కెంతరుదయ్యెఁ దరుణిపిరుదు
ధనరాశి యర్థార్థితతికిచ్చుదొర కెంత
బంగారమయ్యె స్వర్ణాంగికాంతి

హేమాద్రిధైర్యాభిరాముఁడౌపతి కొంత
కొండయ్యెఁ బూఁబోణి గుబ్బదోయి
గీ॥ విమలసన్మార్గవర్తియౌవిభున కొంత
గగనమయ్యె వధూమణి కలికికౌను
అకట యిటువంటిఘనులకు జలజముఖుల
వినుతసౌందర్యరేఖ మోహనముగాదె॥ 140

వ॥ అప్పుడు పురుహూతసన్నిభుండు దెప్పరంబగుమోహంబు ద్రిప్ప
లేక కుప్పవై యొప్పుమిగులు ప్రియసఖుంగని యిట్లనియె॥ 141

చ॥ "వరసఖ! నీ మనోజ్ఞతరవాగ్రచనావిభవంబు భారతీ
సరసిజపత్రనేత్రియును జాలదు వర్ణనసేయ నాత్మ, నే
నరయఁగనేర్తునే పొగడ, నత్తరలాక్షి విలాసలక్ష్మి సు
స్థిరగతి విస్మయాదిగను జిత్తము విభ్రమమందె నేమనన్॥ 142

చ॥ అతనుఁడు చండపుండ్ర విశిఖాసనముం దళిమౌర్విఁగూర్చి మా
రుతరథ ముగ్రితం దటిమి క్రూరమహాశనిసారఘోర తీ
వ్రతర సుమాస్త్రసంతతుల రాయిడిచేసె మదీయమానసం
బతులితలీల నీచులకు హా! దయగల్గునె యించుకేనియున్॥ 143

సీ॥ తనువు నేఁచెఁదోడంగె నెనసిగంధవుఁగొండ
గాలి గాదిది దావకీలిగాని
చండతాపమొనర్పసాఁగెఁ బుష్పంధయ
కులముగాదిది హాలహలముగాని
ఘనదుస్సహవ్యథాకరమయ్యె స్మరహయో
త్కరముగాదిది తీవ్రశరముగాని
గాఢచేతోభయంకరవృత్తిగదె హంస
గణముగాదిది మృత్యుగణముగాని
గీ॥ అకట యివి పాంథజనముల నధికహింస
పఱుప మకరాంకునకుఁ దోడుపడి మనోజ్ఞ

సౌమ్యసద్వృత్తిపదవి దౌర్జన్యగతిని
జెలఁగె,హీనుల కౌని సుస్థిరగుణంబు॥ 144

—• చంద్రదూషణ. •—

సీ॥ ప్రబలార్జునోరు విగ్రహజాతబహుళార్తి
ఖేదంబుచేఁ దగఁ గృశతగనుట
హరివిరోధావాప్తి నలరారియుంట శ్రీ
రామాహితానూనధాముఁడగుట
దాక్షాయణీప్రియ తాత్పర్యగుణిమాట
చటులదోషాకరోజ్వలతగనుట
పద్మినీవైభవ ప్రతికూలుఁడై యుంట
కౌటిల్యహృదయ విఖ్యాతియగుట
గీ॥ పొసఁగ దశకంఠునకు సరిపోల్పవచ్చు
అయయొ!యిటువంటిచంద్రున కరయ దయయు
సత్యశౌచంబులును గల్గఁజాల వెపుడు
పాంథులేగతి వీనిచే బ్రదుకువారు॥ 145

సీ॥ బంధురకార్శ్య సంబంధంబె తెల్పు స
ర్వౌషధీశ్వరుఁడను టనృతమగుట
ప్రాచుర్యగతిఁ గృష్ణపక్షంబె(బోధి)ంచు
ఘనకళానిధియను టనృతమగుట
పాంథతనూజాత పాటవంబే(చెప్పు)
హైమకరుఁడను టనృతమగుట
కడిఁగి కళంకంబుఁ గప్పునిరూపించు
నమృతధాముండను టనృతమగుట
గీ॥ అకట!యాథార్థ్యమై కానవచ్చునుండ
చతురవాగ్ధోరణీ విలసత్ప్రశస్త

నిపుణత్వ విశేషమహిమ నన్నిరజారి
యందు బుధులెంతు రది యేమియలఘుమతము॥ 146

సీ॥ పటుకాయమానాగ్ర జటిలోల్లసిత ఫుల్ల
మల్లికాసుమగళన్మధురసంబు
మల్లికాసుమగళన్మకరందపారణ
ప్రీతభృంగాంగనా గీతరవము
ప్రీతభృంగాంగనా గీతసముద్భూత
సహకారకిసలయ సంచయంబు
సహకారకిసలయ సంచయగ్రసన స
త్కలకంఠవర కుహూకారరుతము
గీ॥ తలఁప నేతత్స్థలంబున నిలువకుండ
పరిసరావని నత్యంతబంధురోగ్ర
వేదనాపాదనానూన విలసనముల
నదరుపుట్టింపఁజొచ్చె నేమనఁగవచ్చు॥ 147

వ॥ అని యిత్తెఱంగున మోహవిభ్రాంతచేతస్కుండై పలుకు
చున్న యన్నరవరకుమారశేఖరుం గనుంగొని మృదుమధుర సరసవచ
నరచనా ప్రాచుర్యతిరస్కృతవాచస్పతియగు మంత్రికుమారశేఖరుం
డిట్లనియె, 148

చ॥ "విరహభరోగ్రతాపమున వేఁగఁగనేల నృపాలచంద్ర! నీ
వరయఁగఁ గామినీజన నవాంబురుహాస్త్రుఁడ వట్లుగాన (ని
న్నరమనురక్తి) గన్న లలనామణి మన్మథచండకాండ ఝ
ర్ఝరితశరీరయై మరుని సొక్కదె నీకు దక్కదే. 149

మ॥ స్థిరచింతాభర మొందనేటికిఁక వాగ్దేవీమనోభర్త త
త్సరసీజేక్షణ నంబుజాలయను దైత్యధ్వంసికింబోలె భా
సురలీలన్ ఘటియించెనీకు నిజ మోక్షోణీశ! వెయ్యేటి కీ
నరసప్రాభవులెన్న మీర లహహా! సంకల్పసిద్ధుల్ కదా". 150

క॥ అని తత్కన్యాసందర్శనలాలస (చిత్తుఁ శత్రుజైత్రుని శశ్వ
ద్వినయాతిశయములొప్పఁగ గొనిచనఁగా నంతనొకట గుణతరలీలన్.

సీ॥ అనుకూలగతివీచెఁ దనర శీతలగంధ
బంధురోన్నతులొప్ప గంధవహము
కుడిభాగముననుండి యెడమదిక్కున కేగె
పత్త్రిశేఖర దుగ్ధపత్త్రరథము
లల్లనల్లనఁ ద్రోవకడ్డంబుగా వచ్చి
గోమాయువులుచూచె మోము లెత్తి
వీణ రథస్త్రైణమాణిక్యమయపాణి
వీణకలధ్వనుల్ వినఁగనయ్యె
గీ॥ కలయఁబల్కెను దగఁ బైడికంటిజోడు
ఇట్టిశుభశకునంబుల కెలమి నతుల
హర్షసంభరణప్రాంచ దంతరంగుఁ
డగుచు నవ్వనిఁ గొంతద వ్వరిగియరిగి. 152

వ॥ అయ్యెడ నయ్యవనీశ్వరవరనందనులు వన్నె మిగిలి మిన్ను
దన్ని చెన్నుగల కన్నెపొన్న గున్నలదండ నెన్నికకెక్కు చిన్ని సన్న
హొన్న గన్నేరులపై మొల్లంబుగా నల్లిబిల్లిగా నల్లుకొనిన మొల్ల
మల్లెవిరిదుమారంపుఁదిప్పల నొప్పుగల పొదుగుల నొప్పు గరుగులమరు
గులకరిగి ముప్పిరిపెనంగిన యేలకితీఁగెలుగప్పుకొని మొప్పుగుల్కుచు
గుప్పుగుప్పునఁ దావులుగుప్పు గొప్ప కప్పురపనంటుల దంటఁబాయని
గెంటెనలపజ్జ గుజ్జుగొజ్జఁగిపొదరిండ్లనుండి దుమికి జోరున బాఱు
తెలిమంచునీటికాలువలదరుల విరుల సిరుల నలరుచుఁజాలుదప్పని బొండు
మల్లియలదండ నండగొని యెడతెగని నీడలు సేయు దాడిమ్మలంగూడి
పోడిమిగల కోడెనిమ్మల యిమ్ములఁ గమ్మవాసనలు గుమ్మరిలుచుఁ
గొదమతుమ్మెదల సొమ్మసిలంజేయు సంపెంగల చెంగట రంగుమీఱిన
గేదంగులం బెనంగిన లవంగపుఁదీఁగియల నల్లికొని సోగలై సాగిన

తీఁగమల్లియలకుఁ బట్టులై కన్పట్టు కలిగొట్టుచెట్టులపై పుట్టుమీఁటి దట్టంబుగాఁ బ్రాఁకిన బండిగురువిందపసందులం బుట్టి పొందుగలిగి పందిరుల కందిన ద్రాక్షలఁ గలయం బెనచుకొన్న గుద్రాక్షతీఁగెల కెలనవలను క్రొవ్వులఁ గేవల క్షీవిమీఁచు పూవుతేనియబావుల దీవుల మావుల మావులకుద్దులై పెద్దగాఁ జెరింగిన గంగరావులతావులతోఁ దొలంకు కలంకుకొలంకుల పోకమ్రాకుల నల్లి ప్రేలు మిరియంపునునుతీఁగె తూఁగుటుయ్యేలల నొయ్యనొయ్యన రేయుంబగలనక యూఁగు రాయంచమగల మగనాండ్రి నిగనిగని చికిలిరంగు మెఱుంగు బంగరు తెక్కలతుదలం బొదమితురంగలించు సన్నంపుగాడుపు కుట్టిల సాగి పోనీక యీడిగిలంబడఁ జేయు కుకువేరుచప్పరమ్ములముంగిళులఁ గుప్పలుగా గొప్పనుప్పొంగు త్తియమ్ములుదొరఁగు ముదురువెదురు హత్తికొని తేటుల తేటలగు పాటల వాటమ్ములైన సురపొన్నకూటమ్ముల సమీపమ్ములమీఁదు పారిజాతమ్ములకు జోడులై యున్న మారేడులకు నీడలై చూపడునల్లనేరేడుల మొదళ్లనలరారు జగానెలరాలతిన్నెలకనసలదాపునఁ బనసల నొనసిన విరజాదులపాదుల ప్రోదులై పెరిఁగిన నూదిమల్లియలచేరువ గుమురులైన జాజులనీడల మెల్లనఁజనును నా రాజన్యనందనుండు తన చిత్తంబున 153

సీ॥ వరశుకాంగనఁ జేరి సరససల్లాపముల్
రహిఁ జేయు రాజకీరంబుఁ జూచి
అంచకామినిఁ గౌఁగలించి మించినవేడ్క
హర్షంబునొందు రాయంచఁ జూచి
కలనాద మొనరించి కలరవి కెమ్మోవి
చుంబించు పారావతంబుఁ జూచి
ఘననీలచక్రవాకినిఁగూడి గతికెళి
గావించు మదరథాంగంబుఁ జూచి

గీ॥ చానకడకేగి సంసభాషలువచించి
బిగువుకౌఁగిటఁగదియించి పెదవినొక్కి
రతులఁజెందుట కై చాలమతిఁ జెలంగు
రాజచంద్రుండు మోహవిభ్రాంతుఁడగును. 154

సీ॥ కాసారములయందుఁ గలువరేకులుచూచి
యంతరంగంబునఁ జింతనొందు
సొగసైన పువ్వుపొగతీఁగెలుచూచి
మానసాబ్జమునందు మగ్నమందు
నునుచాయలఁదలిర్చు ననఁటిబోదెలఁ జూచి
చిత్తమందెంతయుఁ దత్తరిందు
పోలుపారు గుత్తంపుఁబూపుగుత్తులఁ జూచి
స్వాంతంబునందు విభ్రాంతినొందు

తే॥ గీ॥ సుదతి నిడువాలుకన్నులు చూడఁదలఁచి
సింహమధ్యమ బాహులు వీక్షింపఁదలఁచి
కంబుకంధర యూరువుల్ కనఁగఁదలఁచి
చెలువ వలిగుబ్బదోయి దర్శింపఁదలఁచి॥ 155

వ॥ అప్పుడు రాజచంద్రునకు మంత్రిచంద్రుం డిట్లనియె, 156

॥ అప్పాలంతిమెఱుంగు గొప్పకీల్కొప్పక
ప్పంధకార మొనర్చ నంతరిక్ష
మక్కాంత నవమందహాసాంకురచ్ఛాయ
దిశలందు సాంద్రచంద్రికలనీన
అబ్జాల పదహల్లకారుణద్యుతి పద్మ
రాగకుట్టిమఁ జేసె రత్నగర్భ
అక్కన్య రుచిరదేహప్రభ నికటల
తాదుల ధర్మమయంబొనర్చ

తే॥ గీ॥ అదియకనుఁగొంటె నిఖలధరాధినాథ
హితవయస్యశిరోమణుల్ చతురగతుల
నూడిగంబులు సేయంగ నుచితలీల
కోకకుచ యున్న లవలీ నికుంజగృహము॥ 157

వ॥ అని తెల్పిచూపుచు సవిధసరోజాతాకరసంజాత కబంధజాతసౌగంధికబంధుర సుగంధానుబంధి గంధవహపరంపరాపరికంపమాన విశాలప్రవాళజాల లాలితంబును, సుపరిప్రదేశ పరస్పరజటిల మల్లికాప్రసూనమంజరీ పుంజనిర్గతానర్గళమధురమధురస వారణపరాయణ విభ్రమద్భ్రమరాంగనాసంగీత కలధ్వానద్రవమాణైణాంకదృషద్వితర్దికాంచలాంచన్నీర ధారాధారకుల్యా ఘుమఘుమ నిర్ఘోషానుకారికీరభాషావిశేష యోషామణిజాలవాచాల చిరత్నరత్నమేఖలాలంకృత ఘంటికాతులాకోటి కంకణకింకిణీక్రేంకార కోలాహలబహుళంబును, కాంతాశ్రాంతపరిశ్రాంతి విశ్రాంతికరాత్యంత కాంతస్వచ్ఛతరశీతలచ్ఛాయానికాయ్యానికాయంబును, సామీప్యభాగసమావృత చందన కుచందన కృతమాల తమాల మందార మాకంద మధూకాశోకానోకహానీక వ్యాకోచ కుసుమవిస్మృమర సారసౌరభవిస్తారంబును, అత్యంతరమణీయంబును నగు నక్కుంజ సమీపంబున నిలిచిన, 158

ఉ॥ స్వాంతము పల్లవింప నృపచంద్రుఁడు గన్గొనెఁ బొంచి తన్నికుం
జాంతరజాలమార్గముల నల్లనఁ గంధరనీలవేణిఁ గ
ర్ణాంతవిలాసనేత్రిఁ గనకాంగినిఁ గంజనిభాస్యఁ గాంచనా
త్యంతమనోజ్ఞనాసఁ గరియానఁ గనత్కఠినస్తనద్వయిన్ 159
గాంతను గంబుకంఠిఁ గలకంఠకలస్వనఁ గామినీమణిన్.

క॥ కనుఁగొనసంతసమున మనసిజుఁ
డనుపమపికకీరశారికార్భటులోలయుఁ

ననువాఁడి చికిలికోలల
జననాథవతంసుఁగుండె జల్లనఁ గలఁచెన్. 160

వ॥ అప్పుడు 161

శా॥ క్రీవిన్ వెల్వడు పంక్తి సంతమసకోటిం జిక్కి సీమంతరే
ఖావీథిన్ స్రస్తనదుర్గవర్తియయి వేడ్కన్ హారసచ్ఛ్రేణులన్
వేవే డిగ్గు గభీరనాభిసరసీ నిర్మగ్నమై సన్నుతం
బౌవక్రోత్పలినంబుఁ జేరు పతిచూపజ్జాక్షిపైఁ బర్వుచోన్. 162

తే॥ కన్యకామణి సకలాంగకములయందు
తిరుగు నృపుచూడ్కి నరికట్టి వరుసనిలుపు
చెఱకుసింగిణి మస్నిఁడు, యిఱుకుబిగుపు
గబ్బిచన్గట్లనడిత్రోవ గనుమగట్ట. 163

తే॥ మహిళ నెమ్మేన నాపాదమస్తకముగ
నడరి యారోహణావరోహణలఁదిరిగి
యచలమాస్థితి ననిమిషంబైనదృష్టి
యలవడె మహీంద్రునకు సంత సద్భుతముగ. 164

వ॥ అయ్యెడ నయ్యువనికాంతుం డంతరంగంబున నక్కురంగనయన నిట్లని వర్ణింపందొడంగె, 165

॥ "నరవర విద్యాధర కి
న్నర సుర గంధర్వ యక్ష నాగాంగనలీ
సరసిజపత్రవిలోచన
చరణనఖాంకురముతోడ సరిపోలుదురే. 166

॥ మారుం డద్భుతలీల దీని నజుపై మాఱొడ్డి కల్పించెఁగా
కౌరా! యీ వలిగుబ్బదోయిబిగు వీయందంపుఁగీల్కొప్పుచా
ప్పీరోమావళిపొంక మీనడబెడంగీతళ్కువాల్కన్ను లో
య్యారంబిద్ధఁ గాకయున్నఁ గలదే యబ్జాక్షులం దెన్నినన్॥ 167

సీ॥ కలకంఠరవ మబ్జకంఠి కంఠముగాఁగ
పల్లవమ్ములు బాల పాదములుగ
కలహంస నిభ రాజగమన యానముగాఁగ
బలుతూండ్ల నవబోణి బాహువులుగ
ఘనఘనాఘనము చందనగంధి కొప్పుగ
నక్షత్రములఁ గొమ్మ నఖరములుగ
కరికరంబుల హేమగాత్రి యూరులుగాఁగ
నీరజంబులఁ గాంత నేత్రములుగ
గీ॥ సర్గమొనరించి సహజవైషమ్యగతుల
తలఁచి యన్యోన్యదర్శన స్తంభనముగ
కఠిన కుచశైలముల మధ్యగతముఁ జేసె
చిత్రమాఁగద చతురాస్య శిల్పమహిమ॥ 168

తే॥ అతివనెమ్మోము పూర్ణసుధాంశుబింబ
మాటఁ దెలిపెడుఁ బక్వబింబాధరోష్ఠ
ఘనసుధాసారసరహాసకౌముదీవి
రాజితేక్షణ మృగసమాశ్రితఁ జేసి॥ 169

ఉ॥ రాజమరాళిపై నెటుల రమ్యతగాంచెనొ తమ్మిదోయి, రం
భాజగతీరుహద్వయముపై నెటులొందెనొ ధాత్రి, మింటిపై
నోజదలిర్ప నెట్లణఁగియుండెనొ కొండలు, పూర్ణతారకా
రాజుపయిన్ ఘనం బెటులరంజిలెనో కడునక్కజంబుగన్. 170

క॥ మృగశాబాయతలోచన
జిగినిబ్బర పుబ్బు గబ్బి సిబ్బెపుగుబ్బల్
పొగరణఁచఁబోలు నిత్యం
బగణితముగఁ జెండ్ల గిండ్ల నరులన్ గిరులన్. 171

ఉ॥ కీరముగా మృదూక్తి, నునుకెంపుబిగిం దగు మోవి సత్సుధా
సారముగా, మనోజ్ఞ ఘనసారముగా తెలిలేఁతనవ్వు, పా

టీరముగా తనూసురభి కీవిఁదనర్చెడికొప్పు బంభరీ
వారముగా లతాంగిపరివారముగా పురుషాళి గన్గొనన్ 172
క॥ తాళముచనుగవ నుత్తము। రాళము నాసంబు రోమరాజి వినీల
వ్యాళము బాహుయుగంబు మృణాళము హా సిద్ధమెన్న నారీమణికిన్
చ॥ అరుణమణిప్రవాళసురపాళ్మ సుమౌక్తికవజ్రరత్నముల్
బరువడిఁగూర్చి చిత్రముగఁ బాదరదాంశుకకేశదంతసుం
దరనఖముల్ రచించి తగఁ దత్క్రియఁ జేయుఁడుగా విరించి యీ
సరసిజనేత్రిచిత్తము విచారమొనర్చి మదిం దలంచినన్ 174
సీ॥ కమ్మపూఁదేనియకాల్వలై పాఱదే
కల్కితియ్యనిపల్కు పల్కెనేని
చెలువారు పండువెన్నెలతేట నిండదే
జవ్వని లేనవ్వు నవ్వెనేని
వెలిదమ్మివిరివాన వెలయకకురియదే
సుందరి కన్నెత్తిచూచెనేని
డాసైన నునుకెంపురాలు రాసులుగావె
పడఁతి రెండడుగులు నడచెనేని
చాగుతరసార ఘనసారసౌరభంబు
పొలయదే కొమ్మ యూరుపుపుచ్చెనేని
వితతముగదీని నతులితగతులరతులఁ
గలయఁగలుగుట బహుజన్మఫలము గాదె 175
ఉ॥ ఈరమణీలలామ నను నెంతయుఁగూరిమి పిక్కటిల్లఁగాఁ
దోరపుగబ్బిగుబ్బచనుదోయి మొదం గదియంగఁ గౌఁగిటన్
జేరిచి తేటతేనియలుచిప్పిలఁ దీయనిమోవివిందు పెం
పారఁగఁ జేసి నవ్యమధురాంచిత భాషలగారవించి వి
స్ఫారమనోజకేళికిని బాల్పడఁజేసిన సౌఖ్యమెట్టిదో,, 176
కం॥ అని యువ్విళ్ళూరెడి నృప

తినిగనుగొని హితుఁడువల్కె, "దేవర! యే చె
ప్పినవార్త నిజముగాదే
వను నచటికి నింకఁ బంపు నయ ముప్పొంగన్ 177

క॥ కామినినత్కులనామము । లేమునివాసస్థలంబదెచ్చటనో తా
నేమినిమిత్తంబివ్వన । భూమిన్ వసియించినదియొ పొలఁతులుగొల్వన్

వ॥ అత్యంత నిగూఢక్రీడాప్రవర్తితోదారలగు రాజన్యశుద్ధాంతకాంతాజనంబులకడకు మిముబోటిమహానుభావు లవరియత్నంబునం జనుదెంచుట గౌరవశ్రీప్రాతికూల్యంబుగావున వారలవృత్తాంతం బెఱింగి వచ్చెద, 178

చం॥ అనవుడు భూమిపాలకశశాంకుఁడు మిత్రునితోడఁబల్కె "మ
జ్జనకుఁడు తొల్లి నీ తుహినశైలసమీపవనాంతరంబునన్
వనజముఖీసహస్రము లవారణవైభవలీలఁగొల్వఁగా
వనధరనీలవేణి వరవర్ణిని యొకతెఁ వసించి ప్రేమచేన్ 179

వ॥ భవత్సంబంధంబునకై యపారమోహాతిరేకంబున దినంబులుగడవుచున్నది; మృగవ్యసనవ్యాఖేలనవ్యాయామంబునం జని వసంతదినాంతరంబుల నవ్వరారోహాంగని వివాహంబుగమ్మనివల్కెఁ గావున నిక్కురంగనయనమదీయజనకుం డెఱింగించినకన్యాకామిణియగుటఁబోలు నీహిమవన్మహీధరప్రాంతోద్యానాంతరంబునఁ గాంతాజనసమేతయై వసంతదినంబుల మత్సమాగమంబున కెదురుచూచుచున్న దిగావలయు, నీవు చనితద్వృత్తాంతం బెఱింగిర"మ్మనిపనిచిన, 180

క॥ నగుమొగముతోడ నచ్చెలి
ముగుదలువసియించు కుంజమున కేగి యటన్
నిగనిగనికలువరారా
జగతిపయిం గూరుచున్న జవ్వనిఁగాంచెన్ 181

వ॥ కాంచి కించిన్మధ్యలు చంచత్కౌతూహలాద్భుతరసాక్రాం(తలగుచునాద)రింప నచ్చట నాసీనుండై యత్యంతగంభీరమృదుమధుర

చతురవచనరచనల నయ్యుచిరరుచిరుచికిట్లనియె, 182

ఉ॥ "నీలావణ్యకళావిలాసములు వర్ణింపంగరాదేరికో
బాలా! యెవ్వరిదాననీవు, దివిషత్పద్మాస్యవో భోగభృ
న్నాళీకేక్షణవో ఖగాంగనవొ గన్ధర్వాబ్జరాగోష్ఠవో
యేలా యివ్వనభూములందిరుగఁ జేరే మేర్పడం జెప్పుమా 183

మ॥ తెలియం జెప్పెద సావధానముగ మద్వృత్తాంతమాలింపు మో
జలజాతాక్షి సముద్రముద్రిత ధరాచక్రావనోద్యద్విలా
స లసద్రాజశిరఃకిరీటఘటితాంచద్రత్నచిత్రప్రభా
కలితోదారపదుండు శంతనుమహాకాంతుం డెసంగున్ భువిన్ 184

చం॥ జనకుఁ డహో ప్రదీపుఁడఁట, చారుకళానిధి సారసారిత
ద్ఘనతరవంశకర్తయఁట, కంధిచతుష్టయవేష్టితాఖిలా
వనితలపాలనోజ్జ్వల నృవల్లభరత్నచయంబు సత్సహా
జ్జనఁమట, భోగభాగ్యముల శంతనుఁబోలుదురెవ్వరంగనా! 186

తే॥ అమ్మహారాజు నన్ను నత్యాదరమున
తనదు మంత్రులలోపల ఘనతఁబ్రోచు
నతనితోడుత సఖ్యసౌఖ్యానుభూతి
నిచ్చయించిన నొందింతు నేరికైన 186

॥ పేరు విశారదుఁడందురు। సారసదళనేత్రి! రాజచంద్రుఁడు మృగయో
దారమతివనికి రాఁగా। వారక నేనతని వెంటవచ్చితిఁ బేర్మిన్"॥ 187

వ॥ అని తెల్పిన, 188

తే॥ మానసముజల్లుమనియె, నెమ్మనఁబులక
పాళి మొనచూపెఁ, గోర్కులు ప్రబలమయ్యె
గాఢకౌతూహలానురాగమ్ము లొదవె
శంతనునివార్త చెవిసోఁకినంత సతికి 189

మంత్రితోడఁ జెలికత్తె గంగవృత్తాంతము దెలుపుట

॥ అట్లు బద్ధానురాగయై యంబుజాక్షి

హాసఘుందాక్షియుత వీక్షణాంచలమునఁ
దనసఖీగుణిఁ జూచెఁ దద్భావమెఱిఁగి
సరసలీలల నా ప్రౌఢసకియు పలికె 190

సీ॥ శ్రీరమాపతియైన నారాయణస్వామి
పదపద్మసీమ సంభవముగాంచె
సకలమంగళదివ్యసౌభాగ్యములమీఱు
త్రైలోక్యములయందుఁ దగ వసించె
యమునాసరస్వతీప్రముఖతరంగిణీ
తతులలోపలఁ బెద్దతనముగాంచె
వర్ణనీయ ప్రాణివర్గపావనభవ్య
సరసకళా మహోజ్జ్వలత గాంచె
గంగయనుపేరఁ బరఁగు నీ కమలవదన
పరఁగ నేమెల్ల సిక్కన్నె ప్రాణసఖుల
మొకమహాకారణముగల్గియుండవలసె
సింధువునకిట్లు లివ్వనసీమయందు 191

చ॥ కువలయపాలమిత్ర! విను గోప్యము సేయఁగనేల సజ్జనో
త్సవవిలసచ్చరిత్రుఁడగు శంతనురాణ్మణి సద్గుణప్రభా
నివహము తద్గురుండు నయనిర్మలభాషలఁ దెల్ప నీగతిన్
శ్రవణరసాయనంబుగ ససంభ్రమతన్ విని మోహితాత్మయై 192

సీ॥ అశ్రాంతసరవకాశాగతాంభశ్చర
ధ్వజకాండవర్షసంతతులఁ దడిసి
అకలంకసాంద్రచంద్రాతపద్యోతమా
నాతపానర్గళవ్యాప్తినొంది
గంధగోత్రాధరాగమ సుశీతలగంధ
వాహంబుచల్లు బల్వడలఁ గంది
విస్ఫూర్జితాక్షుద్రవిరహసంభూత సు
స్థిరపరితాపంబుచేఁ గృశించి

తపము సేయుచున్నది నృపతిఁ గూర్చి
శంతనుని రాక దెల్పితి సరవి వీరి
కిరువురకుఁ గూర్ప నీకన్న నెవ్వరింక
మంజువాగ్దేవతాచార్య! మంత్రివర్య!” 193

క॥ నావుడు మంత్రిసుతుండను “దైవాజ్ఞను రాజమణికిఁ దరుణీమణికిన్
భావింపఁగ ననుకూల! శ్రీవిభవము గల్గు వేదసిద్ధాంతముగన్ 194

వ॥ కావున, 195

క॥ శంతనుభూకాంతునకున్ గాంతామణివార్త దెలిపి కౌతూహలసం
క్రాంతాత్మునిఁ గాఁ జేసిట కెంతయుఁ దూర్ణమునఁ దెత్తునీక్షింపుఁడొగిన్

వ॥ పోయివచ్చెద” నసపలికి వారిచేత ననుజ్ఞవడసి శంతనుభూ
కాంతుకడకుం జని కాంతావృత్తాంతంబంతయు విన్నవించిన, 197

తే॥ పులకితతి మేనఁ బొడమెఁ, గపోలయుగళి
చికిలియొనరిచె. లేనవ్వుసిరివహించె
వదన, మనురాగసంపూర్తిఁ బొదలె హృదయ
మతివవృత్తాంత మాలించినంతఁ బతికి 198

వ॥ ఇట్లద్భుతానురాగజలధినిర్మగ్నమానసుండైన మానవేం
ద్రునింగనుంగొని, 199

క॥ మానరసపానభృంగీ
గానధ్వానము లనూనగతులఁ దనరఁ బెం
పూనినపొదరింటికిఁ జన
మానినివీక్షణము చేసె మానవతిలకున్ 200

సీ॥ అకలంకలావణ్య సుకుమారలలితాంగ
లతికకు మిగులఁ జల్లదనమబ్బె
భువనైకమోహనాద్భుతవిలోలేక్షణ
కైరవంబులకు వైకాస్యమొదవె
స్వచ్ఛతరాఖండసాంద్రీభవత్కౌతు
కోల్లోలజలరాశి వెల్లివిరిసె

సతతప్రతీక్షణజాయమానప్రచిం
తాసమవాయాంధతమము దూలఁగ
గీ॥ సురుచిరాంతఃపరిపూర్ణ వియోగజనిత
తతపరిశ్రమభూరిసంతాపమణఁగ
చంద్రవంశాబ్ధిసంపూర్ణచంద్ర రాజ
చంద్రసందర్శనంబునఁ జారుముఖికి॥ 201

క॥ తరుణీమణిచూపు మహీ
శ్వరుచూపు నన్యోన్యధైర్యసంపద లహహా!
హరియించెఁ జికిలియొనరిచి
సరసీజాంబకుఁ డుపజపు సరిగోలలకున్। 202

వ॥ అయ్యెడ, 203

చ॥ కలికిమిటారి వాల్కలుకుకన్నులఁ గమ్ముదుసిగ్గుపెంపునన్
లలన మొగంబువాంచి పదలగ్నమణీకటకోదయద్ఘుళం
ఘుళమధురాయతార్భటుల పంచల దంచితమధ్యకేలితో
జ్వలరశనోరుకంకణభవ స్ఫుటరావము లైక్యమై తగన్॥ 204

తే॥ లేచి కుచకుంభభరమున లేఁతకౌను
వడఁక శశికాంతవేది నింపడరఁ గదలి
సఖులతోడ నికుంజము చాటుకరిగె
మేఘలతిమాటుకరిగెడి మెఱుపనంగ 205

సీ॥ నీలంపురాకప్పు మేలుమేలననొప్పు
విప్పైన గొప్ప కీల్కొప్పుచొప్పు
కోదమసింగముతీరు నదలింపఁగాఁగోరు
కలికి లేఁతమెఱుంగు కౌనుసోగ
ఇసుకతిప్పలఁ గ్రిందువేసిచేసి రహించు
సుందరంబైన పిఱుందుపొందు
పసిడియంచలఁ జిక్కుపఱుపఁగాఁ దగ నిక్కు
డంబైన మందయానంబు టెక్కు

మానినీమణిపొదరింటిమాటుకరుగ
నరసిజాక్షులతో నట మరలునప్పు
డవనిపాలేంద్రు మానసాబ్జాంతగాళ
మతులమోహాతిశయమున నలరఁజేసె॥ 206

వ॥ ఇట్లు నికుంజంబుమాటున నిల్చి తదీయరంధ్రంబుల రాజకుమారమన్మథుం గనుంగొని యొక్క ప్రౌఢయగు ననఁగు చెలితో నిట్లనియె, 207

క॥ "శంతునిజూడవె రజనీ
కాంతు వసంతుని జయంతుఁ గనుగొనమోయో
కాంతామణి! యీవసుధా
కాంతునిబోలుదురె రూపగౌరవలీలన్॥ 208

చ॥ సకియరో! యీనృపోత్తముని చక్కదనంబు విలాసవైభవం
బకుటిలలీలఁగన్న లలితాంగుల నిబ్బరవుబ్బుగబ్బిగు
బ్బకవలమధ్యరంగముల బంగరుగేదఁగిపువ్వుఁదేకు మేల్
చికిలికటారిచేగుదిఁ గచిక్కనగ్రుమ్మఁగ మారుఁ డుగ్రుఁడై॥ 209

తే॥ ఇతనిఁ గౌఁగిటఁజేర్చి పెంపెసఁగఁ గ్రోవి
విందుగాఁగొని రతికేళి నొందనట్టి
వనిత తారుణ్యలావణ్యవైభవములు
అడవిఁగాసినవెన్నెల లౌటగాదె 210

సీ॥ పికవాణులకుఁ జాలఁ బ్రియముపుట్టింపదే
యతివ! యీతని పల్లవాధరంబు
కువలయాక్షుల కెదఁ గోర్కెనొందింపదే
సుందరి! యితని పూర్ణేందువదన
మబ్జాతముఖులకు నాసగల్పింపదే
తెఱవ! యీతని సూర్యదీప్తిమహిమ
సారంగకచల నోరూరంగఁజేయదే
వనిత! యీతని మధువాక్యరచన

సుదతి! యీతనిచైత్రభానురవిలాస
మొట్టిలతికూనలకునైన నెలమిపుట్టఁ
జేయదే"యని యాశ్చర్యసింధుమగ్న
మానసాంబుజయై పల్కె మఱియు సఖికి 211

మ॥ చిరకాలంబుననుండి యీతని మదిం జింతించి చింతించి స
ద్విరహప్రాకటవేదనాభరమునన్ శేరిగంగ నిన్నాళ్ళకి
ధరణీనాథకులావతంసు నిటకున్ సల్లీలఁ దోడ్తెచ్చె నీ
శ్వరుఁ డత్యంతదృఢానురాగముగ మత్సంకల్ప మీడేర్పఁగన్ 212

వ॥ అనివర్ణించుచుండ నప్పుడు, 213

శంతనుమహారాజునకు నారాయణమూర్తి ప్రత్యక్షమగుట

సీ॥ కమలాద్యలంకారకలితంబులై భుజాం
తరనేత్రములు మనోహరత మెఱయ
ఘనసువర్ణాంచత్ప్రకాశమానంబులై
నేత్రగాత్రములు వన్నియఁ జెలంగ
ప్రస్ఫురద్ద్విజరాజరాజమానంబులై
ధ్వజవదనంబులు తనరుచుండ
మంజులతరానంతమణిసుందరంబులై
కోటీరదీప్తులు కొమరుమిగుల
గీ॥ అపుడు ప్రత్యక్షమయ్యె నారాయణుండు
చంద్రవంశాబ్ధిసంపూర్ణచంద్రు నెదుట
అమలశతకోటికోటిజన్మాంతరార్జి
తాతివిస్తరసుకృతమాహాత్మ్యమునను॥ 214

తే॥ అట్లుసాక్షాత్కరించిన యాదిదేవు
భక్తవత్సలు నిందిరాప్రాణనాథుఁ
గాంచి పులకితగాత్రుఁడై కౌతుకాద్భు
తాతిశయములువొడము సాష్టాంగమెరఁగి॥ 215

వ॥ లేచి ముకుళితకరకమలకలితలలితఫాలభాగుండై యిట్లని స్తుతియించె, 216

దండకము॥ శ్రీభామినీ భూమి నీళా సువృత్త స్తనన్యస్త కస్తూరికాపత్రగుచ్ఛాంకి తోద్యద్భుజామధ్యమధ్యాసనాసీన ఖద్యోతకోటిద్యుతి ప్రస్ఫురత్కౌస్తుభాంచన్మణీహార! నీహారగోచిఃకళాశేఖ రాంభోజగర్భామరేంద్రాశ్రయాశార్కజాతామిషాశ్వబ్ధిరాజానిలేశానమిత్రాది గీర్వాణకోటీరకోటీస్ఫుగత్పద్మరాగ ప్రభారాజినీరాజితభ్రాజితామేయరాజీవ రాజీవవిద్విడ్ధ్వజాబ్జారిరేఖా సమాలంకితాంఘ్రిద్వయీభాసమానా సమాన ప్రభావాద్భుతానంతకల్యాణగంభీరశుంభద్గుణాధార! యాధారచక్రాద్యశేషోల్లసచ్చక్ర లీలాక్రమారూఢపంచానిలాకర్షణోద్యత్క్రియాహేతుజాలంధరోడ్యాణమూలాఖ్యబంధానుసంధాన ధౌరేయతాకించి దుత్తంభితాచ్ఛాదితా యుగ్మకేకీభవత్తార కాద్వంద్వసందర్శితా భంగశృంగాట కాంతస్థలాభోగయోగీంద్రసంప్రాప్యమాన స్వయంభూతభాస్వచ్చిదానందరూపా! శరత్కుందకుందా రవిందారి బృందారకానేకపానోకహానీక నాకాపగాదందశూకేశ కాశ ప్రతీకాశకీర్తిచ్ఛటాచ్ఛచ్ఛవిచ్ఛన్ననానాదిగంతా! ముకుందాచ్యుతానంత! తాపత్రయాంభోజ కాంతారహేమంత! దేవాదిదేవా! మహాదేవ! నీ దివ్యమాయావిలాసప్రభావంబు భావంబునన్ నిల్పి వర్ణింపఁగా శేషభాషావధూటీపతుల్ చాలలేమన్నచో నేను వర్ణింపశక్తుండనే, యొక్కమాఱక్కువా చొక్కపుం డక్కునం బాలవెల్లందుఁ జెల్వొందు నాతెల్లదీవిన్ వికుంఠాభిధానప్రధానస్ఫురత్పట్టణాంతస్థ్సితానంతభోగీశ్వరాభోగభోగాంచితా నల్పతల్పాగ్రభాగంబునం బద్మసద్మానుకూలక్రియారూఢకేళిన్ వినోదింపవే, యొక్కమాఱుక్కునం జక్రిలోకంబునందుండి దంభోళికోట్యుల్లసద్ఘోరసారాతిశాతోరుధారాకరాళోగ్రచక్రంబునం జక్రవిద్వేషులన్ భీమసంగ్రామధాత్రిన్ సముద్దండతన్ మించి ఖండింపవే, యొక్కమాఱుగ్రకాంతారదేశంబుల

దుద్వదధ్యాత్మవిద్యానవద్యోద్యమాభేద్యహృద్యోల్లనద్యోగిరాణ్మా
నసాపారకాసారసంచారహంసావతంసంబవై మీఱవే, వాసుదేవా!
భవానీనుతా! గ్రచ్చురఁ మచ్చెరువా పుచ్చమై పొచ్చెముఁ లేకఁబోఁ
పంగనా లచ్చినింగన్న యిల్వెచ్చి యామ్నాయపాటచ్చరుం జెచ్చెరఁ
వ్రచ్చి ప్రాబల్కులం గ్రమ్మఱం దెచ్చి పెంపెచ్చ మేల్పచ్చురిఁ దెక్క
నిద్రావహుమా తేజవై నెగు బల్వెగ్గలు లో మెచ్చఁగా మచ్చికఁ వేగముం
దిచ్చి తీవేకదా, పక్షిరాడ్వాహనా! మోక్షసంధాయకా! పోత్రిరూపంబు
చిత్రంబుగాఁ దాల్చి ధాత్రీస్థలిం జక్కఁగాఁ జేసి హేమాక్షురక్షోగణాధ్య
క్షుఁ గల్పక్షయార్కక్షణతీక్ష్ణాంశుశుక్షణ్యఖండస్ఫులింగాతిభాస్వత్కఠోరో
గ్రదంష్ట్రాగ్రభాగంబునం గ్రుమ్మి తీవేకదా, మాధవా! నందిగోమా
ధవా! జంభభిద్ఘోరదంభోళిగంభీరసంరంభముం బాపి యా కీలికీలా
కలాపంబు నిర్మూలముం జేసి దండిఁ మహాహ్లాద్దండతఁ జెండి గక్షోధి
నాథుఁ వశత్వాస్యుసిం జేసి కంధీశు దర్పాంధముఁ బంధురప్రౌఢి వారిం
చి గాలిఁ విహాలించి యక్షేశు భిక్షేశుఁగావించి గంగాధరుఁ భంగ
ముం జేసి యేదిక్కునం దానయై వేఁడిమిఁ మూఁడులోకంబులుఁ
వీఁకఁ జీకాకుగావించి హాలారసాసూన పానక్రియాలోలలీలాత్మకత్వం
బునఁ మంత్రముల్ తంత్రముల్ శైలముల్ వేదముల్ వాదముల్
గాలియుం గీలియుం దాన బ్రహ్మహామంచుం గరాళించు నా జాళు
వారక్కసుం డెక్కుమాన్పంగ మున్మాపు పేరుక్కునం జొక్కమా
యుక్కఁగంబంబు కల్పక్షయానల్పకేళీవిహారోల్లస ద్భైరవాఖండహుం
కారగర్జార్భటీధాటికామ్రేడితప్రస్ఫురత్తద్భుజాఘౌకమానోగ్రథక్కాతి
ధంథంధమంథంధమధ్వానభీమంబుగా వీఁక ఫెళ్ఫెళ్లునఁ గ్రీల శశ్వన్మ
హావిశ్వవిశ్వంభరా భారధౌరేయకుంభీంద్రకుంభీన సాంభశ్చరాముల్
వడిఁ గ్రమ్మగ్గి ముల్లోకముల్ హల్లకల్లోలముం జెంద బ్రహ్మాండభాం
డంబు (ఘూర్ణిల్లఁ) గల్పాంతవేళాసముద్దండచండప్రభామండలాఖండ
చండాంశుహాలాంశువిక్షాంశుశుక్షణ్యమోఘజ్జ్వలజ్జ్వాలికా మాలికాద్యా

దశద్వాదశాత్మాతినిర్నిద్రరౌద్రక్రమోద్రేకతాక్షుద్రసద్వీరభద్రార్జునా
ఖర్వఘోరంబ హార్యంబుగా వేగఁగన్పట్ట శ్రీనారసింహాకృతిం
బుట్టి ప్రహ్లాదు నాహ్లాదుఁగాఁ జేసి యుగ్రాంశు జాగ్రన్నఖాగ్రంబులం
దన్మహాహ్లాదగ్రవక్షఃకవాటంబు విక్షోభ మొందించి తీవేకదా, లోక
రక్షామణీ! దేవచూడామణీ! వేల్పురాతల్లికిం బట్టివై గుట్టునం బొట్టి
రూపంబునం బుట్టి బల్గట్టులం జట్టుపల్గొట్టిన ట్టెక్కుడుం బుట్టిచేపట్టి నేకం
టినేకంటినామింటివాళీలు గెంటించియొప్పారు బల్దంటరుఁ జంటయూతమ్ము
లోఁగింటిహల్లంటితో సంటుకానిఁ హారిం దమ్మికంటిం దగఁ మంటినం
చెంతయుఁ గొంటుదైత్యుండు వే పంటముత్తైదువఁ మూఁడుపాదం
బులీయుంగ మిన్నంటి వానిఁ నిమేషంబులోఁ గంటివిన్కలీదు వాళిం
చుచో టంటఁగాఁ ద్రొక్కి పెన్వేలునఁ వింటిజాల్గంటి వీవేకదా, నీల
జీమూతధామా! పవిత్రైకనామా! మహోద్దామ! భీమాహవక్షో
ణిదోర్దండదంభోళిశుంభత్కఠోరాతిభాస్వత్కుఠారోగ్ర
ధారాహతిం గార్తవీర్యాది నానాజనాధీశ్వరశ్రేణి ముయ్యేడుమాఱుల్
ధరం గూల్చి సప్తాబ్ధిరాణ్ముద్రితాఖండసర్వంసహామండలం బంతయుం
గస్యపబ్రహ్మకుఁ యాగకాలంబునఁ దానమిచ్చెల్లలోకంబులఁ
భార్గవఖ్యాతి చెమీఱితీవేకదా, పద్మపత్రేక్షణా! భక్తచింతామణీ!
సూర్యవంశంబునందుఁ దశస్యందనక్షోణిభృన్మౌళికిఁ రామచంద్రుండ
వై పుట్టి మర్త్యాది నానాలసత్ప్రాణిదేవాంతరావిర్భవద్రక్తసిక్తాసిభాస్వద్గ
దాఖేటకం దాటకం గూల్చి గాధేయయాగంబు వేగంబునం గాచి
పాదాంబుజాతాగ్రరాజత్పరాగంబునం గంటివాల్గల్లు వాచంయమి
శ్రేష్ఠునిల్నిల్పి ఖండేందుకోటీరకోదండదండప్రభగ్నప్రచండార్భటీకంపిత
శ్వేతభూభృన్మణీకందరాలోలశైలాధిరాట్కన్యకాలింగనాభంగసౌఖ్యా
నుషంగంబునఁ దివ్యగంగోత్తమాంగుం బ్రహృష్టాంతరంగత్వ మొం
దించి సీతఁ మహీజాతఁ ద్రైలోక్యమాతఁ లసత్కుంతలశ్రేణి
నెల్కొత్తము త్తెంపు బ్రాల్నింట చేపట్ట మార్గంబునఁ భార్గవుఁ నిర్గ

తానర్గళాఖర్వగర్వోద్ధతుం జేసి వే. తండ్రిపంపంగఁ దమ్ముండునుం భా
ర్యయుం దోడరాఁ జండవేదండకాండద్విషద్గండభేరుండశుండాలభిన్నం
డలోద్యన్మహాదండకానామకోగ్రాటవీవాటి వర్తింపుచుం సాధులోకాప
రాధుం బిరాధుం బసత్క్షోణిఁ బాల్చేసి మానిప్రజద్వేషణుం దూషణుం
భీషణేషుప్రకాండంబులం గూల్చి మాయాఖరుం డౌ ఖరుం జంపి జాళ్వామి
కం బై భ్రమింపంగ మారీచునిం బిచుసిం ద్రుంచి వాలిం గరోన్మ్రలతా
హార్యపాళిం మహాశౌర్యశాలిం సమిద్భాగమందౌకకోలం బడిం గూల్చి
సుగ్రీవు భాస్వన్మణీహారవిభ్రాజితగ్రీవుఁ గిష్కింధకుం బట్టముం గట్టి
గో పు చ్ఛ క ళా చ్ఛ భ ల్లా ఘు ము ల్ డ బ్బ ది ం రెంపువెల్వాల్
తఁ గం గొల్వ మా ద్య ద్గి లో ద్య త్తి మి గ్రా హ పా ఠ స నా
క్రమాట్కళీరిధులీవ్యాళభేకీశిలీసంకులోత్తాల సయూర్మిమాలిం శరా
గ్రమ్మునం దాణిముత్తెంబుగా నిల్ప దుర్వారియుష్మద్వచోహేతుతం
సేతువుం గట్టి వే కుంభకర్ణాతికాయేంద్రజిత్ప్రవ్యకేలాలధారాప్రవా
హంబునం శాకినీఢాకినీభూతభేతాళకూశ్మాండకబ్రహ్మరక్షఃపిశాచాళి
కం బ్రీతిగా నామెతల్ వెట్టి త్రైలోక్యవిద్రావణుం రావణుం బీక
సంక్రందనస్యందనం బెక్కి పిరోద్ధతిం మట్టి సంగ్రామరంగస్థలీనాట్యకృ
ద్భద్రకాళిం దదుద్యచ్ఛిరఃకందుకక్రీడవాటింపఁగాఁ జేసి యాచంద్రతా
రార్కమానట్లు లంకాపురాధీశుఁగాఁ బంక్తికంఠానుజుం నిల్పి సీతామ
హాదేవితోఁ గూడ సాకేతముం జేరి పట్టాభిరాముండవై తివకావే, భుజం
గేంద్రశాయీ! మహాభోగదాయీ! ప్రలంబాదిదుష్టాసురశ్రేణులం
గూల్చి కాళింది భేదించి బల్నాగిటం హాస్తినాపట్టణం బుగ్రలీలం
బెకల్చెల్లలోకంబులం రేవతీవల్లభఖ్యాతి చెమీఱ తివై కదా, కేశవా!
భుక్తిముక్తిప్రదా! వృష్ణివంశంబునం శంఖచక్రాదిపంచాయుధోద్య
ద్భుజాద్వంద్వయుగ్మంబునం బీతకౌశేయముం దాల్చి వ్రేపల్లెలో గొల్ల
లెల్లం సముల్లాసమొందంగ బాల్యక్రియం మీఱుచుం వింతబాలెం
తరాకాసిపాలిండ్లపాల్ప్రావి బల్లండమై బంజపై మెల్లనే చిన్నిపాదాబ్జ

ముల్ మోపి చక్రానిలాదిత్యవిద్వేషికంఠంబునం లాలియూఁగింపుమీ
ఱంగఁ గౌమారకక్రీడలం గాళియాభోగభోగాగ్రభాగంబునం మంజు
మంజీరశింజానినాదమ్ము లొక్కుమ్మడిం సందడుల్ సేయ నానందనా
ట్యంబుగావించి లీలం శరత్పూర్ణరాకానిశావేళలం నిండుజాబిల్లి
యుద్దండతం బండు రేయెండ బ్రహ్మాండభాండంబు నిండారఁ దండోపతం
డంబుగాఁ గాయఁ బొచ్చెంబులే నచ్చపుం బచ్చుకల్లలు బల్తావులం మేపు
చుం వేడ్క బృందావనాహారిణ్యాభాగ ప్రభాస్వత్కళిందాత్మజాతీరవి
స్ఫారవానీరనానంతకామల్లికావల్లికా కుంజపుంజాంతరాళోల్లసత్స్వ
చ్ఛసుచ్ఛాయలం వేణురంధ్రంబులం వల్లవస్త్రీప్రశస్తోరుహస్తాంగుళీ
సంచయాంగోల విన్యాసనైపుణ్యలీలాగతిం మంద్రతారోల్లసన్మధ్యమ
వ్యాప్త లోప్పర సప్తస్వరస్ఫాయదానందకందంబుగా బ్రహ్మగాంధ
ర్వగానంబు సేయుంగ నాలించి మామల్ మఱందుల్ సుతుల్ భ్రాత
లుం దాతలుం వల్లభుల్ తల్లులుం దండ్రులుం సారె వారింపఁగా
కోక చెంగల్వనేజావజీ రుద్ధతిం దియ్యఖాణాహుమాఖత్తులాణంబుహో
సిం దువాళించు సంపంగిపూహొన్నలీబంధు తేటం మిటారించు
క్రొత్తావిగేదంగిసుమ్మగ్గఖండద్ఘురీనం బరానం బడిం దుస్సమర్మస
లంబుల్ విదారింప వారింపఁగా రాసమోహంబులం మేఖలాదామ
ముల్ విడఁ గొదిఁగలల్లాడఁ దారుణ్యలావణ్యలీలాంగముల్ వాడ బల్
కోరికల్ సారె డెందంబులం దూరసిట్టూర్పులంతంతకుం మీఱ సిద్దా
జరీరంగుసంగారవుంజీనిచుంగావినున్నయ్యెదల్ జాఱ రాధాసుధా
మంజువాణీముఖానేకవిలోల్ల సద్ఘోషయోషామణుల్ చేరరా మీఱి
కోకోక్తకశాస్త్రోక్తమార్గంబునం దత్తత్తదేశజాతస్వభావేంగితాదుల్
మనోదృష్టి నీక్షించి చంచద్గతిం నాగరేంద్రాణికస్వస్తికాసవిపాబ్జాది
బంధంబులం నత్కళాస్థానముల్ ముట్టుచుం జుంబనాశేషనర్మక్షతేపాం
మీనధ్వజాయోధనక్రీడలం గూడ గోగోపికాగోపకశ్రేణి బల్రాలవానం
ధరం బ్రామంద గోత్రంబు ఛత్త్రంబుగా సప్తరాత్రంబులత్యంతనూత్నంబు

నంగేలఁ బైకొత్తి కంసుం ద్రిలోకీనృశంసుం వడిం జంపి వైదర్భకన్యా
దికాంతాలలామాష్టకంబుం బదార్వేలఁ బెండ్లాడి మందాకినీవిస్ఫుటా
ష్టాపదాంభోజ సౌగంధికప్రాంత గంధానిలాందోళికైలా లతామంది
రాళిందమందార మూలస్థలీకాంత చింతామణీ వేదికాసీనగంధర్వ
విద్యాధరద్వంద్వవీణానినాదోల్లసన్నందనోద్యాన వాటీస్ఫురత్పారిజా
తావనీజాతముం దెచ్చి సత్యావధూ కేళికారామవాటిం బ్రతిష్ఠించి దుష్టా
సురాంశోదితానేక రాజన్యవీరావళిన్ జన్యరంగంబులం గూల్చి సర్వం
సహాభారముం బాపి తీవే కదా, సజ్జనాధార! గోవర్ధనోద్ధార! బుద్ధా
కృతిం జారనారీశిరోరత్నముల్ భూరినిష్ఠాతిరేకంబునం జేయునోముల్
నివారించి వ్యాఘ్రాసురధ్వంసికిం దేరునుం సారథిన్ బాణబాణాసనో
ద్యత్తనుత్రాణకంఖాణతూణాదులుం గూర్చి మధ్యాహ్నకాలంబునన్
మూడువీడుల్ నిమేషంబులో భస్మమై పశ్చిమాంభోనిధిన్ రాలఁగాఁ
జేసి తీవే కదా, యచ్యుతా! శార్ఙ్గపాణీ! ధరిత్రీస్థలిన్ దుష్టనీచాత్మ
పాషండవర్ణాశ్రమాచార రాహిత్యులన్ మేటిఘోటంబుపై నీటుమీఱ
అంగి లంఘించి బాహాగ్రజాగ్రత్స్ఫురత్ఖడ్గధారాహతిం ద్రుంచి కల్యాకృ
తిన్ మీఱి తీవే కదా, దేవదేవా! నమస్తే నమస్తే నమః, 217

నాగబంధ చంపకమాలావృత్తము

చ॥ నరహరిరూప! శౌరి! సరినారదసన్నుత! లోకనాయకా!
శరగృహ! గోపవీరవర! సారసహాస! పరాధివాస! భా
స్వరసకలావనీరమణ! బాణమదద్విపభూరిసింహ! శ్రీ
హరి! విధిజాతకారణమహామహ! యజ్ఞవరాహసుందరా! 218

దోష్ట్యంతకందము

క॥ ప్రాపొప్పఁ బ్రోవుమీవే! మా పాపముఁ బాపి మమ్ము మా భూమీభా
మాప్రాభవభూమాట్టా! బాపవిభృత్త్రాభవప్రభవ్యప్రేమా! 219

ఏకశబ్దచ్ఛలాంత్యనియమముక్తపదగ్రస్తనిరోష్ఠ్యకందము

క॥ శరఖండిత కుహనాశర!

శరణాయిత లలిత కలశజలరాశిశరా!
శరజాసనార్దదశశర!
శర వేణధరాస్యధరహసన భశిశశరా! 220

చలజిహ్వాకందము

క॥ శ్రీరాధాహృదయప్రియ! నారాయణ! లక్షణాఢ్య! నళినదళాక్షా!
క్షీరనిధినిలయ! లక్ష్మీ! ధారేయోద్ధార! వరద! దశరథకృష్ణా! 221

అచలసింహాకందము

క॥ మాభూపగోపపావమ! హాభోగివిహంగపుంగవాంభోవాహా!
బాభవభూభాగాగప! వీభావుక గేహభావవిభవాభోగా! 222

మత్తేభకందగర్భసీసము

సీ॥ విజయలక్ష్మీవర! విప్రసుతాగమనుతా! శార్ఙ్గిబిడౌజానుజా! ముకుంద!
విలయకాలానలభీషణోగ్రస్పృహారీ! లక్ష్మీమహోరస్థలా! రమేశ!
వినయలీలాన్విత! విప్రవర్ణిత! హరీ! నారాయణోద్యద్గుణా! మహాత్మ!
విభయదానాశరవిక్రమక్రమహరా! బ్రహ్మాండభాండోదరా! రమేశ!
హరివరశయాన! కేశవ! గరుడగమన!
జలజనయన! కంధిభవన! శంకరసఖ!
శరధరనిభభాస్వరదేహ! సరసవిభవ!
కుజనగణహరణామేయ! వృజిననాశ! ” 223.

క॥ అని సుస్థిరభావంబున వినుతించు మహీతలేంద్రు వినయవివేకా
ద్యనవద్యగుణమ్ములెన్నుచ వనజాక్షుఁడు వల్కె మధురవాచాప్రౌఢిన్

మ॥ “జగతీనాథకులావతంస! వినుమా చక్రక్షమాభృన్మణీ!
జగతీచక్రములోపలన్ గత భవిష్యద్వర్తమానంబులన్
దగ నిన్ బోలిన భూమిపాలకుఁడు తథ్యం బెన్నఁగా లేఁడు, నీ
సుగుణప్రాభవవైభవాదులు మహాచోద్యంబు పుట్టించెడిన్॥ 225

వ॥ అదియునుంగాక శారదఘన మారదమన పారద ఘనసార
శర క్షీర సురాహార ధరాధారఫణి శ్వేతఘృణి శ్వేతధునీ గోతరుణీ

తృణీకరణనిపుణాఖండపాండురయశోమండలమండితుండవు, నిజభుజా
త్యుగ్రగజాగ్రగణ్యాండలాగ్రధారావిఖండిత విమతసర్వంసహామండలాఖం
డలప్రకాండకాండభృద్వాహనహరిద్వేదండశుండాదండసముద్దండభుజా
దండఖండమణికుండలఘృణిగండలలితోత్తమాంగుండవు, నలరాజ
రాజరాజకుమార రాజరాజకుమార కుమార విష్ణుకుమార జిష్ణు
కుమార వసంత నాసత్య సత్యసౌందర్యరేఖావిరాజితుండవు, సురభి సుర
ధరణీరుహావర మణితిలక కలశజలనిధి జలధర బలి శిబిమనుజవరా
రోహణధరాధర నిర్భరవిశ్రాణనపరాయణుండవు, నట్లగుట భవత్సమా
గమంబు చింతింపుచుఁ జిరకాలంబుననుండి యువ్వానాంతరంబున సఖీజన
సమేతయై మదీయకన్యకాశిరోమణియగు గంగ వసియించియున్నది, నీ
వవ్వరారోహం బాణిగ్రహణంబు నే(సికొన)వలయు, నెల్లి శుభ
ముహూర్తంబు, ప్రాలేయశైలోపకంఠంబున విశ్వకర్మచే నొక్క
పురంబు చేయించెద, యుష్మద్బంధుమిత్రామాత్యపురోహితసామంతా
దులఁ బిలువంబంపు" మని తత్క్షణంబ చతుర్దశభువనకల్పనానల్పశిల్ప
కళాధౌరేయుండగు విశ్వకర్మం బంచిన నొక్కపురంబు గావించె, 226

సీ॥ ఏచోటఁ జూచిన నింద్రనీలచ్ఛటా
        చకచకల్గల తుంగసౌధతతులె
    ఏవంకఁ గనుఁగొన్న జైవాతృకోపల
        గోమేధకాంచిత కుట్టిమములె
    ఏచాయఁ జూచిన హీరమణివ్రాత
        దీపితకమనీయగోపురములె
    ఏమూల నరసినఁ జామీకరస్తంభ
        దేదీప్యమాన మందిరచయములె
      ఎచటఁ బొడఁగన్నఁ గురువిందఖచితరుచిర
      మంటపంబులె, యెటఁ గన్న మహితగంధ

      బంధురాభ్రంకషద్రుమోపవనతతులె
      భాసురంబైనయట్టి యప్పట్టణమున 227

సీ॥ కాంచనభూమిభృత్కల్పనాప్రాచుర్య చాతుర్యసందర్భసరణినొసరి
    భీషణాపారగంభీరజృంభిత వారిరాశివిధాయకప్రౌఢిమఁ దగి
    కల్పకసంతానకలితసంక్రందనారామకరస్ఫూర్తిరహి వహించి
    రాజమానోత్తుంగరమణీయవైజయంతక రచనాచమత్కారమొంది
      మొనసి కంజాతసంజాతమూర్తి వేడ్కఁ
      జేసెఁ గాఁబోలుఁ దన హస్తశిల్పమహిమ
      జనుల కెఱిఁగింపనన నొప్పె సాలఖేయ
      భాసురోద్యానవరహర్మ్యపంక్తులచట॥ 228

సీ॥ సానఁబట్టిన నూనశరునిశస్త్రంబులో
        పొలుపొందు రతనంపు బొమ్మలొక్కొ
    అణిమెఱుంగు ముత్యమ్ములనిగ్గులో
        సొబగొందు వన్నెలసోగలొక్కొ
    శృంగారరసమొల్కు చిత్తరుప్రతిమలో
        శ్రీలఁ జెల్వగు చంద్రరేఖలొక్కొ
    మురిపెంపురతిచేతి ముద్దులచిల్కలో
        మెఱుఁగైన తొలకరిమెఱుఁగులొక్కొ
      పొలుచు బంగరు రాయంచబోదలొక్కొ
      కొమరుమిగిలిన విరితేనెకొలఁకులొక్కొ
      యనఁగఁ ద్రైలోక్యమోహనహావభావ
      గతుల విలసిల్లుదురు పురికన్నెనతులు॥ 229

మ॥ పురిసౌధాబ్జశిలావితానములు సంపూర్ణతుషారాద్వ్యదు
    త్కరయుక్తిన్ సెలయేఱులై దివిజగంగం గూడి స్వర్గంబుపైఁ
    బఱపం దజ్జలముగ్రతుండముల నొప్పం ద్రావి గీర్వాణహృ
    ద్ధరితాంతచ్ఛ్రమముం హరించి చెలఁగున్ భద్రేభసందోహముల్

క॥ తుంగంబులు రణరంగా। భంగంబులు భూరివిమతపార్థివపటలీ
భంగంబులు తన్నగరశ। తాంగంబులు శుద్ధమేరుధరశృంగంబుల్
మ॥ కరు లుద్యద్బలభద్రసంపదలఁ జొక్కంబైతగం జక్రభృ
ద్గరిమం దాల్చె, శతాంగసంతతులు కంఖాణంబులున్ సద్భటో
త్కరముల్ మేలసమాశుగాస్త్రనిరుద్ధశ్రీలఁజెల్వార, త
త్పురి వర్ణింపఁగశక్యమే తగ స్వాయంభూముఖ్యదేవాళికిన్॥ 232
వ॥ ఇట్లత్యంతసుందరంబైన యప్పురవరంబులోన, 233
సీ॥ మగరాలగోడల నిగనిగల్ గలడాలు
చెలువైన పసువెన్నెలలు గాయ
నీలంపురాకట్టు జాలకచకచకల్
గాఢాంధకారంబు గ్రమ్మఁజేయ
జాతిమేల్ప్రాకెంపురాతితీనెలజిగి
చరమసంధ్యారాగగరిమ నింప
పగడంపుజోడెకంబముల నిద్దపుఁదళ్కు
తరుణాతపంబు విస్తరిలఁజేయ
గరుడపచ్చలతోరణకాంతి దిగ్వి
శాలలోచనలకు నిశాచర్చ యొసఁగ
భావచిత్రకళాభిరూప్యంబు గలిగి
రంగుమీఱిన యంతఃపురంబులోన॥ 234
క॥ పులుగులదారకొనిపోయిన
తళతళమనుతీఁగెమెఱుఁగు-తలతలమను వై
తళుకుగల కూఁతుతోడుత
జలధరవర్ణుండు నిలిచె సముచితలీలన్॥ 235
వ॥ ఇట్లు నిలిచి యయ్యెడ, 236
చ॥ తరుణశశాంకచూడునకు ధాతకు దుగ్ధతరంగిణీమనో
హరునకు దైవతాగురున కత్రివసిష్ఠముఖర్షిలోకశే

ఖరులకు వాసవార్ధవరకంధిపముఖ్యదిగీశకోటికిన్
గరుడునిచేతనంపెఁ గుతుకంబునఁ బుత్రివివాహపత్రికల్॥ 237
క॥ సరసిజపత్రనేత్రుఁడు
కరమరుదుగఁబంపినట్టి కమ్మలుగని సు
స్థిరచిత్రికళాన్వితులై
బరువడిరాఁదొడఁగిరల సుపర్వగణంబుల్॥ 238
సీ॥ గోరాజమణిచంద్ర గోరాజమణిచంద్రి
హారిదేవతాచ్ఛాయ లతిశయిల్ల
సారంగధరమిత్ర సారంగధరమిత్ర
నేత్రత్రయస్ఫూర్తి నివ్వటిల్ల
సారంగఘననీల సారంగఘననీల
కంధరాబంధురకాంతిదనర
పుండరీకశరాభ పుండరీకశరాభ
భసితాంగరాగంబు పొసఁగుచుండ
క్రొత్తముత్తెంపువన్నియగిత్తనెక్కి
పరఁగుసామేన గిరిముద్దుపట్టి చెలఁగ
ప్రమథగణములుగొల్చిరాఁ బార్వతీశుఁ
డరుగుదెంచెఁ దదీయకల్యాణమునకు॥ 239
ఉ॥ బంగరుబొజ్జలోపలను బ్రాఁజదువుల్ గదలంగ నిద్దపుం
బంగరుతెక్కజీన్ గలుగు పక్కిపిసాళిపటాణి నెక్కి ది
వ్యాంగిమయూఖసంఘము లహర్పతి మాగ్పడఁజేయఁ బల్కుచా
నం గొనవచ్చెఁ బెండ్లికిని నల్గడబ్రహ్మలుగొల్వ ధాతయున్॥ 240
సీ॥ తనలోని నవహీరమణిగణాచ్ఛచ్ఛవి
చ్ఛటమీఱు మందహాసంబు చెలఁగ
తనలోని యవదాతవనజాతముల సౌరు
గలిగియొప్పెడి గొప్పకన్నులలర

తనలోని రోహిణీతరుణీమనోహర
బింబంబుఁబోలు మొగంబుదనర
తనలో మనోహరోద్యత్తరంగంబుల
బెడఁగుగల్గిన వెల్లగొడుగులలర
తనదుమధ్యస్థచక్రాంకతతి మనోజ్ఞ
ధవళచామరములు సరిద్యువతిమణులు
వరఁగ వేయంగ దివ్యరూపంబుఁబూని
వార్థినాథుండువచ్చె వివాహమునకు॥ 241

సీ॥ అమరీకరోచ్చలచ్చమరివాలాంచల
మరుదంకురమ్ములఁ గురులుగదల
నిమిషహీనసహస్రనేత్రవీక్షాళులు
శచిమోముదమ్మిపై సంభ్రమింప
ధనరాజవనరాజధర్మరాజాదులు
గురుజయంతులు వేడ్కఁ బిరుదరాఁగ
రమణీయతరనీలరత్నచింతారత్న
కీలితకనకభూషాళిమెఱయ
కల్పకలతాంతమాలికా క్రమసురభి
నినుమడింపుచు దివ్యచందనసుగంధ
సారచర్చామచర్చికాసౌరభంబు
నెఱయ సితకరిపైవచ్చె సురవిభుండు॥ 242

సీ॥ మందారనవపుష్పమాలికావృతములై
బలుకీలుజడలు శ్రోణులనటింప
గోవము త్రైవుజంటకుట్టుహాఱంబట్టుచ
నట్టులు గుబ్బలగుట్టుదెలుప
వలిపెచెంగావిపావడలతళ్కులుపర్వ
జిగిబురుసావనిచీరెలలర

కల్పకసంజాతకమనీయనవరత్న
భూషణావళులు మైపూఁతనొరయ
కులుకుపాలిండ్ల హారముల్ గునిసియాడ
రవలగజ్జెలు ఘుల్ఘులారవములీన
ధరణికేతెంచు క్రొక్కాఱు మెఱుఁగులనఁగ
నచ్చరలువచ్చి రవ్వివాహంబునకును॥ 243

వ॥ మఱియు వసిష్ఠాత్రి కశ్యప మాండవ్య మందపాల మంక
ణ జాబాలి భరద్వాజ గౌతమ చ్యవన కణ్వ విశ్వామిత్ర జమదగ్ని
కుంభసంభవ ప్రముఖ మహర్షిసంచయంబులును నరుంధతీముఖ్య
పుణ్యపురంధ్రీరత్నంబులును దక్కిన గరుడగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరకిన్నర
కింపురుషయక్షోరగాదులునుజనుదెంచి, . రట శంతనుసుమాకాంతుండు
ను బంధుమిత్రామాత్యపురోహితవరూధినీచయంబులం గూడుకొని
యేతెంచి యొక్కసుధాధామశిలాపరికల్పితోత్తుంగరంగత్సౌధవీధికాం
తరాళంబున హరిణియోగంబున విడిసి చతురవచనారచనాతిరస్కృత
పురుహూతపురోహితులగు పురోహితుల్ం బంపి సర్వసర్వంసహామండ
లాఖండలుల రావించిన, 244

సీ॥ కస్తూరితిలకంపుఁ గమ్మవాసనకంటెఁ
గడుఁదావిగల సిరిగంధములఁది
ఉరుమంజిముత్యంబు నొంటలుసవరించి
బంగరుజలఁబోతపాగఁజుట్టి
చంద్రికపూవన్నెఁజిల్కుకబాయిపైఁ
దగటుచిత్తరువు బల్ఘటిగట్టి
దంటముత్యపుఁగుట్టుతళ్కుకెంబట్టుసి
స్తురుమాలు కరమున నెఱయఁబట్టి
పచ్చడాల్ చెక్కడపు రంగుపతకమొసఁగ
పచ్చవిల్కాసిఁబోలు రూపంబు చెలఁగ

వచ్చె వన్నె తురంగంబుపైఁ దనర్చి
వచ్చె సింధుకుమాతలవల్లభుండు॥ 245

సీ॥ మరకతహారి నీలమహానీయమకుటకి
మ్మీర కాంతులు మింట మెంచుకొనఁగ
అత్యంతసుకుమారమగు మేన నలఁదిన
మృగనాభివాసనల్ భుగులుకొనఁగ
మాణిక్యమయ హేమమకరకుండలరుచుల్
గండభాగములపైఁ దాండవింప
వజ్రగోమేధికవైడూర్యహారముల్
రమణీయదోరంతరమున మెఱయ
చండదర్పాంధపరిపంధిమండలేంద్ర
సాంద్రమదసింధుమంధవిశ్వంభరాధ
రాయమానభుజాస్ఫూర్తి రహిఁ జెలంగ
వచ్చెఁ బెండ్లికి మత్స్యభూవల్లభుండు॥ 246

సీ॥ ఆణిముత్యము కంఠహారంబునౌరయుచు
నీలంపుసరిఫిణీ నీటుఁజూప
తళ్కుసువ్వాణిచౌకట్లనిద్దపుడాలు
మరకతాంగదకాంతు లొరయుచుండ
స్వర్ణభూషణదీప్తి వలెవాటువైచిన
నపరంజిపూసాలు నందగింప
తావిబుగుల్కొను గోవజవ్వాజిమై
పూఁత తేటులనెల్లఁ బ్రోదిసేయ
చండతరతీవ్రమార్తాండమండలాంగ
రుచులు కోటీరతటరత్నరుచులు చూప
రులకు నేత్రోత్సవము సేయఁ జెలువుమీఱి
మాగధుఁడువచ్చె నమ్మహామహముఁజూడ॥ 247

వ॥ మఱియుఁ బలాట లాట భోట కరహాట కర్ణాట కొంకణ కొంకణ విదేహ విదర్భ యుగంధర ప్రముఖ నిఖలవసుంధరామండలాధిపకుమారమండలాఖండలులు సౌందర్యశౌర్యాధఃకృత రమాకుమారోమాకుమారులు శంఖభేరీమృదంగపటహ కాహళ వేణువీణారవానుకారిమాతంగతురంగ శతాంగవరభటకోలాహలప్రపూరితభూనభోంతరాళులై చనుదెంచి, రిట్లు వైవాహికోత్సవంబునకరుగుదెంచిన పంచముఖచతుర్ముఖప్రముఖలేఖగణంబులకు నిఖలభూపతివ్రాతంబులకు విడియునట్లుగా వైకుంఠం బుచితంబులగువిడుదులు గరుడునిచే నిరూపించి వారివారి ననర్ఘజాంబూనదాంబరరత్న భూషణసుగంధకుసుమమాలికాదులఁ బరితృప్తులం గావింపుచుండె నంత,

కం॥ సరసిజసంభవగౌతమ
గురులు వశిష్ఠుండు లగ్నకోవిదమతులై
త్వరితమొనర్పఁగ నంతట
నరుంధతీముఖ్యసతులు హరియనుమతిచేన్॥ 249

కం॥ చింతామణిపీఠంబునఁ
గాంతామణినునిచి రుచిరకౌతుకలీలన్
స్వాంతముల శోభనాకృత
లంతటఁ దలనునిచి యొసఁగి రారతులుతగన్॥ 250

తే॥ అంగనామణియొకతె సంపంగినూనె
కౌతుకంబునఁ దలయంటఁ గమ్మతావు
లినువరవర్ణినినవమృగమదములఁ
గాంతయొక్కర్తు నలుగిడెఁ గమలముఖికి॥ 251

కం॥ ఫలవుం జవాదియటకలి
కలకంఠి యొకర్తొసంగి కనకఘటములన్
దెలిగొజ్జఁగినీ రునిచియు
జలజాక్షియొకర్తు సతికి జలకములార్చెన్॥ 252

తే॥ చారుకురులందు జాఱుగొజ్జంగినీటి
తేటబిందువులొప్పారె నూటినవ్రుసు
ప్రావృషేణ్యపయోధరపటలగళిత
లలితవర్షాపలావళి చెలువుగలిగి॥ 253

తే॥ గంధగజయానయొక్కతె కంజనేత్రి
తళుకునెమ్మేనఁ దడియొత్తి జిలుఁగుచీని
చెలువపావడగననయ్యెఁ జెలువుమీఱె
పైడితీవకునార్చినపటికసంగ॥ 254

మ॥ రాజనిభాస్యయొుత్తదయరాగపుఁజేల కటిస్థలంబునన్
రాజితలీలఁగట్టెఁదనరంగ వివాహమహోత్సవేక్షణే
చ్ఛాజహదాగమార్తిగల చక్కనిరంభకు సిగ్గుదోఁచునం
చోజ మృదూరురంభలఁ దలోదరి మాటొనరించువైఖరిన్॥ 255

తే॥ ఉదయరాగపువలువ పైఁ గుదురుకొనిన
కంబుకంఠిసితంబబింబంబు దనరె
ప్రథమకుధరాగ్రసందీప్తబాలభాను 256
భానుసంక్రాంతసైకతప్రతిభగలిగి॥

ఉ॥ బంగరుసాలు కన్నియయుఁ బయ్యెదగావలెఁ జుట్టువైచె నొ
క్కంగన గబ్బిగుబ్బచను (లన్ కవజక్కవ) వక్త్రపూర్ణసా
రంగధరప్రభాకలితరమ్యదరస్మితసాంద్రచంద్రికా
సంగతి జోడువిచ్చునని చాటొనరించినలీలఁదోఁపఁగన్॥ 257

ఉ॥ చందనసాంకవాగురురజఃపటలార్పితధూపధూమ మిం
దిందిరవేణిపెన్నెఱుల నించి నిగన్నిగలొప్పమువ్వ స
త్సుందరరేఖ చెన్నెసఁగ నూటిగఁ బాపటదీర్చి జాఱుగొ
ప్పందపుమీఱఁబెట్టి యొకయంగన చుట్టెమధూకదామమున్॥ 256

తే॥ కన్యకామణికొకశుభ్రకమలనేత్రి
కమ్మకస్తురిచేఁ దిలకమ్ముదీర్చి

అదియుముఖపూర్ణిమాతుషారాంశుబింబ
మునకు శంబరలాంఛనస్ఫూర్తిచూప 259

తే॥ అంబుజానననేత్రకర్ణాంతములుగ
మంజులాంజనమిడె నొక్కమగువ మఱఁదు
శ్రవణపుటకూపపాతచంచలవిలాస
వీక్షణములకు శృంఖలల్ వేసెననఁగ 260

తే॥ మెలఁత నునుముద్దుచెక్కిళ్ల మృగమదమున
మకరికాపత్రములువ్రాసె మగువయొకతె
విరహిజనములపై దండువెడలఁదలఁచు
దర్పకునిమౌలినెత్తిన ధ్వజములనఁగ 261

చ॥ సరసిజగంధియొూర్తు సితచందనచర్చయొనర్చునప్పు డా
గురుకుచ కుల్కునిబ్బరపుగుబ్బలు చూడఁదనర్చె రాజశే
ఖరకరసంగతిం జెలఁగుఁ గాంచనగోత్రము మేము రాజశే
ఖరకరరూఢిఁగాంతుమని గంధవరాద్రిము లూనెనోయనన్ 262

తే॥ మత్తగజయానపదములు మహిళయొకతె
చిత్తరవుఁ గ్రొత్తలత్తుక హత్తె నింక
నిఖిలభూకాంతసీమంతినీలలాట
కలితసింధూరరజమిట్లు గప్పుననఁగ 263

ఉ॥ కాంతయొకర్తు కంబునిభకంఠికి వేడ్కనలంకరింప సీ
మంతకలాప మౌక్తికసమాజము లొప్పెఁ దదాస్యరోహిణీ
కాంతపిధానయత్నకచకంధరరాజముఁ జేరవచ్చి మా
కాంతునిగావుమంచని తగన్ (బ్రతిమాలెడి) రిక్కలోయనన్ 264

చ॥ సురుచిరనవ్యహీరమణి శోభితమౌ నెలవంకబొట్టు సుం
దరి కొకలేమ పెట్టెఁ దగెఁ దన్ముఖకోమలపంకజంబుచేఁ
బరిహృతసత్కళార్థమయి పర్వసుధాకరమండలంబు తన్
మరలఁ బ్రపూర్ణుఁ జేయుమని మైత్రికివచ్చినలీల దోఁపఁగన్॥ 265

తే॥ కొమ్మ కొక(కొమ్మ) ముత్యాలకమ్మదోయి
కర్ణములకిడ నొప్పారెఁ గమలశరుఁడు
కలితదృష్టిశరంబులఁ గలిమి మెఱయ
రమణనిలిపిన శాణచక్రములనంగ 266

ఉ॥ నారియొకర్తు పద్మముఖ నానకు రంగుమెఱుంగుముంగఱిం
పారఁగనిడ్డ ముత్తె మలరారె ముఖేందుని జేరవచ్చి మా
దారనొసంగితీవు దయఁ దత్తనుసంభవు నిమ్మటంచు వే
మారు ముఖాముఖిన్ నిలిచి మానక వేడెడి జీవుఁడోయనన్॥ 267

తే॥ దివ్యమణికీలితంబైన తీఁగె సతికిఁ
దరుణియొక్కతె వెట్టినఁ దనరుచుండెఁ
గంఠమను పోకబోదియఁ గదిసి చుట్టు
కొనితనర్చెడి నును లతకూనయనఁగ 268

చ॥ తరుణికిఁ దారహారములు తన్వియొకర్తు పొసంగవైవ వి
స్ఫురణఁదనర్చె శంఖ మురుసుందరబంధురకంధరోజ్జ్వల
స్థిరగతిఁబూనఁ దజ్జఠరసీమఁ బ్రభూతములైన మౌక్తికో
త్కరములు భూరిమైత్రితగ దండలఁ బాయకయుండెనోయనన్ 269

తే॥ పద్మరాగవుఁబతకంబు పణఁతియొకతె
ముదితపాలిండ్లనందునఁ గుదురుపఱుపఁ
దనరెఁ బూర్వాపరాగమధ్యప్రదేశ
కలితశతపత్రమిత్రమండలమనంగ 270

వ॥ మఱియుఁ గొంద ఱిందిందిరకుంతలులు చందనగంధికి రత్న కంకణంబులు వలయంబు లూర్మికలు చేకట్లు చిఱుగజ్జెలందియలు బవిరెలు లోనుగాఁగలుగు భూషణంబులు మనోహరాంగకంబుల నలంకరించిరిట్లు, 271

తే॥ రమణ సైరంధ్రికాప్రియత్నమునఁ జేసి
నవచతుర్విధశృంగార మవధరించి

జలజపత్రాక్షి మిక్కిలి చెలువొనంగె
సానవట్టిన మన్మ(థు సూన) మనఁగ 272

చ॥ అమృతగభస్తి పంకరుహ మంగన! నీ నగుముద్దుమోముతో
సమతకు రాఁగఁబూని తగ సామ్యముగాక పరస్పరోగ్రవై
రములఁ జెలంగి రోలి నిది రమ్యముగా నరివచ్చునంచుఁ బ
ద్మముఖియొకర్తు నిల్పెఁ బ్రమదస్థితి ముందట మించుటద్దమున్

తే॥ అద్దమీక్షించి పెద్దముత్తైదువలకు
సరవిఁ గేల్మోడ్చి ముత్యాలచపికెలోన
పైడిముక్కాలిపీఠిపైఁ బరఁగుచుండెఁ
దమ్మిపూగద్దెపైఁ గల్మికొమ్మయనఁగ 274

వ॥ అట శంతనుండును బంధుమిత్రసామంతసచివాదులతో హితవినోదంబులఁ బ్రొద్దుపుచ్చుచుండె, సైరంధ్రికాజనంబులు,

తే॥ మొలకనవ్వులు మోములఁ దళుకుఁజూపఁ
గలికిచూపులు మరు నంపగముల గదుమఁ
గులుకుపాలిండ్లఁ బయ్యెదల్ చెలువుమీఱ
రత్నపీఠంబుఁ బెట్టి భూరమణు నునిచి 276

చ॥ కరమణికంకణధ్వనులు ఘల్లున మ్రోయఁగఁ దారహారముల్
గురుకుచమధ్యభాగమున గొబ్బునఁ బేరిణిసల్ప వేణి బల్
పిరుదుపయిన్ నటింప జిగిలేనడు మల్లలనాడ రాజశే
ఖరునకుఁ గాంతయొక్కతె సుగంధవునూనె తలంటు వేడుకన్ 277

క॥ రాజముఖయొత్తుపావలు! రాజేంద్రశిరఃకిరీటరత్నద్యుతినీ
రాజితవిభ్రాజితపద! రాజీవములందు దొడఁగె రాట్తిలకునకున్ 278

క॥ గంధగజగమనయొక్కతె
గంధామలకంబు వెట్టె ఖంజనమదవు
ష్పంధయకంధరబాంధవ
బంధురరుచినొప్పు నెఱులఁ బ్రభుచంద్రునకున్॥ 279

తే॥ కామినీజనమృదుహస్తకమలపూర్ణ
కనకకలశములెత్తింపఁ దనరెనపుడు
తత్కుచస్ఫూర్తిగాంచి సాధ్వసముఁబొంది
దాసిగతి నీరుమోచువిధంబుగలిగి 280

తే॥ చంద్రకాంతపుగిండులఁ జంద్రముఖులు
లలితగంధోదకంబులు చెలఁగియొసఁగ
నందుకొనియొర్తు మదరాజహంసగమన
స్నానమాడించె శంతనుక్ష్మాపమణికి 281

సీ॥ తడియొత్తె నొక్కసుందరగాత్రి చంద్రికా
ధాళధళ్యరుదుకూలమునను
కట్టనిచ్చె నొకర్తె గంధసింధురయాన
సన్నంపుసొన్నంపు వన్నెవలువ
సిగవైచె నెఱులు రాజీవాక్షి యొక్కతె
సంపంగిక్రొవ్విరి సరులుదుఱిమి
తిలకంబు నుదుటిపైఁ దీర్చె నొక్కతె తన్వి
బుగబుగవాసించు మృగమదమున
కలపమలఁదెను నెమ్మేనఁ గలికియొకతె
కప్పురపుసురటి కాంత యొక్కర్తు విసరె
నిలువుటద్దంబు చెలియొర్తు నిలిపె నెదుట
చంద్రకులవార్ధిపూర్ణిమాచంద్రునకును 282

వ॥ మఱియు నొక్కబింబోష్ఠి జాంబూనదాంబరం బభినవాం
బురుహాంబకునకు వాటంబుగా వలెవాటువైచె, నొక్కబోటి రాజశత
కోటిధరు శిరోభాగంబున రత్నహాటకసంఘటితకోటీరంబు పొందువ
ఱచె, నొక్కండజయాన భూమండలాఖండలకుమారమండలప్రకాండు
కర్ణంబుల మాణిక్యకుండలంబులు పొసఁగించె, నొక్కకలకంఠకంఠి
యకుంఠితశౌర్యకంఠీరవుకంఠంబున నాణెముత్తెంపుఁ గంఠమాలికలు

లుకొలిపె, నొక్కరజనీకరముఖి భూభుజు భుజంబుల మరకతస్ఫీతంబు
గు భుజకీర్తు లలవరించె, నొక్కసుందరి సుందరీకందర్పు సందిటఁ గుం
దంపుఁ దాయెతులుగట్టె, నొక్కపంకజాక్షి ప్రభుశశాంకుహస్తంబుల
త్నకంకణంబు లలంకరించె, నొక్కశుభాంగి నరపుంగవు కరాంగుళుల
ళువాబంగరు ముద్దుటుంగరంబులు దొడిగె, నొక్కవధూటి హాట
చలధైర్యు కటిస్థలంబున హాటకసూత్రంబు ధరింపఁజేసె,)మఱియు
ంద అందిందిరవేణులు పద్మరాగపతకంబులు నీలహారంబులు లోను
ఁగల భూషణంబు లఖిలాంగకంబుల శృంగారించి, రిట్లు సకలాలం
రమనోహరాకారుండై యుండె నప్పుడు, 283

॥ ధళధళితనిజకటాక్షో
జ్వలరోచులు దీపికావిశాలద్యుతులై
జెలిమిగొనఁ గొందఱొసఁగిరి
నెలఁతలు మాణిక్యచిత్రనీరాజనముల్ 284

॥ అంతట శంతనువసుధా। కాంతుని రాజత్ప్రకాశగౌరవము త్రపా
క్రాంతమతిఁగాంచిసంజ్ఞా। కాంతుఁడుచనినట్లుచరమకంధంగ్రుంకెఁ॥

ం॥ శంతనునృపచూడామణి
కాంతామణియైన గంగగళమునఁ బ్రమద
స్వాంతమునఁగట్టు బంగరు
కాంతులలరు తాళిబొట్టుగతి శశి పొడమెఁ॥ 286

వ॥ అయ్యెడ॥ 287

ం॥ సుముహూర్తంబదె దగ్గఱించెనని యచ్చో జీవుఁడుం దెల్ప శ్రీ
రమణీవల్లభునాజ్ఞచే నల సుపర్వస్వామి దిక్పాలవ
ర్గము నల్వంకలఁగొల్వఁ గిన్నరమరుద్గంధర్వవిద్యాధర
ప్రమదామంగళచారుగానములు పైపైఁగ్రమ్మఁగా నేఁగి భూ
పమణింగాంచి సమగ్రకౌతుకమునం బ్రాగ్దంతి నెక్కించెఁ బొంగిఁ॥ 288

వ॥ రాజమార్గంబునం దోడ్కొనివచ్చునప్పుడు.

క॥ పౌరవధూరత్నంబులు
చారుసుధాధవళహీరసౌధాగ్రములన్
గూరిమి గుంపులుగూడుక
క్ష్మారమణుం గాంచి పలుకసాగిరి తమలోన్॥ 298

సీ॥ ఇతఁడకే నాసత్యరతికాంతశశిపాత్ర
సురుచిరలావణ్యసుందరుండు
ఇతఁడకే కల్పకక్షితిజచింతారత్న
రాజితౌదార్య ధురంధరుండు
ఇతఁడకే హిమవన్మహీధరాష్టాపదా
హార్యవర్యస్థైర్య ధైర్యశాలి
ఇతఁడకే విద్వదాశ్రితబంధుసందోహ
మాకందవాటికా మాధవుండు
ఇతఁడకే క్షీరనీహారహీరహార
సారఘనసారమందారశంకరగిరి
రాజకరిరాజహరిరాజరాజకిరణ
ఘనయశఃపాళి శంతనుక్ష్మాపమౌళి॥ 290

సీ॥ ఎవ్వనిపొక్కిటియిందిరాగృహసీమఁ
గడుపుబొక్కనపుబిడ్డఁడు జనించె
ఎవ్వనికన్నులై యింపొందుదురు జగ
ద్బంధుండు రోహిణీప్రాణనాథుఁ
డెవ్వనియురమందు నేప్రొద్దుఁ బాయక
లిబ్బిగుబ్బెత బాలలీలఁ దనరు
ఎవ్వనిమిత్త్రుఁడై యెసఁగుముగ్ధేందు భా
నద్ధకోటీరుఁడా నగనివాసి
సకలగీర్వాణపరివృఢమకుటఖచిత
పద్మరాగప్రభాధౌతపాదుఁ డెవ్వఁ

డట్టిశౌరికి నల్లుఁడై యలరఁగల్గు
నఁట యితనిభాగ్య మెన్నఁగా నాతరంబె 291

క॥ వలరాజు రూపసంపద
నలరాజు కళాతిశయత నతులప్రభులన్
నలరాజు ధృతిని మలరా
జిలరాజులనెల్ల నితని కెనయఁగ నగునే 292

ఉ॥ చక్కనివారిలో మిగులఁజక్కనివాఁడు కదమ్మ బాపురే!
ఎక్కడ నేర్చెనో నలువ యీతని చారువిలాసమూర్తి యీ
చక్కెరమోవి యీవలపుజవ్వన మీకళ యీయొయారమ
మ్మక్క రచింప నీనృపతి హల్లకబాణుని జోడుగూడి తా
నక్కునఁ జేర్పఁగాఁగలుగు నంగనవేమని భోగభాగ్యముల్ 293

చ॥ నరవర యక్షకింపురుష నాగనభశ్చరసిద్ధసాధ్యకి
న్నరవరచారణప్రముఖసవ్యకళాపరిపూర్ణకన్యకా
నిరుపమవైభవప్రోల్లసిత నిర్మలచిత్తవిభూషలౌఘముల్
గరఁగవె వీని సద్గుణనికాయవిరాజితసాంద్రచంద్రికన్ 294

వ॥ అని బహుప్రకారంబుల వర్ణింపుచుండఁ బ్రాలంబమాన స్వచ్ఛతరచ్ఛాయాభియుక్తముక్తాఫలగుళుచ్ఛవిచిత్రసితచ్ఛత్రసందోహ మాకాశంబు నిరవకాశంబుగావింప నుభయపార్శ్వసమాయాతభూతల సంక్రందననందనబృంద నవీనకోటీరకోటీకుటీరఘటిత మాణిక్యమయూఖసంఘంబులు నడదివియలై యొప్పమెఱయ నంతరాంతరంబులు మెండుకొని దండలాస్యంబుగావించు రంభాద్యప్సరఃకుంభికుంభస్తనీమణినికరమణిరమణీయతపసీయచరణ మంజీరపుంజమంజుఘల్లుఘల్లాఘోషంబులు పుంఖానుపుంఖశంఖ భేరీమృదంగవేణువీణాది వివిధహృద్యవాద్య నిరవద్యనాదంబులు నరుంధతీప్రముఖ పుణ్యపురంధ్రీరత్నంబులుపాడు లక్ష్మీనారాయణోమామహేశ్వరవైవాహికలక్షణాంకితంబులగుధవళంబుల మధురరావంబులు శతమఖప్రముఖనిఖలబర్హిర్ముఖకంఠావలంబి

పారిజాతప్రసూనదామస్తోమాభిరామపరిమళరిలుబ్ధ రంగద్భృంగసంగీ
తకూజితంబులు నచ్చటచ్చట సందడులఁ బావు వేత్రధరుల సాహోవాని
నాదంబులు కోలాహలంబై దశదిగ్వీటంకంబుల మార్మ్రోయంజేయఁ
గలధౌతసౌధయూనంబులనుండి సుధామధురాధరలు శుక్తిజాతలాజా
క్షతప్రసూనంబులు సేసలుచల్లమంద మందగమనంబున సుధాంభోధిరా
డ్గంధసింధురరాజంబుపై రాజగృహద్వారంబుఁ జేరవచ్చె నంత, 295

తే॥ హరి యెదుర్కొని ప్రాగ్దంతినవతరించి
వందన మొనర్చు పతికి దీవనలొసంగి
కొడుకొనిపోవ మంత్రులు దొరలు బుధులు
బంధుకోటియు వెంబడి బలసిరాఁగ 296

వ॥ భూసురభాసురాశీర్వాదనాదంబులు రోదసినిండ నభ్యంతరమందిరంబునకరుగునప్పు డప్పురుహూతసన్నిభుం డెడనెడ విప్ర పుణ్యపురంధ్రీరత్నంబులొసంగు కర్పూరనీరాజనంబు లాదరింపుచుఁ దోరణస్తంభాయమాన రంభాద్రుమపత్రచిత్రతాలవృంతాశుగాంకురంబుల నలకలుచలింపఁ గక్ష్యాంతరద్వారప్రదేశంబుల మంగళార్థంబుగానిలిపిన పూర్ణశాతకుంభకుంభప్రముఖపదార్థంబులు వీక్షింపుచు నల్లనల్లన నడచి విబుధపరంపరాపరివేష్టితంబయ్యును విబుధపరంపరాపరివేష్టితంబై సరస్వతీమనోహరాలంకృతంబయ్యును సరస్వతీమనోహరాలంకృతంబై వివాహశుభలక్షణలక్షితంబయ్యును వివాహశుభలక్షణలక్షితంబై సర్వమంగళాభంగశృంగారవిలసితంబయ్యును సర్వమంగళాభంగశృంగారవిలసితంబై యొప్పుకల్యాణగృహంబుసొత్తెంచె నంత॥ 297

కం॥ పేరంటాండ్రులుకొందఱు। గౌరీకల్యాణములు పికస్వరమధురో
దారగతులెసఁగఁ బాడుచుఁ। గూరిమి డెందములమీఱఁ గొని తేరంగ

సీ॥ మందహాసాపాంగమహితద్యుతుల్ మారు
చంద్రహాసద్యుతుల్ చౌకసేయ

సుకుమారతరదేహసుగుచిరామోదంబు
పద్మసౌరభలక్ష్మిఁ బరిహరింప
సముపీనవక్షోజరమణీయవిభవంబు
భద్రేభకుంభసంపద నదల్ప
మందయానవిలాసమహిమానుభావంబు
మందమరాళంబు గ్రందుకొనఁగ
ఘనతులాకోటి మణికోటి ఘటితకమ్ర
కనకకాంచీలతాలంబి ఘంటికౌఘ
కలరవమ్ములు కోయిలగములఁ బిలువ
వెలఁది యేతెంచెఁ గల్యాణవేదికలకు. 299

వ॥ అప్పుడు, 300

సీ॥ బాలాశిరోమణి ఫాలపట్టికగాంచి
నగమయ్యెఁ గృశతచేఁ జంద్రరేఖ
తొయ్యలి నిద్దంపుఁదొడల నునుజిగికాంచి
యాకులపడియె నయ్యారె రంభ
కంజాతపత్రాక్షి కలికిచూపులుగాంచి
తృణధైర్యవృత్తిచేఁ దెరలె హరిణి
మోహనాంగి మనోజ్ఞమూర్తిసంపదగాంచి
యఱలేక లోలోనఁ గరఁగె హేమ
తెఱవ పదములుగాంచి రాగరసమగ్న
యయ్యెఁ బద్మిని, కొమ్మ నఖాళిగాంచి
తలఁకి తా వెల్లనైయుండెఁ దార, వెలఁది
ముక్కుగాంచి తిలోత్తమ చిక్కణంగె. 301

చం॥ సకలజనంబు దంపతుల చారుకళావిభవంబుచూచి నం
బకయుగళంబు చాలదని భాసురవైఖరి నెన్నుచుండఁ, రెం
డొకటియు నాల్గునాల్గుకనులొప్పెడివేల్పులు వేయికన్ను లం

గకములఁగల్గుప్రౌఢ యిఁకఁ గన్నులుగావలె వేయి రెండు వే
లకుటిలలీలనంచుఁ గొనియాడుచునుండిరి వారి నయ్యెడన్. 302
కం॥ మధురిపుఁడొసఁగ భుజించెను
మధుపర్కము రాకుమారమన్మథుఁ, డదియే
మధుమధనకన్యకాధర
మధురసుధాపానలీలమతి యలరింపన్. 303
కం॥ అంతకుమున్నె కొందఱు
కాంతలు దంపతులనడుమఁ గరకంకణముల్
కాంతగతిమ్రోయఁ దెర య
త్యంతామోదానుయుక్తి నమరించిరొగిన్. 304
తే॥ సుందరీమణి నిడువాలుచూపులపుడు
తెరకు నెగఁబ్రాకి బాపురే! యొఱపుమీఱ
సదమలామృతవాహిని కెదురు లెక్క
కొదమ బేడిసమగమీల పదవులనఁగ. 305
తే॥ అట్టియెడ రంగుబంగరుమట్టుఁబ్రాల
పుట్టికలు కన్యకామణి భూపమణిని
గదియఁ జేసిరి కొందఱుఁగరిత లతుల
భూరితర హృద్యశాద్వము లొప్పరుకలఁగ. 306
క॥ తెఱవత్తెరవంచిన నా
గరిత మొగంబపుడు పతికిఁ గానంబడియెన్
శరదభ్రముఁ బాసి ఘన
స్ఫురణం జెన్నొందు పూర్ణసోముసిభాతిన్॥ 307
తే॥ జవ్వనికిఁ గానఁబడెఁ బతి నవ్వుమోము
గొప్పకన్నులు సీలంపుఁగప్పుగుప్పు
మొలకనూనూఁగుమీసము ల్తళుకుమేను
వెడఁదయురమును సింగమ్మునడఁచుకౌను॥ 308

శా॥ గౌరీ వాగ్రమణీ శచీప్రముఖ రాకాచంద్రబింబాననా
స్ఫారాధారకరాగ్రపల్లవలసత్సంస్పర్శమొందించి య
ప్పౌరోహిత్యధురంధరుం డొసఁగ భూపాలుండుగావించెఁ బెం
పారన్ మంగళసూత్రబంధనము కన్యాకంఠదేశంబునన్॥ 309
చ॥ హరిహయుఁడొట్టిదిక్పతులు నప్సరస ల్ఋషిపుంగవు ల్మనో
హరతరలీలఁగన్గొనఁగ నైదువ లోరలనిల్పి చేతులన్
నిరుపమశుక్తిజాతములునించినపళ్ళెములన్ వహించి హె
చ్చరికలొనర్ప గంగయును శంతనుఁడుం దలఁబ్రా ల్రయంబునన్
శిరసులనుంచి రొండొరులు సిగ్గున నవ్వులు లోనఁగ్రమ్మఁగన్॥ 310
తే॥ చెలువ కేశావతీర్ణవిశిష్టమౌక్తి
కావళినిజూడనొప్పారె నహహా! యపుడు
లలితబాలేందురేఖ నొఁదలధరించి
యలరుచున్నట్టి సర్వమంగళయనంగ॥ 311
మ॥ ధరణీనాయకుఁడొప్పె మౌళివరముక్తారత్నముల్పూసి పు
ష్కరగంగాలహరీవళక్షకణరాజచ్ఛ్రీజటామండలాం
తర సంధ్యాసమయోత్కటస్ఫుటనటత్సంరంభకేళీవిలా
స రసప్రాంచిత పంచబాణహర చంచల్లీల చూపట్టఁగన్॥ 312
క॥ అంతట నెలఁతలు స్వాహా। కాంతాధిపుఁ దెచ్చి పెట్టి కాంతాపతులన్
జింతామణిపీఠంబున। సంతసముననునుప వారు సముచితలీలన్॥ 313
తే॥ భాసురపలాశ నవ శమీపల్లవాగ్ర
రమ్యగోఘృతధారాపరంపరాహు
తులు హుతాశనునందుఁ బ్రస్తూయమాన
వేదవిదితక్రియారూఢి వ్రేల్చిరపుడు. 314
క॥ రాజీవపత్రలోచన। లాజలుదోయిటను జేర్ప లాలితఘనకీ
లాజాలాభ్యంతరమున। రాజద్గతి వ్రేల్చిరపుడు రహిఁగన్పట్టన్ 315
వ॥ అయ్యెడ, 316

తె॥ హోమధూమంబు పైఁగప్ప హేమగాత్ర
స్వచ్ఛశుభ్రతరచ్ఛవిగుచ్ఛరుచిర
తరశరద్ఘనమండలాంతరమునందు
మెఱయుచుండెడి లేతీఁగె మెఱపుఁబోలె॥ 317

క॥ అమరేంద్రనిభుఁడు మనమునఁ
బ్రమదంబిగురొత్తఁ బాణిపద్మముచేతన్
గమలదళేక్షణ మృదువద
కమలాగ్రంబపుడు సన్నెకలు ముట్టించెన్॥ 318

క॥ కలకలనవ్వుచు నొక్కతె
కలకంఠి నృపాలతిలక కాంతాచేలాం
చలములు ముడియొనరిచె, నొక
చెలువ కరగ్రహణలీలఁ జెలఁగంజేసెన్॥ 319

క॥ పవనాప్తునకుఁ బ్రదక్షిణ
మవిరళగతిఁ జేసి మానసార్చితలక్ష్మీ
ధవు నిష్కలుషయశోజిత
ధవు ధ్రువు నుడువీధిఁ గసిరి పతియున్ సతియున్॥ 320

వ॥ తదనంతరంబ, 321

సీ॥ పరిణయాగత యమిప్రవరులైన యరుంధ
తికి వశిష్ఠరికి ధృతిని మ్రొక్కి
సకలసరిచ్చయజనసేవ్య రత్నాక
రాధినాధునకు సాష్టాంగమొసఁగి
ఆదిమదంపతులై యొప్పు పార్వతీ
శశివతంసులకు హస్తములు మోడ్చి
త్రిభువననిర్మాణదీక్షాచణాధార
భాషాబ్జులకును సద్భక్తి నెరఁగి

మఱియుఁ దక్కినదేవతామానులకును
దండములు వెట్టి తత్కరకాండజాభి
మంత్రితాక్షత లెంతయు మౌళిఁ దాల్చి
రంబుజాక్షియుఁ జంద్రవంశాధిపతియు. 322

చ॥ సురతరుసంభవంబులగు సుందరదివ్యమణీవిభూషణో
త్కరములు చారుచిత్రమృదుకాంచనవస్త్రచయంబు ప్రోల్లస
త్పరిమళభూరివస్తువులు భాసురకౌతుక మావహిల్లఁగా
హరి చదివించె దంపతుల కప్పుడు చిత్రశిఖండిపుత్రుచేన్. 323

క॥ బలభిన్మణివరముక్తా
ఫలచింతారత్నవజ్రపట్టాంశుకము
ల్జలనిధిపతి గౌతముచే
సలలితముగ మిథునమునకుఁ జదివించెఁ దగన్. 324

క॥ బంధుసమూహంబంతటఁ గంధరవేణికిని బతికిఁ గౌశేయస్ర
గ్బంధురమణిభూషాదులు కంధిగభీరత నొసంగెఁ గానుకలు తగన్ 325

సీ॥ శరదభ్రఘనసార చంద్రచంద్రికలతోఁ
గలకలనగు మేనికాంతిదనరి
కల్యాణమంథాద్రికటకభాగప్రతి
ఘోషితహేషావిశేషమొసఁగి
కాద్రవేయాశన గంధవాహామనఃప్ర
భాసుర వేగసంపదఁ జెలంగి
చక్రవాళావృత సర్వసర్వంసహా
చక్రవిలోలహాసంబు గలిగి
హరిహరిద్ఘోటవరహారిస్ఫురణ దెగడి
హరికల్క్యవతారవిహారవేళ
తన్ను జవమునఁ బూను గాంధర్వతిలక
మల్లునకుఁ జూపి శ్రీరమావల్లభుండు॥ 326

క॥ "రజనీచరకులపావన!
నిజమీనావాహావతంసనిపుణతగలభూ
భుజునకు సమస్తధాత్రీ
విజయము దుర్లభమె యాత్మ వీక్షింపంగన్॥ 327

వ॥ దీనిం బరిగ్రహింపు" మని పలికి॥ 328

సీ॥ మేదురద్వాదశద్వాదశాత్మాంశుభా
సురమణిశోభాభిశోభితంబు
తపనీయధారుణీధరరోహణాచల
ప్రతిమానబహుళదైర్ఘ్యభాసితంబు
కలహంససంకాశకమనీయకంఖాణ
రత్నసహస్ర విరాజితంబు
గాంగేయఘంటికాఘణఘణోద్యాణ
సంపూరితాశాంతసంచయంబు
సరసమందారమాలికాజాలకాంతి
సౌరభాగతపుష్పవిట్సంకులంబు
మయవినిర్మితమైన విమానమొకటి
మాధవుఁడు చూపి కూర్మి జామాతకనియె॥ 329

సీ॥ "చిరతరఘనహిమశ్రీమీఱఁగాఁ జేయు
విలసిల్లువై శాఖవేళలందు
ఉష్ణసంపదఁ జేయు నుష్ణాగమము మాడ్కి
నలరారుచున్న శితిర్తువందు
గగనగంగా తరంగప్రాంగణంబుల
ఖచరయానంబులఁ గలసి మెలఁగు
అశ్రాంతకేళీవిహారపరిశ్రమా
హారనిద్రాతృష్ణ లణఁగఁ జేయు

అమలినై తద్విమానమాహాత్మ్యమెన్న
బహుళచిత్రంబు, మత్తనూభవయు నీవు
మించి యందధిరూఢులై మెలఁగునపుడు
తేటపడఁ జేయు నన్నియుఁ దీసికొమ్ము"॥ 330

వ॥ అనిపల్కి యమ్మహానీయదివ్యవిమానం బొసంగి॥

క॥ మందారకల్పతరుహరిచందనములతోడ జలధి జన్మించిన యా
(నందినిధేనువు భూభృ)ద్బృందారకపతికిఁ జూపి శ్రీహరి వలికెన్ ॥331

తే॥ "కామగామిని యిది భవద్ధామసీమ
నృపతి! మదనుజ్ఞ తప్పక నిల్చి త్వత్కృ
తాధ్వరంబులు సాఫల్యమందఁ జేయు
నీప్సితార్థంబులొనఁగూర్చు నెవ్వియైన॥

వ॥ దీనిం గైకొ"మ్మని యొసంగి మఱియు విశ్వకర్మనిర్మితంబులగు కలధౌతగాంగేయతల్పాసనభోజనభాజనకేళికాడోలికాపీఠికాపేటికాకరండ భృంగారుప్రముఖధామోపకరణంబులును జింతారత్నపుష్యరాగబజ్రరాగాద్యనర్ఘ్యరత్నకీలితవలయకంకణకావళ్యంగుళీయకతులాకోటితాటంకకాంచీకంఠికాదివిభూషణంబులును గురంగమదకుంకుమాగరుఘనసారపటీరసముదయోదయభాస్కర ప్రముఖసమస్తనిస్తులపరిమళవస్తువిస్తారంబులును శరచ్చంద్రచంద్రికాధవళచిత్రకంచుకదుకూలాంబరసంచయంబులును గూఁతునకొసంగి యిట్లనియె॥ 333

సీ॥ "బాలాశిరోమణి! పారిజాతావనీ
జాతంబు మదనుజ్ఞ స్వర్గభువన
మవతరించి భవద్విహారశృంగారవ
నాతరంబునని ల్చునంతరంబు
రసరసాన్నములు వస్త్రవిభూషణాదులు
గామించునవి యెల్లఁ గలుగఁ జేయు

పతికిని నత్యంతభావానురాగంబు
  చెందించు, బడలిక దీర్చరనీదు
కేవి క్రొమ్మావి సంపెంగ గోగువిరులు
పూయునేప్రొద్దు దోహదస్ఫూర్తిఁ నీవు
కదియ, తద్ద్రుమకుసుమము కైశికములఁ
దాల్చి సౌఖ్యముఁ జెందుఁడీ ధవుఁడు నీవు"॥ 334

వ॥ అనిపలికి మఱియు ముద్దుపట్టికిం గొన్ని బుద్ధులు సెప్పి ప్రయాణంబుచేసి వాణీశ్వర గౌరీశ్వర సురేశ్వర రత్నాకరేశ్వర ప్రముఖుల నుచితసత్కారంబుల మన్నించి వీడ్కొలుపువాఁడై యుండ నంతఁ జతుర్ముఖ పంచముఖులిట్లనిరి॥ 335

మ॥ "అరుదా తెల్లసిదీవి కేవి ఫణిశయ్యన్ శ్రీరమాదేవితో
విరజానామతరంగిణీపటురటద్వీచీమతల్లీలల
త్సరసీజోత్పలగంధబంధురపరిశ్రాంతిన్ వినోదించుచో
వలిగాడ్పుల్పయిఁగ్రమ్మఁ గ్రీడలొనరింపం గంటి మొప్పన్ నిన్నున్ 336

సీ॥ బాహ్యాంతరేంద్రియ పరిణామములుమాన్చి
  పద్మాసనస్థితిఁ బరిఢవిల్లి
పవనుని బశ్చిమపథమున నొందించు
  కుండలిశక్తి మేల్కొనఁగఁ జేసి
లలిఁ జంద్రమండల లలదఖండామృత
  బిందుధారావాప్తిఁ బ్రీతినొంది
పూర్ణమాదృష్టిచే భ్రూమధ్యశృంగాట
  కంబునఁ జిత్తంబు గదలనీక
లీలను లలాటచంద్రికాజాలమందు
సచ్చిదానందమయుఁడవై చాలనొసఁగు
నట్టి యోగీంద్రు నారాయణాఖ్యునిన్ను
బదరికావనిఁగాంతుము భద్రమొంద॥ 337

వ॥ అట్టినిన్ను జగద్గురు ననాదిపురుషు ననన్యసామాన్యప్రభావోదయు నవాఙ్మానసగోచరు నద్వితీయు నేమును గూడిన భువనత్రయవాసులును సులభంబుగా సందర్శించి సంభాషణ సంశ్రవణ విలాసంబు లొందంగంటిమి, కృతార్థులమైతి" మనిపలికి శంతనునిజూచి యిట్లనిరి॥ 338

ఉ॥ "శంతనుసార్వభౌమ! నృపసత్తమ! నీదగుభాగ్యమెన్న న
త్యంతము, శ్రీరమాధిపతి యల్లుఁడటంచుఁ బ్రసాదభాసిత
స్వాంతముతోఁ గనుంగొనఁగఁ జాలితి వ్రాలితి కీర్తివల్లికా
క్రాంతసమాశ్రితాఖిల దిశాతలయాతుఁడవై మహోన్నతిన్" 339

వ॥ అనిపలికి యాశీర్వదించి వీడ్కొని వారిచేత నామంత్రణంబు వడసి స్వేచ్ఛంజనిరి, హరియును దత్పుటభేదనంబు జామాతృభుజాదండపరిపాలితంబుగావించి సురేశ్వర రత్నాకరేశ్వరులఁ దక్కన సురగరుడగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరుల వీడ్కొల్పి తానును వైకుంఠధామంబుప్రవేశించె, నట శంతనుండును సామంతసచివపురోహితబాంధవవరూధినీసమేతుండై వధూమణిం దోడ్కొని చనిచని ముందట॥ 340

సీ॥ గురుమౌక్తికోదారతర రంగవల్లికా
  సంగతప్రతిగృహప్రాంగణంబు
గారుడోపల లసత్తోరణబద్ధాతి
  సుందర ద్వారాభిశోభితంబు
కర్పూరచందనాగరుధూపధూమసం
  వాసితప్రాసాదభాసురంబు
భూరికాహళశంఖ భేరీమృదంగాది
  మంగళారావ సమన్వితంబు
ఘనచతుర్విధ శృంగారకలితలలిత
సుందరీజనబృంద సంస్తూయమాన
చారుఘంటాపథంబు భూజానియెదుట
కనుగొసయె నిజముగునట్టి గజపురంబు॥ 341

క॥ శుభలగ్నంబున మఘవన్నిభుఁడగు భూజానిబంధునికరముమంత్రు
ల్ప్రభువుల్నలుదిక్కులగా విభవోన్నతిగేహమునఁబ్రవేశించెదగన్

వ॥ ఇట్లు గృహప్రవేశంబు గావించి గృహదేవతారాధనంబొనర్చి జనయిత్రికి నమస్కరించి దీవనలు గైకొని బంధుమిత్రామాత్యాదుల సముచితసత్కారంబుల సంభావించి యంత నొక్క శుభదినంబున॥ 343

సీ॥ మణిమంటపంబున మదకీరశారిక
ల్పుపాస్త్రిశాస్త్రార్థములు వచింప
నిద్దంపుబంగరు ముద్దుకీల్బొమ్మలు
సరసలీలలఁ బనుల్సంఘటింప
గంధవాహవిశేషగతులమించి విపంచి
తతులును రాగపద్ధతులువలుక
వజ్రమయస్తంభ వరమయూఖచ్ఛట
లేఁబగల్సాంద్రచంద్రికలసీన
పద్మరాగవితర్ది కాబ్జమణికుట్టి
మేంద్రనీలకవాటక శ్రీవిలాస
సుందరంబైన కేళికామందిరంబు
కదియనేతెంచె శంతనుక్ష్మావరుండు॥ 344

క॥ ఒకచోసకినలమంచం (బొకచోదోమతెరమంచము యుయ్యాలమంచం)
బొకచోఁజప్పరమంచం బొకచోనొప్పారిమిగులనొప్పు (వహింపన్

సీ॥ దాసకన్యాంగసౌందర్యసంపదగాంచి
మరులుచెందిన పరాశరునివిధము
దారుకావని మౌనిదారలచిత్తము
లరఁగంగఁజేయు శంకరునిజగ్గు
గౌతమపత్నితోఁ గలయుటకై చాలఁ
దమకమొందిన పురందరునిసొబగు
గురుభార్యతళుకుచెక్కులఁ గమ్మకస్తూరి
శతకల్పనముసేయు చంద్రుఠీవి

అల్లరేపల్లె గొల్లయిల్లాండ్ర నతుల
చతురచౌశీతిబంధసంగతుల రతులఁ
దేల్చుచుండెడి గోపాలదేవుచర్య
యమరఁ జిత్రించినట్టి కుడ్యములఁగాంచి
ప్రమదమొందుచునుండెను బ్రబలుఁడగుచు॥ 346

సీ॥ పగడంపుఁదరికోళ్లు నిగరాలమగరాల
పట్టెలు చీనిహొంబట్టుపట్ట
చొక్కపుటల్లిక సుందరచిత్రవ
స్త్రావృతంబైనట్టి హంసతూలి
యనమొప్పుపాన్పునఁ దనరారనించిన
రాజిల్లు చెంగల్వరాజివిరులు
గనుపట్టి పైనొప్పు నునుచల్వవలిపెంబు
పచ్చాకునించిన పరిమళించు
తలగడయు జాళువాజలతారుతెరయు
మించి రమణీయమైనట్టి మంచముపయి
రాజచంద్రుఁడుపవళింప రాజవదన
లంగనామణిఁ బతికడ కనుపఁదలఁచి॥ 347

వ॥ కలువలచెలిమికానిం గలకలనగు ముద్దుమొగంబున మొల
నవ్వుమెఱుంగువెట్టు గంగంగదిసి యిట్లనిరి, 348

తే॥ "కన్న! యిన్నాళ్లు పతిసమాగమము మదిని
గాంక్షితము సేతు, విదెనీకుఁగలిగెనింక
రాత్రిఁబగలును సురతతంత్రములఁజొక్కి
మగఁడునీవును సుఖలీల నగడరమ్ము॥ 349

॥ కమలాయతాక్షినీ కాఠిన్యవక్షోజ
పర్వతంబు లురంబుపైఘటించి
తీయనికెమ్మోవి తేటతేనియలెల్ల
గురుతరవిస్ఫూర్తిఁ గొల్లలాడి

అతులితనవనఖరాయుతాంకములను
బంధురక్షతములపాలుచేసి
బాహులతాపాశంబుల బంధించి సద్గాఢ
బహుళకర్దమమునఁ బరఁగఁద్రోచి
"ఎంతచేసినవారికి నంతకాదె"
యనెడువాక్యంబు ధర నిజమైయెసంగఁ
బెలుచ వలపించి వెతలనుబెట్టినట్టి
ప్రాణనాయకుఁ దగ భంగపఱుపవమ్మ॥ 350

తే॥ సర్వసర్వంసహానాధసంచయముల
భండనక్షోణులను గ్రిందుపఱచునట్టి
జీవితేశుని బైకొని చిత్తమలర
బాల!పుంభావరతిఁ గ్రిందుపఱుపవమ్మ॥ 351

వ॥ అని మేలంపుమాటల గోలాక్షికిఁ గొంతప్రొద్దు ప్రియంబు
గఱపి మఱియునిట్లనిరి॥ 352

సీ॥ "చంద్రాస్య!యిప్పుడె చక్కెరఁ(బెట్టి రా)
చిలుకకుఁ బద్యముల్సెప్పవలెనె
విమలాంగి!యిప్పుడే వీణియధరియించి
సరసరాగంబు లేర్పఱుపవలెనె
ఎలనాగ!యిప్పుడే కలికిరాయంచకు
నేర్పుమీఱఁగ నడల్నేర్పవలెనె
మానిని! యిపుడే మధుకోక్తులొనఁగూర్చి
చిత్రకవిత్వంబు చెప్పవలెనె
జీవితేశుండు పడకిల్లుఁ జేరవచ్చి
మృదులపర్యంకమందున నెదురుసూడ
జాగుచేసెదవమ్మ లేజవ్వనంపు
సుందరులఁగంటె మిటులెందుఁ జూడమమ్మ"॥ 353

వ॥ అనిపలికి 354

తే॥ ప్రోవుప్రోవాడుచును జెలుల్తోడితేఁగ
కన్యకామణి మందాక్షకలితలీల
మెల్లమెల్లన నడుచుచు మిగులనప్పు
డలసగామినియనుట దృశ్యంబుచేసి॥ 355

క॥ లలిత మణిపంజరమునకుఁ
జెలువమరఁగఁజొచ్చు చిలుకచేడియలీలన్
తలవంచి సిగ్గుతోట్రిల
జలజాయతనేత్రి కేళిసదనముఁజొచ్చెన్॥ 356

వ॥ అపుడు

తే॥ సురటితెచ్చెదనని యొకర్తుక జనెఁగె, గిండి
మఱచివచ్చితినని యొకర్తుక జరిగె, మించు
టద్దమిదె తెత్తుననుచునొకర్తరిగె, చెలియ
లందఱిటు లేనినెపముల నరుగుటయును॥ 358

శా॥ చక్కెరబొమ్మఁగాంచి ఘనసంభ్రమమోహము లుప్పతిల్లఁగాఁ
జక్కెరవింటివాసి నగు చక్కనిరాకొమరుండు సిద్ధపుర్
జెక్కుల లేఁతనవ్వొలయఁ జీరచెఱంగు గొంగిఁబట్టి పాన్పుపై
కక్కుఱిమీఱ రాదిగిచి హారిసుధామృదుభాష నిట్లనెన్॥ 359

మ॥ "సరసీజాస్త్రమహోగ్రధాటి కెలమిన్ శంకించి నే నీదు బం
ధురకాఠిన్యపయోధరాచలమహాదుర్గంబు లాపన్నతన్
శరణంబొందఁగఁ గోరినాఁడఁ గనుకన్ సంప్రీతి మన్నించి నీ
కరుణాపాంగములం గనుంగొని వెసం గావంగదే కోమలీ॥ 360

సీ॥ కలకంఠపంచమకలకూజితస్ఫూర్తిన్
నలరు నీ కలికిపల్కులు వినంగ
శర్కరాప్రతిమాన చారుమాధురిగల్గు
నీదుకెమ్మోవి తేనియలుగ్రోల
కల్యాణభూమిభృద్గౌరవోన్నతిఁ(దద్దు)
నొప్పు నీ వక్షోజయుగమునిముర

విద్యుల్లతాస్నిగ్ధ విమలప్రభారూఢి
గలిగిన నీమేను గౌఁగిలింప
శ్రవణరసనాశయాంగము ల్జలదవేణి!
తమకమొందుచునున్నవి,తత్తదుదిత
భాసురోదారసౌఖ్యసంపత్సమృద్ధి
సంఘటన వానికొనరింపఁజనదె నీకు॥ 361

తే॥ వరుస రతివేళ నీకచవదనగళము
లనెడివరనీలపద్మశంఖాప్తి నాకు
నలరఁగల్గించి రాజరాజనెడిమాట
నిజముకావింపరాదె పంకజదళాక్షి! 362

ఆ॥ అస్తినాస్తిసంశయాపాదియై చిదం
బరరహస్యలీలఁ బరఁగు నీకు
కలికి కౌనుఁజూచు కాంక్ష వేడెడినాకు
నీవియనఁగవేలనీవుతరుణి!" 363

వ॥ అనిసవియనురాగంబులుదోఁపఁ బలికి 364

సీ॥ తాంబూలరాగాధరంబుపై రదనాళి
యొత్తఁబోయిన మొగంబొనరఁజేయు
హాళి లతావేష్టితాశ్లేష మొనరించు
గరిమఁబూనఁగఁ బెడమరులఁబొరలు
ఉదుటుసిబ్బెపుగుబ్బ లొడిసిపట్టఁగఁబోవ
నొకుపుదప్పించు నేర్పొప్పమీఱ
నీవిమాత్రమొసంగు నేనన్యమేమొల్ల
నని కేలుచాపఁ దద్వ్యాప్తిమాన్పు
చంద్రవంశాబ్ధిసంపూర్ణచంద్రుఁడోడఁ
బ్రిధమసురతసమారంభభవ్యకాల
జనితలజ్జాతిశయమునఁ బెనఁగెఁజాలఁ
గన్యకామణి యభిముఖిగాక యిటుల 365

వ॥ అప్పుడు॥ 366

కం॥ తరళగతిగాంచుటను బతి
కరమునకుంజిక్కె బాలకఠినకుచ మహా
తరళగతిగన్నవారలు
స్థిర నేరికిఁ గఠినులైనఁ జిక్కరె తలఁపన్॥ 367

తే॥ కఠినవక్షోజదుర్గము ల్లక్షణములోనఁ
జేకొనినభూమిపతిసింకఁ జెందె(జూవె)
సతతమృదులోరువిస్ఫురదతిమనోహ
రాంగవప్రాక్రమణవాంఛ యద్భుతముగ॥ 368

అయ్యెడ॥ 369

కం॥ నరపతివాల్చూపు పయో
ధరములనుండి చెలి జఘనతలమున వ్రాలెన్
ధరణీధరాగ్రంబులనుం
డిరవొందఁగ ధాత్రిఁ వ్రాలు నింపమరంగన్॥ 370

తే॥ ప్రాణనాథుండు తమకంబుపట్టలేక
నీవిబంధంబువిడిచి మానితనితంబ
తలపటంబొయ్య దిగిచి కౌనెలమిఁ బొదలి
యలరె మిన్నందియున్నట్టు లాత్మలోన॥ 371

శా॥ గురువక్షోజమహాచలేంద్రవిలసత్కూటంబులన్ సత్తప
శ్చరణల్పూని గభీరనాభిసరసిన్ స్నానక్రియల్సల్పి వి
స్ఫురదంచత్కటిభూప్రదక్షిణము నేర్పుల్మీఱఁగావించి శం
బరద్విడ్బ్రహ్మసుఖాప్తిగాంచె ధరణీపాలావతంసం బొగిన్॥ 372

॥ రాజసింహు నఖాంకురములు సోఁకకయున్నె
కోమలీ (పృథు) కుచకుంభములను
రాజమత్తేభ సంరంభమెచ్చకయున్నె
నాళీకముఖి నిమ్ననాభిసరసి

రాజమార్తాండ కరస్ఫూర్తిఁ జెడకున్నె
బాల కచోత్పలపత్రగరిమ
రాజేంద్రుచేతఁ బారణసేయఁబడకున్నె
యంగన మధురాధరామృతంబు
రాజసార్వభౌము రభసమొందకయున్నె
కాంతజఘనతలమహాంతరీప
మును నృపాంగసంగఘనపారవశ్యప్రాప్తి
యువిద కెఱుకపడక యుండెఁగాక॥ 373

చ॥ ఖరనఖపంక్తి నిబ్బరవుగబ్బిచనుంగవ గ్రుచ్చిగ్రుచ్చి సుం
దరరదనాంకురంబుల సుధామధురాధరమెల్ల గంట్లుగాఁ
గఱచి భుజాయుగంబునను గాంచనగాత్రము గట్టివైచి బా
పురె! నృపుఁడాగెఁ దత్కృతవిమోహమహార్తినిబద్ధబన్నముల్॥

సీ॥ స్తనితవైభవరీతిఁ దనరారె రత్నకం
కణసాంద్రతరఝుణంఝుణరవంబు
ఘనఘనానీలతఁ గనుపట్టె వరనీల
చంచచ్ఛిరోగుహ సంచయంబు
శక్రశరాసనోజ్జ్వలతనొప్పె లతాంగి
సీమంతరేఖావిశేషలక్ష్మి
విద్యుల్లతాస్ఫూర్తి వెలసె నన్యోన్యంబు
సంప్రాప్తచారువీక్షణగణంబు
భూరితరవర్షధారావిభూతిఁ దనరె
భాసురాంగజఘర్మకబంధరాజి
అహహ! యత్యద్భుతావహంబగుచు నవుడు
నీరదాగమమైతోఁచె నిధువనంబు। 375

కం॥ ఇత్తెఱఁగుననృపచంద్రుడు। మత్తద్విపయానఁగూడి మన్మథసౌఖ్యా
యత్తవికస్వరభాస్వర। చిత్తాబ్జుండగుచు మిగులఁ జెలఁగుచునుండెన్

కం॥ వలరాజువంటిచక్కని
చెలువుఁడు దినదినము బోధసేయఁగ నంతన్
జలజాతపత్రనేత్రికి
విలసద్వ్రీడాభరంబు వీడం బాఱెన్॥ 377

సీ॥ మగఁ డెంచి మొగమున మొగముఁ జేర్చిన ముద్దు
మొగము మోమునఁ జేర్చు నిగురుబోణి
ప్రాణనాథుఁడు గాఢపరిరంభణము సేయఁ
బరిరంభణము సేయఁ బద్మనేత్రి
మోహనాంగుండు కెమ్మోవి తేనియలాన
మోవి తేనియలాను ముద్దుగుమ్మ
చెలువుండు నిద్దంపుఁ జెక్కిలి ముద్దాడఁ
జెక్కిలిముద్దాడు సితకరాస్య
గీ॥ అతులితాద్భుతచతురత నహరహంబు
భర్త తన్నడఁ బాయ కభ్యాసపఱుప
నంగనామణి యభిముఖయై తనర్చె
బహుళలజ్జానుబంధంబు పాయుకతన॥ 378

తే॥ కౌఁగిటఁ గదిసి కదియనికలికి కులుకు
గుబ్బ (దోయిటఁ బతి) రొమ్ము గ్రుమ్మసాగె
తనర రతికోడి విముఖత దాల్చుతరుణి
యుపరిసురతంబు తనుదానె యొందసాగె॥ 379

। తారహారచ్ఛటల్తాండవంబొనరింపఁ
గరకంకణధ్వనుల్ ఘల్లుమనఁగఁ
బలుచగా నలఁదిన కలపంబు చిట్లంగ
గురుకుచకుంభంబు లొరసికొనఁగఁ
గాఁదీఁగె జవ్వాది ఘర్మాంబుకణములఁ
గమ్మకస్తురితిలకంబు కరఁగ

సిగనిడుక్రొవ్విరు ల్చిందువందగరాల
వరరత్నమేఖల వరలఁగాఁ
గీ॥ బానఁగఁ బైపైని గళరవమ్ము చెలఁగఁగఁ
బూవు లనురాగరసము విస్ఫూర్తిఁ జిలుక
బాలికామణి యానందపారవశ్య
కలన విభుఁ డొంద నుపరతిసలిపె నవుడు॥ 380

శా॥ నానాశ్లేష సమృద్ధిఁ జెంది రసపూర్ణస్ఫూర్తిఁ గన్పట్టఁ జెం
పూనం బాఱెడు వృత్తగౌరవముచే నొప్పెన్ మహాగూఢభా
వానూనస్థితిమీఱి సత్కవికృతోద్యత్కావ్యలీలన్ వధూ
పీనోరోజయుగంబు హెచ్చె నటు లాపృథ్వీశుఁ డైకొన్న చోన్॥ 381

క॥ నీలాలక కౌనుఁ బైరతి
బాలామణి క్రిందుపడఁ బ్రాణేశ్వరు, ప
ల్లీలాగతులఁ బరస్పర
హేలాకృతి వితతరతము లెనక మెసంగన్॥ 382

సీ॥ బంధురగంధి సౌగంధికాకలితంబు
సుందరకుచ చక్రశోభితంబు
కమనీయమృదుహస్త కమలమనోజ్ఞంబు
నీలకుంతలభృంగ లాలితంబు
వరరోమరాజి శైవాలవిస్ఫురితంబు
వీక్షణరాజీవ విలసితంబు
మహితప్రపాద కూర్మవిలాసరుచిరంబు
రమ్యావళీభంగ రాజితంబు
గీ॥ నైన హేమావతీలలామాభిరామ
మంజులావణ్యకాసారమధ్యసీమ
నవనిపాలకమదరాజహంసమప్పు
డోలలాడుచునుండె మహోత్సవమున॥ 383

వ॥ మఱియు శ్రీమన్నారాయణ ప్రసాదాసాదిత పారిజాతప్ర
భావప్రభూత సకలర్తు సౌభాగ్యలక్షణలక్షితంబులగు శృంగారోద్యాన
వాటీకాంతారంబులను విమలకమలకల్హారకైరవల హంసికాహంసావ
తంస నంసదభిరామంబులగు కాసారతీరంబులను రోహిణీకాంతకాంత
కాంతోపల పుష్యరాగాబ్జరాగసుందరంబులగు కృతకవసుంధరాధర
కందరమ్ములను నతిస్వచ్ఛతరగుళుచ్ఛ ఫలరసధారాప్రవాహంబులగు
ద్రాక్షాకాయమానాభ్యంతరంబులను జల్లనగు సల్లేఖపు పొదరిండ్లను
గొప్పలై యొప్పుమిగిలిన కురువేరుచప్పరంబులను జాంబూనదాంబ
రాభరణమాల్యానులేపనసమృద్ధిం జెంది గంగాకురంగనయనంగూడి
శంతనుండు వివిధవిలాసక్రీడలం గ్రీడింపుచు 384

తే॥ కమలనాభుండొసంగిన కామధేను
వాత్మగృహమునని ల్చి యిష్టార్థమొసఁగ
(కామినీమణియైన యాగంగతోడ
సహితుఁడై) యశ్వమేధము ల్రహినొనర్చె॥ 385

సీ॥ నెలమూఁడువర్షము ల్వొలుపొందవర్షించె
దుర్భిక్షచయములు దొలఁగిపోయె
సకలసస్యసమృద్ధి తొమ్మచక్కమొప్పారె
ధర్మంబు నాల్గుపాదములనడచె
సర్వకాలముల రాజద్గతిఫలియించి
విలసిల్లెనంతయు వృక్షతతులు
(తొలఁగె నుపద్రవంబులు రాష్ట్రమెల్లను)
చోరులకాంక్షలు దూరమయ్యె
విప్రజనకృతహోమము ల్వృద్ధిఁ జెందె
సాధుజనముల కత్యంతసౌఖ్యమొదవె
చంద్రికాంశాబ్ధిసంపూర్ణచంద్రుఁడైన
శంతనుండేలునట్టి రాజ్యంబునందు॥ 386

కం॥ అనినర్ వైశంపాయనముని గనిజనమేజయుఁడు మ్రొక్కుచుఁ బలికెర్
"వినగలైనీసుకరుణను। ఘనమోక్షుదమైనపుణ్యకథసుచరిత్రా"॥ 387

కం॥ శ్రీతరుణీహృదయేశ్వర! పాతకహార! సర్వలోకపావన! వేదా
తీత! భవబంధమోచన! పీతాంబర! భీష్మబలివిభీషణవరదా!
కుంతునుజెనిచి। కుమారునికి నాతతగతిధారవోయకనువైనవరుర్
బ్రీతిఁబరికించియొసఁగిన। భాతినిమతాక్ష్యకన్యభక్తియుక్తిర్
భూతలనేతలకొసఁగక। ధాతలధాతవుఫలప్రదాతవుసుజన
త్రాతవుబ్రహ్మాండోత్కర। నేతవునీవ(నుచునిడితి)నిర్మలలీలర్ 388

సీ॥ సకలదేవాధ్యక్ష! పన్మునీశ్వరపక్ష!
వైజయంతీవక్ష! వారిజాక్ష!
(శతపత్రసమనేత్ర!) శాంకరీనుతిపాత్ర!
కపటనాటకసూత్ర! కలుషజైత్ర!
ఘనఘనాఘననీల! కాంచనోజ్వలచేల!
కమలానుకూల! ముష్కరవిఫాల!
మర్దితాసురవీర! మదనకోట్యాకార!
యాశ్రితమందార! హతవికార!

గీ॥ భవ్యసుగుణాలవాల! కృపావిశాల!
హారితవరగోత్ర! (పాలితపాండుపుత్ర!)
శంఖచక్రాబ్జహస్త! శశ్వత్ప్రశస్త!
కంుశపాథోధిరాడ్ధాము! కదనభీమ!॥ 389

గద్య॥ ఇది శ్రీమద్వేంకటేశ్వరకరుణాకటాక్షసంప్రాప్త కవిత్వవిద్యా
విచిత్రాపస్తంబసూత్ర హారితసగోత్రపవిత్ర వెంకటనరసయా
మాత్యపుత్రాన్నమరాజాన్వయపయఃపారావారసంపూర్ణ
సుధాకర సకలగుణరత్నరత్నాకర విద్వజ్జనవిధేయ
రమణయనామధేయప్రణీతంబైన శంతనురాజ చరి
తంబను మహాప్రబంధంబునందు సర్వమును
జతుర్థాశ్వాసముసంపూర్ణము.

తప్పొప్పుల పట్టి.

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు	పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
1	7	బామోద	బైమోద	40	5	నభ్రభు	నబ్రభు
2	13	చంద్రకా	చంద్రికా		16	కాంతుడో	కాంతుండో
6	2	కాంతివ	శంతను			రతికాంతుండో	రతికాంతుఁడో
	18	శంతవ	శంతను	44	17	వ్యాపునిం	వ్యాప్తునిం
9	11	మహోన్నతి	మహోన్నత		19	గతభ్రాంత	గతాపత్ర
14	12	కుశ	కుచ	45	18	క్రృత	క్రృతు
15	7	స్వాంతమున	స్వాంతముల	53	17	శస్తులు	శుస్తులు
16	1	క్షపాపత్త్రి	క్షపారాత్త్రి		24	నియు	యుని
	17	భర్మశ్రీ	భర్మ	54	18	విమతాగము	విమతాంగము
	25	చిత్రత	చిత్రము	59	17	దీనత	ధీరత
	26	బోటులు	చోటులు		22	నుతి	న్నుతి
17	5	వృత్తి	వృత్త	60	8	మందు	రందు
	10	బరఁగువాణి	బరుగువారి	62	2	బాగమతి	బాగమర
	11	వృత్తి	వృత్త	63	7	ఛటచ్ఛటా	చ్ఛటచ్ఛటా
	20	మార్గంబులొప్ప	మార్గంబులొప్పు		8	కీలాప	కలాప
26		ప్రమదానగతులు	ప్రమదానుగతులు	68	19	పటపుకా	పట్టపుగా
18	8	భాసురులు	భాసురుల	69	7	భేది	భేది
		భూసురులు	భూసురుల	71	12	లవాంమరా	లలాంమరా
21	5	కృతాంగ	కృతాగ		14	భేకాతి	భేకాతి
24	16	ధర్మండు	ధర్మఁడ	72	4	మూలోడ్యాణ	మూలోడ్యాణ
	17	ద్యుచ్ఛఘు	త్యుఛ్ఛిత	73	11	మైఅని	మైత్రిని
	23	సత	సవ	77	7	ప్రబ	ప్రభ
25	2	సిత	శిత	80	19	చందాతప	చంద్రాతప
27	14	లిలా	లీలా	86	5	చేసిశమింతు	చేశమ్మింతు
32	5	లిందపంచ	లిందువంశ	87	6	చక్రములో	చక్రముల్
	6	త్కలశ	స్కలశ	88	12	బెండుల	జెండుల
	14	రహించె	వహించె		14	కలలోను	కలలోనను
35	7	ఘ్ఝున	ద్ఝన	89	22	యింద్రుడుడు	యింద్రుఁడ
36	11	సురతంత్ర	సురతతంత్ర	95	4	కన్నియ	మన్నియ
	16	సీతా	శీతా	97	18	ఇట్లు	ఇట్టి
37	16	స్ఫురతాంబూల	స్ఫురత్తాంబూల	101	15	చిత్రతర	చిత్రకర
	20	నిష్ఠురాంకార	నిష్ఠురాంగార	104	5	రేశ	రేఖ
	26	తగ	దగ	113	6	వెల	వెలి

113	8	రాజ్యదజనీ౯	రాజ్యదజనీ
121	19	వల్లి	వల్లీ
128	30	బంధురగతులు	బంధురగంధగతులు
130	4	మధువిద్గంభీర	మధులిద్గంభీర
134	15	మేసరి	వేసరి
138	14	ంతా	జింతా
140	16	చున్నది	చున్నతి
144	6	చేరము	బేరము
145	17	హస్తాంగత్య	హస్తసాంగత్య
147	14	నాళీక్షారము	నాళీకాకరము
160	5	భాగాభ్యోగ	భాగాభ్యోగ
	6	కొత్తుఫ్ఫల్ల	కోత్తుఫ్ఫల్ల
	11	ఘీకారి	ఘీంకార
	22	వావిన	వాసీన
168	1	ద్వీపంబు	ద్వీసంబు
189	8	బైరవా	భైరవా
197	11	తెనియ	తేనియ
199	14	బూని	బూన
212	21	హాయియా	హాటెూ
214	22	మరుని	కరముసారకు
228	6	నిస్నాళ్ళి	నిస్నాళ్ళకుక
229	8	సమాలంక	సకహాలంకృ
	10	చ్ఛక	చ్ఛకి
	26	కేళంబుల	కేళంబులు
230	5	పచ్ఛనిక	పచ్ఛనా
	6	తేజిపై	తేజిపై
231	18	దంభోళి	దంభోళి
	17	ఖ్యాతిచె	ఖ్యాతిచే
	20	గాధయము	గాధేయము
232	11	టృకిరి	టృకిరి
		వయూర్మి	వయ్యూర్మి
	12	హేతు	హేతు
	13	కేలాల	కీలాల
		తీవే	తీవేకదా
	26	బద్దండిపై	బద్ధండిపైం
233	14	కోక	కోక
	15	హాన్కళీ	హాళ్ళీ
	16	మర్మస	మర్మస్థ
		ఖండరుఝరి	ఖండర్ఝురి
	21	లోపిల్ల	లోలీల్ల
234	16	నమం	నమః
	17	మలా	మాలా
	22	దోష్టలంత	ఓష్ఠ్యాంత
	24	బావ	బాప
235	9	బాధవ	భాధవ
243	21	లిను	లీను
244	7	విగాతి	మాతి
	1	చాయు	జాయు
245	18	సింధూర	సిందూర
249	7	అందిందిర	ఇందిందిర
250	22	శాల	చాల
252	5	సుధాంభోధి	సుధాంధోధి
254	19	త్రైర	తైర
255	20	ధారా	ధారా
258	15	ఫుష్పవిట్సం	ఫుష్పలిట్సం
		కులంబు	కులంబు
259	28	నాతరంబున	నాథరంబున
260	7	బుద్ధులు	బుద్ధులు

END OF
TITLE